

BETÆNKNING

AFGIVET AF

DEN AF ARBEJDSMINISTERIET DEN 8. DECEMBER 1948

NEDSATTE

FERIELOVSKOMMISSION

Det administrative bibliotek
Slotsholmsgade 12
1216 København K

J. H. SCHULTZ A/S
UNIVERSITETS-BOGTRYKKERI
KØBENHAVN
1951

Arbejds- og socialministeriets
bibliotek

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Indledning	5
Historisk udvikling	S
I. Kommissionens betænkning angående feriens længde, feriegodtgørelsens størrelse, feriens lægning og andre almindelige spørgsmål	11
1. Feriens længde	11
2. Feriegodtgørelsens størrelse	31
3. Feriens lægning	34
4. Modregning i feriegodtgørelse	44
5. Forebyggelse af misbrug af feriemærkeordningen	46
6. Kvittering for feriemærkebøger	48
7. Spørgsmål om udstedelse af feriemærker til højere pålydende værdi	48
II. Forslag til lov om ferie med løn	49
III. Bemærkninger til lovforslaget	57
Bilag til betænkningen:	
Bilag 1. Memorandum vedrørende de økonomiske virkninger af en forlængelse af ferien. Af kommitteret Jørgen S. Dich	99
Underbilag 1. Skrivelse af 27. juli 1949 fra Det statistiske departement	119
Bilag 2. De i <i>Norge</i> anstillede overvejelser om en forlængelse af den lovmæssige ferie og erfaringerne om dennes indflydelse på produktionen	122
Bilag 3. Ferielovgivningens udvikling i <i>Sverige</i> , og overvejelserne om en forlængelse af den lovmæssige ferie	133
Bilag 4. Skrivelse af 21. juli 1949 fra ministeriet for handel, industri og søfart	144
Underbilag 1. Skrivelse af 4. april 1949 fra Dansk dampskibsrederiforening	146
Underbilag 2. Skrivelse af 5. april 1949 fra Radiotelegrafistforeningen af 1917.	147
Underbilag 3. Skrivelse af 7. april 1949 fra Rederiforeningen af 1941.	148
Underbilag 4. Skrivelse af 16. april 1949 fra Dansk sejlskibsrederiforening	149
Underbilag 5. Skrivelse af 23. april 1949 fra Dansk styrmandsforening	150
Underbilag 6. Skrivelse af 25. april 1949 fra Søfyrbødernes forbund i Danmark	151
Underbilag 7. Skrivelse af 27. april 1949 fra Den almindelige danske skibsførerforening	152
Underbilag 8. Skrivelse af 30. april 1949 fra Maskinmestrenes forening	153
Underbilag 9. Skrivelse af 11. maj 1949 fra Dansk sejlskibsrederiforening for mindre skibe	154
Underbilag 10. Skrivelse af 14. maj 1949 fra Sømændenes forbund i Danmark	155
Underbilag 11. Skrivelse af 14. maj 1949 fra Tjenerforbundet i Danmark	156
Underbilag 12. Skrivelse af 16. maj 1949 fra Dansk sø-restaurations-forening	157
Bilag 5. Skrivelse af 27. august 1949 fra direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet	158
Bilag 6. Skrivelse af 27. august 1949 fra direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet	161
Bilag 7. Skrivelse af 2. marts 1949 fra Danske hotelportiers forening af 1942.	162

	Side
Bilag 8. Skrivelse af 29. september 1949 fra Dansk hotel- og restaurations-personales forbund og arbejdsløshedskasse.	163
Bilag 9. Skrivelse af 1. oktober 1949 fra Tjenerforbundet i Danmark.	164
Bilag 10. Skrivelse af 3. oktober 1949 fra Dansk typografforbund.	166
Bilag 11. Skrivelse af 4. oktober 1949 fra Snedkerforbundet i Danmark.	167
Bilag 12. Skrivelse af 6. oktober 1949 fra Dansk mejeristforbund	168
Bilag 13. Skrivelse af 9. december 1949 fra Kalk- og Teglværksforeningen af 1893.	169
Bilag 14. Skrivelse af 14. december 1949 fra De samvirkende fagforbund i Danmark.	170
Bilag 15. Skrivelse af 17. februar 1950 fra Teknisk landsforbund.	171
Bilag 16. Skrivelse af 24. april 1950 fra Friluftsrådet.	173
Bilag 17. Skrivelse af 25. maj 1950 fra Danske studerendes fællesråd.	174
Bilag 18. Skrivelse af 24. november 1950 fra De samvirkende fagforbund i Danmark.	175
Bilag 19. Oversigt over de i henhold til ferielovens § 6, stk. 2, godkendte overenskomster.	176
Bilag 20. Arbejdsministeriets bekendtgørelse af 25. marts 1949 vedrørende udstedelse af nye feriemærker og ombytning af de hidtil anvendte.	213
 Korte oversigter over forskellige fremmede landes ferielovgivning:	
Finland.	217
Norge.	219
Sverige.	221
Czekoslovakiet	223
England.	225
Frankrig.	227
Holland.	229
Polen.	231
Schweiz.	233
Sovjetunionen.	235
 <i>Betænkning vedrørende husmoderferie.</i>	 239
Forslag til lov om statstilskud til husmoderferier.	242
Bemærkninger til lovforslaget	243
 Bilag til betænkningen vedrørende husmoderferier:	
Bilag 1. Oversigt over de i Danmark eksisterende foranstaltninger for husmoderferier.	250
Bilag 2. Husmoderferier i Finland.	256
Bilag 3. Oversigt over de i Sverige iværksatte foranstaltninger vedrørende ferie for husmødre.	258

Indledning.

Under 8. december 1948 tilskrev arbejdsministeriet direktør for arbejds- og fabriks-tilsynet *Erik Dreyer* således:

„Ved lov nr. 170 af 13. april 1938 om ferie med løn blev der som almindelig regel tilsikret enhver arbejder, funktionær eller medhjælper ret til en årlig ferie med løn med 1 dag for hver måned, i hvilken pågældende har arbejdet i vedkommende virksomhed.

I den tid, der er forløbet siden lovens ikrafttræden, har der fra flere sider været fremsat ønsker om en forbedring af den ved ferieloven tilvejebragte ferieordning, navnlig med hensyn til længden af den årlige ferie og størrelsen af feriegodtgørelsen.

På grundlag heraf og under hensyn til den udvikling, der på det her omhandlede område har fundet sted indenfor fremmed lovgivning, navnlig i de øvrige skandinaviske lande, siden ferielovens fremkomst, har regeringen besluttet at nedsætte en kommission med den opgave at undersøge mulighederne for en forbedring af ferieordningen under hensyntagen til samfundets økonomiske bæreevne.

I overensstemmelse hermed vil det blive kommissionens opgave at foretage en almindelig gennemgang af bestemmelserne i loven af 13. april 1938 om ferie med løn under hensyntagen såvel til de ønsker, der som foran nævnt har været fremme vedrørende ændringer i loven, som til de siden lovens ikrafttræden indhøstede erfaringer og den tilsvarende fremmede lovgivning og på grundlag heraf at fremkomme med forslag om sådanne ændringer i den gældende ferielov, som efter kommissionens opfattelse må anses for påkrævede eller hensigtsmæssige under tilbørlig hensyntagen til landets økonomi.

Blandt de spørgsmål, som det herefter vil være kommissionens opgave at overveje, skal man fremhæve det allerede nævnte spørgsmål om en forlængelse af den årlige ferie og om ydelse af en højere feriegodtgørelse samt spørgsmålet om forholdet mellem ferieloven og de regler om ferie, der er indeholdt i loven om retsforholdet mellem husbond og medhjælpere og i lærlingeloven, herunder spørgsmålet om at sikre udlærte lærlinge ferie med løn i den første ferieperiode efter læreforholdets ophør. Man skal endvidere nævne spørgsmålet om adgang til at holde ferie uden for den nugældende ferieperiode, spørgsmålet om gennemførelse af regler om mortifikation af feriemærker med henblik på en periodisk opgørelse og afregning med feriefonden af de hos postvæsenet indestående beløb for solgte feriemærker og udstedelse af nye feriemærker samt spørgsmålet om eventuelt at søge feriefondens indtægter forøget ved opkrævning af en mindre afgift ved udlevering og indløsning af feriemærkebogger eller udbetaling af feriegodtgørelse, jfr. herved den norske ferielov. Endelig skal man anmode kommissionen om at ville overveje spørgsmålet om gennemførelsen af særlige foranstaltninger med henblik på ferie for husmødre.

Under henvisning til foranstående skal man anmode Dem om at ville overtage hvervet som formand for kommissionen, idet bemærkes, at man samtidig har anmodet nedennævnte institutioner og organisationer om at udpege medlemmer af kommissionen:

Rigsdagen 4 repræsentanter.

Dansk arbejdsgiverforening 3 repræsentanter.

De samvirkende fagforbund i Danmark 3 repræsentanter.

Ministeriet for handel, industri og søfart 1 repræsentant.

Arbejdsministeriet udpeger 1 repræsentant.

Til at deltage i kommissionens forhandlinger vedrørende spørgsmålet om foranstaltninger med henblik på ferie for husmødre vil ministeriet derhos udpege 1 repræsentant for de kvindelige arbejdere, hvorhos man har anmodet udvalget vedrørende husmoderferie om at udpege 1 repræsentant.

Endelig har man anmodet arbejdsministeriets kommitterede som økonomisk sagkyndig om at indtræde som medlem af kommissionen.

Der vil iøvrigt af kommissionen i fornødent omfang kunne indkaldes sagligt sagkyndige til at deltage i kommissionens arbejde".

Til medlemmer af kommissionen blev beskikket følgende:

Valgt af rigsdagen:

folketingsmand *Einer-Jensen*,
 folketingsmand *Harald Nielsen*,
 folketingsmand *Carsten Raft* og
 folketingsmand *Karl Skytte*.

Udpeget af Dansk arbejdsgiverforening:

fabrikant *Hans L. Larsen*,
 direktør, folketingsmand *E. Boeck-Hansen* og
 direktør *Carl Plum*.

Udpeget af De samvirkende fagforbund:

forbundsformand *Eiler Jensen*,
 forbundsformand *Chr. Larsen* og
 forbundsformand *Hans Rasmussen*.

Udpeget af handelsministeriet:

kontorchef *J. Christiansen*.

Udpeget af arbejdsministeriet:

kontorchef // *Borreschmidt*.

Endvidere anmodede arbejdsministeriet kommitteret *Jørgen S. Dich* som økonomisk sagkyndig om at indtræde som medlem af kommissionen.

Til at deltage i kommissionens forhandlinger vedrørende spørgsmålet om foranstaltninger med henblik på ferie for husmødre blev udpeget næstformand i Kvindeligt arbejderforbund fru *Ellen Henriksett* og — som repræsentant for udvalget vedrørende husmoderferie — sagfører, folketingsmedlem fru *Erna Sørensen*.

Som repræsentanter for landbruget blev i marts 1949 proprietær *Axel Ahm* og forretningsfører i Dansk arbejdsmandsforbund *Vilhelm Rasmussen* udnævnt til medlemmer af kommissionen, udpeget af henholdsvis Sammenslutningen af landbrugets arbejdsgivere og af De samvirkende fagforbund.

Efter at ferielovgivningen var blevet henlagt fra arbejdsministeriet til socialministeriet, blev i juni 1950 kontorchef i socialministeriet *V. F. baron Wedell-Wedellsborg* udnævnt til medlem af kommissionen.

Under forbundsformand Eiler Jensens deltagelse i U. N.'s generalforsamling i efteråret 1950 deltog næstformand i De samvirkende fagforbund *Einar Nielsen* i tiden fra den 15. september til den 1. november 1950 i kommissionens møder som stedfortræder.

Som kommissionens sekretær beskikkedes ekspeditionssekretær i arbejdsministeriet *Michael Hartmann*. I september måned 1949 knyttedes endvidere fuldmægtig i direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet, cand. jur. *Albret Skeel* som sekretær til kommissionen. Under kontorchef Hartmanns fravær i oktober måned 1949 og i efteråret 1950 har fuldmægtig Skeel været enesekretær.

I det indledende plenarmøde i kommissionen den 15. marts 1949 blev det besluttet at fordele arbejdet mellem 4 underudvalg, der fik følgende sammensætning og opgaver:

Underudvalg 1 (*Boeck-Hansen, Borreschmidt, Christiansen, Dreyer, Hans Rasmussen* og senere *Wedell-Wedellsborg*) fik følgende opgaver: at foretage en almindelig gennemgang af ferielovens bestemmelser med henblik på en å jourføring på grundlag af indvundne erfaringer.

Underudvalg 2 (*Ahm, Borreschmidt, Christiansen, Dich, Dreyer, Einer-Jensen, Eiler Jensen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Carsten Raft, Vilhelm Rasmussen, Karl Skytte* og senere *Wedell-Wedellsborg*) fik følgende opgaver: at behandle spørgsmålet om en forlængelse af den årlige ferie og ydelse af en højere feriegodtgørelse samt feriens lægning; endvidere spørgsmålet om forholdet mellem ferieloven og henholdsvis medhjælperloven og lærlingeloven og endelig spørgsmålet om bibeholdelse af særreglerne i ferielovens § 4, stk. 2, for de af landbrugets arbejdere, der ikke falder ind under medhjælperloven.

Underudvalg 3 (*Borreschmidt, Chr. Larsen* og *Plum*) fik følgende opgaver: at undersøge spørgsmålet om gennemførelse af regler om mortifikation af feriemærker med henblik på en periodisk opgørelse og afregning mellem feriefonden og postvæsenet af de hos dette indestående beløb for solgte feriemærker; endvidere spørgsmålet om at søge feriefondens indtægter forøget ved opkrævning af en mindre afgift ved udlevering af feriemærker og indløsning af feriegodtgørelse.

Da direktør Plum på grund af sygdom var forhindret i at deltage i underudvalgets arbejde, har direktør i Dansk arbejdsgiverforening *W. Elmquist* deltaget i underudvalgets forhandlinger.

Underudvalg 4 (*Borreschmidt, Dreyer, Einer-Jensen, Ellen Henriksen, Chr. Larsen, Harald Nielsen, Plum, Carsten Raft, Karl Skytte, Erna Sørensen* og senere *Wedell-Wedellsborg*) fik følgende opgave: at undersøge spørgsmålet om muligheden for at gennemføre særlige foranstaltninger med henblik på ferie for husmødre.

Efter at underudvalgene havde afgivet deres indstillinger, har disse været behandlet i den samlede kommission på i alt 9 møder.

Kommitteret *Jørgen S. Dich* har på grund af sin bortrejse til USA i efteråret 1949 og sin udnævnelse til professor ved Århus universitet ikke siden foråret 1949 kunnet være tilstede i kommissionens møder og deltager derfor ikke i indstillingen.

Historisk udvikling.

Nugældende ferielovs principper.

Allerede inden ferieloven af 13. april 1938 blev gennemført, var der ved forskellige love givet enkelte grupper af lønmodtagere ret til at holde ferie på arbejdsgivernes bekostning. Dette var således tilfældet for alle statstjenestemænds vedkommende, idet disse ved tjenestemandsløvene, senest tjenestemandsløven af 31. marts 1931, var sikret en sådan ret.

Den samme ret havde kommunale tjenestemænd i kraft af ferieregler i kommunale vedtægter og regulativer og folkeskolens lærere. Loven om retsforholdet mellem husbond og medhjælpere af 6. maj 1921 og lærlingeloven af 7. maj 1937 indeholdt også regler, der sikrede medhjælpere og lærlinge en vis årlig ferie uden tab af indtægter.

Udenfor disse områder var der i et vist omfang ved kollektive overenskomster givet lønarbejderne ret til ferie med løn.

Pr. 1. august 1915 var der således ved overenskomst sikret 21 797 arbejdere sommerferie. Dette tal forøgedes efterhånden, særlig ved overenskomstfornyelserne i 1931, og der var således, kort inden ferieloven trådte i kraft, ved overenskomst givet sommerferie til ca. 215 000 organiserede arbejdere, i hvilket tal ikke er medregnet kommunalarbejderforbundets medlemmer eller funktionærer, derunder kontor- og handelspersonale og teknisk personale.

Af disse 215 000 havde ca. 174 000 ferie i 6 dage, ca. 36 000 en længere ferie, medens resten ca. 4 600 kun havde ferie i kortere tid end 6 dage.

Spørgsmålet om betalt ferie for arbejdere blev rejst på internationalt grundlag af Den internationale arbejdsorganisation i Genève. I 1936 blev der således på den 20. internationale arbejdskonference vedtaget et udkast til en konvention vedrørende dette spørgsmål og i tilslutning hertil en henstilling.

Konventionen, der omfatter arbejdere i en række nærmere angivne offentlige og private virksomheder, dækker i realiteten hele erhvervslivet. Konventionen undtager dog hjemmearbejdere, portnere, landbrugsarbejdere samt huslige medhjælpere. Ved konventionen blev der tillagt arbejdere, der havde haft 1 års stadig tjeneste i vedkommende virksomhed, en årlig ferie med løn på mindst 6 arbejdsdage, dog at personer under 16 år, herunder lærlinge, fik ret til mindst 12 dages ferie.

I den vedtagne henstilling blev staterne opfordret til at gennemføre bestemmelser, hvorved den krævede stadighed i tjenesten ikke skulle påvirkes af afbrydelser i arbejdet af årsager såsom sygdom, ulykkestilfælde, militærtjeneste, og hvorved retten til ferie skulle kunne opnås efter en arbejdsperiode på et år, selv om denne arbejdsperiode var forløbet hos flere arbejdsgivere i stedet for hos en enkelt. Endelig opfordrede henstillingen staterne til at foranledige, at der blev givet længere ferie i forhold til tjenestetidens varighed, således at f. eks. 12 arbejdsdages ferie opnåedes efter 7 års tjeneste.

Efter at der fra flere sider var blevet fremsat ønsker om at få spørgsmålet om ferie gjort til genstand for overvejelser for at få en ordning af spørgsmålet, blev der i februar 1938 af socialminister *Ludvig Christensen* fremsat forslag herom i folketinget. Forslaget blev med visse ændringer den 13. april 1938 ophøjet til lov, der trådte i kraft den 1. juli 1938.

Ifølge loven har enhver arbejder, funktionær eller medhjælper, der er beskæftiget i offentlig eller privat tjeneste, krav på ferie med løn.

Undtagne er:

Personer, der henhører under lovgivningen om statens, folkekirkens og folkeskolens tjenestemænd;

lærlinge i henhold til lov nr. 120 af 7. maj 1937;

medhjælper i henhold til lov nr. 343 af 6. maj 1921 og

personer, der er ansat i skibe, og som udelukkende lønnes med andel i udbyttet.

Loven hjemler de ferieberettigede dels en adgang til i en vis tid at holde fri fra arbejdet, dels en ret til under denne ferie at oppebære en godtgørelse, der skal erstatte den almindelige løn under ferien, således at de pågældende derved bliver i stand til at holde den dem tilkommende ferie.

Ferien udgør en dag for hver måned, den pågældende har været beskæftiget i løbet af ferieåret, der regnes fra 1. april til 31. marts, således at fuld beskæftigelse giver ret til 12 dages ferie. Det er ikke nødvendigt, at arbejdet, der danner grundlag for ferien, skal være udført hos den samme arbejdsgiver, idet den ferieret, der oparbejdes hos de enkelte arbejdsgivere, lægges sammen.

Kortere arbejdsperioder end en måned tages også i betragtning, dog at det ifølge loven er en betingelse, at den ferieberettigede skal have arbejdet i mindst 6 dage i sammenhæng for at opnå ret til ferie. Socialministeriet har dog i medfør af ferielovens bestemmelse om forhold, som ikke skal anses for at afbryde en arbejders tjenestetid, fastslået, at også arbejde, der udføres regelmæssigt mindst 3 dage ugentlig gennem længere tid, giver ret til ferie. Desuden har socialministeriet med hjemmel i lovens løsarbejdsbestemmelse truffet bestemmelse om, at indenfor visse faglige områder skal også arbejdsperioder, der er kortere end 6 dage, komme i betragtning til opnåelse af ferieret.

Som nævnt har den ferieberettigede foruden krav på at få frihed fra arbejdet tillige et krav på at få en godtgørelse til brug under ferien, svarende til den almindelige løn.

Denne godtgørelse ydes i adskillige tilfælde på den måde, at der under ferien ydes den ferieberettigede den sædvanlige løn. Denne form for godtgørelse ydes som regel til personer, der er ansat på længere tid, såsom til funktionærer.

Feriegodtgørelse ydes i øvrigt ved hjælp af et af postvæsenet administreret feriemærkesystem på den måde, at den ferieberettigede ved hver lønudbetaling får indklæbet et til feriegodtgørelsen svarende beløb i feriemærker i sin feriemærkebog, der først kan hæves, når han indenfor den kommende ferieperiode står umiddelbart for at skulle holde ferie. Herved sikrer man sig, at den ferieberettigede har sin feriegodtgørelse til udnyttelse under ferien.

I medfør af ferielovens bestemmelser om adgang til ved lønningsregulativer at holde de af staten eller en kommune beskæftigede personer udenfor ferieloven og at få godkendt særlige kollektive ferieaftaler anvendes i betydeligt omfang et system med feriekort i stedet for postvæsenets feriemærkesystem.

Da den arbejdsgiver, hos hvem ferien skal holdes, og hos hvem den ferieberettigede måske ikke har haft ansættelse i det forudgående ferieår, selvsagt ikke skal bære hele byrden

ved at give den pågældende ferie med løn eller feriegodtgørelse, er det ferielovens princip, at de ferieberettigede i løbet af det ene ferieår oparbejder ret til ferie og feriegodtgørelse til udnyttelse i det følgende ferieår.

Feriegodtgørelsen udgør efter ferieloven 4 pct.

For så vidt angår de i landbruget beskæftigede arbejdere gælder der den særregel, at ferieretten ikke erhverves efter 6 dages sammenhængende arbejde, men derimod efter tilsammen 25 arbejdsdage hos samme arbejdsgiver indenfor et ferieår. Reglen, der gælder for de af landbrugets arbejdere, der ikke er medhjælperloven undergivet — disse er holdt helt udenfor nugældende ferielov — er på den ene side strengere end den almindelige regel, idet der kræves 25 dages arbejde og ikke kun 6, men på den anden side lempeligere, idet der ikke stilles krav om, at arbejdet skal være udført i sammenhæng.

For så vidt angår feriens afholdelse gælder der endelig for denne gruppe af arbejdere den afvigelse fra den almindelige hovedregel om, at ferien skal holdes i tiden 2. maj. til 30. september, at kun 6 dage skal holdes i sammenhæng indenfor dette tidsrum, medens den øvrige del af ferien kan gives, eventuelt som enkelte fridage, udenfor ferieperioden.

I.

Kommissionens betænkning angående feriens længde, feriegodtgørelsens størrelse, feriens lægning og andre almindelige spørgsmål.

1. Feriens længde.

Det første spørgsmål, der naturligt rejser sig, når talen er om eventuelt at forlænge den nu gældende, lovmæssige ferie på 14 dage, er, hvilke virkninger en sådan ferieforlængelse må antages at få på produktionen.

For at søge dette spørgsmål nærmere belyst anmodede kommissionen ar bejds- og socialministeriernes statsvidenskabelige konsulent om at udarbejde et memorandum vedrørende de økonomiske virkninger af en forlængelse af ferien.

Det nævnte memorandum, der er aftrykt som bilag 1, oplyser bl. a. følgende:

En forlængelse af ferien med en uge vil betyde, at en arbejder, der har fuld beskæftigelse hele året, vil få den samlede arbejdstid i årets løb reduceret med ca. 2 pct. Spørgsmålet er da, om en uges længere ferie i tilfælde af, at samtlige arbejdere er fuldt beskæftigede året rundt, vil betyde en reduktion i produktionen med ca. 2 pct. eller, da bruttonationalproduktionen for 1949 er anslået til 20,7 milliarder kr., en nedgang i den årlige nationalproduktion på ca. 400 mill. kr.

En sådan nedgang er imidlertid et maksimum, som man af mange grunde langt fra vil nå op på, da flere omstændigheder formindsker denne nedgang.

Der henvises således til, at den store gruppe af selvstændige erhvervsdrivende indenfor landbrug, handel, industri og transport, som ialt andrager op imod $\frac{1}{3}$ af samtlige deltagere i produktionen, næppe vil forlænge deres egen ferie. Dette forhold vil derfor medføre en betydelig reduktion af de samfundsøkonomiske virkninger af den med ferien følgende arbejdstidsforkortelse.

Hvis ferieforlængelsen ikke tænkes at skulle omfatte de funktionærer, der i forvejen har 3 ugers ferie, begrænses virkningerne af den forlængede ferie også af denne grund.

Det må formodes, fremhæves det videre, at arbejdsgiverne så vidt muligt vil søge at opretholde produktionen trods den forlængede ferie, og dette vil kunne ske enten ved antagelse af arbejdere til erstatning for de ferierende eller ved en produktionsforskydning til andre tider af året eller endelig ved forøget kapacitetsudnyttelse af arbejdskraften.

Muligheden for at antage erstatningsarbejdere er i de virksomheder, hvor produktionsrytmen ligger fast året igennem, begrænset til de arbejdsledige, der står til rådighed indenfor ferieperioden. Den arbejdsløshed, der skal være til rådighed i dette tidsrum, må for at kunne give den fornødne arbejdskraft til erstatning for de ferierende, ligge på ca. 8 pct., og muligheden for i perioder med god beskæftigelse, som tilfældet har været i årene efter krigen, at skaffe de fornødne ferieafløserer er derfor kun ringe. I sommeren 1948 var der således kun ét fag (søfyrbøderne), som i hver enkelt måned fra maj til september havde over 9 pct. arbejdsløshed.

1 fag eller virksomheder, hvor produktionsrytmen ikke ligger fast året rundt — f. eks. virksomheder, der kan producere på lager, og virksomheder, hvor anlæggets kapacitet ikke er fuldt udnyttet året igennem — således at en forøget produktion kan finde sted udenfor ferieperioden, skulle mulighederne for at skaffe erstatningsarbejdskraft teoretisk være større, idet arbejdsløsheden normalt er større i vintersæsonen end i ferieperioden. Men også i disse tilfælde har den gode beskæftigelse, der har hersket i de senere år, gjort det vanskeligt selv om vinteren at fremskaffe den fornødne arbejdskraft.

Foruden de forannævnte virksomheder, hvori arbejdskraften er fuldt udnyttet i hele arbejdstiden, findes der erhvervsområder, hvor arbejdskraften kun en del af tiden er fuldt ud beskæftiget ved produktivt arbejde, medens den i den øvrige tid kun er udnyttet i ringere grad, eller blot står til rådighed. Dette vil f. eks. være tilfældet i detailhandlen og i restaurationsfaget. I sådanne tilfælde er der mulighed for, at virkningerne af en forlænget ferie kan blive forholdsvis små, enten fordi der omsættes flere varer pr. beskæftiget i butikkerne, hvor en del af personalet holder ferie, eller fordi omsætningen, hvis butikkerne helt lukkes under ferien, forskydes hen til de virksomheder, der ikke er lukket som følge af ferien, eller endelig fordi en del af den økonomiske virksomhed forskydes over på personer, der ikke omfattes af ferieordningen; f. eks. påtager de selvstændige erhvervsdrivende sig under personalets ferier eventuelt en større arbejdsbyrde end normalt.

Nedgangen i produktionen vil muligvis også blive modvirket ved, at en forlænget ferie medfører en forøget personlig effektivitet, idet den enkelte arbejders produktion øges i den øvrige del af året. En sådan forøget effektivitet kan imidlertid næppe dokumenteres, og det er sikkert meget tvivlsomt, om en forlængelse af ferien med 1 uge vil bidrage til en yderligere effektivitetsforhøjelse.

Hvis en længere ferie indføres på områder, hvor den kan medføre sundhedsmæssige fordele — f. eks. for arbejdere, der er beskæftiget ved silikosefarligt arbejde eller ved nat-arbejde — kan samfundets udgifter til syge- og invalideforsikring eventuelt ventes mindsket, og det produktionsmæssige tab ved den længere ferie derfor helt eller delvis opvejet ved besparelser i det offentlige udgifter.

Ved siden af forannævnte forhold, der skulle kunne formindske nedgangen i nationalproduktionen som følge af ferieforlængelsen, foreligger der — fremhæver memorandum'et — imidlertid også forhold, hvor nedgangen i produktionen vil kunne blive større end den, der svarer til forkortelsen af arbejdstiden. Dette vil således kunne være tilfældet i virksomheder, hvor det af hensyn til konkurrencen med udlandet er af betydning, at man kan påtage sig et arbejdes afslutning indenfor en vis frist, og hvor den forlængede ferie muligvis kan medføre, at visse ordrer ikke opnås. Disse virkninger vil bl. a. også kunne opstå i tilfælde, hvor en virksomhed må gå på nedsat produktion, fordi råstoffer ikke kan fås fra andre virksomheder på grund af den forlængede ferie.

Som konklusion af sine betragtninger anfører den statsvidenskabelige konsulent, at virkningerne af en ferieforlængelse på nationalproduktet reduceres i forhold til det foran nævnte maksimum på ca. 400 mill. kr. gennem følgende forhold:

- a) Selvstændige erhvervsdrivendes ferie forlænges ikke, og deres arbejde vil muligvis forøges.
- b) Funktionærer, der i forvejen har 3 ugers ferie, tænkes ikke omfattet af ferieforlængelsen.
- c) Forøget kapacitetsudnyttelse af arbejdskraften kan finde sted, f. eks. indenfor detailhandlen.

- d). Muligheden for at anvende arbejdsløse, herunder at forskyde produktionen til perioder med større arbejdsløshed end i feriemånederne. Forlængelse af ferieperioden med en større spredning af ferien vil bidrage til, at disse muligheder bedre kan udnyttes.
- e) I tilfælde, hvor feriens forlængelse formindsker sygeligheden, opnås visse fordele.
- f) Forøget produktion gennem bedre kapacitetsudnyttelse af hoteller, jernbaner etc.

Det er imidlertid ikke muligt at give et kvantitativt udtryk for virkningerne af disse forskellige faktorer. Dog er det muligt at angive, på hvilke områder forbedret kapacitetsydelse, en vis forskydning af den økonomiske virksomhed, mulighederne for at skaffe erstatningsarbejdskraft o. s. v. gør sig gældende. Regner man med, at der indenfor hele handelens område, incl. pengeomsætning, hoteller og restaurationsfag samt endvidere forlystelser, enten finder en bedre udnyttelse sted af arbejdskraften i ferieperioden eller finder en vis fordeling sted af arbejdet over hele året, uden at dette i væsentlig grad kræver forøget arbejdskraft, skulle en forlængelse af ferien ikke øve væsentlig indflydelse på dette område. Noget lignende gælder for husgerning. Den del af nationalindtægten, der skyldes boligbenyttelse, påvirkes heller ikke af en forlænget ferie. Indenfor tørvegravningen, hvor der er en forholdsvis kort sæson, er der mange beskæftigede, der ikke omfattes af ferieordningen, og de beskæftigede vil sikkert lægge deres ferie udenfor sæsonen. Indenfor skibsfarten er der endelig så stor ledighed, at den fornødne erstatningsarbejdskraft skulle være til stede. Disse erhverv bidrager med ca. 4 900 mill. kr. til den samlede netto nationalindtægt på 17 milliarder. 23 pct. af nationalindtægten skulle derfor næppe blive påvirket væsentligt af ferieforlængelsen. Hertil kommer så de tilfælde, hvor der indenfor industrien kan antages ekstra arbejdskraft enten i eller udenfor feriesæsonen, men herom er det ikke muligt at give nogle talmæssige oplysninger. Endelig er virkningerne på landbruget formentlig begrænset, fordi halvdelen af arbejdet indenfor landbruget udføres af landboerne selv, og hvis ferieforlængelsen lægges i de perioder, hvor der ikke er stærkt behov for arbejdskraft indenfor landbruget, vil den formindskede arbejdsindsats fra arbejdernes side sikkert i væsentlig grad kunne opvejes af en forøget indsats fra landboerne.

Da *Norge* ved en lov af 14. november 1947 fra sommeren 1948 forlængede arbejdernes årlige ferie fra 2 til 3 uger, har man fundet det rigtigt at undersøge, om man i Norge mener at have gjort erfaringer om den forlængede feries indflydelse på produktionen.

Af de herom modtagne oplysninger, der er gengivet i den som bilag 2 aftrykte oversigt over ferieforholdene i Norge, hvor man tillige vil finde et udførligt referat af de overvejelser, der førte til lovgivningen om 3 ugers ferie, skal her omtales en af *Sekretariatet for arbejdernes faglige landsorganisation i Norge* i september 1949 afgiven udtalelse, der er sålydende:

„Det er meget vanskeligt at kunne udtale sig med sikkerhed om, hvilken indflydelse det har haft på produktionen hos os, at vi fra sommeren 1948 gik til en udvidelse af ferien med 1 uge. Det er selvfølgelig ikke tilstrækkeligt, når man skal gøre sig en begrundet mening om dette, at se på produktionsindekset i de typiske feriemåneder juni, juli og august. Man må om muligt også prøve at danne sig en mening om den indflydelse, det i positiv retning har haft på produktionen i de øvrige måneder, at arbejderne har haft mulighed for at få så lang en ferie som 3 uger. Det vil ikke være muligt på dette område at komme med nøjagtige tal. Den produktionsforøgelse, der viser sig udenfor ferietiden, lader sig ikke måle. Alligevel tror vi, det er helt sikkert, at feriens forlængelse har ført til færre ulovlige udeblivelser og større interesse og velvilje fra arbejdernes side. Det er sikkert, at der stadig er sket en

produktionsforøgelse hos os efter krigen. Årsagerne hertil kan være mange, men vi tror, at en del af denne produktionsforøgelse må kunne tilskrives en forlængelse af ferien. At en forlængelse af ferien på langt sigt vil føre til en produktionsforøgelse, er der efter vor mening ikke tvivl om.

Produktionen i maj 1948 var 138,7, i juni 133,5 og i juli 79,9 samt i august 122,8. Basistallet 100 angiver produktionen i 1938. Sammenholder man disse tal med de tilsvarende tal for 1947, hvor praktisk talt alle industriarbejdere havde ret til 14 dages ferie, vil man se, at produktionsnedgangen i juli 1948 var forholdsvis større end i 1947. De tilsvarende tal var nemlig for 1947 123, 122, 79 og 120. I 1949 var produktionstallet for maj 140,5, for juni 136,7 og for juli 88,6. Produktionstallet for august foreligger endnu ikke. Som foran nævnt giver disse tal, når de betragtes isoleret, ikke noget som helst bevis for, at produktionen er dalet som følge af udvidelsen af ferien med 1 uge. Der har nemlig været en tendens her efter krigen til fællesferie og til koncentration af ferien i juli måned. Man kan derfor ikke anse den stærke produktionsnedgang i juli 1948 som noget bevis for, at produktionen er dalet totalt som følge af 3-ugers ferien. Man må tværtimod, som foran nævnt, antage, at den produktionsforøgelse, der er sket efter krigen, også skyldes feriens forlængelse som følge af mindre forsømmelse, mindre fravær på grund af sygdom samt større arbejdsvilje".

Skrivelsen slutter med at udtale, at det ikke vil være muligt i den korte tid, ferieloven har været gældende, at give talmæssige oplysninger om feriens indflydelse på produktionen; thi dette ville kræve et indgående studium over lang sigt, hvis man skulle kunne komme frem til holdbare slutninger gennem en vurdering af produktionstallene, men selv ud fra denne forudsætning ville man blive nødt til at bygge på mange usikre faktorer.

Den administrerende direktør for *Norsk arbejdsgiverforening* har i oktober 1949 bl. a. udtalt følgende:

..... Norsk arbejdsgiverforening er af den opfattelse, at en forlængelse af ferien fra 2 til 3 uger har haft en skadelig indflydelse på produktionen, men der foreligger ikke tal, som viser, hvad produktionen ville have været, hvis ferien ikke var blevet forlænget ved loven af november 1947. Imidlertid er jeg af den opfattelse, at de tal, jeg nedenunder gengiver, klart viser, at feriens forlængelse (første år, den forlængede ferie virkede, var i 1948) har medført, at en ikke ubetydelig nedgang i produktionen har fundet sted.

Hvis man sammenligner de 3 år umiddelbart forud for krigen, 1937, 1938 og 1939, med årene efter krigen, får man følgende billede af udviklingen i produktionen:

Produktionsindeksen.

	Hele året	Året ÷ juni, juli og august	Juni, juli og august	Nedgang i juni, juli og august sammenlignet med året ÷ juni, juli og august
1937	100	100	100	0
1938	100	102	94	7,8 %
1939	107	109	102	6,4 %
1946	100	102	94	7,8 %
1947	115	118	107	9,3 %
1948	125	129	112	13,2 %

For 1949 foreligger produktionsindeks kun for månederne januar—juli. Gennemsnittet for januar—maj var 138 og gennemsnittet for juni—juli 113, et fald på 18,1 pct. i juni—juli sammenlignet med årets 5 første måneder. I 1948 var gennemsnittet for januar—maj 129 og gennemsnittet for juni—juli 109: en nedgang på 17,1 pct.

Disse tal viser, at nedgangen i de 3 måneder, hvor så at sige hele ferien ligger, var betydelig stærkere i 1948 end i de tidligere år og særlig end i årene før krigen. Tallene for i år viser, at der ikke er sket nogen bedring, men tværtimod en lille forværring, sammenlignet med 1948.

Disse sidste oplysninger er af Norsk arbejdsgiverforening senere blevet suppleret med oplysninger om, at produktionsindeks for august 1950 udgør 121 mod 123 i 1949, at den gennemsnitlige produktionsindeks i årets 5 første måneder var 97 i 1946, 116 i 1947, 129 i 1948, og 138 i 1949, at den gennemsnitlige produktionsindeks for juni, juli, august var 94 i 1946, 107 i 1947, 112 i 1948 og 118 i 1949, og at nedgangen i de 3 feriemåneder sammenlignet med årets 5 første måneder var 3,1 pct. i 1946, 7,8 pct. i 1947, 13,2 pct. i 1948 og 14,5 pct. i 1949.

Det udtales endvidere i den forannævnte skrivelse af oktober 1949, at der stadig viser sig tilbøjelighed til at blive borte fra arbejdet efter ferien. Arbejdsgiverforeningen har for nærmere at få klarhed herover sendt enkelte større virksomheder et spørgeskema, som er blevet besvaret af 139 af disse. 134 af disse 139 virksomheder havde der ikke været ulovlige forsømmelser. I 73 virksomheder havde der været ulovlige borteblivelser i et omfang, der svarede til mindre end en halv arbejdsdag i gennemsnit pr. arbejder, i 11 virksomheder havde udeblivelsen haft et omfang, som oversteg 1 arbejdsdag i gennemsnit pr. arbejder. Det samlede antal arbejdere ved de nævnte 139 virksomheder var 27 662. Produktionstabt på grund af udeblivelsen i forbindelse med ferien er opgivet til 11 528 arbejdsdage, hvilket vil sige, at den gennemsnitlige udeblivelse var 0,42 arbejdsdag pr. arbejder.

Kommissionen har endelig ved henvendelse til *Statens ferieråd i Oslo* modtaget følgende oplysninger i skrivelse af 2. maj 1950:

„Der foreligger ikke statistiske oplysninger, der særskilt viser, hvordan udvidelsen af ferien med en uge har virket på den samlede norske produktion. Det vil formentlig være overordentlig vanskeligt, muligvis ugørligt, særskilt at måle virkningerne af den udvidede ferie på produktionen, idet den samlede produktion jo er et resultat af en lang række samvirkende faktorer. Man må derfor nøjes med at henvise til, at den samlede produktion i *industrien* i vort land har vist en stadig stigning, også efter at 3-ugers ferien blev gennemført.”

Statens ferieråd henviste i øvrigt til de oplysninger vedrørende industriproduktionen, der indeholdes i det af statistisk sentralbyrå udgivne „Økonomisk utsyn over året 1949“. Det heri indeholdte materiale har kommissionen ladet bearbejdet af *arbejds- og socialministeriernes statsvidenskabelige konsulent*, der herom bl. a. har oplyst følgende:

Om virkningen på produktionen af feriens udvidelse til 3 uger er det med det til rådighed stående materiale meget vanskeligt, for ikke at sige umuligt, i dag at fremsætte nogen forsvarlig begrundet udtalelse. Det påvises derefter af nogle tabeller, der er gengivet side 129—130 i bilag 2, at såvel den samlede produktion som produktionen pr. arbejder er steget siden krigens afslutning, og at denne stigning er fortsat selv efter indførelsen af 3-ugers ferien.

Det siges herefter, at årsagen til den øgede produktion pr. arbejder dels er den øgede effektivitet hos arbejderne, dels den forøgede kapitalintensitet. Produktionsstig-

ningen er også fortsat efter 1947, men det er ikke muligt at fastslå, om nogen del og i bekræftende fald, hvor stor en del, der skyldes den udvidede ferieret. Feriens virkning kan både være positiv og negativ, nemlig henholdsvis gennem dens rekreative betydning for arbejdskraften og gennem det produktionstab, der fremkommer, når produktionen midlertidigt indstilles eller stærkt formindskes på grund af arbejderne ferie.

Hvilket af disse momenter, der har haft størst betydning, lader sig imidlertid ikke klargøre ud fra summariske oplysninger om udviklingen af produktion og beskæftigelse indenfor en periode, hvor -- som i årene 1945—48 — produktionen har været udsat for andre og betydelig kraftigere påvirkninger.

Det har således ikke været kommissionen muligt -- hvad man måske heller ikke kunne vente allerede nu — at få blot nogenlunde sikre oplysninger om, hvilken indflydelse på den norske produktion feriens forlængelse fra 2 til 3 uger har haft.

Spørgsmålet om en forlængelse af den lovmæssige ferie har også været genstand for overvejelser i *Sverige*, idet socialdepartementet i marts 1948 overdrog til en kommission („arbstidsutredningen") at undersøge spørgsmålet om muligheden for at indføre en længere ferie end den lovmæssigt gældende på 12 arbejdsdage årlig. Kommissionen afgav den 1. september 1950 sin betænkning, og man har i den som bilag 3 aftrykte oversigt over den svenske ferielovgivning gjort udførligt rede for kommissionens overvejelser. Man skal henvise hertil, men finder det dog rigtigt her at omtale dels de udtalelser, som de svenske hovedorganisationer har afgivet overfor den svenske kommission, dels kommissionens konklusion.

Svenska arbetsgivareföreningens udtalelse refereres således af kommissionen:

Ved bedømmelsen af de økonomiske virkninger af en 3-ugers ferie må man tage det største hensyn til muligheden af at få erstatningsarbejdskraft. Hvis der råder fuld beskæftigelse, må virkningerne af en forlænget ferie blive betydelig større, end hvis der findes en reservearbejdskraft. Går man ud fra, at fuld beskæftigelse også vil komme til at foreligge i fremtiden, vil den forlængede ferie tvinge virksomhederne til i større udstrækning, end det hidtil har været tilfældet, at standse virksomheden i ferietiden, og dette må medføre en ikke uvæsentlig produktionsforringelse.

Arbejdsgiverforeningen har endvidere berørt de vanskeligheder, som virksomhederne er ude for som følge af, at arbejderne ofte bliver væk fra arbejdet udover ferien, og foreningen mener ikke, at dette forhold vil blive ændret, når ferien forlænges, thi hovedparten af arbejderne har så gode indtægter, at de mener at have råd til at holde ekstra ferie.

Arbejdsgiverforeningen har endelig anført, at indførelsen af en 3-ugers ferie i betydelig grad vil mindske produktionen. I hvert fald må man regne med, at dette må blive tilfældet umiddelbart efter, at loven om den forlængede ferie træder i kraft, hvilket vil medføre, at der vil opstå en sænkning af den materielle standard. Det er umuligt at afgøre, om denne nedgang vil holde sig i fremtiden, eller om den længere ferie i det lange løb vil bevirke en yderligere nedgang i produktionen, eller om virkningen af den længere ferie eventuelt vil tabe sig. En forbedring kan måske tænkes at fremkomme derved, at en forøget ferie forårsager en højere arbejdsindsats, eller der indføres rationaliseringer, som er en direkte følge af ferieforlængelsen. Yderligere nedgang i produktionen vil indtræde, hvis den forlængede ferie og den deraf følgende fordyrelse af produktionen vil medføre mindre muligheder for investeringer, eller i øvrigt begrænse fremskridtet.

Foreningen udtaler, at det ser ud til — i alle tilfælde i de første år — at det er sandsynligt, at forholdene ikke vil forbedres.

Forsåvidt angår en forlænget ferie særlige virkninger for eksportindustrien, har *exportforeningen* fremhævet, at en 3-ugers ferie vil bevirke en nedgang i produktionen og en forlængelse af leveringstiderne. Produktionsnedgangen vil være en alvorlig følge, særlig med hensyn til muligheden for i den nuværende situation at øge eksporten. De forlængede leveringstider vil påvirke eksporten til De forenede stater og andre valutastærke lande, som har krav på hurtig levering og omfattende service, ugunstigt. En udvidet ferie vil endvidere medføre en forhøjelse af produktionsomkostningerne og komme til at påvirke eksportpriserne i højere grad end priserne på hjemmemarkedets produkter, idet eksportvarerne kræver længere transporter og bedre emballage. Det må derfor forudses, at en forlænget ferie vil medføre ugunstige konkurrencebetingelser for den svenske eksportindustri.

I den udtalelse, som den *svenske landsorganisation* har afgivet efter at være gjort bekendt med den svenske arbejdsgiverforenings indlæg, understreges vanskelighederne ved at beregne de økonomiske virkninger af en forlænget ferie. Det fremhæves, at det er umuligt, blot tilnærmelsesvis, at angive, i hvilken udstrækning det almindelige prisniveau vil blive påvirket. Det kan, mener landsorganisationen, ikke anses for bevist, at produktionen i det lange løb skulle blive mindre ved en 3-ugers ferie end ved bibeholdelsen af den nugældende ferieordning. Men selv om dette skulle blive tilfældet, er det ikke tilstrækkelig motivering for at undlade at indføre reformen. Man må også tænke på virkningerne på længere sigt. De nuværende store forskelligheder, der råder i social henseende, er nemlig til hinder for en hensigtsmæssig fordeling af arbejdskraften ud fra et produktionssynspunkt. Men hvis alle stort set får de samme sociale fordele, vil de forskellige personers valg af arbejde ske efter interesse og evner, og flugten fra de ubehagelige arbejdsområder, der for en stor del hænger sammen med, at arbejderne indenfor disse finder sig forfordelt i forhold til andre arbejdsområder, vil mindskes. Med hensyn til den tendens, der har vist sig til at blive borte fra arbejdet udover ferien, fremhæver landsorganisationen, at man har draget alt for vidtgående slutninger af efterkrigstiden, thi det synes, som om der i de senere år er indtrådt en forbedring. At tendensen til at blive borte fra arbejde skulle hænge sammen med de gode arbejdsfortjenester, synes at være en påstand, som der ikke kan føres bevis for. Efter al sandsynlighed vil en 3-ugers ferie formindske denne tendens, og i al almindelighed forbedre produktiviteten indenfor virksomhederne. Skønt landsorganisationen således ikke anser det for bevist, at en 3-ugers ferie i det lange løb vil medføre en formindsket produktion, mener den dog, at selv om en formindsket produktion skulle blive tilfældet og medføre en prisforhøjelse, ville dette ikke være socialt uretfærdigt, thi herved ville alle medborgerne komme til at bære følgerne af feriereformen.

Den svenske kommissions konklusion, der er udførligt refereret i bilag 3, går i korthed ud på følgende:

En forlængelse af ferien til tre uger vil på kort sigt medføre en tendens til formindsket produktion og øgede omkostninger; men denne tendens modvirkes dog af den stadig fremadskridende forbedring af produktionsmetoderne. Det må endvidere anses for sandsynligt, at forøgelsen af omkostningerne til en vis grad vil blive modvirket derved, at arbejderne må afstå fra en del af den lønforhøjelse, som sandsynligvis ellers ville have fundet sted.

På længere sigt taler en del dog for, at reformen vil få sådanne virkninger, at det vil blive muligt at indvinde noget af det, som det i en vis overgangstid har været nødvendigt at afstå fra.

Der henvises derefter til, at den længere ferie kan påregnes at ville medføre en bedre sundhedstilstand og en større arbejdsevne, og at den antagelig vil øge rationaliseringen, og at dette vil modvirke de uheldige virkninger af den længere ferie.

Kommissionen slutter med at udtale, at spørgsmålet om en forlængelse af ferien i alt væsentligt må betragtes som et afvejningsspørgsmål, og at spørgsmålet først og fremmest må afgøres af arbejderne selv. Hvis man derfor fra arbejderside i stedet for en ellers mulig forbedring af levestandarden foretrækker en forlænget ferie, må dette anses at være et stærkt argument til fordel for reformen. Samfundet må medvirke til gennemførelsen, såfremt der ikke foreligger sådanne forhold eller virkninger, der taler afgjort mod reformen. Efter kommissionens mening foreligger der imidlertid ikke risiko for, at sådanne virkninger vil vise sig, og kommissionen kan derfor i princippet tilslutte sig en 3-ugers ferie, men til slutningen sker under den forudsætning, at reformen får en sådan udformning, at den ikke medfører nogen større økonomisk belastning end den, der kan anses for rimelig i forhold til det, der indvindes gennem reformen.

Arbejdsgivernes repræsentant i kommissionen har dog afgivet en *særindstilling*, der går ud på, at han vel i princippet kan slutte sig til forslaget om en forlængelse af ferien, men at han anser det for tvivlsomt, om forholdene indbyder til en så hurtig løsning som foreslået af flertallet, idet reformen efter hans mening vil medføre en ikke uvæsentlig produktionsformindskelse og en fordyrelse af omkostningerne, hvilket vil kunne medføre vanskeligheder på de internationale markeder, hvor Sverige skal konkurrere med andre lande. Han mener derfor, at man bør afvente mere stabile forhold, inden reformen gennemføres. Hvis reformen imidlertid gennemføres, bør det ske på en sådan måde, at virkningerne på produktionen bliver så ringe som muligt; det foreslås derfor, at der gives arbejdsgiverne ret til at lægge den 3. uges ferie som enkelte fridage fortrinsvis på lørdage om sommeren.

Når man så udførligt har refereret *dels* de norske vurderinger af virkningerne af den forlængede ferie for de norske arbejdere, *dels* de overvejelser, som man i Sverige har anstillet om ønskeligheden og muligheden af at forlænge den lovmæssige 2-ugers ferie til 3 uger, skyldes det, at man ved afgørelsen af, om man fra kommissionen skal foreslå en tilsvarende forlængelse af den lovmæssige ferie her i landet, må tage ganske tilsvarende forhold i betragtning som i Norge og Sverige.

Der kan ikke rejses tvivl om, at også her i Danmark har der fundet en betydelig produktionsstigning sted, selvom der måske kan råde uenighed om, i hvilken grad de forskellige faktorer har medvirket hertil. Produktionsstigningen i industri og landbrug fremgår tydeligt af de officielle statistiker.

Det kan næppe heller drages i tvivl, at den rationaliseringsproces, der har været i gang også indenfor dansk erhvervsliv i en årrække, i et vist omfang har betydet et forstærket arbejdspress — ikke mindst ved det såkaldte „flydende arbejde“, transportbånd o. lign. — og har ført til en udspecialisering af arbejdet, og at begge disse forhold kan begrunde en udvidet adgang for vedkommende arbejdere til at søge rekreation og fornyelse af legemlige og åndelige kratter gennem afslappelse og erhvervelse af nye indtryk. På den anden side må det ikke glemmes, at rationaliseringsforanstaltninger også vil kunne betyde gennemførte lettelser for arbejdere ved, at maskiner og apparater overtager en del af det arbejde, som hidtil har skullet præsteres af den menneskelige arbejdskraft.

Der kan endelig heller ikke for Danmarks vedkommende være nogen tvivl om, at en uges forlængelse af den lovmæssige ferie vil tendere imod en sænkning af den samlede

produktion på indtil 2 pct. I hvilken grad nedsættelsen vil blive mindre som følge af de af arbejds- og socialministeriernes statsvidenskabelige konsulent fremhævede forhold, kan der råde tvivl om, og meningene herom vil divergere i et vist omfang.

Med hensyn til de positive virkninger af en uges længere ferie vil det også være vanskeligt at nå frem til en sikker vurdering og at opnå enighed herom.

Vil en 3. ferieuge give arbejderne en sådan forøget rekreation og virke som en sådan opmuntring for dem, at der er udsigt til gennem en større arbejdsindsats i den øvrige del af året at indvinde det produktionstab, som arbejdernes fraværelse fra produktionen i en uge mere om året normalt vil betyde?

Vil en uges yderligere ferie give de danske arbejdere større modstandskraft overfor sygdom og større påpasselighed overfor arbejdspladsens ulykkesrisiko og sundhedsfarer, således at man derigennem får en forøget produktion og besparelse i det offentlige og arbejdsgivernes udgifter til syge-, ulykkes- og invalideforsikring og måske kan udskyde det tidspunkt, da en arbejder ophører at være aktiv i produktionen?

Vil omvendt bibeholdelsen af 2 ugers lovmæssig ferie her i landet, medens de norske arbejdere allerede i flere år har haft 3 ugers ferie årlig, og de svenske arbejdere antagelig har udsigt til i løbet af nogle år at få deres ferie sat op til 3 uger, have en sådan indvirkning på de danske arbejdere, at det kan befrygtes at øve en skadelig indflydelse på produktionen, eller vil det være muligt at bibringe danske arbejdere forståelsen af, at den omstændighed, at norske og svenske arbejdere får tillagt 3 ugers ferie ved lov, ikke er ensbetydende med, at de danske arbejdere også skal have en sådan ferie, fordi de økonomiske muligheder for at belaste produktionen hermed er andre — og velsagtens for tiden dårligere — her i landet end i vore nabolande?

Alle disse spørgsmål er det udelukket at få eksakte svar på, og kommissionens enkelte medlemmer er derfor henvist til at tage stilling til spørgsmålet om bibeholdelse af den nuværende lovmæssige ferie eller om forlængelse af denne fra 2 til 3 uger årlig ud fra en subjektiv vurdering af de forannævnte og andre forhold, der kommer i betragtning. Dog er der ét forhold, som der kan være enighed om mellem medlemmerne, nemlig at en forlængelse af ferien med 1 uge vil have den samme tendens til at incitere til forøget rationalisering af virksomhederne, som en arbejdstidsforkortelse altid har vist sig at have, og at dette vil være til fordel for dansk produktion.

De synspunkter, der har gjort sig gældende indenfor kommissionen i spørgsmålet om forlængelse af den årlige ferie efter ferieloven, er følgende, hvorved bemærkes, at man først behandler spørgsmålet i sin almindelighed og derefter omtaler synspunkterne med hensyn til ferie for landbrugets arbejdere.

Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen og Vilh. Rasmussen har fremført følgende betragtninger:

Under henvisning til den produktionsstigning, der i den sidste halve snes år har fundet sted her i landet (industriproduktionen er således alene steget med ca. 70 pct.), og under henvisning til den i de senere år stedfundne stigning i arbejdsproduktiviteten finder vi det rimeligt, at arbejderne får del i denne produktionsforøgelse ved, at ferien forlænges fra 2 til 3 uger samtidig med, at feriegodtgørelsen forhøjes tilsvarende.

Berettigelsen af en sådan forlængelse af ferien skal endvidere begrundes med:

1. at en længere ferierekreation vil give den enkelte arbejder en bedre *helbredstilstand* og dermed formindske antallet af sygedage, hvilket vil være en fordel både for arbejderen, arbejdsgiveren samt samfundet i sin helhed. Den bedre helbredstilstand vil des-

uden give sig udtryk i, at arbejdsevnen vil kunne bevares op i en højere alder, hvorved det totale udbud af arbejdskraft vil blive forøget samtidig med, at samfundets udgifter til den sociale forsorg mindskes.

2. at en længere ferie har stor betydning for den enkelte arbejders *personlige udvikling*, idet vedkommende får bedre tid og lejlighed til at dyrke sine fritidsinteresser og større mulighed for at rejse ud og lære andre forhold at kende.

3. at den rekreation, arbejderne opnår gennem en længere ferie, vil medføre en større påpasselighed på arbejdspladsen og dermed føre til et *færre antal ulykkestilfælde*.

4. at *arbejdseffektiviteten* vil blive forøget, idet arbejderne gennem en længere ferie vil opnå at blive mere udhvilede. Dette fremgår bl. a. af udviklingen i Norge, hvor produktionen, også efter 3-ugers feriens indførelse, fortsat steg, uden at det dog er muligt at vurdere, hvor meget af produktionsstigningen der skyldes den forøgede effektivitet som følge af den forlængede ferie. Udviklingen i Danmark, da 2-ugers ferien blev indført i slutningen af 30-erne, viste samme billede.

5. at en forlængelse af ferien vil stimulere *rationaliseringen* af erhvervslivet og derved forøge produktionen og forbedre landets konkurrenceevne overfor udlandet, jfr. udviklingen i U.S.A., hvor den kortere årlige arbejdstid har fremtvunget en stærk rationalisering af erhvervslivet.

6. at man finder det urimeligt, at ferielovgivningen i Danmark er *ringere end i de øvrige nordiske lande*. I Norge har arbejderne således 3 ugers ferie. I Sverige er ferien for visse arbejders vedkommende i øjeblikket 3 uger, hvilket i løbet af kort tid forventes at komme til at gælde samtlige arbejdere i kraft af den i sagen afgivne kommissionsbetænkning. I Finland har hovedparten af arbejderne mindst 3 ugers ferie, idet ungarbejdere og arbejdere, der har været beskæftiget mindst 5 år i samme virksomhed, har 3 ugers ferie, visse arbejdere endda — efter 10 års anciennitet — 4 ugers ferie, medens øvrige arbejdere har 2 uger.

7. at ønsket om 3 ugers ferie er så stærkt og rodfæstet blandt arbejderne, at en opfyldelse heraf vil blive betragtet som et stort *socialt fremskridt*, der uden tvivl vil være af betydning for rolige og stabile forhold på arbejdsmarkedet.

Man skal til slut gøre opmærksom på de overgangsvanskeligheder, der opstår for unge mennesker, der går fra skolebænken ud i erhvervslivet med den deraf følgende stærke reduktion af feriens længde, og henstille, at problemet om en aftrapning af ferien for disse unge mennesker tages op til nærmere drøftelse, f. eks. ved, at der gives de unge 4 ugers ferie de første 2 år efter deres indtræden i erhvervslivet.

Boeck-Hansen, Hans L. Larsen og Plum har gjort følgende synspunkter gældende:

Vi er, således som vi også under kommissionsbehandlingen har givet udtryk for, ikke principielt imod tanken om en ferieforlængelse, men vi er af den opfattelse, at spørgsmålet for eller imod en ferieforlængelse må afgøres ud fra grundige overvejelser, dels vedrørende de økonomiske virkninger, som en ferieforlængelse må antages at få, dels vedrørende landets hele økonomiske stilling.

Fordi Norge har indført en ferieforlængelse, og Sverige kun for et lille fåtal af sine arbejdere har fulgt samme vej, er det ingenlunde indlysende, at Danmark nu bør følge efter og gennemføre en almindelig ferieforlængelse. Såvidt os bekendt findes der hverken i andre europæiske eller i oversøiske lande almindelige regler om 3 ugers ferie. Hvor ferie af en sådan længde undtagelsesvis gives enkelte arbejdere, forudsættes det, at de har opnået en anciennitet i den pågældende virksomhed på fra 20 til 25 år.

Efter vor opfattelse er de økonomiske betingelser her i landet ingenlunde af en sådan

beskaffenhed, at de opmuntrer til optimistiske betragtninger med hensyn til tilladeligheden af en produktionsindskrænkning, som dette uvægerligt ville medføre. Den seneste tids udvikling såvel indenrigs som udenrigs og såvel økonomisk som militærpolitisk har været yderligere ugunstig for ferietankens trivsel, og det ville utvivlsomt ikke gå upåagtet hen, om et lille, sorgløst Danmark i en alvorstid som den nuværende fandt, at tiden netop nu var inde til at hvile ud på produktionens bekostning, medens de store lande måtte anspænde deres produktionsevne til det yderste.

Vi må derfor mene, at tidspunktet for drøftelse af spørgsmålet om gennemførelsen af en ferieforlængelse er det iiheldigst muligt valgte.

Til nærmere motivering for vort standpunkt skal vi i det følgende med udgangspunkt i det af kommitteret Jørgen Dich udarbejdede memorandum gøre nogle bemærkninger om de økonomiske virkninger, som en ferieforlængelse og forhøjelse af feriegodtgørelsen efter vor opfattelse vil få.

Ferieforlængelsens indvirkning på nationalindtægten.

I Jørgen Dichts memorandum side 2*) nævnes det, at en ferieforlængelse på en uge betyder reduktion af den samlede arbejdstid pr. beskæftiget person på 2 pct., og at den teoretiske maksimumsvirkning på nationalproduktet, der i 1949 var anslået til 20,7 milliarder kr., følgelig ville blive en nedgang på ca. 400 mill. kr. årlig.

Det teoretiske maksimum for nedgangen (2 pct.) ville imidlertid ifølge Dich blive reduceret af forskellige grunde. Således nævnes bl. a., at en 3-ugers ferie for arbejdere og for de funktionærer, som ikke i forvejen har en 3 ugers ferie, ikke vil medføre, at de store grupper af selvstændige erhvervsdrivende inden for landbrug, industri, handel og transport forlænger deres ferie tilsvarende, ja det antages endog, at de selvstændige erhvervsdrivende i et vist omfang vil optræde som erstatningsarbejdskraft i deres egen virksomhed for at afbøde følgerne af den forlængede ferie for de hos dem ansatte arbejdere og funktionærer.

Vi er af den stik modsatte opfattelse. Hvis regering og rigsdag gennemfører en udvidet arbejderferie, ville dette hurtigt slå igennem også i andre kredse. I butikshandelen er forholdet f. eks. mange steder det, at butikken lukkes, medens indehavere og ekspedienter har ferie, og udvides ferien her fra 2 til 3 uger, vil butikkens lukning utvivlsomt udvides til samme tidsrum til gene for kunderne.

Det nævnes videre i memorandum'et (side 3)**), at produktionsnedgangen i håndværk og industri som følge af ferieforlængelsen vil begrænses 1) gennem antagelse af erstatningsarbejdskraft i ferieperioden eller 2) gennem forøgelse af produktionen uden for det tidsrum, hvor virksomheden helt eller delvis standses som følge af ferieordningen.

Den første fremgangsmåde — at antage erstatningsarbejdskraft i ferieperioden (ferie afløser) — skulle være særlig anvendelig i virksomheder, hvor produktionsrytmen året igennem ligger fast. Det er i memorandum'et beregnet, at betingelsen for, at der vil være tilstrækkelig erstatningsarbejdskraft til rådighed, er, at ledigheden i hvert enkelt fag og hver enkelt feriemåned er mindst 8 pct. (ureduceret). Man burde nok her tilføje som yderligere betingelse, at også i hver enkelt by eller hvert enkelt distrikt må arbejdsløsheden være mindst 8 pct., jfr. her problemet om „arbejdsløshedsøerne“.

Memorandum'et fastslår selv, at kun eet fag, nemlig søfyrbøderne, i 1948 havde over 9 pct. ledighed i hver af månederne maj til september. Dette forhold har ikke ændret

*) jfr. bilag 1. side 99.

**) jfr. bilag 1. side 100.

sig i 1949 og 1950, hvor ledigheden synes at være mindre end nogen sinde. I juni 1950 havde således 42 af de ialt 46 arbejdsløsheds-kasser en ledighed på mindre end 8 pct., og af disse 42 arbejdsløsheds-kasser havde igen 32 og 25 en ledighed på henholdsvis under 3 og under 2 pct. De 4 kasser, hvis ledighed var over 8 pct., var musikernes, sømændenes, søfyrbødernes og hatte- og buntmagernes arbejdsløsheds-kasse. Over for kommissionen er det i øvrigt fra arbejdsgiverside blevet påpeget, at det for søfartens vedkommende ikke er tilstrækkeligt, at ledigheden for det menige mandskab er over 8 pct., da manglen på yngre skibs-officerer er særdeles følelig. Der hersker heller ikke i søfartskredse tvivl om, at en udvidelse til 3 ugers ferie for den menige besætning vil afføde krav om forlængelse af den for de ældre skibsofficerer nu eksisterende 3 ugers ferie, hvilket selvsagt yderligere vil forværre vanskelighederne ved at skaffe den nødvendige officersbesætning til den danske handelsflåde.

Man må derfor fastslå, at inden for virksomheder, hvor produktionsrytmen ligger fast året igennem, vil produktionsnedgangen som følge af ferieforlængelsen blive meget følelig og nærne sig stærkt til de beregnede 2 pct.

Den anden fremgangsmåde — at forøge produktionen uden for det tidsrum, hvor virksomhederne helt eller delvis standses på grund af ferie — skulle være anvendelig i virksomheder og brancher, hvor produktionsrytmen kan forskydes. Der vil her i det væsentlige blive tale om virksomheder, der kan arbejde på lager, og det hævdes i memorandum'et, at denne gruppe af virksomheder omfatter en betydelig del af den samlede industrielle produktion, uden at man dog gør forsøg på at opgøre, hvor stor en del det drejer sig om, eller hvilke arter af produktion der i øvrigt er tænkt på.

Også her bliver der altså tale om at antage erstatningsarbejds-kraft, ganske vist uden for ferielovsperioden; men betingelsen for, at dette kan ske, er 1) at denne arbejds-kraft er til rådighed (memorandum'et angiver, at der i disse fag må være en ledighed på mindst 7 pct. i hver af de måneder, der falder uden for ferielovsperioden), og 2), at virksomheden har tilstrækkelig kapitalkapacitet (maskinkapacitet) til at foretage denne beskæftigelses-udvidelse. Memorandum'et indrømmer dog side 8*), at „med den gode beskæftigelse, der har været i 1947 og 1948, har mulighederne for at skaffe erstatningsarbejds-kraft i vintermånederne dog været ret begrænsede". Af fag med stor arbejdsløshed i vintermånederne 1947 og 1948 nævnes musikere, tjenere, søfolk, gartneriarbejdere, byggefag og arbejdsmænd. Man vil af denne opremsning se, at mulighederne for at skaffe tilstrækkelig arbejds-kraft uden for ferielovsperioden til industrielle virksomheder, der teoretisk set måtte være i stand til at forskyde produktionsrytmen, er stærkt begrænsede og nærmer sig stærkt nul, når der som i perioden siden 1946 har været i det væsentlige fuld beskæftigelse.

Også i dette tilfælde må vi derfor mene, at produktionsnedgang som følge af ferieforlængelsen er uundgåelig og vil komme til at ligge meget nær de 2 pct. svarende til forkortelsen i den årlige arbejdstid.

For en fuldstændigheds skyld skal det tilføjes, at det for begge de ovennævnte fremgangsmåders vedkommende gælder, at selv om der var tilstrækkelig erstatningsarbejds-kraft i og uden for ferielovsperioden, ville resultatet alligevel blive produktionsnedgang på grund af erstatningsarbejds-kraftens mindre personlige effektivitet (manglende øvelse, tilvænnings- og tilpasningstid o. s. v.).

Med hensyn til en ferieforlængelses effektivitetsforøgende virkning på den faste og fuldt beskæftigede arbejds-kraft deler vi fuldt ud den i memorandum'et side 17**) nederst udtrykte tvivl, ja vi kunne endog tænke os en stærkere udtrykt afstandtagen fra optimisme i så henseende.

*) jfr. bilag 1. side 102.

Ej heller mener vi, at en ferieførlængelse i vort land vil betyde hygiejniske og sundhedsmæssige eller rekreative fordele af nævneværdigt omfang.

I memorandum'et side 19*) siges det, at nedgangen i produktionen i visse tilfælde kan blive større end den, der svarer til feriens forlængelse. Sådanne „videre" virkninger af ferien menes dog stærkt begrænsede, idet de hovedsagelig kan tænkes at spille en vis rolle i enkelte tilfælde indenfor eksportindustrien. Vi skal hertil blot bemærke, at en sådan virkning ud fra et valutasynspunkt synes såre uheldig, ikke mindst på baggrund af den valutasituation, som landet for nærværende befinder sig i.

Efter vor opfattelse må en ferieførlængelses virkning på national indtægten og specielt på den del af nationalindtægten, som hidrører fra håndværk, industri og transport, kunne resumeres derhen, at der under de nuværende økonomiske betingelser med fuld beskæftigelse bliver tale om en følelig nedgang, der vil nærme sig stærkt de 2 pct., der ifølge memorandum'et er nævnt som teoretisk maksimum.

Angående de af Statens Ferieråd i Oslo og af arbejds- og socialministeriernes statsvidenskabelige konsulent udarbejdede memoranda vedrørende de produktionsmæssige virkninger af 3-ugers feriens indførelse, i Norge skal vi bemærke, at det utvivlsomt er rigtigt som anført i begge memoranda, at en talmæssig opgørelse af ferieførlængelsens virkninger på den samlede produktion er umulig at foretage med det materiale, som står til rådighed.

Når det imidlertid fremhæves, at den samlede industriproduktion i Norge er steget i efterkrigsårene også efter ferieførlængelsens indførelse, må vi heroverfor pege på den betydelige in vesterings virksomhed, som har fundet sted der. Ifølge „Økonomisk udsyn over året 1949" side 58 blev den norske industris produktionsapparat under krigen reduceret med 25—30 pct. Genopbygningen af dette produktionsapparat måtte naturligvis i Norge som i andre lande skabe forøget produktion, efterhånden som forsyningerne med rå- og hjælpestoffer bedredes. Den skete produktionsforøgelse kan derfor ikke tilskrives indførelsen af 3-ugers ferien. Det er uomtvistet, at 3-ugers ferien ikke har kunnet hindre denne produktionsforøgelse, men det er vor opfattelse, at den samlede produktion i Norge ville have været større, hvis 2-ugers ferien var blevet bibeholdt.

Den statsvidenskabelige konsulent fremhæver, at industriproduktionen i Norge er steget med ca. 100 pct. i perioden 1945—49, medens beskæftigelsen kun er steget med ca. 50 pct. Vi skal hertil blot bemærke, at det er vildledende at bruge året 1945 som udgangspunkt, idet forholdene i dette år som bekendt var helt ekstraordinære.

Ferieførlængelse.

Det er utvivlsomt, at byggeriet her i landet er blevet forsinket væsentligt ved, at byggehåndværkerne forlanger deres ferie lagt i sommerens bedste arbejds måneder, og fra Kalk- og Teglværksforeningen har man overfor os påpeget, i hvor høj grad teglværkernes produktion er afhængig af klimaet. Selv om man i de senere år har udvidet anlægget for kunstig tørring af råsten, er der stadig i højeste grad tale om sæsonarbejde for råstensproduktionens vedkommende, idet denne kun kan foregå for fuld kraft fra begyndelsen af maj til slutningen af september, og navnlig er produktionsforholdene gunstige i juni, juli og august måned.

Det kan således anføres, at der af de 443 mill. rå mursten, der produceredes hos foreningens medlemmer i 1948, produceredes ca. 329 mill, eller ca. 74 pct. mellem 1. maj og 30. september, og af disse igen 203 mill, eller ca. 46 pct. i månederne juni, juli og august.

*) jfr. bilag 1. side 110.

Når teglværkernes arbejdere skal holde ferie inden for det i loven fastsatte tidsrum, betyder det, at de er borte fra deres arbejde ca. 9 pct. af den tid, sæsonen varer, og selv om man i nogen udstrækning kan få anvendt ferieafløser, betyder disses mangel på kendskab til arbejdet en væsentlig nedsættelse af produktionseffektiviteten.

Det er selvindlysende, at disse vanskeligheder ville forstærkes yderligere, hvis ferien blev forlænget. Til trods for, at produktionen af teglprodukter ligger højere end i 1939, er der stadig mangel på tagsten og facadesten, og samfundet kan ikke være tjent med, at de klimatiske betingelser for en forøgelse af produktionen ikke udnyttes fuldtud.

Ferieforlængelsens virkning på beskæftigelsen og arbejdslønnen.

En forlængelse af ferien, der jo er identisk med en forkortelse af den årlige arbejdstid pr. arbejder, betyder med andre ord, at det kvantitative arbejdsudbud formindskes.

Det siger sig selv, at jo nærmere situationen er fuld beskæftigelse, jo større bliver de økonomiske virkninger i form af produktionsnedgang og dermed nedgang i nationalproduktet, hvis man nedsætter den årlige arbejdstid.

I årene efter krigen har der på praktisk talt alle områder hersket fuld beskæftigelse, og der foreligger altså ikke i beskæftigelsessituationen momenter, der gør en formindskelse af arbejdsudbudet ønskelig — tværtimod.

Med hensyn til en ferieforlængelses indflydelse på lønnen (selv bortset fra en forhøjelse af feriegodtgørelsen) turde der ikke være tvivl om, at en forøgelse af den i forvejen eksisterende mangel på arbejdskraft ikke mindst i feriesæsonen vil tendere mod at hæve lønningerne ud over de overenskomstmæssigt fastsatte (jfr. i øvrigt også memorandum'et side 24)*). Der vil opstå en forstærket tendens til sortbørslønninger, som ingen i det danske samfund til syvende og sidst kan være interesseret i.

Konklusionen af vore ovenanførte betragtninger er den, at vi henstiller, at kommissionsbetænkningen munder ud i, at en ferieforlængelse til arbejderne ikke kan anses for tilrådelig under de givne økonomiske omstændigheder.

Følgende af kommissionens medlemmer: *Borreschmidt*, *Christiansen*, *Dreyer* og *Wedell-W edellsborg* anlægger følgende synspunkter:

En forlængelse af den lovmæssige ferie fra 2 til 3 uger pr. år virker i produktionsmæssig henseende på det nærmeste som en almindelig nedsættelse af arbejdstiden. I det af forligsmanden under 21. marts 1950 fremsatte, af parterne tiltrådte mæglingsforslag blev det bestemt, at det af arbejderne organisationer fremsatte krav om en nedsættelse af den ugentlige arbejdstid ville være at henvise til nærmere undersøgelse i arbejdsmarkedskommissionen, der for tiden arbejder med spørgsmålet, og hvis betænkning herover senest pr. 1. juli 1951 skal afgives til de to hovedorganisationer, som derefter omgående optager spørgsmålet til indbyrdes drøftelse. Da det vel næppe vil kunne ventes, at det skulle være muligt på samme tid at gennemføre en forlængelse af den lovmæssige ferie og en forkortelse af arbejdstiden på anden måde, er det i og for sig vanskeligt for ferielovskommissionen isoleret at tage standpunkt til spørgsmålet om en forlængelse af den lovmæssige ferie, idet de to spørgsmål burde ses i sammenhæng og behandles under eet.

Der er dog den forskel, at feriespørgsmålet må behandles som et generelt spørgsmål, idet det formentlig ikke vel er tænkeligt, at man lovmæssigt kunne gennemføre en for-

*) jfr. bilag 1. side 113.

skellig længde af ferien for forskellige grupper af arbejdere — bortset fra ganske specielle grupper som f. eks. unge arbejdere, — medens det ikke er udelukket, at arbejdsmarkeds-kommissionen under hensyn til den kommissionen stillede opgave kunne nå til det resultat, at en forkortelse af arbejdstiden kunne være forsvarlig indenfor visse industrier eller fag, men derimod ikke for tiden kunne praktiseres indenfor andre erhvervsområder, f. eks. af hensyn til konkurrencen med andre lande på fremmede markeder eller på det indenlandske marked. Det forannævnte mæglingforslag peger netop på, at mulighederne for en arbejds-tidsnedsættelse kan ligge forskelligt for de forskellige erhvervsområder.

Efter det for nærværende kommission givne kommissorium finder man det imidler-tid naturligt trods de nævnte vanskeligheder at tage standpunkt til spørgsmålet om en for-længelse af den nuværende, lovmæssige ferie, og skal da herom udtale følgende:

Som det allerede er påpeget tidligere i betænkningen, er det ikke muligt med sikker-hed at vurdere, hvorvidt en forlængelse af den lovmæssige ferie med en uge vil føre til en nedsættelse af den samlede produktion — som af arbejdsgiverne hævdede — og i bekræftende fald, hvor meget denne nedsættelse vil nærme sig 2 pct. af den årlige produktion, eller om ferieforlængelsen — som af arbejderne påstået — ikke vil resultere i nogen produktions-nedsættelse. Disse medlemmer er mest tilbøjelige til at mene, at forholdene vil forme sig således, at en ferieforlængelse på kort sigt vil resultere i en vis, mindre forringelse af produktionen, men at denne forringelse på længere sigt, men dog ret hurtigt, vil blive indvundet igen ved forøget arbejds-effektivitet og rationalisering, således som det tidligere har været tilfældet ved forkortelse af arbejdstiden. En forøget arbejds-effektivitet som resultat af den forlængede ferie vil formentlig være mest sandsynlig, hvis 3-ugers ferie gives i sammenhæng om sommeren. Kan dette af forskellige grunde, hvorom henvises til senere, vanskeligt lade sig gøre, vil man formentlig kunne begrænse produktionstab, hvis der gives arbejdsgiverne mulighed for at lægge den 3. ferieuge på det tidspunkt udenfor ferieperioden fra 2. maj til 30. september, der passer bedst ind i virksomhedens produktionsrytme.

Ud fra foranstående betragtninger og under hensyn til den betydelige stigning i pro-duktionen, der har fundet sted, samt for at modvirke det forøgede arbejds-pres og slid på arbejdskraften, som den stadig forøgede rationalisering indenfor mange virksomheder fører med sig, ville disse medlemmer anse det for forsvarligt at træde ind for en forlængelse af den lovmæssige ferie med en uge. Medvirkende hertil er også den betragtning, at når de norske arbejdere siden 1948 har haft 3 ugers lovmæssig ferie, og når de svenske arbejdere antagelig i en nær fremtid får dette, må det befrygtes at blive vanskeligt at få danske ar-bejdere til at acceptere den tanke, at de alene indenfor de skandinaviske lande ikke kan få dette gode, men må nøjes med 2 ugers lovmæssig ferie. Det er næppe meget sandsynligt, at det skulle være muligt ved en henvisning til forskellen i de tre landes økonomiske forhold at afholde danske arbejderorganisationer fra ved overenskomsternes udløb at fremsætte krav om i feriemæssig henseende at blive ligestillet med deres kammerater i Norge og Sve-rige og at fastholde dette krav under forhandlingerne om de nye overenskomsters indhold og dermed skabe betydelige vanskeligheder for en fredelig udløsning af overenskomst-situationen.

Tilbage er imidlertid spørgsmålet om, på hvilket tidspunkt en forlængelse af den lovmæssige ferie med en uge årlig skulle træde i kraft. Det vil næppe kunne bestrides, at de økonomiske vanskeligheder, som dansk økonomi nu er ude for, gør det overmåde vanskeligt netop på dette tidspunkt at fastsætte en bestemt dato. Under hensyn hertil og i betragtning af den foran fremhævede forbindelse mellem en forlængelse af den lovmæssige ferie og det til arbejdsmarkedskommissionen henviste spørgsmål om en forkortelse af den almindelige ar-

bejdstid finder disse medlemmer ikke for tiden at kunne tage standpunkt til spørgsmålet om, fra hvilket tidspunkt en udvidelse af den lovmæssige ferie fra 2 til 3 uger skal have gyldighed, i hvilken forbindelse bemærkes, at der jo må være adgang til i det forudgående ferieår igennem en forhøjet feriegodtgørelse at oparbejde det til den 3-ugers ferie svarende beløb. Man skal blot bemærke, at forlængelsen af ferien, hvis denne form for arbejdstidsforkortelse vælges, bør gennemføres så hurtigt som de økonomiske forhold tillader det.

Harald Nielsen kan ikke tiltræde indførelsen af en 3-ugers ferie.

Erfaringerne fra Norge viser, at en udvidelse af feriens længde til at begynde med fører til nedgang i produktionen; at denne nedgang senere skulle blive afløst af en opgang, der alene har sin årsag i den længere ferietid, er en formodning, som der ingen reelle holdpunkter er for. Længere ferie vil derfor efter hans opfattelse medføre en nedgang i produktionen og en fordyrelse af produktionen, som netop nu og i de kommende år vil virke yderst uheldig, så anstrengt som landets økonomiske situation er. Endelig må det også anføres, at 2 ugers ferie er det almindelige, 3-ugers ferien undtagelsen, i de lande, som Danmark særlig konkurrerer med, hvorfor indførelsen af en 3-ugers ferie her i landet ville virke svækkende på vor konkurrencemæssige stilling udadtil.

Når han andre steder i kommissionsbetænkningen tager stilling til forholdenes ordning ved indførelse af en 3-ugers ferie, ligger der altså heri ikke nogen tilslutning til en sådan ændring, men det er alene udtryk for en stillingtagen til problemerne, således som de vil foreligge, hvis 3-ugers ferien gennemføres.

Til dette standpunkt kan *Ahm* slutte sig.

Carsten Raft har med stor interesse sat sig ind i det materiale, der er fremskaffet, bl. a. om erfaringerne fra Sverige og Norge. Han er positivt indstillet overfor tanken om indførelsen af en obligatorisk tre ugers ferie, men det må rent objektivt erkendes, at en vurdering af de fremskaffede udtalelser og erfaringer efterlader det faste indtryk, at en forlængelse af den obligatoriske ferie fra 14 dage til tre uger vil medføre nedsættelse af produktionen i hvert fald i de første år og rimeligvis fortsat.

Som Danmarks valutasituation og økonomiske situation er for tiden, anser han det for uforsvarligt at medvirke til en sådan nedsættelse, idet alle bestræbelser nødvendigvis må sættes ind på at forøge produktionen herhjemme så stærkt, som det overhovedet er muligt. Han anser det også for ganske udelukket, at nogen regering — ligeegyldigt hvilken — under disse forhold vil fremsætte forslag om en sådan lovforanstaltning og har derfor anset det for rimeligst, om kommissionen afstod fra udarbejdelsen af et sådant og udsatte dette arbejde til tider, hvor det kan gøres under bedre vilkår og med større chancer for opnåelse af praktisk resultat.

Karl Skytte er af den opfattelse, at afgørelsen af spørgsmålet om feriens længde til enhver tid må træffes under fornøden hensyntagen til landets økonomiske og erhvervs-mæssige stilling, og det er hans opfattelse, at de for tiden rådende økonomiske forhold i Danmark ikke gør en *almindelig* udvidelse af den lovpligtige ferie tilrådelig i øjeblikket. Derimod vil det være rimeligt at overveje en mindre forlængelse af ferien for grupper, hvis arbejde er særligt enerverende eller sundhedsfarlig, ligesom det af hensyn til ønskeligheden af en spredning af ferien vil være rimeligt at give en mindre ferieforlængelse til de arbejdere, hvis ferie lægges uden for den almindelige ferietid.

I anledning af de for kommissionen foreliggende oplysninger om ferieforholdene i Norge og Sverige, ønsker han at henlede opmærksomheden på, at disse sikkert bør ses i belysning af forskellen i de økonomiske forholds udvikling i de nordiske lande, idet den nuværende konjunkturudvikling i verden begunstiger betydningsfulde sider af svensk

For det tilfælde, at det ikke var muligt at opnå almindelig tilslutning til et forslag om tre ugers ferie for alle, har man i kommissionen drøftet, hvorvidt man, således som det nu er tilfældet i Sverige, kunne give længere ferie til særlige grupper af arbejdere, specielt de unge.

Under hensyn til vanskeligheden ved nærmere at afgrænse de grupper af arbejdere, hvis arbejde er af en sådan art, at det kunne begrunde ønsket om en længere ferie, har drøftelserne i hovedsagen drejet sig om, hvorvidt der skulle tillægges unge under 18 år en længere ferie.

Ungdomskommissionen har i sin betænkning af 1948 om „Beskyttelsesforanstaltninger m. v. samt etablering af en almindelig helbreds kontrol for ungdommen“ behandlet dette spørgsmål og har foreslået, at der tilsikres unge under 18 år halvanden dags ferie for hver arbejdsmåned. Ungdomskommissionen har imidlertid ikke villet foreslå, at forlængelsen af ferien skulle lægges i sommertiden, men har ment det rimeligt, at der blev åbnet adgang til at lægge den tredje uge udenfor ferieperioden, hvis dette måtte være praktisk for den pågældende virksomhed. Ungdomskommissionen har endvidere foreslået, at den forlængede ferie skulle komme alle lærlinge ansat på lærlingekontrakt til gode, uanset om de pågældende måtte være over 18 år.

Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen og Vilh. Rasmussen har — som tidligere nævnt — stillet forslag om, at der tillægges de unge under 18 år 4 ugers ferie de første 2 år efter deres indtræden i erhvervslivet, for derved at gøre overgangen fra skolen med de lange ferier til erhvervslivet så lempelig som mulig.

Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum og Raft har ikke kunnet tiltræde, at ferien forlænges specielt for de unge, da det vil volde store praktiske vanskeligheder at gennemføre en ordning, hvorved ferien for de unge arbejdere blev længere end for de ældre, idet de unge ofte arbejder som medhjælpere for de ældre arbejdere på arbejdspladserne og endda i et vist omfang indgår i fællesakkord med disse, således at det vil gribe meget forstyrrende ind i produktionen, om de unge skulle holde længere ferie end de voksne arbejdere.

Karl Skytte kan, under henvisning til sin foranstående udtalelse, ikke på nuværende tidspunkt tiltræde en udvidelse af ferien for de unge.

Borreschmidt, Christiansen, Dreyer og Wedell-Wedellsborg finder, at stærke grunde taler for at give de unge en længere ferie. De unge har uden tvivl i højere grad behov for ferie, og hensynet til at gøre overgangen fra skolen med de lange ferier til erhvervslivet lempeligere taler også for en længere ferie.

Hertil kommer, at arbejdstiden pr. uge, i alt fald for lærlingene, er længere end for de voksne arbejdere, idet lærlingene, når arbejdstiden er endt, skal gå på teknisk skole, hvis den tekniske undervisning ikke er henlagt til dagskoler, og dette er indtil nu kun tilfældet i enkelte fag.

I henhold til lærlingelovens § 13, stk. 3. må den daglige arbejdstid på lærestedet og skoletiden sammenlagt vel ikke overstige den for den udlærte arbejder sædvanlig gældende arbejdstid indenfor vedkommende fag med mere end en time gennemsnitlig pr. dag; men til trods herfor vil lærlingene ofte være afskåret fra egentlig fritid i et langt større antal timer om dagen end de voksne.*)

*) Centralarbejdsanvisningskontoret har i oktober 1950 offentliggjort en undersøgelse af håndværkslærlingenes arbejdsdag i København.

Det fremgår af denne undersøgelse, der har omfattet 2170 lærlinge af de ca. 8000, som deltager i undervisningen på de tekniske skoler i København, at nettoarbejdstiden vel ikke overstiger det i lærlingeloven fastsatte maksimum, men at lærlingen er afskåret fra egentlig fritid i langt længere

Man må imidlertid erkende, at der i et vist omfang vil være store praktiske vanskeligheder ved en forlænget ferie specielt for de unge, og disse medlemmer mener derfor ikke at kunne træde ind for, at de unge skal have en længere ferie end den 3-ugers ferie, som de i øvrigt går ind for.

Hvad dernæst angår spørgsmålet om en forlængelse af ferien for *landbrugets arbejdere*, har *Ahm* fremført følgende synspunkter:

Spørgsmålet om, hvorvidt landbruget kan overkomme en større ferie, er dels et spørgsmål om, hvorvidt man har arbejdskraft nok til afløsning, således at produktionen kan opretholdes, dels et rent økonomisk spørgsmål.

Til besvarelse af disse spørgsmål må der allerførst henvises til, at landbruget i løbet af den sidste halve snes år har mistet ca. 89 000 helårsarbejdere, hvilket vil sige 26—27 mill. arbejdsdage, og målt i forhold til den fremmede arbejdskraft, som beskæftiges i landbruget, udgør afgangens af landbrugets arbejdskraft ca. 30 pct.

Yderligere kommer hertil, at arbejdstiden i 1946 blev reduceret med 200 timer pr. mand pr. år svarende til ca. 23 arbejdsdage pr. mand.

Af disse tal fremgår det tydeligt, at landbruget i arbejdskraftmæssig henseende har været ude for en sådan åreladning, at det har voldt landbruget meget store vanskeligheder. Driftens intensitet har derfor også kun delvis kunnet opretholdes og kun ved en ofte ganske urimelig overbelastning af bedriftens indehavere.

Ser man på den lønmæssige udvikling i det samme tidsrum, viser det sig, at lønningerne nu ligger ca. 3 gange så højt som før krigen. I de forløbne år har landbruget fået sådanne priser, at disse lønninger kunne bæres, men netop på nuværende tidspunkt har prisudviklingen for landbruget taget en alvorlig vending, idet smørprisen er blevet reduceret med 15 pct. Hertil kommer nu yderligere, at den nylig stedfundne devaluering af kronen vil få til resultat, at medens vore eksportpriser til England ikke berøres, vil en lang række af de rå- og hjælpestoffer, som landbruget skal bruge, stige meget stærkt i pris, således at de økonomiske udsigter for landbruget fremover tegner sig meget usikre.

Dersom dansk landbrug skal holde sin økonomi i orden og samtidig være konkurrencedygtig på verdensmarkedet, er det nødvendigt, at vi stiller os meget årvågne overfor enhver tendens til større belastning af omkostningerne, og det er i bevidstheden herom, at man fra alle sider indenfor landbruget i øjeblikket interesserer sig overordentligt for gennem videnskabelige undersøgelser at komme til klarhed over, hvorledes man kan tilrettelægge produktionen sådan, at omkostningerne tvinges ned, idet man er klar over, at dette er uomgængeligt nødvendigt. Det kommer derfor så ubejligt som vel muligt, at man nu fremfører tanken om at gennemføre større ferie i landbruget, og der skal ikke lægges skjul på, at man i alle landmandskredse har været forbavset over, at tiden er fundet egnet til at fremkomme med sådanne forslag.

Ifølge statistisk departements opgørelse omfattende året 1948—49 beskæftigede landbruget ialt 392 300 helårsarbejdere. Af disse udgjorde bedriftenes indehavere ca. 182 000, medens 210 300 var lønnede arbejdere af forskellige kategorier.

tid, idet hensyn må tages til den tid, der medgår til transport til arbejdsstedet og senere fra skolen, og til, at tiden mellem arbejdstidens ophør og undervisningens begyndelse som regel helt er beslaglagt af transport fra arbejdssted til hjem, nødvendig spisepause og transport fra hjem til skole.

I den nævnte undersøgelse er der, for så vidt angår den tid, der medgår til transport, regnet med et gennemsnit af de i de indsendte oplysninger nævnte transporttider, og undersøgelsen gav herefter til resultat, at den tid, i hvilken lærlingene er beskæftiget med arbejde, undervisning, nødvendige spisepauser og transporttid, varierer stærkt inden for de forskellige fag, men at antallet af optagne timer pr. uge normalt ligger på 66—68.

En forlængelse af ferien vil altså komme til at omfatte det sidstnævnte antal. Regner vi med 6 dages forlængelse, svaier dette til ca. $1\frac{1}{4}$ mill. arbejdsdage, for hvilke der nødvendigvis må skaffes erstatningsmandskab — forudsat at man ikke vil acceptere en produktionsnedgang. Kan dette erstatningsmandskab overhovedet skaffes? Som forholdene har ligget i de senere år, og som de formentlig vil vedblive med at være i fremtiden, hvis vi opretholder fuld beskæftigelse, kan det simpelthen ikke lade sig gøre. Der er jo navnlig ikke om sommeren i ferietiden nogen arbejdsløse at indkalde i landdistrikterne.

Regeringens langtidsprogram, hvis realisation vi ifølge Marshall-aftalerne skal stræbe efter at gennemføre, forudsætter en meget stærk produktionsudvidelse i landbruget. En gennemførelse af en længere ferie for landbrugsarbejderne vil være i direkte strid med ønsket om produktionsudvidelse og må alene af den grund afvises fra landbrugets side.

Det er endvidere nødvendigt at påpege, at det i den praktiske tilrettelægning af arbejdet vil volde stor gene, dersom ferien øges. Landbruget kan jo nemlig ikke få overstået ferien på een gang, således som man gør det i mange andre erhverv, hvor man simpelthen lukker forretningen.

Under den nuværende ferieordning er det jo således, at hver medhjælper har ret til 2 ugers ferie, hvoraf den ene uge falder i sommermånederne. Dersom nu ferien i sommermånederne skal øges med en uge, vil det altså sige en fordobling af sommerferien. Noget sådant kan imidlertid ikke ske uden at forvolde overordentlig store, praktiske vanskeligheder. For at understrege hvilke praktiske vanskeligheder, der eksisterer for landbruget, hvis længere ferie skal gennemføres, må man gøre sig klart, at den altovervejende del af mandskabet er beskæftiget i det almindelige bondebrug. Til illustration af, hvorledes forholdene ligger, kan anføres en taloversigt, som stammer fra en tælling i 1946.

Landbrugsvirksomheder fordelt efter det beskæftigede antal personer 1946.

Brug med	Antal brug	pct.	antal helårsarb.	pct.
1 person	98 558	47,3	92 299	21,0
2 personer	51 819	24,8	103 638	23,6
3 —	27 252	13,1	81 756	18,6
4 —	14 440	6,9	57 760	13,2
5 —	7 420	3,6	37 100	8,5
6 —	3 630	1,7	21 780	5,0
7 —	1 862	0,9	13 034	3,0
8 —	1 029	0,5	8 232	1,9
9 —	746	0,4	6 714	1,5
10 —	589	0,3	5 890	1,3
11 — o. derover	802	0,4	10 426	2,4
	208 147	100,0	438 829	100,0

Ser vi på de brugsstørrelser, som incl. brugeren beskæftiger fra 2 til 5 personer, er i disse brug beskæftiget ca. 64 pct. af landbrugets samlede arbejdsstyrke. Ser vi bort fra de brug, som kun beskæftiger 1 person, nemlig brugeren selv, beskæftiger de brugsstørrelser, som har fra 2 til 5 personer 81 pct. af det samlede mandskab. Dette viser tydeligt bondebrugets dominerende betydning, og når talen er om at gennemføre længere ferie, bliver det altså et spørgsmål om, hvilke ulemper dette vil medføre netop i bondebruget.

På den almindelige bondegård kan vi regne med, at arbejdskraften består af ejeren og 2 medhjælpere samt noget ekstra hjælp i de allertravleste perioder. Som forholdene er i øjeblikket, ordner man sig rent praktisk med hensyn til ferie på den måde, at de to medhjælpere samtidigt får 1 uges ferie, når roearbejdet m. m. er overstået, og i denne uge passer ejeren besætningen, medens driften ellers ligger stille. Dersom ferien nu skal øges med 1 uge, kan dette system ikke praktiseres, idet driften ikke kan ligge stille i så lang tid. Man må derfor gennemføre ferie på skift, således at en sådan bondegård kommer til at være handicappet af mandskabets ferie i henved 1 måneds tid. Det siger sig selv, at noget sådant vil få konsekvenser med hensyn til selve driftens tilrettelæggelse. Skal man nemlig være færdig med at holde ferie inden høsten, må det gå ud over roearbejdet og dermed besætningens størrelse. Det bliver nødvendigt at gribe drastisk ind på dette område, idet høstens begyndelse kan variere ikke så lidt alt efter vind og vejr, og enhver landmand må indrette sig således, at han i hvert fald har sit mandskab disponibelt rettidigt til høsten.

Af det her fremførte fremgår det, at det rent praktisk vil være forbundet med meget store vanskeligheder at gennemføre en længere sommerferie, og der ligger ingen redning i at pege på at få løs arbejdskraft som afløsningsmandskab. Foruden at noget sådant vil være en meget stor fordyrelse, er det som nævnt også umuligt. Det har nemlig gang på gang vist sig, at landbruget har svært ved at få tilstrækkelig løs arbejdskraft om sommeren, og rent galt vil det da blive, dersom der ved gennemførelse af en ny ferieordning skal stilles yderligere krav om mere løs arbejdskraft, hvortil endda så kommer, at den løse arbejdskraft også har krav på sommerferie, og landbruget kan jo ikke være tjent med, at den løse arbejdskrafts ferie henskydes til høsttiden.

Det er min faste overbevisning, at landbruget er principielt imod en forlængelse af ferien fra 2 til 3 uger, og må stærkt fraråde at forlænge ferien fra 1 til 2 uger i sammenhæng i ferieperioden 2. maj til 30. september, da dette vil forårsage store forstyrrelser i landbrugets produktionsforhold, jfr. memorandum af oktober 1949.*)

Ahms betragtninger tiltrædes i det store og hele af *Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum og Raft*.

Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen og Vilh. Rasmussen har overfor Ahms betragtninger anført, at landbrugsarbejderne har lige så hårdt brug for ferie som andre arbejdere, idet den omstændighed, at arbejdet foregår på landet i frisk luft, ikke gør en ferie for landbrugets arbejdere mindre tiltrængt. Et af feriens hovedformål er nemlig fritagelse for det daglige rutinearbejde og den mulighed, der ved ferien gives til at komme bort fra de vante omgivelser og få nye indtryk, og dette må gælde såvel for landbrugets arbejdere som for andre arbejdere.

Endvidere er landbrugsarbejdets tempo steget meget stærkt, og der kræves stadig større arbejdspræstationer af den enkelte arbejder.

Den konstaterede nedgang i antallet af beskæftigede arbejdere i landbruget skyldes utvivlsomt i første række, at ændrede driftsformer, rationalisering og mekanisering har medført en formindsket efterspørgsel efter arbejdskraft, selv om den omstændighed, at et dalende fødselstal for 15—30 år siden naturligvis har sin andel i, at der ikke i de senere år overhovedet har været så mange unge på landet som tidligere. Landbruget har ikke — når bortses fra de genkommende ganske korte perioder i topbelastningssæsonen — manglet arbejdskraft efter krigen.

Trods det stærkt formindskede antal arbejdere i erhvervet er dettes produktion

*) Om dette, se nærmere bemærkningerne til forslaget § 1, side 66.

forøget meget væsentligt i den sidste halve snes år. Lønstigningen har ikke holdt trit med stigningen i produktionsprisen, og arbejdernes andel i den samlede produktions værdi er derfor mindsket stærkt — dels grundet på, at et færre antal arbejdere producerer mere, og dels fordi lønnen ikke er steget i forhold til produktpriserne. Der skal for tiden et færre antal kg smør, kg flæsk eller td. korn til at lønne en medhjælper i landbruget, end der skulle for 10 år siden, og landbruget må i det hele siges at have så gode indtjeningsmuligheder, at der ikke skulle være økonomiske vanskeligheder ved at yde en medhjælper øget ferie.

Borreschmidt, Christiansen, Dreyer, Skytte og Wedell-Wedellsborg mener, at der ikke kan anføres tilstrækkelig begrundelse for i lovgivningen at fastsætte en kortere ferie for landbrugets arbejdere end for arbejdere i andre erhverv, og at noget sådant navnlig ville kunne indebære den fare at fremskynde den vandring af arbejdskraften bort fra landbruget, der — som, af Ahm anført — allerede har gjort sig gældende i en årrække til skade for landbruget. Derimod må de særlige produktionsforhold indenfor landbruget efter disse medlemmers mening tages i betragtning ved spørgsmålet om feriens lægning. Der henvises til de "senere bemærkninger herom.

Såvel den *norske* som den *svenske* ferielov tillægger personer beskæftigede i landbruget en ferie af samme længde som den, der er tilsikret andre ferieberettigede.

Den *svenske kommissions* betænkning stiller ikke forslag om ændringer på dette punkt.

2. Feriegodtgørelsens størrelse.

Af den tidligere omtalte, som bilag 2 aftrykte oversigt over ferieforholdene i *Norge* fremgår, at feriegodtgørelsen i mange tilfælde forud for gennemførelsen af den nye ferielov ved aftale mellem arbejdsgivere og arbejdere var fastsat til 4,2 pct. i forhold til en 2-ugers ferie, og at feriegodtgørelsen ved gennemførelsen af 3 ugers ferie blev fastsat til 6,5 pct. Som begrundelse for, at feriegodtgørelsen ikke tidligere kun udgjorde 4 pct. og nu er fastsat til 6 pct., hvilket på det nærmeste ville svare til henholdsvis 2 og 3 ugers ferie uden tab af indtægt, er anført, at arbejderne i årets løb på grund af sygedage og søgnehellidage går glip af en del arbejdsfortjeneste, og at de derfor, hvis feriegodtgørelsen kun blev beregnet med de sidstnævnte procenter, ikke til brug under ferien ville have oparbejdet et beløb, der svarer til den fulde arbejdsfortjeneste i to uger. Ved at fastsætte feriegodtgørelsen til 6,5 pct. var man vel klar over, at dette var lidt mere end det, der ville svare til 3 ugers ferie, men man skønnede det ønskeligt, at arbejderne fik denne fordel, da ferien i reglen vil medføre ekstra udgifter, om den skal kunne udnyttes godt.

Da personer, der er på fast års-, måneds-, uge- eller dagløn, får ferie med fuld løn, er der for deres vedkommende ikke tale om nogen forhøjelse af feriegodtgørelsen.

Såvidt det kan ses af den *svenske* feriekommissions betænkning, regner man med, at der til en 3 ugers ferie skal betales en feriegodtgørelse af 6 pct.

Under forhandlingerne i kommissionen er det af *Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen og Vilhelm Rasmussen* anført, at en feriegodtgørelse på 4 pct. ikke kan regnes fuldt ud at dække arbejdslønnen i 2 uger. Dertil kommer, at arbejderne også under ferien må afholde en del faste udgifter, således at de ingenlunde har 2 ugers normal løn at holde ferie for. Det var baggrunden for de under overenskomstforhandlingerne i foråret 1950 fremsatte krav om en forhøjelse af feriegodtgørelsen, der resulterede

i en feriegodtgørelse på $4\frac{1}{2}$ pct. Efter arbejdernes beregninger ville en forhøjelse af feriegodtgørelsen, der svarede til en udvidelse af ferien fra 2 til 3 uger, ialt andrage et beløb på ca. 75 mill. kr. årligt, hvilket ikke engang svarer til $\frac{1}{2}$ pct. af det danske nationalprodukt. I betragtning af, at arbejds effektiviteten — som tidligere anført — antagelig ville blive forøget ved en længere ferie, ville denne forhøjede feriegodtgørelse næppe få mærkbare følger for prisniveauet.

Under hensyn til, at de norske arbejdere kun har et lovmæssigt krav på 6,5 pct.s feriegodtgørelse, og at de svenske arbejdere efter de foreliggende oplysninger kun synes igennem ferieloven at blive tilsikret en lovmæssig feriegodtgørelse af 6 pct., er fornævnte medlemmer imidlertid villige til at acceptere en lovmæssig feriegodtgørelse på 6,5 pct. for 3 ugers ferie.

Boeck-Hansen, Hans L. Larsen og Plum har gjort følgende synspunkter gældende:

I det af arbejds- og socialministerierne statsvidenskabelige konsulent udarbejdede, tidligere omtalte memorandum, side 2,*) er anført, at den maksimale nedgang i nationalproduktet vil andrage 2 pct. eller ca. 400 mill. kr. årlig. Selv om dette tal kan reduceres noget, fordi ikke alle elementer i nationalproduktet i første omgang bliver direkte berørt af en ferieførlængelse, bliver der dog efter vor opfattelse tale om en meget større nedgang, end memorandum'et synes at mene. At opgøre nedgangen talmæssigt er vel umuligt, og man må derfor indskrænke sig til at konstatere det principielle, at der under alle omstændigheder vil blive en nedgang, hvad formentlig alle parter kan blive enige om.

Da bruttonationalproduktet som bekendt sammen med merimporten fra udlandet tilsammen angiver det beløb, der står til rådighed for samfundet til 1) forbrug og 2) investering, kan vi altså fastslå, at hvis forbrug og investering ønskes fastholdt på det nuværende niveau, må vor merimport forøges til erstatning for den produktionsnedgang, der følger af ferieførlængelsen.

I memorandum'et, side 30,**) fremhæves det, at en stor opsparring og investering er af afgørende betydning for produktiviteten og dermed for nationalproduktets stigning i fremtiden, altså betingelsen for en øget velstand og en højere levestandard for arbejderne i fremtiden, jfr. at der i disse år lægges så stor vægt på genopbygningen, d. v. s. gennemførelsen af et stort investeringsprogram.

Skal investeringen opretholdes eller yderligere fremmes, må forbruget sættes ned, ja det må endog sættes ned med et større beløb, end investeringsforøgelsen andrager, for at undgå en kraftig yderligere forværrelse af valutasituationen.

Forøger man nu yderligere feriegodtgørelsen med 2 pct. svarende til den forøgede ferie, hæves lønniveauet og dermed købekraften hos arbejderne. Denne forhøjelse vil ikke blive anvendt til opsparring, men tværtimod til forøgelse af forbruget (jfr. memorandum'et side 31,***) og resultatet vil altså blive en forbrugsudvidelse og ikke som ønsket en forbrugsindskrænkning. Der vil altså fra den forøgede feriegodtgørelse udgå en virkning, der vil betyde et yderligere pres på den i forvejen stærkt anspændte valutasituation.

Hertil kommer i det lange løb feriegodtgørelsens omkostningsforhøjende virkning, der vil stille eksportindustrien og den industri, der producerer for hjemmemarkedet i konkurrence med den udenlandske industri, ugunstigere i konkurrencen.

Den påbegyndte liberalisering af den indreeuropæiske handel i forbindelse med

*) jfr. bilag 1. side 99.

***) jfr. bilag 1. side 117.

***) jfr. bilag 1. side 117.

det ugunstige bytteforhold i udenrigshandelen, som er indtrådt for landet efter devalueringen, synes at indebære en alvorlig fare i fremtiden for vor valutastilling.

Det ville derfor på denne baggrund være yderst ejendommeligt, om man ved indenlandske foranstaltninger i form af ferieforlængelse og forhøjet feriegodtgørelse for arbejdere og funktionærer ville forværre stillingen yderligere.

I øvrigt anser vi spørgsmålet om en feriegodtgørelses størrelse for uddebatteret under de forhandlinger, der herom fandt sted under drøftelsen hos forligsmanden ved forårets overenskomstsituation. Det kostede arbejdsgiverforeningens ledelse så store anstrengelser at få gennemført forhøjelsen fra 4 til $4\frac{1}{2}$ pct. — en forhøjelse, det end ikke viste sig muligt at få gennemført overalt — at det sikkert kan fastslås som uigennemførligt og uforsvarligt at gå videre ad denne vej. Hvis en 3-ugers ferie skulle blive lovfæstet, kan arbejdsgiverne tiltræde, at feriegodtgørelsen fastsættes til 6,5 pct.

Borreschmidt, Christiansen, Dreyer, Raft, Skytte og Wedell-Wedellsborg må først erindre om, at ferielovens formål med at tillægge arbejderne en feriegodtgørelse på 4 pct. af arbejds lønnen i og for sig ikke var at skaffe arbejderne et beløb at holde ferie for, men at skaffe dem erstatning for det tab af arbejds løn, som de lider ved at skulle holde ferie i 2 uger. Det har hele tiden stået klart, at en vis del af disse 4 pct. beslaglægges af faste udgifter til husleje, skatter, forsikringer, foreningskontingenter m. m., som skal udredes også ander ferien, og at arbejderne derfor må være henvist til som andre befolkningsklasser i det omfang, hvori det er dem muligt, at opspare penge i årets løb til delvis dækning af de omkostninger, der er forbundet med at holde ferie.

Hvis man forlænger den lovmæssige ferie fra 2 til 3 uger årlig, kan det forannævnte med ydelsen af feriegodtgørelse tilstræbte formål kun opnås ved at foretage en tilsvarende forhøjelse af feriegodtgørelsen fra 4 til 6 pct.

Ved overenskomsternes fornyelse i foråret 1950 opnåede arbejderne imidlertid at få de 4 pct.s feriegodtgørelse forhøjet til 414 pct., og ved at sætte feriegodtgørelsen ved en 3-ugers ferie til kun 6 pct., ville man fratage arbejderne den fordel, som de forhandlede sig frem til under overenskomstforhandlingerne for tre fjerdingår siden.

Under hensyn hertil kan disse medlemmer tiltræde, at feriegodtgørelsen ved en forlængelse af den lovmæssige ferie fra 2 til 3 uger forhøjes til $6\frac{1}{2}$ pct., hvorigennem der også bliver taget hensyn til, at et vist antal arbejdsdage i årets løb går tabt som følge af sygdom, ulykker, søgnehellidage m. m. og derfor ikke bidrager til opsamling af feriegodtgørelse.

Ahm og Harald Nielsen har ikke kunnet tiltræde, at feriegodtgørelsen forhøjes med $\frac{1}{2}$ pct., således at lønnen i ferien bliver større end fuld arbejds løn. —

I de tilfælde, hvor en ferieberettiget er antaget månedsvis eller for længere tid og således, at der ikke sker fradrag i lønnen for søgnehellidage, sygedage o. lign., og hvor man i lovforslagets § 5, stk. 2, foreslår adgang til at give den ferieberettigede ferie med løn i stedet for feriegodtgørelse, vil der normalt ikke blive tale om ydelse af feriegodtgørelse, nemlig i de mange tilfælde, hvor den ferieberettigede stadig er i virksomhedens tjeneste på det tidspunkt, da ferien skal holdes.

Forså vidt den ferieberettigede derimod er fratrukket sit arbejde inden dette tidspunkt og derfor ikke kan få ferien i form af ferie med løn, har han krav på at oppebære feriegodtgørelse til brug under den ferie, som han skal holde, i almindelighed i en anden arbejdsgivers tjeneste.

Spørgsmålet er da, hvorvidt den ferieberettigede også i dette tilfælde har krav på at oppebære en feriegodtgørelse af 6V, pct.

Kommissionen med undtagelse af de nedenfor nævnte medlemmer mener, at feriegodtgørelsen i et sådant tilfælde kun skal udgøre 6 pct. af den udbetalte løn og ikke $6\frac{1}{2}$ pct. som i øvrigt foreslået ved en 3-ugers ferie.

Grunden til denne forskel er den, at en ferieberettiget, der ikke er ansat månedsvis eller for længere tid — som allerede nævnt — ikke vil få løn og derfor heller ikke feriegodtgørelse for søgnehelligheder eller for de sygedage, der måtte indtræffe i årets løb, og at hans feriegodtgørelse derfor må beregnes med et beløb, der ligger højere end det, som skulle benyttes i tilfælde af, at han ikke har spildt dage i årets løb.

Når det drejer sig om ferieberettigede, der er antaget månedsvis eller for længere tid, vil de pågældende imidlertid få løn udbetalt også for søgnehelligheder og sygedage, jfr. herved funktionærlovens og i øvrigt også medhjælperlovens bestemmelser, og det vil derfor for deres vedkommende ikke være nødvendigt at regne med en højere ferieprocent end 6 for at sikre dem samme indtægt under ferien som ellers gældende.

Man lægger imidlertid vægt på, at det klart af loven fremgår, at et system med ferie med løn ikke kan bringes i anvendelse, blot fordi en arbejdsgiver antager en arbejder månedsvis eller for længere tid, men at det tillige må kræves, at han som følge af denne længere antagelsesperiode udbetaler den pågældende den sædvanlige løn for søgnehelligheder, sygedage o. lign.

Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen og Vilh. Rasmussen har ikke kunnet tiltræde dette standpunkt, men har hævdet, at den feriegodtgørelse, der udbetales til den ferieberettigede, kun lige dækker de almindelige daglige udgifter, og at der derfor af feriegodtgørelsen ikke kan blive midler tilovers til at holde ferie for; de pågældende må derfor principielt hævde, at feriegodtgørelsen forhøjes således, at den bliver af en sådan størrelse, at der virkelig bliver et overskud, der kan benyttes under ferien. Det må endvidere fremhæves, at de fleste månedslønnede ved overenskomsternes fornyelse i foråret 1950 opnåede at få de 4 pct.s feriegodtgørelse forhøjet til $4\frac{1}{2}$ pct., og ved at sætte feriegodtgørelsen med en 3-ugers ferie til kun 6 pct., ville man fratage disse månedslønnede den fordel, som de forhandlede sig frem til under overenskomstforhandlingerne for $\frac{3}{4}$ år siden. Også af hensyn hertil bør feriegodtgørelsen for samtlige af ferieloven omfattede udgøre $6\frac{1}{2}$ pct.

Selv om de pågældende imidlertid under hensyn til, at der i Norge ydes $6\frac{1}{2}$ pct. i feriegodtgørelse og i Sverige er foreslået kun 6 pct., er gået ind for, at feriegodtgørelsen ved en 3-ugers ferie ansættes til $6\frac{1}{2}$ pct., må de hævde, at denne feriegodtgørelse skal ydes til alle, der omfattes af ferieloven, og dette uanset om feriegodtgørelse ydes som løn under ferie eller i form af feriemærker. De pågældende stiller derfor forslag om, at feriegodtgørelsen forhøjes til $6\frac{1}{2}$ pct. også for så vidt angår de, der er ansat månedsvis eller for længere tid.

3. Feriens lægning.

I den gældende ferielov af 13. april 1938 § 4 er det for alle områder — med undtagelse af landbruget, se herom senere — fastsat, at ferien skal gives i sammenhæng i tiden mellem 2. maj og 30. september, og at tidspunktet for ferien indenfor dette tidsrum fastsættes af arbejdsgiveren.

Hvis man går til at forhøje den lovmæssige ferie fra 2 uger til 3 uger årlig, melder der sig det spørgsmål, om man da skal bibeholde den ovenfor nævnte ordning og således i loven påbyde, at denne 3-ugers ferie skal gives i sammenhæng i ferieperioden, og at det

tilkommer arbejdsgiveren at fastsætte, på hvilket tidspunkt indenfor ferieperioden ferien skal gives.

De muligheder, som naturligt frembyder sig for lægning af en 3-ugers ferie, er følgende:

1. 3 ugers ferie i sammenhæng indenfor ferieperioden fra 2. maj til 30. september.
2. 2 ugers ferie i sammenhæng indenfor nævnte ferieperiode og 1 uges sammenhængende ferie, der kan lægges udenfor ferieperioden.
3. 2 ugers ferie i sammenhæng indenfor nævnte ferieperiode, og den 3. uges ferie givet i form af enkelte fridage i forbindelse med søndage i sommerhalvåret eller i den øvrige del af året.

Med hensyn til den under 3 nævnte mulighed bemærkes, at man herigennem ville få en mere smidig form for lægning af ferien, således at den uge, hvormed den nuværende lovmæssige ferie foreslås forlænget, kunne indpasses bedst muligt i en virksomheds produktionsrytme, og derigennem mindst muligt påvirke produktionen i skadelig retning. Det er også muligt, at sådanne enkelte fridage i forbindelse med søndage ville tiltale arbejderne, fordi de derved ville få noget længere sammenhængende fritid til i sommerhalvåret at arbejde i deres kolonihaver, at drive sport, at foretage længere cykleudflugter o. s. v. I vinterhalvåret kunne sådanne enkelte fridage i visse tilfælde, f. eks. ved at blive anbragt i forbindelse med jul og nytår eller ved at blive lagt på påskelørdag, bidrage til, at arbejderen følte, at han fik en sammenhængende frihed af betydning.

Imod den under 3 nævnte mulighed for lægning af ferien kan anføres, at man kunne risikere, at den 3. uges ferie herigennem blev udstykket på en sådan måde, at der kun var ringe mulighed for, at denne 3. ferieuge skaffede arbejderne den forøgede rekreation og hvile, som netop var formålet med at udvide ferien fra 2 til 3 uger pr. år.

Dertil kommer, at det ikke er let at indpasse en sådan ordning i et feriemærkesystem, der betinger udbetalingen af feriegodtgørelse af attest fra arbejdsgiveren om, at arbejderen står umiddelbart for at skulle holde ferie. Systemet forudsætter, at arbejderen kun får udbetalt feriegodtgørelse for den ene dag, han nu skal have fri, og kan således føre til, at en arbejder må henvende sig 7 gange indenfor et ferieår på et postkontor for at få udbetalt sin feriegodtgørelse — en ordning, der er besværlig for arbejderen, og som sandsynligvis ikke kan accepteres af postvæsenet. I de tilfælde, hvor arbejderen holder ferie med løn, er systemet ikke så svært at praktisere, idet arbejderen da blot oppebærer sin sædvanlige løn på vedkommende fridag. Men selv i dette tilfælde vil der kunne opstå tekniske vanskeligheder, hvis arbejderen har arbejdet i en anden virksomhed i det foregående ferieår og herfra medbringer en feriemærkebog; da han ikke samtidig kan oppebære løn under ferien og få udbetalt feriegodtgørelse, må han i det pågældende tilfælde enten afgive en forholdsmæssig del af feriegodtgørelsen til arbejdsgiveren eller lade denne nedsætte lønnen for vedkommende dag med et til feriegodtgørelsen for denne dag svarende beløb.

Vedrørende de under 1 og 2 nævnte muligheder skal man bemærke følgende:

Der er næppe nogen tvivl om, at en samlet 3-ugers ferie vil give de ferieberttiggede bedre rekreativsmuligheder end en delt ferie, og at det derfor også ud fra et produktivsmæssigt synspunkt i almindelighed vil være at foretrække at give ferien i sammenhæng. Det vil antagelig også passe en del virksomheder bedre at få en 3-ugers ferie afviklet i een omgang fremfor at skulle give arbejderne ferie flere gange i årets løb.

Fordelene for arbejderne ved en samlet ferie ligger endvidere i, at de da kun skal

foretage ferierejse een gang årligt. Mange af dem ville antagelig ikke økonomisk kunne overkomme at rejse på ferie sammen med deres familie to gange om året og ville derfor næppe få fuldt udbytte af den sidste del af ferien.

Endelig taler de klimatiske forhold her i landet for at give ferien i sommermånederne, idet det normale danske vintervejr ikke byder mange muligheder for at opnå den rekreation, som andre landes arbejdere — f. eks. Norges og Sveriges — har forholdsvis let ved at opnå.

Imod at gennemføre en 3-ugers ferie som en samlet ferie, taler at det antagelig ikke vil passe ind i en række virksomheders produktionsrytme at skulle give deres arbejdere ferie i 3 uger i sammenhæng, og at den af ferien følgende produktionsnedsættelse antagelig i nogen grad ville kunne modvirkes ved, at arbejdsgiveren fik adgang til at lægge en del af ferien udenfor ferieperioden på det tidspunkt, som stemmer bedst med virksomhedens produktionsrytme.

Imod en samlet ferie på 3 uger taler endvidere den tendens til at klumpe ferierne sammen indenfor juli og en del af august måneder, som viste sig allerede kort tid efter ferielovens ikrafttræden, og som senere stadig har gjort sig gældende — til lige stor ulempe for praktisk talt alle parter.

Disse vanskeligheder, for hvilke der nærmere vil blive gjort rede nedenfor, må antages at blive af betydelig større omfang ved en 3-ugers ferie.

Der er indenfor kommissionen enighed om, at man, hvis den lovmæssige ferie forlænges fra 2 til 3 uger årlig, må stræbe efter at fastsætte sådanne bestemmelser for lægning af ferien, at man på den ene side tager mest muligt hensyn til produktionen og på den anden side i så vidt omfang som muligt opnår den rekreation og hvile for arbejderne, som man tilsigter.

Ud fra disse overvejelser har kommissionen ikke kunnet gå ind for, at ferien gives som enkelte fridage og har derfor foreslået, at det i loven fastsættes, at 2 uger af ferien skal gives i sammenhæng mellem 2. maj og 30. september, og at også den 3. uge skal gives i sammenhæng, men kan lægges udenfor ferieperioden.

I øvrigt må det — som i den nugældende lov — være overladt til arbejdsgiveren at fastsætte tidspunktet for ferien, men arbejdsgiverne bør dog i videst mulig udstrækning forhandle herom med arbejderne eller deres repræsentanter i virksomheden.

Det bemærkes, at man ved den foreslåede regel har givet adgang til at lægge den 3. uges sammenhængende ferie i sommerhalvåret, og at dette kan medføre de ulemper, som man foran har fremhævet som følge af sammenklumpningen af ferierne i en kort sommerperiode. Når man alligevel stiller det pågældende forslag er det, fordi man finder, at de produktionsmæssige hensyn, som i de enkelte tilfælde kan føre til at henlægge også den 3. uge til ferieperioden, må antages at være så vigtige, at det er rimeligt at lade dem få forrang fremfor hensynet til en spredning af ferien.

Der er i den nugældende ferielovs § 4, stk. 3 givet direktøren for arbejds- og fabriktilsynet adgang til i tilfælde, hvor en henlæggelse af ferien til ferieperioden indenfor andre fag eller faglige områder end landbruget er til åbenbar ulempe for virksomhederne som følge af arbejdets sæsonbetonede karakter eller af andre grunde, at tillade, at ferien deles og gives udenfor ferieperioden. Direktøren skal dog forhandle herom med fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer. En sådan undtagelsesbestemmelse bør efter kommissionens mening opretholdes.

I den *norske* ferielovs § 4 er det bestemt, at arbejdsgiveren fastsætter, når ferien

skal tages, men at mindst 12 dage af ferien skal gives i sammenhæng i tidsrummet 16. maj til 30. september, og at resten skal gives i sammenhæng inden udgangen af ferieåret. I landbrug og anden virksomhed, hvor driftsmæssige grunde gør det nødvendigt at holde arbejdet bedst muligt i gang om sommeren, kan arbejdsgiveren lægge halvdelen af ferien — altså eventuelt 9 dage — udenfor tidsrummet 16. maj til 30. september. De forannævnte bestemmelser kan fraviges ved tariffaftale eller anden aftale, dog ikke bestemmelsen om, at ferien skal gives inden udgangen af ferieåret. Endelig kan kongen, når vægtige samfundsmæssige hensyn gør det nødvendigt, fastsætte, at ferien helt eller delvis skal tages til anden tid end fastsat i loven.

Af de til den *svenske* kommission vedrørende 3 ugers ferie indgæede oplysninger fremgår, at den svenske arbejdsgiverforening har hævdet, at der må herske fuldstændig frihed for arbejdsgiverne til at bestemme tidspunktet for feriens afholdelse, men at 2 ugers ferie dog skal gives i sammenhæng om sommeren, medens den 3. uges ferie skal gives i form af enkelte fridage. Af de fra forskellige arbejderorganisationer indhentede oplysninger fremgår, at disse er mest stemt for, at de 3 ugers ferie skal gives i sammenhæng om sommeren, men visse organisationer mener dog, at der bør være adgang for de lokale organisationer til at træffe aftale om en anden ordning.

Den svenske kommission har under hensyn til, at ferien, hvis den sidste uge gives som enkelte fridage, kun vil få ringe betydning ud fra et rekreationssynspunkt, ikke kunnet slutte sig til arbejdsgivernes standpunkt, og har under hensyn til vanskelighederne ved at afvikle en 3-ugers ferie om sommeren heller ikke kunnet slutte sig til arbejdernes standpunkt. Den svenske kommission er derfor gået ind for, at ferien gives som en 14-dages ferie i sammenhæng, der om muligt skal gives om sommeren, og en 3. uge, der også skal gives i sammenhæng, og som kan gives på alle tider af året.

Forsåvidt angår de i *landbruget* beskæftigede personer, er det i den gældende ferielovs § 4, stk. 3, fastsat, at ferien kan deles, dog således, at mindst 6 dage skal gives i sammenhæng.

Ahm har — som nævnt i afsnittet om feriens længde — fremhævet, at det, hvis en længere ferie end den nugældende skulle blive indført, vil være umuligt for landbruget at give en sådan ferie fuldt ud om sommeren. Han ville derimod under den nævnte forudsætning kunne akceptere en ordning, hvorefter der blev givet — som nu — en uges samlet ferie om sommeren, en uges samlet ferie om vinteren, medens den 3. uge blev givet i form af enkelte fridage spredt over hele året.

Denne ordning ville efter hans mening berede landbrugsvirksomhederne de færreste ulemper. Ahms synspunkter tiltrædes af *Boeck-Hansen*, *Hans L. Larsen*, *Harald Nielsen*, *Plum*, *Raft* og *Skytte*.

Vilh. Rasmussen har heroverfor henvist til sit principielle standpunkt: at landbrugsarbejderne feriemæssigt ikke bør være undergivet andre regler end de øvrige fags arbejdere, hvilket også gælder for de af medhjælperloven omfattede landbrugsarbejdere, og at en forringelse af forholdene for landbrugsarbejderne i forhold til andre arbejdere blot kan medvirke til at stimulere en i forvejen hos løsarbejderne bestående uvilje mod at søge arbejde i landbruget grundet på den længere arbejdstid og de mindre lønninger.

Han må endvidere hævde, at landbrugets produktionsforhold ikke skulle hindre landbrugerne i at give deres arbejdere en længere ferie i sommertiden end 6 dage i sammenhæng, idet der efter roelugningens afslutning kommer en længere, forholdsvis stille periode i landbruget, hvor det skulle være muligt at lægge arbejdernes ferie.

Dersom et flertal vil fastholde, at landbrugsarbejdernes ferie skal fordeles anderledes end med 12 samlede feriedage i sommerhalvåret og 6 dages samlet ferie i vinterhalvåret, vil han anse det for mest hensigtsmæssigt, at der gives 9 dages samlet ferie om sommeren og 9 dages ferie samlet om vinteren.

Han advarer mod for landbruget at få en ordning, hvorefter et eller andet antal feriedage kan gives enkeltvis, hvad enten dette bliver i sommer- eller vinterhalvåret. Det vil i landbruget blive, om ikke umuligt, så dog meget vanskeligt at holde kontrol med, om disse løse feriedage gives, henholdsvis tages, og han står uforstående overfor, hvorledes det ville være muligt at arrangere det med udbetaling af ferielønnen, således at arbejderen er sikret at have en dagløn til disposition for hver sådan løs feriedag.

Disse synspunkter tiltrædes af *Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen og Hans Rasmussen*.

Borreschmidt, Christiansen, Dreyer og Wedeil Wedelsborg mener ikke at kunne se bort fra, at landbrugets produktionsforhold ligger på en måde, der i væsentlig grad adskiller sig fra andre erhvervsområders, og at det vil være nødvendigt at tage dette i betragtning ved afgørelsen af, hvornår ferien for landbrugets arbejdere skal kunne lægges.

Til trods herfor kan man dog under hensyn til, at ferien, hvis den udstykkes på enkelte feriedage, næppe kan give arbejderne den hvile og rekreation, der er formålet med den længere ferie, heller ikke for landbrugets arbejdere gå ind for, at nogen del af ferien gives som enkelte fridage.

Da disse medlemmer dernæst er af den opfattelse, at det ikke kan anses for umuligt indenfor landbruget at give i al fald nogle få dages længere ferie i sammenhæng om sommeren, kan man slutte sig til det af Vilhelm Rasmussen indtagne standpunkt, hvorefter ferien for landbrugets arbejdere skal gives med 9 dage i sammenhæng i ferieperioden og 9 dage ligeledes i sammenhæng, der kan gives udenfor ferieperioden.

Vedrørende bestemmelserne i den *norske* ferielov om feriens lægning indenfor landbruget henviser man til det foran anførte, hvorefter 9 dage kan gives i sammenhæng udenfor tidsrummet 16. maj til 30. september, medens de øvrige 9 dage skal gives i sammenhæng indenfor nævnte tidsrum.

Af de af den *svenske* kommission vedrørende 3 ugers ferie indhentede oplysninger fremgår, at landbrugets arbejdsgiverorganisation har foreslået ferien lagt således, at 6 dage skal gives i sammenhæng om sommeren, 6 dage i sammenhæng om vinteren, medens de resterende 6 dages ferie efter arbejdsgiverens bestemmelse kan gives som sammenhængende frihed eller som enkelte feriedage. De organisationer, der repræsenterer de svenske landarbejdere, synes at indtage det standpunkt, at der ikke er tilstrækkelig grund til at fastsætte en særrregel vedrørende lægningen af landarbejdernes ferie, idet det vil være arbejdsgiverne muligt også om sommeren at skaffe ferievikarer for de ferierende landarbejdere.

Den svenske kommission har ikke ment at kunne slutte sig til det standpunkt, arbejdsgivernes organisationer har indtaget, idet det er dens opfattelse, at det er muligt at udvide den del af ferien, der skal gives i sammenhæng og som regel gives om sommeren. Den foreslår derfor, at denne del af ferien forøges til 9 dage, medens resten kan gives som enkelte fridage.

I forbindelse med spørgsmålet om feriens lægning er det naturligt at gøre nogle bemærkninger om det overmåde vigtige spørgsmål om *feriens spredning*.

Som det allerede kort er nævnt tidligere, viste der sig kort efter ferielovens gennemførelse en udpræget tendens til at klumpe ferierne sammen indenfor juli og første halvdel af august måned. Denne tendens har stadig holdt sig i de forløbne år til trods for, at den rummer en række ulemper for praktisk talt alle parter.

De forskellige feriesteder er ikke i stand til at imødekomme alle dem, der ønsker plads indenfor dette tidsrum. Feriestederne udnyttes uhensigtsmæssigt ved denne sammenhobning af ferierne på et bestemt kort tidsrum, idet de er overfyldt i den egentlige skoleferie, medens de i den øvrige del af ferieperioden kun udnyttes i ringe grad. De kollektive transportmidler — jernbaner, rutebåde, rutebiler — overfyldes indenfor den korte ferieperiode.

Der viste sig også snart en tendens til kollektiv ferielukning, ikke alene således, at en enkelt virksomhed helt lukkede i ferien, men også på den måde, at der af enkelte fag blev iværksat en samlet lukning indenfor visse lokaliteter, hvilket kunne medføre ulemper for forbrugerne.

Til nærmere belysning af, i hvor høj grad ferierne koncentrerer indenfor højsommeren, kan det på grundlag af en af Det statistiske departement udarbejdet statistik om ferienes fordeling på uger indenfor de industrivirksomheder, der omfattes af den månedlige produktionsstatistik anføres*), at 82,4 pct. af samtlige af statistikken omfattede arbejdere har ferie i tiden fra 26. juni til 30. juli, at 68,3 pct. har ferie indenfor perioden 3. juli til 23. juli og 52,9 pct. inden for tiden 3. juli til 16. juli. Statistikken omfatter 324 045 arbejdere.

Det er derfor naturligt, at man er kommet ind på den tanke at søge udveje for at få ferien spredt over hele ferieperioden.

Turistforeningen for Danmark nedsatte således i begyndelsen af januar 1945 et udvalg af repræsentanter for arbejds- og socialministeriet, undervisningsministeriet, Det statistiske departement, arbejdsgiver- og arbejderorganisationer, skolevæsenet og institutioner, der er interesseret i friluftslivet, hvilket udvalg skulle søge at finde udveje for at råde bod på de fornævnte uheldige forhold.

For nærmere af få en oversigt over de sengepladser, der står til rådighed for de ferierende, og antallet af de ferierende og for derigennem at søge at komme til klarhed over, hvilke udveje der var anvendelige for at afhjælpe ulemperne, foretog udvalget nogle statistiske undersøgelser, der er offentliggjort i „Feriespørgsmål“, betænkning fra turistforeningen for Danmarks ferieudvalg udgivet i maj 1947.

Undersøgelserne tilsigtede at søge sengepladsernes antal fastslået indenfor følgende logigrupper:

1. Hoteller. 2. Højskolehjem og missionshoteller. 3. Sommerhoteller og feriepensioner. 4. Hotelpensioner og almindelige pensionater. 5. Vandrehjem (ungdomsherberger). 6. Andelsselskabet Dansk Folke-Feries hoteller og ferielejre. 7. Foreningers og organisationers feriehjem. 8. Private firmaers feriehjem. 9. Sommerhuse og udlejning af private værelser. 10. Feriegæster på bøndergårde. 11. Lejrpladser. 12. Gæster i private hjem.

Efter indsamling af forskelligt materiale fra de forskellige grupper og på grundlag af skønmæssige opgørelser over antallet af sovepladser i private sommerhuse, gæstesenge hos private og værelser hidrørende fra udlejning af private, blev antallet af sovepladser, når hensyn blev taget til det antal værelser, der benyttes af almindelige rejsende og udenlandske gæster, anslået til ca. 235 000 pr. nat.

*) se nærmere bilag 1. side 105.

Af de foretagne undersøgelser fremgår endvidere, at der i hele landet er ca. 2 millioner feriesøgende personer, således at der, hvis alle holdt 2 ugers ferie, og de pågældende gennemsnitlig skulle sove 12 ferienætter ude, skulle være 24 millioner nætters soveplads til rådighed ialt. Hvis disse 24 millioner nætter nu kunne fordeles på hele ferieperioden fra 2. maj til 30. september, d. v. s. ca. 150 dage, skulle der bruges ca. 160 000 sovepladser hver nat i 5 måneder, og det fornævnte antal til rådighed stående sovepladser ville derfor være mere end tilstrækkeligt; men da månederne maj og september kun i meget ringe grad benyttes som feriemåneder, skal der, under forudsætning af en jævn fordeling af ferierne over månederne juni, juli og august, d. v. s. ca. 90 dage, have ca. 270 000 sovepladser pr. nat til rådighed.

Da ferierne imidlertid langt fra er ligeligt fordelt over disse tre måneder, men tværtimod væsentligst ligger i skoleferien, vil de forhåndenværende sovepladser i denne tid langt fra være tilstrækkelige.

For at få klarhed over, hvorvidt det af hensyn til vejrliget ville være rimeligt at lægge ferien i tiden fra slutningen af juni til midten af august, hvor ferien sædvanligvis lægges, indhentede turistforeningens ferieudvalg fra meteorologisk institut nærmere oplysninger om vejrliget i månederne maj, juni, juli, august og september, af hvilke oplysninger der kan udledes følgende:

Maj måned er den af de fornævnte måneder, der har det færreste antal dage med nedbør; det regner således i gennemsnit kun godt $\frac{1}{3}$ af månedens dage. Maj måned er tillige en af de klareste måneder, og da solen er længe på himmelen, bliver maj måned tillige en af de solrigeste. Luftens normaltemperatur for denne måned ligger omkring 10 grader. Normaltemperaturen for vandet er derimod endnu lav, således ligger overfladevandets temperatur i Kattegat på 10 grader.

Juni har større nedbør end maj, men antallet af nedbørsdage er omtrent det samme som i maj måned, således at også denne måned hører til de solrigeste. Normaltemperaturen stiger i denne måned og er mod månedens slutning ca. 16 grader. Også vandets temperatur er stigende; normaltemperaturen i Kattegat er således 14 grader.

I *juli* måned er såvel nedbøren som antallet af nedbørsdage større end i juni, og en samlet nedbør på 100 mm for hele måneden — mod det normale i juni 40—60 mm — er ikke sjældent. Luftens gennemsnitstemperatur stiger lidt og ligger omkring 16—17,5 grader. Temperaturforholdene i denne måned er ret jævne fra månedens begyndelse til dens slutning, hvilket kommer af, at døgnets laveste temperatur ligger væsentligt over de laveste temperaturer for juni måned. Overfladevandets temperatur i Kattegat er omtrent 17 grader.

I *august* er vejret i det væsentligste meget nær det samme som i juli måned, men da de lyse nætter ophører i begyndelsen af denne måned, er der stor forskel med hensyn til lyset. Nedbøren er større end i juli måned. Normaltemperaturen for såvel luft som vand er omtrent som i juli måned.

September måned har en væsentlig mindre nedbør end de egentlige sommermåneder, og luften er i denne måned ofte særlig klar. Normaltemperaturen for hele måneden er $11\frac{1}{2}$ til 13 grader, men der er stor forskel på temperaturen ved månedens begyndelse og dens slutning. Vandet er i september, navnlig i månedens første 10 døgn, varmere end i juni. Normaltemperaturen for Kattegat er 14—15 grader.

For at råde bod på de ulemper, der opstår ved, at ferierne fortrinsvis lægges i den egentlige sommertid, stillede turistforeningens ferieudvalg forslag om, at industrielle virksomheder såvel som de forskellige organisationer bør ordne ferierne i grupper efter

en bestemt turnus, der årlig skifter, således at ferierne lægges over det længst mulige tidsrum, og således, at feriepladserne ikke optages i den bedste tid hvert år af de samme befolkningsgrupper. Der stillede desuden forslag om, at antallet af sovepladser forøges, at der foretages takstnedsættelse på baner og rutebåde i før- og eftersæsonen, eventuelt i forbindelse med en reduktion i hotel- og pensionatspriserne, således at folk fristes til at tage ferie på disse tidspunkter, at skoleferien bør søges forlænget til 50 søgnedage, samt at der ydes støtte af stat og kommune til oprettelse, udvidelse, indretning, forbedring og modernisering af hoteller, pensionater, ferielejre og vandrehjem.

I maj 1948 blev der af *arbejdsministeren nedsat et udvalg „Ferieudvalget“*, bestående af repræsentanter for arbejdsministeriet, direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet, generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet, en repræsentant for hver af hovedorganisationerne og for de kvindelige arbejdere, Turistforeningen for Danmark samt Dansk Folke-Ferie. Med departementschefen i arbejdsministeriet som formand fik udvalget til opgave at afgive indstilling til arbejdsministeriet om tilvejebringelse af feriefondens midler og om disse midlers administration og anvendelse. Udvalget skulle endvidere være vejledende overfor ministeriet i spørgsmål vedrørende ferieloven og dens anvendelse og virke for, at ferien kunne udnyttes på bedst mulig måde, hvorved udvalget skulle have opmærksomheden henvendt på mulighederne for en spredning af ferien.

På grundlag af denne særlige beføjelse for ferieudvalget til at søge ferien spredt blev der på ferieudvalgets initiativ i sommeren 1948 indledt forhandlinger mellem Dansk arbejdsgiverforening og De samvirkende fagforbund for at søge en løsning af problemet indenfor det af hovedorganisationerne omfattede område. Der blev også opnået enighed om en ordning, der i slutningen af oktober 1948 blev meddelt samtlige forbund under De samvirkende fagforbund og samtlige organisationer og enkeltvirksomheder indenfor arbejdsgiverforeningen. Ordningen gik ud på, at ferierne indenfor det af organisationerne omfattede område skulle spredes over et tidsrum af 8 uger, begyndende den første mandag efter den 15. juni, og at ferierne i øvrigt skulle søges spredt mest muligt indenfor den i loven fastsatte ferieperiode fra 2. maj til 30. september.

Hovedorganisationerne udtalte sig ikke imod en samlet branchevis lukning, men fastslog på den anden side, at det for at opnå en effektiv spredning af ferien var nødvendigt, at et nogenlunde ligeligt antal arbejdere holdt ferie i hver af de fornævnte uger.

For at søge opgaven løst blev der samtidig af hovedorganisationerne nedsat et udvalg med det formål at tilrettelægge en samlet ferieplan.

Da det af hovedorganisationerne omfattede område imidlertid ikke omfatter alle arbejdere, blev der endvidere på ferieudvalgets anmodning af arbejdsministeriet i januar 1949 rettet en henvendelse til en række organisationer udenfor arbejdsgiverforeningen med anmodning om hver indenfor sit område at søge ferierne spredt. Disse organisationer har imidlertid meddelt, at de ikke på det heromhandlede område kan binde deres medlemmer, hvorfor disse henvendelser ikke har ført til noget resultat, udover at spørgsmålet har været gjort til genstand for en del omtale i fagblade.

Da en af årsagerne til, at ferierne koncentrerer i tiden fra slutningen af juni til midten af august må søges deri, at købstadsskolerne i det store og hele holder ferie på dette tidspunkt, har arbejdsministeriet på ferieudvalgets anmodning rettet henvendelse til undervisningsministeriet for at søge gennemført en udvidelse af skoleferien. Der vil nu blive optaget forhandlinger herom mellem ferieudvalget og repræsentanter for skolemyndighederne.

Efter udløbet af ferieperioden i sommeren 1949 har ferieudvalget ved henvendelse

til hovedorganisationerne søgt oplysning om, hvorledes den af organisationerne udarbejdede ferieplan har virket i sommeren 1949, og om den har bidraget til, at ferierne er blevet mere spredt over ferieperioden, end det tidligere har været tilfældet.

Af det af *Dansk arbejdsgiverforening* fremsendte materiale fremgår det, at der vel har fundet en vis spredning af ferien sted, men at denne dog har været af meget begrænset karakter, og at der derfor, for at nå til et mere tilfredsstillende resultat, forsat må arbejdes videre af hovedorganisationerne efter den af disse fastsatte linie. *De samvirkende fagforbund* er mest tilbøjelige til at antage, at ferieplanen har virket efter sin hensigt.

Dansk smede- og maskinarbejderforbund har givet følgende oplysninger:

Smedeforbundet har ved forespørgsel til de enkelte afdelinger undersøgt, i hvilket omfang den nævnte turnusordning praktiseres inden for faget, og hvordan medlemmerne ser herpå. Undersøgelsen viser, at ca. 10—15 pct. af forbundets medlemmer er beskæftigede på virksomheder, hvor turnusordningen er gældende, medens de øvrige medlemmer er beskæftigede på virksomheder, der enten lukker helt 14 dage i juli måned eller giver ferien successivt til virksomhedens arbejdere enten efter deres eget ønske eller efter en turnusordning inden for den enkelte virksomheds rammer.

Der er ingen klager blevet fremført over for de to sidste ordninger (den successive feriegivning eller lukningen i juli måned). Derimod er der fremkommet klager fra over 90 pct. af de arbejdere, der arbejder på virksomheder, der er under turnusordningen.

Utilfredsheden med turnusordningen skyldes forskellige årsager, men der er nogle bestemte klager, der stadig går igen. For det første klages det over, at hvis virksomheden holder ferie i første turnus eller i fjerde turnus (juni eller august), falder ferien udenfor børnenes skoleferie, og det vil i de fleste tilfælde være umuligt at få børnene fri fra skole i juni måned, da eksamenene afholdes i denne tid, således at familien ikke kan holde ferie sammen. En anden klage, der hyppigt går igen, er, at i de tilfælde, hvor mand og kone begge arbejder (men ikke på samme virksomhed) vil det ret hyppigt være umuligt for ægtefællerne at få ferie sammen. Det samme gør sig også gældende, hvor et par familier tænker at slå sig sammen f. eks. for at leje et sommerhus eller på anden måde at holde ferie sammen.

Af andre momenter, der fremføres mod turnusordningen, kan nævnes klager over, at juni måned er for tidlig at holde ferie i, idet det er for koldt til at bade.

Desuden fremføres forskellige økonomiske momenter imod turnusordningen. Således er der f. eks. et par afdelinger, der har fremført klage over, at ferien i juni måned ligger for tæt på forårets helligdage, hvor lønnen har været lille, så arbejderne ikke har haft mulighed for at spare tilstrækkeligt op til at holde ferie for.

Men mere alvorligt er det for de arbejdere, der skifter arbejdsplads i feriesæsonen, idet det kan ske, at en arbejder, der har holdt sine 14 dages ferie, bliver tvunget til at holde 14 dages ferie igen uden indtægter, hvis den nye virksomhed, han får arbejde på, f. eks. lukker sidst på sæsonen, eller også vil han være tvunget til at søge sig andet arbejde, og den ferierende virksomhed mister i så tilfælde en arbejdskraft, den måske er tilfreds med. Ligeledes kan det omvendt være tilfældet, at arbejderen forlader en arbejdsplads, hvor ferien skal holdes sidst i sæsonen, og kommer på en arbejdsplads, der har holdt ferie først på sommeren, således at den pågældende arbejder vanskeligt kan udnytte sin ferieret det pågældende år.

En række provinsafdelinger anfører, at det er fuldstændig unødvendigt med en turnusordning, idet det er ret få af deres medlemmer, der rejser ud og beslaglægger hotelplads, trafikmidler o. l. Således meddeler Fredericia afdeling, at af 100 medlemmer var

der kun 2, der det pågældende år havde overnattet på hotel, medens resten havde boet hos familie eller venner eller var blevet hjemme og taget småudflugter i omegnen. Dette stemmer meget godt med en undersøgelse, Kalundborg afdeling havde foretaget. Afdelingen skriver: „Sidste år var der kun 2 medlemmer fra den eneste virksomhed her i byen, der er under ferieturnusordningen (Motorfabriken „Bukh“, der beskæftiger 110 maskinarbejdere), der rejste til et sommergehænge, og et par stykker rejste til udlandet. Det mener vi ikke skulle begrunde, at vor ferie bliver lagt på et for os ugunstigt tidspunkt. Derfor ønsker vi meget, at vi selv i forståelse med firmaet får lov at bestemme, hvornår vi skal have ferie“. En række andre byer, der ligger nær ved skov og strand, anfører lignende argumenter.

Det er således, oplyser forbundet, mindsteparten af arbejderne, der er undergivet ferieturnusordningen, og de steder, hvor den eksisterer, er utilfredsheden hermed meget udbredt.

Der er i arbejdsministeriets ferieudvalg enighed om, at der udover de veje, der hidtil har været fulgt for at søge spørgsmålet løst, også må søges andre udveje, og man har herunder under overvejelse gennem pressen og radioen at søge bibragt befolkningen forståelse af spørgsmålets vigtighed. Man overvejer også — gennem de fornævnte forhandlinger med skolemyndighederne om udvidelse af skoleferien — at søge disses tilslutning til et forslag, hvorefter forældre skulle have ret til at tage deres børn ud af skolen, når forældrene selv skulle på ferie.

Man overvejer endvidere gennem ophængning af plakater og ved påstempling af breve med et eller andet slogan at søge interessen rejst for en spredning af ferierne.

Ferieudvalget har endelig under overvejelse at rette henvendelse til statsbanerne for om muligt at opnå en takstnedsættelse for ferierejser, der foretages i begyndelsen og slutningen af ferieperioden, idet den omstændighed, at de ferieberettigede eventuelt kunne opnå en økonomisk fordel ved at tage ferien udenfor den egentlige højsommer, muligvis kunne medføre, at ferierne blev spredt over et længere tidsrum.

Også i *Norge* har man været ude for de samme problemer som her i landet, derved at ferierne har vist tendens til at samles i juli måned.

„Statens Ferieråd“, der i sin sammensætning og i sine opgaver svarer til det danske „Ferieudvalget“, har i en pjeces „Spre Ferien“ nærmere behandlet disse problemer.

De forholdsregler, man søger gennemført for at sprede ferierne ud over hele ferieperioden, er i det væsentlige de samme som her i Danmark.

Pjecen nævner således, at kollektiv ferie kun bør iværksættes således, at bedrifter indenfor samme branche og i samme distrikt tager ferie efter en vis turnusordning, således at ferien skiftevis lægges i for-, hoved- og eftersæsonen, ligesom virksomhederne må søge at lægge de individuelle ferier efter samme turnusordning.

Man peger i pjecen tillige på det ønskelige i at få billetpriserne reduceret i perioderne 15. maj til 1. juli og 15. august til 30. september, i hvilken forbindelse det oplyses, at der er opnået prisreduktioner på hoteller og pensionater i for- og eftersæsonen.

Pjecen omtaler endelig, at det er hensigten ved forhandling med skolemyndighederne at opnå tilladelse til, at forældre, der holder ferie udenfor skoleferien, kan tage børnene ud af skolen, så længe ferien varer, dog ikke udover 14 dage om sommeren og en uge om vinteren.

Som det fremgår af det foranstående, synes der ikke af hensyn til vejrliget at være nogen grund for de ferierende til fortrinsvis at holde ferie i den egentlige sommertid fra slutningen af juni til midten af august. Forsommeren bringer således de fleste solskins-

timer, og der er færre regnvejrsdage end i de egentlige sommermåneder, hvortil kommer, at de lyse nætter kulminerer i denne tid. Juli og august bringer ganske vist de højeste varmegrader såvel i luften som i vandet, men disse måneder er tillige de regnfuldeste. I september er vandet endnu varmt, og luften er renere og klarere end i højsommeren, og regnmængden i denne måned ligger lavere end i juli og august. Årsagerne til den uheldige sammenhobning af ferierne må derfor søges i de andre fornævnte forhold.

Der er efter kommissionens mening al mulig grund til, at der fortsat gøres et energisk arbejde for at søge at få ferierne spredt over et længere tidsrum og derved undgå de uheldige virkninger ved ferienes sammenhobning. Dette arbejde kan imidlertid ikke nærmere fastlægges i ferieloven, men bør udføres af det af ministeriet nedsatte ferieudvalg i forbindelse med hovedorganisationerne og andre organisationer. Man foreslår derfor ferieudvalget lovfæstet og dets opgaver præciseret i loven — jfr. forslaget § 9, stk. 4. -

Man finder det dog ønskeligt, at der til trods for de vægtige indvendinger, der kan rejses mod en turnusordning, i selve loven indeholdes en hjemmel for ferieudvalget til i givet fald at kunne påbyde virksomheder, der gennemfører ferierne ved en samlet lukning af virksomheden, at indgå i en af ferieudvalget fastlagt turnus over en flerårig periode. Et sådant arbejde må imidlertid udføres i snævert samarbejde med de to hovedorganisationer og andre interesserede organisationer, og der må i fornødent omfang tages hensyn til en af en virksomhed dokumenteret interesse i at lægge arbejdernes ferier indenfor et bestemt tidsrum, ligesom der udfra arbejdernes interesse i at kunne holde ferie samtidig med deres ægtefæller eller andre pårørende må udvises en vis forsigtighed med at føre en virksomhed ind under en turnusordning. Bestemmelsen må derfor nødvendigvis formuleres forsigtigt, og dette har man bestræbt sig for ved affattelsen af det foreslåede nye 3. og 4. punktum i § 4, stk. 1.

Da erfaringerne viser, at de ferieberettigede, der har skolesøgende børn, fortrinsvis ønsker at lægge ferierne i skoleferien, vil kommissionen stærkt betone, at der bør sættes kraftigt ind på at få skoleferierne udvidet. Det er efter kommissionens mening mere rimeligt, at skolerne retter sig efter de producerende virksomheder end omvendt, og det er kommissionens bestemte opfattelse, at en sådan udvidelse ville være af den største betydning for løsningen af spørgsmålet om ferienes spredning. Af betydning vil det også være, om der kunne gennemføres en ordning, hvorved skoleferierne begyndte og sluttede på forskellige tider i de forskellige landsdele — f. eks. henholdsvis øst og vest for Storebælt.

I kommissionen er man i øvrigt enige om, at den løsning, der har været foreslået, og som går ud på, at forældre skulle have ret til at tage børnene ud af skolen, når forældrene skulle på ferie, næppe vil være af særlig betydning, idet forældrene, særlig når børnene er i de højere klasser, vil være betænkelige ved at holde disse borte fra undervisningen, selv i et kort tidsrum.

4. Modregning i feriegodtgørelse.

Spørgsmålet om, hvorvidt der vil kunne foretages modregning i krav på feriegodtgørelse, har i den tid, ferieloven har været i kraft, ofte været rejst overfor administrationen. Denne har indtaget det standpunkt, at adgangen til modregning burde begrænses mest muligt. Selv om der i øvrigt i almindelighed ikke er nogen begrænsning i adgangen til at foretage modregning i almindelig arbejds løn, er forholdet, når det drejer sig om feriegodtgørelse, et andet, idet denne ydes med et bestemt formål for øje, og idet ferieloven kræver, at de ferieberettigede *skal* holde den dem tilkommende ferie, og under

denne udtrykkelig afskærer dem fra indtjeningsmuligheder. Foretages der derimod modregning i almindelig løn, har pågældende mulighed for ved ekstraarbejde at tjene til livets fornødenheder. Domstolene har da også i nogle tilfælde statueret, at der ikke kan foretages modregning i feriegodtgørelse. Således har Københavns byret i en den 17. juni 1939 afsagt, af Østre landsret den 15. september 1939 stadfæstet dom (u. f. r. 1939 s. 1170), udtalt, at et under pågældende sag rejst krav på feriegodtgørelse ikke fandtes at være af en sådan art, at arbejdsgiveren var berettiget til at modregne det med sit krav på tilbagebetaling af for meget udbetalt provision.

Som et tilsvarende forhold kan man henvise til de i forskellige love indeholdte regler om, at modregning ikke kan bruges overfor ydelser i henhold til den sociale forsikringslovgivning eller overfor visse ydelser til at skaffe en person livets ophold (f. eks. familieretlige underholdsbidrag).

Kommissionen har drøftet, om der i loven burde optages en bestemmelse, der fastslog denne praksis. Selv om man er enig i, at hovedreglen må være den, at modregning ikke bør finde sted, bør man dog være varsom med at fastslå dette i loven, idet der vil kunne forekomme tilfælde, hvor hovedreglen ikke bør anvendes.

Dette er da også anerkendt i praksis, idet domstolene i nogle tilfælde, hvor arbejdsgivernes krav hidrørte fra, at den ferie berettigede egenmægtigt havde tilegnet sig værdier, der tilhørte arbejdsgiveren, har anerkendt berettigelsen af at gøre modregning i feriegodtgørelse, (u. f. r. 1940 s. 1086, 1940 s. 468 og 1942 s. 189).

I denne forbindelse er man også kommet ind på at drøfte, hvorvidt der kan foretages *tilbageholdelse i feriegodtgørelse for skatterestancer*. Spørgsmålet herom er allerede for år tilbage blevet rejst overfor indenrigsministeriet, der efter en forhandling med skatteministeriet har udtalt, at der til dækning af skatterestancer vil kunne foretages tilbageholdelser i den restanten tilkommende feriegodtgørelse eller løn i ferietiden under forudsætning af, at der ikke begæres tilbageholdt mere end $\frac{1}{6}$, respektive $\frac{1}{3}$ af feriegodtgørelsen eller ferielønnen, henholdsvis for gifte og ugifte skatteydere.

Mod at bibeholde den nævnte regel taler *dels*, at der fremkommer en forskelsbehandling af de ferieberettigede, idet modregning ikke kan finde sted, når feriegodtgørelse er erlagt i feriemærker, hvorfor det kun er de arbejdsgivere, der ikke overholder deres forpligtelser til at erlægge feriegodtgørelsen sammen med lønnen, der er i stand til at modregne, *dels* at feriegodtgørelsen ikke uden videre kan sidestilles med almindelig løn, da den fyldestgør et særligt formål.

Kommissionen har indhentet en udtalelse om spørgsmålet fra indenrigsministeriet, der i skrivelse af 24. februar 1950 har udtalt, at den bestående retstilstand, hvorefter der er antaget at være adgang til at foretage tilbageholdelse i feriegodtgørelse m. v., må indebære, at personer, beskæftigede hos arbejdsgivere, der benytter feriemærker, ved hver lønudbetaling må respektere, at eventuel tilbageholdelse med de givne begrænsninger finder sted såvel i den kontante løn som i feriemærkerne.

Forsåvidt angår tilfælde, hvor tilbageholdelsesbegæring fremsættes, umiddelbart før ferie skal holdes, vil personer, der er beskæftiget hos en arbejdsgiver, der ikke har opfyldt sine forpligtelser til at yde feriegodtgørelse ved hver lønudbetaling, vel være ugunstigere stillet end sådanne, der modtager feriemærker regelmæssigt året igennem, men dog ikke ringere end personer, der i medfør af ferieloven — eller uden at være omfattet af denne — oppebærer fuld løn i ferien.

Indenrigsministeriet må for sit vedkommende være af den opfattelse, at ferielovgivningens hensigt må være sket fyldest, når skatteyderen får rådighed over samme

andel i feriegodtgørelse og ferieløn som i det øvrige arbejdsvederlag, og finder ikke en ordning, der tenderer mod på det offentliges bekostning at tilsikre ham dispositionsret over større vederlagsbeløb i ferietiden end udenfor denne, tilstrækkeligt begrundet. Man må derhos holde for, at de hensyn til effektiviteten i inddrivelse af forfaldne skatter, der ligger til grund for bestemmelsen i kommuneskattelovens § 42, taler afgørende imod at afskære adgangen til at begære tilbageholdelse til dækning af skatterestancer i feriegodtgørelse eller i den i henhold til ferieloven udbetalte løn under ferie. Indenrigsministeriet kan derfor ikke anbefale, at der søges fastsat bestemmelser, hvorefter sådan tilbageholdelse ikke kan foretages.

En eventuel lovbestemmelse om det nævnte spørgsmål hører efter indenrigsministeriets formening snarere hjemme i skattelovgivningen end i ferieloven; og man henleder i denne forbindelse opmærksomheden på, at det i bestemmelsen i § 148, stk. 1, i det i skattekommissionens 1. betænkning indeholdte forslag til en ny statskattelov er foreslået, at en kommunalbestyrelse skal kunne begære foretaget tilbageholdelse for skatterestancer i en skatteydners arbejdsvederlag, hvilket udtryk må antages at omfatte den pågældendes feriegodtgørelse eller fulde løn under ferietiden.

Efter det af indenrigsministeriet indtagne standpunkt mener udvalget ikke at burde søge den hidtil fulgte praksis ændret.

5. Forebyggelse af misbrug af feriemærkeordningen.

Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har i den som bilag 5 aftrykte skrivelse af 27. august 1949 berørt spørgsmålet om, hvorvidt der er *mulighed for at imødegå de misbrug af feriemærkeordningen*, som i tidens løb har vist sig at finde sted i ret stor udstrækning. Direktoratet har i sin skrivelse peget på, at disse misbrug finder sted på følgende måder:

1) Ved *falsk attestation i feriemærkebøgerne* om, at bogens indehaver skal holde ferie, eller om, at et af de i socialministeriets cirkulære af 28. marts 1939, afsnit IV, b—e nævnte tilfælde — hvor feriegodtgørelsen kan udbetales udenfor ferielovens normale ferieperiode — har foreligget, er feriegodtgørelsen blevet hævet, uden at ferie har været holdt eller de i cirkulæret nævnte forudsætninger har foreligget. Den falske underskrift kan foreligge enten ved, at feriemærkebogen er underskrevet med opdigtet navn som arbejdsgiver eller ved, at der er benyttet firmastempel med falsk underskrift.

2) *Illegal handel med feriemærkebøger.*

Det fremgår af de for direktoratet forelagte sager, at der foregår en udstrakt handel med feriemærkebøger til trods for forbud herimod, jfr. ferielovens § 7, stk. 3, og der er næppe tvivl om, at det kun er de færreste tilfælde af denne art, der kommer til direktoratets kundskab og derved bliver gjort til genstand for en straffesag. Overdragelsen, der formentlig sjældent giver overdrageren fuld valuta for det på bogen indestående beløb, men som bevirker, at pågældende — oftest udenfor ferieperioden — får en del af sin feriegodtgørelse udbetalt uden at holde ferie, medfører som regel, at overdragerens navn i feriemærkebogen slettes og erstattes af erhververens, eller blot, at erhververen indfører sit navn, idet overdrageren ikke ved arbejdsforholdets begyndelse har anført sit navn på side 1 i feriemærkebogen.

3) *Fjernelse af feriemærkebogens omslag og 1. ark*, der erstattes med et nyt omslag og et nyt ark fra en anden feriemærkebog, men fra et andet ferieår, hvorved den pågæl-

dende kan opnå at få en ældre feriemærkebog — som regel ved hjælp af falske underskrifter — udbetalt til trods for, at beløbet i henhold til bestemmelsen i socialministeriets bekendtgørelse af 29. juni 1938, afsnit I, næstsidste stykke, skulle indgå i feriefonden, eller kan opnå, at en feriemærkebog, der normalt først skulle hæves i det følgende ferieår, kan hæves på et tidligere tidspunkt.

4) *Feriemærker flyttes fra en feriemærkebog til en anden*, hvorved der på samme måde som under 3) opnås, at det på feriemærkebogen indestående beløb hæves før tiden, eller at et feriegodtgørelsesbeløb hæves til trods for, at beløbet skulle indgå i feriefonden.

Som et enkelt eksempel til nærmere belysning af forannævnte forhold kan nævnes, at direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet i foråret 1949 fra generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet modtog 88 feriemærkebøger, der var blevet indløst, og hvorved der havde foreligget forskellige kriminelle forhold samt misbrug af ferieordningen.

Disse bøger blev af direktoratet sendt til politidirektøren med anmodning om, at der måtte blive foretaget en undersøgelse. Senere sendte generaldirektoratet efter aftale med direktoratet direkte til politiet yderligere 10 feriemærkebøger.

De pågældende 98 bøger var blevet indløst af 14 personer, men andre havde medvirket ved indløsningen ved at afgive falske attestationer, og andre havde overtrådt ferieloven ved at overdrage feriemærkebøger til de personer, der indløste bøgerne.

Politiet har efter sagens undersøgelse i skrivelse af 15. november 1950 meddelt, at der var blevet rejst sigtelse mod 86 personer, hvoraf 10 blev idømt fængselsstraf for dokumentfask,

63 blev idømt eller vedtog bøder for overtrædelse af ferieloven, d. v. s. for overdragelse af feriemærker, medens

1 modtog advarsel for en lignende overtrædelse og

1 sag blev sammenlagt med en anden; i

4 sager blev sigtelse frafaldet, medens

7 personers sager endnu ikke var afgjort.

Man har i kommissionen drøftet, hvorvidt der var mulighed for at imødegå disse misbrug, og man er enedes om at foreslå følgende foranstaltninger gennemført:

a) I stedet for postvæsenets nugældende feriemærkebøger, i hvilke de forskellige ark er samlet ved en hæftklemme, hvorved det er let at fjerne omslaget eller et eller flere ark og at sætte det om eller ind i en anden feriemærkebog, indføres der en feriemærkebog efter foldesystemet. Herved vil man have hindret det under 3) nævnte misbrug og have vanskeliggjort det under 4) nævnte.

Generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet har erklæret sig enig i, at den nuværende feriemærkebog erstattes med en ny efter foldesystemet.

b) At arbejderen personlig skal underskrive sin feriemærkebog, forinden arbejdsgiveren indklæber feriemærkerne i den.

c) At feriemærkerne, efter at de er indklæbet i bøgerne, kasseres af vedkommende arbejdsgiver ved stempel eller ved overskrivning med blæk.

d) At det på ny henstilles til postvæsenet, at bestemmelsen i socialministeriets bekendtgørelse om, at der ved indløsning af feriemærkebøger skal kræves legitimation, gennemføres.

Disse forholdsregler bør dog efter udvalgets mening ikke fremgå af selve ferieloven, men derimod af den i henhold til lovens § 5, stk. 5, udfærdigede bekendtgørelse.

6. Kvittering for feriemærkebog.

I en anden som bilag 6 aftrykt skrivelse af 27. august 1949 har direktoratet for arbejds- og fabrikslystnet på foranledning af Dansk arbejdsmands forbund rejst spørgsmål om, *hvorvidt en arbejder ved afleveringen af sin feriemærkebog til arbejdsgiveren kan kræve kvittering herfor.*

Dansk arbejdsmands forbund har henledt opmærksomheden på, at dets medlemmer til tider har været udsat for, når de har afleveret deres feriemærkebog med indsatte mærker fra en tidligere arbejdsgiver til en ny arbejdsgiver, ikke at kunne få bogen udleveret igen ved arbejdets afslutning. Forbundet har anført, at dette ofte sker hos arbejdsgivere, der ikke selv er i stand til at opfylde ferielovens bestemmelser med hensyn til at udlevere feriemærker, men at det også sker hos arbejdsgivere, der er sløvsagtige med at aflevere feriemærkebøger. Forbundet har derfor stillet forslag om, at feriemærkebøgerne, f. eks. som sidste blad, indeholder et perforeret blad med påtrykte kvitteingsformularer, således at disse kunne udfyldes med angivelse af det antal feriemærker, der fandtes i bogen ved afleveringen. En sådan kvitteringsblanket skulle da ved feriemærkebogens aflevering underskrives af arbejdsgiveren og overgives til den ferieberettigede.

Når der oprindelig ved ferielovens gennemførelse ikke er stillet noget krav om kvittering, skyldes det, at det er imod ferielovens princip, at arbejdsgiveren opbevarer bøgerne. Man er imidlertid i kommissionen klar over, at feriemærkebøgerne i mange tilfælde overgives arbejdsgiveren til opbevaring, og man er med Dansk arbejdsmands forbund enig i, at det da vil være rimeligt, at der afgives kvittering herfor, da feriemærkebogen må anses for at være et almindeligt værdipapir. Man mener imidlertid ikke, at det skulle være nødvendigt at indføre særlige kvitteringsblanketter i feriemærkebøgerne, og det vil også dårligt kunne forenes med en feriemærkebog efter folde systemet, således som det foreslås indført.

Da spørgsmålet navnlig har interesse for Dansk arbejdsmands forbunds medlemmer, ville man finde det rimeligt, om forbundet, hvis det ønskede særlige kvitteringsblanketter udstedt, selv lod disse fremstille og udsende til medlemmerne, f. eks. sammen med medlemsbladet.

7. Spørgsmål om udstedelse af feriemærker til højere pålydende værdi.

Ved socialministeriets bekendtgørelse af 29. juni 1938, der indeholder bestemmelserne om feriemærkesystemet, er det fastsat, at feriemærkerne fremstilles i forskellige værdier, idet det største mærkes værdi ansættes til 5 kr.

Siden 1938 er arbejdslønnen jo imidlertid steget betydeligt, og for april kvartal 1950 er gennemsnitsfortjenesten pr. time for samtlige arbejdere opgjort til 3,12 kr. (incl. dyrtidstillæg). Med en månedlig arbejdstid på ca. 200 timer svarer dette til en månedsfortjeneste på ca. 624 kr. og til en månedlig feriegodtgørelse på ca. 28 kr. (4½ pct.).

Man har derfor drøftet, hvorvidt det ville være formålstjenligt at indføre feriemærker til en højere værdi end 5 kr. Spørgsmålet har også været rejst fra anden side, idet Den almindelige danske skibsførerforening overfor kommissionen har stillet forslag om at indføre et feriemærke med et pålydende af 50 kr. Der kunne formentlig være tale om at indføre et mærke til en værdi af 20 kr., men dels under hensyn til, at feriegodtgørelsen principielt bør indklæbes ved hver lønudbetaling, og at man ikke ved mærkernes størrelse bør friste arbejdsgiverne til at indklæbe mærkerne for et længere tidsrum ad gangen, dels fordi omkostningerne ved trykning af et feriemærke til en værdi af 20 kr. næppe ville kunne svare sig, da det sandsynligvis ikke ville blive brugt i særlig stor udstrækning, er man enedes om at foreslå indført et nyt feriemærke til en værdi af 10 kr.

II.

Forslag til lov om ferie med løn.

Bemærkningerne
findes på neden-
for angivne sider:

§ i

s. 57-58. **Stk. 1.** Denne lov angår enhver arbejder, funktionær eller medhjælper, hvad enten pågældende er beskæftiget i offentlig eller privat virksomhed.

Stk. 2. Loven omfatter dog ikke:

s- 58-60. 1. Personer i statens, folkekirkens og folkeskolens tjeneste, som, enten henhører under lovgivningen om statens, folkekirkens og folkeskolens tjenestemænd, eller som har fået tillagt ferie med løn efter tilsvarende regler som de for disse tjenestemænd gældende;

s. 60-62. 2. Lærlinge, der henhører under lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet;

s. 62-63. 3. Personer, der er ansat i skibe, forsåvidt de udelukkende lønnes med andel i nettoudbyttet.

Til stk. 2 stiller Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum, Raft og Skytte følgende ændringsforslag:

s. 63-69. Som nr. 3 indsættes følgende:

„3. Personer, der henhører under lov-bekendtgørelse nr. 270 af 16. juni 1941 om retsforholdet mellem husbond og medhjælper”.

Foranstående nr. 3 bliver nr. 4.

s. 69. **Stk. 3.** Tvilsspørgsmål om, hvorvidt en person ifølge foranstående omfattes af nærværende lov, afgøres af direktøren for arbejds- og fabriktilsynet, om muligt efter forhandling med de pågældende organisationer. Afgørelsen kan indenfor en frist af 14 dage indankes for arbejds- og socialministeren, hvis afgørelse er endelig.

§2.

s. 69-71. **Stk. 1.** Enhver person, der omfattes af nærværende lov, har i overensstemmelse med de nedenfor anførte regler ret til ferie med løn med dag for hver måned, i hvilken han har udført arbejde i pågældende virksomhed; har det udførte arbejde været af kortere varighed end 1 måned, sættes ferieretten i forhold til beskæftigelsens længde.

ad stk. 1.

Vedrørende antallet af feriedage i forhold til hver måneds arbejde stilles der følgende forslag:

s. 20-24, 26. Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum, Raft og Skytte: 1 feriedag for hver måneds arbejde.

s. 19-20. *Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen og Vilh. Rasmussen:*

iy_2 feriedag for hver måneds arbejde.

s. 24-26. *Borreschmidt, Christiansen, Dreyer og W edell-W edellsborg :*

$1\frac{1}{2}$ feriedag for hver måneds arbejde, men således at de økonomiske forhold afgør, hvornår den forlængede ferie skal træde i kraft.

74 Stk. 2. *Det er uden betydning for ferierettens beregning, om vedkommende virksomhed eller skib skifter ejer i ansættelsesperioden.*

ad § 2 i sin helhed.

8.

Harald Nielsen foreslår paragrafen affattet således:

6-dages-
reglen:

s. 69-70

„Stk. 1. Enhver person, der omfattes af nærværende lov, har i overensstemmelse med de nedenfor anførte regler ret til ferie med løn med 1 dag for hver måned, i hvilken han har udført arbejde i pågældende virksomhed; har det udførte arbejde været af kortere varighed end 1 måned, sættes ferieretten i forhold til beskæftigelsens længde, dog således, at der ikke regnes med arbejde af kortere varighed end 1 uge (6 arbejdsdage).

Stk. 2. Som afbrydelse af tjenesten skal ikke anses sådan fraværelse fra arbejdet, som skyldes sygdom, ulykkestilfælde, tvungen militærtjeneste, midlertidig arbejdsstandsning af driftsmæssige hensyn og ferie i medfør af denne lov samt fraværelse fra arbejdet, der har været nødvendig i anledning af fødsel, jfr. folkeførsikringslovens § 19, men feriens varighed sættes i forhold til beskæftigelsestiden og feriegodtgørelsen, jfr. § 5.

Stk. 3. For personer, der som løsarbejdere er beskæftiget inden for arbejdsområder, hvor det efter arbejdsforholdene er vanskeligt for de beskæftigede at opfylde det i stk. 1 indeholdte krav om 1 uges arbejde i samme virksomhed, kan arbejds- og socialministeren fastsætte nærmere regler for de beskæftigedes adgang til at opnå ferieret.

s. 71-74. *Stk. 4. Personer, der er ansat i landbrugsvirksomheder, har, når de i årets løb har været beskæftigede i mindst 25 arbejdsdage ialt i samme virksomhed, ret til ferie med løn, således at feriegodtgørelsen beregnes i forhold til den i virksomheden oppebårne arbejds løn.*

Stk. 5. Det er uden betydning for ferierettens beregning, om vedkommende virksomhed eller skib skifter ejer i ansættelsesperioden.“

§3.

s. 74-75. *Den årlige ferie, der tilkommer en i henhold til § 2 ferieberettiget, beregnes på grundlag af pågældendes beskæftigelsesforhold i det foregående år fra 1. april til 31. marts („ferieåret“).*

s. 75-76. *Stk. 1. Hvis ferien andrager 12 dage eller derunder, skal den gives i sammenhæng i tiden mellem 2. maj og 30. september („ferieperioden“) pr feriedagenes antal større end 12, skal også de feriedage, der overstiger 12, gives i sammenhæng, men kan lægges i den del af ferieåret, der falder udenfor ferieperioden. I øvrigt*

fastsættes tidspunktet for ferien af arbejdsgiveren, men denne skal give arbejderens underretning herom senest en måned før feriens påbegyndelse, medmindre særlige omstændigheder hindrer dette. Ferieudvalget, jfr. § 9, stk. 4, er berettiget til at kræve af en arbejdsgiver, der ønsker at give sine arbejdere ferie ved en samlet lukning af virksomheden, at denne skal indgå i en af ferieudvalget fastlagt turnus over en flerårig periode. Forinden ferieudvalget træffer sin bestemmelse, skal det forhandle om spørgsmålet med Dansk arbejdsgiverforening, De samvirkende fagforbund og andre organisationer, hvis medlemmer har betydelige interesser i feriens lægning.

s. 76-77. Til stk. 1 stiller *Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum og Raft* følgende ændringsforslag:

1) \). linie indføres mellem ordene: „skal den“ og „gives“ følgende: „— medmindre arbejdsgiver og arbejder enes om afvigelse herfra —“.

2) Som nyt 3. punktum (efter ordene: „særlige omstændigheder hindrer dette“) indføres følgende: „I sæsonfag som byggefag, teglværksindustri o. lign., hvor arbejdet kulminerer indenfor tiden 2. maj til 30. september, kan arbejdsgiveren fastsætte ferien således, at kun den ene uge gives i sammenhæng indenfor dette tidsrum og resten af ferien i sammenhæng udenfor“.

Hele kommissionen bemærker, at formuleringen af 1. punktum forudsætter 3 ugers ferie. Forsåvidt 2 ugers ferie bibeholdes, skal 1. punktum formuleres således: „Ferien skal gives i sammenhæng mellem 2. maj og 30. september“ („ferieperioden“).

s. 77. **Stk. 2.** *Forsåvidt angår personer, der er ansat i skibe, kan ferien, hvor forholdene gør det påkrævet, dog henlægges til andre tidsrum af året. Ferien skal gives, så snart hensynet til skibstjenesten tillader det, og da fra det tidspunkt, hvorom gensidig aftale træffes. Medmindre andet aftales, skal ferien gives, når skibet anløber en af følgende danske havne:*

- a. den havn, i hvilken skibet er hjemmehørende,
- b. den havn, i hvilken den ferieberettigede blev forhyret, eller
- c. den havn, hvor skibets rejse slutter.

s. 77-78. **Stk. 3.** *Under aftjening af værnepligt kan tidligere indtjent ferie deles og gives udenfor det i stk. 1 angivne tidsrum.*

Stk. 4. For det tilfælde, at 3 ugers ferie gennemføres også for landbrugsarbejdere, stilles der følgende forslag til affattelse af stk. 4:

s. 37-38. 1) Af *Borreschmidt, Christiansen, Dreyer, Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen, Vilh. Rasmussen og Wedell-Wedellsborg*:

„Stk. 4. For de i landbruget beskæftigede personer deles ferien således, at 9 dage gives i sammenhæng indenfor den i stk. 1 nævnte ferieperiode. De øvrige feriedage gives også i sammenhæng, men kan lægges i den del af ferieåret, der falder udenfor ferieperioden“.

s. 37. 2) Af *Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum, Raft og Skytte*:

„Stk. 4. For de i landbruget beskæftigede personer kan ferien deles, dog således at mindst 6 dage skal gives i sammenhæng indenfor den i stk. 1

nævnte ferieperiode. De øvrige feriedage kan lægges i den del af ferieåret, der falder udenfor ferieperioden, men 6 af disse øvrige feriedage skal gives i sammenhæng, medens resten kan gives som enkelte feriedage".

For det tilfælde, at 2 ugers ferie bibeholdes også for landbrugsarbejdere, stilles der følgende forslag til affattelse af stk. 4:

- s. 78. 1) Af **Borreschmidt**, Christiansen, Dreyer, Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen, Vilh. Rasmussen og Wedell-Wedellsborg:

„Stk. 4. For de i landbruget beskæftigede personer kan ferien deles, dog således, at mindst 6 dage skal gives i sammenhæng indenfor den i stk. 1 nævnte ferieperiode. De øvrige feriedage gives også i sammenhæng, men kan lægges i den del af ferieåret, der falder udenfor ferieperioden".

- s. 78. 2) Åf **Ahm**, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum, Raft og Skytte:

„Stk. 4. For de i landbruget beskæftigede personer kan ferien deles, dog således, at mindst 6 dage skal gives i sammenhæng indenfor den i stk. 1 nævnte ferieperiode. De øvrige feriedage kan lægges i den del af ferieåret, der falder udenfor ferieperioden, og kan ydes i sammenhæng eller som enkelte feriedage".

78 79

Stk. 5. Dersom bestemmelsen om, at en del af ferien, skal gives i ferieperioden, indenfor fag eller faglige områder som følge af arbejdets sæsonbetonede karakter eller af andre grunde vil medføre åbenbar ulempe for virksomhederne, kan direktøren for arbejds- og fabriktilsynet efter forhandling med fagets arbejds-giver- og arbejderorganisationer meddele tilladelse til, at ferien deles og gives udenfor ferieperioden.

Til stk. 5 stiller Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum og Raft forslag om, at dette stykke udgår, forsåvidt det af dem som nr. 2) stillede ændringsforslag til § 4, stk. 1, optages i lovens tekst.

78 79

Stk. 6. Direktøren for arbejds- og fabriktilsynet kan også give tilladelse til, at den del af ferien, der skal gives indenfor ferieperioden, for enkeltvirksomheder eller enkeltpersoner deles eller gives udenfor ferieperioden, når ganske særlige omstændigheder i det enkelte tilfælde taler derfor.

§5.

79 80

Stk. 1. Enhver person, der i henhold til § 2 har ret til ferie, har — jfr. dog stk. 2 — krav på fra arbejdsgiveren at oppebære en feriegodtgørelse af pct. af den løn, der udbetales ham for det arbejde, som danner grundlaget for ferieretten, jfr. dog stk. 7.

Vedrørende feriegodtgørelsens størrelse stilles der følgende forslag:

80 80

Boeck-Hansen, Borreschmidt, Christiansen, Dreyer, Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans L. Larsen, Plum, Raft, Hans Rasmussen, Vilh. Rasmussen, Skytte og Wedell-Wedellsborg foreslår:

ved 3 ugers ferie: 6½ pct.

ved 2 ugers ferie: 4½ pct.

s. 33

Ahm og Harald Nielsen foreslår:

ved 3 ugers ferie: 6 pct.

ved 2 ugers ferie: 4 pct.

- s. 81. Til stk. 1 stiller *Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen og Vilh. Rasmussen* følgende ændringsforslag:
Ordene: „— jfr. dog stk. 2 —“ udgår som en konsekvens af det af dem nedenfor stillede ændringsforslag til § 5, stk. 2.
- s. 80-82. Stk. 2. *Har arbejdsgiveren antaget den ferieberettigede månedsviis eller for længere tid og således, at der ikke sker fradrag i lønnen for søgnehellidage, sygedage o. lign., kan der i stedet for feriegodtgørelse gives den ferieberettigede ferie ved løn, eventuelt tillagt værdien af kost, jfr. stk. 8. Fratræder den ferieberettigede % ferieårets løb, har han krav på feriegodtgørelse for den forløbne del af ferieåret. Sker hans fratræden efter ferieårets udløb, men inden han har kunnet holde ferie med løn, kan han kræve feriegodtgørelse for hele det forudgående ferieår og for den forløbne del af det løbende ferieår. Feriegodtgørelsen udgør i disse tilfælde pct. af den udbetalte løn, jfr. dog stk. 7. En ferieberettiget, der omfattes af nærværende stykke, er dog altid berettiget til i stedet for ferie med løn at kræve feriegodtgørelse efter de almindelige regler, dog kun med pct.*
- s. 33-34, 81. Vedrørende *feriegodtgørelsens størrelse* i de af stk. 2 omfattede tilfælde foreslår *kommissionen* med undtagelse af *Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen og Vilh. Rasmussen*:
ved 3 ugers ferie: 6 pct.
ved 2 ugers ferie: 4 pct.
- s. 34, 81. Til stk. 2 stiller *Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen og Vilh. Rasmussen* følgende ændringsforslag:
1) Næstsidste punktum („*Feriegodtgørelsen udgør i disse tilfælde pct. af den udbetalte løn, jfr. dog stk. 7*“) udgår.
2) I sidste punktum udgår ordene: „*dog kun med pct.*“.
- s. 82-83. Stk. 3. *Kravet få feriegodtgørelse og få ferie med løn forældes overfor arbejdsgiveren, hvis det ikke er rejst overfor ham inden førstkommende 15. september efter pågældende ferieårs udløb. Forsåvidt kravet ikke efterkommes, har den ferieberettigede krav på af arbejdsgiveren at få skriftlig attestation for, at og hvornår det er rejst overfor ham. Direktøren for arbejds- og fabriktilsynet er berettiget til til indbetaling i feriefonden at afkræve arbejdsgiveren et beløb svarende til det forældede feriegodtgørelsesbeløb eller løn under ferie.*
- s. 83. Stk. 4. / *tilfælde, hvor den beskæftigede ikke oppebærer løn direkte fra den virksomhed, for hvilken arbejdet udføres, men aflønnes med drikkepenge eller på anden fra de almindelige lønning s sy stemer afvigende måde, fastsætter arbejds- og socialministeren de nærmere regler for beregningen af feriegodtgørelse.*
- s. 84-85. Stk. 5. *Feriegodtgørelsen for et ferieår skal udnyttes i den efter ferieårets udløb førstkommende ferieperiode. Den skal ydes på en sådan måde, at den er til rådighed, når ferien skal holdes, og skal derfor, medmindre andet følger af loven eller af de i henhold til denne udfærdigede bestemmelser, ydes gennem et af postvæsenet administreret feriemærkesystem, hvorom nærmere regler fastsættes af arbejds- og socialministeren.*
- s. 85. Stk. 6. *En arbejdsgiver er ikke forpligtet til at anvende det i stk. 5 nævnte*

feriemærkesystem, forsåvidt han er medlem af en faglig organisation, for hvilken der i henhold til lovens § 6, stk. 2, er godkendt overenskomst eller regulativ.

s. 85-86. Stk. 7. *Ved beregning af feriegodtgørelsen tages der ikke hensyn til sådanne tillæg til lønnen eller til sådanne lønning sandele, som der ikke vil være at svare indkomstskat af.*

s. 87. Stk. 8. *Forsåvidt lønnen helt eller delvis består af kost og logi, beregnes værdien heraf til de af arbejds- og socialministeren i henhold til § 44, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 198 af 12. april 1949 af lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde fastsatte beløb. Forsåvidt værdien af kost og logi ved aftale mellem parterne er fastsat til et højere beløb, skal dette være gældende ved feriegodtgørelsens beregning.*

s. 87. Stk. 9. *I tilfælde, hvor en virksomhed holdes lukket under ferien, kan beskæftigede, der ikke er berettiget til ferie i alle de dage, i hvilke virksomheden holdes lukket, ikke i anledning af virksomhedens lukning kræve nogen særlig godtgørelse udover den feriegodtgørelse, der tilkommer dem i medfør af de i det foregående indeholdte bestemmelser.*

s. 88. § 6.

Stk. 1. *Loven kommer ikke til anvendelse i tilfælde, hvor der ved lønningsregulativer er tilsikret personer, der beskæftiges af staten eller af en kommune, ferie med løn, forsåvidt direktøren for arbejds- og fabriktilsynet skønner, at pågældende ordning ikke stiller de beskæftigede ringere end de i nærværende lov indeholdte bestemmelser.*

Stk. 2. *Arbejds- og socialministeren kan efter indhentet udtalelse fra direktøren for arbejds- og fabriktilsynet bestemme, at loven ikke skal komme til anvendelse indenfor fag eller faglige områder, hvor der ved overenskomst eller regulativ er sikret de beskæftigede ferie med løn efter regler, der ikke stiller dem ringere end de i nærværende lov indeholdte bestemmelser.*

Stk. 3. *Nærværende lov medfører ingen indskrænkning i videregående ferieret, der måtte være hjemlet ved andre love og bestemmelser, ved overenskomster mellem arbejdsgivere og arbejdere eller ved voldgiftskendelser eller sædvane.*

s. 88-89. § 7.

Stk. 1. *Den arbejdsgiver, der undlader at yde skyldig feriegodtgørelse, eller som i øvrigt gør sig skyldig i overtrædelse af lovens bestemmelser eller de af arbejds- og socialministeren i medfør af loven udfærdigede bestemmelser, straffes med bøder.*

Stk. 2. *Enhver aftale, hvorved der gives afkald på den i denne lov hjemlede ret til ferie med løn, er ugyldig, og såvel den arbejdsgiver som den ferieberettigede, der indgår en sådan aftale, straffes med bøder.*

Stk. 3. *Den ferieberettigede er forpligtet til at holde ferie i det antal dage, som ferieretten omfatter. Hvis pågældende i ferieperioden påtager sig arbejde imod vederlag, straffes han med bøder.*

Stk. 4. Overdragelse af feriemærker er forbudt og straffes med bøder.

Stk. 5. Bøderne i henhold til denne paragraf tilfalder statskassen.

§ 8.

s. 89-90. **Stk. 1.** Forsåvidt angår personer, der er ansat i skibe, træffes de afgørelser, der ved foranstående bestemmelser er henlagt til arbejds- og socialministeren og direktøren for arbejds- og fabriktilsynet, af ministeren for handel, industri og søfart efter indhentet udtalelse fra direktøren for statens skibstilsyn.

Stk. 2. Ministeren for handel, industri og søfart er derhos bemyndiget til, forsåvidt angår personer, der er ansat i skibe, at foretage sådanne afvigelser fra lovens bestemmelser, som findes nødvendige og hensigtsmæssige som følge af de for søfarende gældende særlige forhold; der kan herunder efter forhandling med de pågældende organisationer fastsættes regler, hvorefter den årlige ferie kan deles eller sammenlægges med en efterfølgende ferie, og hvorefter der i tilfælde, hvor særlige forhold træder hindrende i vejen for den foreskrevne ferie, kan gives ekstra løn og kostpenge til erstatning for ferien.

§9.

s. 90-91. **Stk. 1.** Feriegodtgørelse, som ikke er hævet inden udløbet af det ferieår, indenfor hvilket ferien skulle have været holdt, til falder feriefonden, medmindre direktøren for arbejds- og fabriktilsynet, forsåvidt angår de i § 6, stk. 2, nævnte ordninger, har givet tilladelse til, at beløbene anvendes til et andet feriemæssigt formål.

s. 90-91. **Stk. 2.** Direktøren for arbejds- og fabriktilsynet kan dog give tilladelse til, at feriegodtgørelsen udbetales på et senere tidspunkt, når omstændighederne gør det undskyldeligt, at beløbet ikke er hævet rettidigt, eller i øvrigt taler for tilladelse til senere udbetaling.

s. 91. **Stk. 3.** Feriefondens midler administreres af arbejds- og socialministeren og skal anvendes til ferieformål og derunder særlig komme institutioner eller organisationer tilgode, der søger at tilvejebringe feriemuligheder for de af loven omfattede personer.

s. 91-92. **Stk. 4.** Til bistand for arbejds- og socialministeren ved administrationen af feriefonden nedsætter ministeren et udvalg bestående af repræsentanter for ministeriet, direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet, generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet, Dansk arbejdsgiverforening, De samvirkende fagforbund, Turistforeningen for Danmark, Dansk Folke-Ferie og Friluftsrådet. Udvalget har yderligere til opgave at virke for den størst mulige spredning af ferierne, jfr. i øvrigt herved § 4, stk. 1.

§ 10.

s. 92-94. **Stk. 1.** Med henblik på periodisk opgørelse af de hos postvæsenet indestående beløb for solgte feriemærker (feriemærkefonden) og overførelsen af herhenhørende beløb til feriefonden, jfr. § 9, bemyndiges arbejds- og socialministeren til at træffe bestemmelse om, at hidtil anvendte, gennem postvæsenet udleverede feriemærker skal afløses af nye mærker, således at de hidtil anvendte mærker kan ombyttes med nye indenfor en nærmere angiven frist, men i øvrigt fra et nærmere fastsat tidspunkt mister deres gyldighed.

- s. 94-95. **Stk. 2.** *Arbejds- og socialministeren kan derhos bestemme, at der ved udlevering af feriemærkebøger fra postvæsenet af den ferieberettigede betales en mindre afgift, der tilfalder feriefonden.*

Overgangsbestemmelser.

§ 11.

- s. 95-97. **Stk. 1.** *For arbejdsforhold, i hvilke ret til ferie (frihed) indtil nærværende lovs ikrafttræden har været betinget af de i lovbekendtgørelse nr. 270 af 16. juni 1941 (Medhjælperloven) fastsatte regler, vil følgende overgangsbestemmelser gælde:*
- For medhjælperforhold, der ophører senest den 1. april 195 gælder for ferie (frihed) reglerne i lovbekendtgørelse nr. 270 af 16. juni 1941.*
 - Dersom en medhjælper i et efter 1. april 195 fortløbende arbejdsforhold inden ferieperiodens begyndelse (2. maj 195) har erhvervet, men ikke udnyttet ret til ferie (frihed) efter de hidtil for medhjælperen gældende regler, skal sådan ferie (frihed) ligeledes gives i overensstemmelse med lovbekendtgørelse nr. 270 af 16. juni 1941. Dog er arbejdsgiveren berettiget til i stedet at yde 4 pct. af den indtjente løn i feriegodtgørelse i form af feriemærker. Efter lovens ikrafttræden gælder i øvrigt nærværende lovs ferieregler.*
 - For alle medhjælperforhold, der er påbegyndt eller fornyet indenfor de sidste 4 måneder før nærværende lovs ikrafttræden, gælder dennes regler. For perioden før 1. april 195 gives 4 pct. feriegodtgørelse eller 1 dags ferie med løn for hver måneds beskæftigelse.*

Til stk. 1 stiller *Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum, Raft og Skytte* forslag om, at dette stykke udgår, forsåvidt det af dem stillede ændringsforslag til § 1, stk. 2 optages i lovens tekst,

- s. 97-98. **Stk. 2.** *De i henhold til lov nr. 170 af 13. april 1938 om ferie med løn § 6, stk. 1 og 2, godkendte regulativer og overenskomster bevarer deres gyldighed i forhold til ferieloven, indtil nyt regulativ eller ny overenskomst er godkendt. Nærværende lovs bestemmelser om feriens længde og feriegodtgørelsens størrelse får dog straks gyldighed indenfor regulativets eller overenskomstens område. Nyt regulativ eller ny overenskomst skal indsendes til godkendelse senest et år efter denne lovs ikrafttræden; sker dette ikke, ophører regulativet eller overenskomsten at have gyldighed, og nærværende lovs bestemmelser omfatter da direkte det pågældende område.*

Slutningsbestemmelse.

§ 12.

- s. 98. **Stk. 1.** *Denne lov træder i kraft den Fra samme tidspunkt ophæves lov nr. 170 af 13. april 1938 samt lov-bekendtgørelse nr. 270 af 16. juni 1941 om retsforholdet mellem husbond og medhjælper § 20.*

Til stk. 1 stiller *Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum, Raft og Skytte* forslag om, at ordene „samt lov-bekendtgørelse nr. 270 af 16. juni 1941 om retsforholdet mellem husbond og medhjælper § 20“, udgår, forsåvidt det af dem stillede ændringsforslag til § 1, stk. 2, optages i lovens tekst,

- s. 98. **Stk. 2.** *Denne lov gælder ikke for Færøerne.*

III.

Bemærkninger til lovudkastet.

Indledningsvis skal bemærkes, at kommissionen har anmodet direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet, der i de forløbne år har haft den daglige administration af ferieloven, om at meddele kommissionen, hvilke erfaringer direktoratet herunder har gjort om den gældende ferielovs virkemåde, og at man ved skrivelse af 7. april 1949 modtog oplysninger herom fra direktoratet, hvilke oplysninger har været inddraget i kommissionens drøftelser vedrørende bemærkningerne til de enkelte paragraffer.

ad forslagets § 1, stk. 1.

Nugældende lovs § 1, stk. 1, er sålydende:

„Denne lov angår enhver arbejder, funktionær eller medhjælper, hvad enten pågældende er beskæftiget i offentlig eller i privat virksomhed.“

I årene siden ferielovens ikrafttræden har det spørgsmål været rejst, hvorvidt *værnepligtige* har krav på feriegodtgørelse af den af dem oppebårne soldaterløn. Spørgsmålet har senest været forhandlet mellem arbejds- og socialministeriet og krigsministeriet, og førstnævnte ministerium har i en skrivelse af 21. februar 1946 stillet i udsigt, at spørgsmålet skulle blive gjort til genstand for en nærmere overvejelse ved en eventuel revision af ferieloven.

Spørgsmålet har da også været drøftet i kommissionen, der imidlertid er af den opfattelse, at der ikke er mulighed for ved en fortolkning direkte at henføre værnepligtige under ordene „arbejder, funktionær eller medhjælper“ i ferielovens § 1, stk. 1. Der er endvidere i kommissionen enighed om, at det ville være et brud på de principper, som ligger til grund for ferieloven, at søge spørgsmålet løst gennem denne lov. Men selvom man alligevel ville gøre dette, ville en feriegodtgørelse beregnet på sædvanlig vis i forhold til den løn, som de værnepligtige har oppebåret under militærtjenesten, blive af et så ringe beløb, at man ikke med billighed ville kunne kræve, at de pågældende for en sådan feriegodtgørelse skulle holde ferie efter de samme principper som ferielovens, d. v. s. med een dag for hver måned af værnepligtstiden.

Man er imidlertid på den anden side af den opfattelse, at det er mindre rimeligt, at de værnepligtige, når de hjemsendes, skal stå uden midler til at holde ferie for; muligvis får de beskæftigelse i en virksomhed, der lukker helt under ferien. Man ville derfor finde det rimeligt, om der blev truffet en ordning, hvorefter der som konsekvens af, at man gennem værnepligten har forhindret de pågældende i at udnytte deres arbejdskraft i det civile liv og derved oparbejdet en feriegodtgørelse til brug under ferien, af statskassen gennem forsvarsministeriet blev ydet hjemsendte værnepligtige et kontant beløb til brug under deres ferie i den første ferieperiode efter hjemsendelsen. Beløbet måtte sættes i forhold til den tid, den pågældende har været indkaldt i det ferieår, der danner grundlaget for ferien i vedkommende ferieperiode. Har en værnepligtig eksempelvis været indkaldt fra

1. maj til 30. september 1950, skulle han til brug for sin ferie i ferieperioden 1951 have udbetalt et beløb for 5 måneder. Hvad beløbets størrelse i øvrigt angår, skulle det i princippet bestemmes enten ved den løn, han havde ved sin indkaldelse til aftjening af værnepligt, eller ved lønnen i den beskæftigelse, han har på det tidspunkt, da ferien skal holdes. Det vil imidlertid blive administrativt meget besværligt at arbejde med så forskellige lønsatser, og det måtte derfor vel være rimeligt at regne med det beløb, som den officielle lønstatistik angiver som gennemsnitsfortjeneste pr. time for mandlige arbejdere i det kvartal, i hvilket den pågældende er blevet indkaldt, eller — hvis oplysninger herom endnu ikke foreligger på det tidspunkt, da beløbet skulle udbetales — med den senest offentliggjorte gennemsnitsfortjeneste. Der måtte formentlig for landbrugets arbejdere bruges et andet beløb, beregnet på grundlag af lønningerne for tjenestekarle.

Beløbet skulle enten ydes ved indklæbning af feriemærker i den pågældendes feriemærkebog eller ydes kontant, men da først på det tidspunkt, da den pågældende på sædvanlig måde godtgør, at han står umiddelbart for at skulle holde ferie.

Imod en ordning som den foreslåede kunne måske indvendes, at de værnepligtige, der i mange tilfælde allerede ved indkaldelsen er i besiddelse af en feriemærkebog eller et feriekort, ikke behøver at få feriegodtgørelsen udbetalt i tjenestetiden, men kunne vente med at få feriemærkebogen (kortet) indløst under en ferie i den første sommer efter hjemsendelsen. Indvendingen synes dog ikke berettiget, idet den værnepligtige under den givne forudsætning ville blive stillet dårligere under en orlov, idet han under denne kun ville få sin sædvanlige soldaterløn i stedet for feriegodtgørelse, der formentlig i almindelighed ville være større.

Hertil kommer, at de værnepligtige bør stilles ens, og at en ordning, hvor kun de værnepligtige, der ikke var i besiddelse af en feriemærkebog (kort) ved indkaldelsen, skulle have en godtgørelse ved hjemsendelsen, ville virke uretfærdigt.

Det bemærkes, at en ordning som den foreslåede kun skulle gælde ved den værnepligtiges første indkaldelse til aftjening af værnepligt og ikke ved senere indkaldelser, der normalt vil være meget kortvarige.

Vedrørende adgangen til under aftjening af værnepligt at udnytte en forud for indkaldelsen indtjent feriegodtgørelse henviser man i øvrigt til den som nyt stk. 3 i § 4 foreslåede bestemmelse med tilhørende bemærkninger.

ad forslagets § 1, stk. 2, nr. 1.

Nugældende lovs § 1, stk. 2, nr. 1, er sålydende:

„Loven omfatter dog ikke personer, der henhører under lovgivningen om statens, folkekirkens og folkeskolens tjenestemænd.“

Denne bestemmelse er i tidens løb ved arbejds- og socialministeriets fortolkning blevet udvidet således, at den omfatter ikke blot personer, hvis stilling er normeret på tjenestemandsløven eller i senere normeringslove, men også andre i statstjenesten ansatte, som af vedkommende styrelse har fået tillagt ferie med løn efter lignende regler som de for statens tjenestemænd gældende.

Den herigennem fastslåede forståelse af den pågældende lovbestemmelse har kommissionen intet at indvende imod, idet det må anses for rimeligt at behandle de i statens, folkekirkens og folkeskolens tjeneste beskæftigede ens, hvad enten de er egentlige tjenestemænd eller ej, når de blot får ferie med løn efter de samme regler. Det vil efter kommissionens mening imidlertid være rimeligt at bringe lovens tekst i overensstemmelse med

den således fastlagte praksis, og man stiller derfor forslag om en ændret formulering af denne bestemmelse.

Kommissionen ønsker imidlertid udtrykkeligt at fremhæve, at det herved kun har været dens mening at ville lovfæste gældende praksis, men ikke at udvide den yderligere, f. eks. til også at gælde time-, dag- eller ugelønnede arbejdere, som er ansat i statens tjeneste, idet kommissionen mener, at almindelige lønarbejdere i statens tjeneste netop bør være underkastet ferielovens regler, således at de har ret og pligt til at holde ferie indenfor den i loven fastsatte ferieperiode og til at holde ferien samlet. Det bør også af lovteksten fremgå, at personer, der er ansat i statens tjeneste, og som ikke får ferie med løn, er omfattet af ferieloven.

I den som bilag 15 aftrykte skrivelse af 17. februar 1950 har Teknisk landsforbund oplyst, at mange honorarlønnede medhjælpere, der har været ansat i statens tjeneste, som følge af den forannævnte fortolkningsregel ved fratræden vil stå uden feriegodtgørelse til brug under ferien i den følgende sommer, og at de, hvis de ansættes i en virksomhed, der holder ferie med samlet lukning, kan risikere at være henvist til at skulle holde 14 dages ferie uden at have feriegodtgørelse. Forbundet slutter med at henstille, at statens løst ansatte medhjælpere får tilsvarende forhold som de i det private erhverv ansatte, hvad retten til feriegodtgørelse angår.

Da de i statens, folkeskolens og folkekirkens tjeneste ansatte, som ikke er egentlige tjenestemænd, men som af vedkommende styrelse har fået tillagt ferie med løn efter lignende regler som de for tjenestemænd gældende, ofte ikke vil være så fast knyttede til staten o. s. v. som egentlige tjenestemænd, kan der — som af Teknisk landsforbund fremhævet, — når de fratræder tjenesten, opstå det tilfælde, at de ikke i den tid, de har været ansat i vedkommende tjeneste, har fået tillagt ferie med løn i samme omfang, som hvis de havde været omfattet af ferieloven. Kommissionen vil derfor finde det rimeligt, at disse personer — selv om de i øvrigt er holdt udenfor ferieloven — dog *ved deres fratræden* får tillagt feriegodtgørelse i et sådant omfang, at de stilles lige så godt, som hvis de havde været omfattet af ferieloven. Hvis en sådan person eksempelvis fratræder statens tjeneste pr. 1. december 1950, bør der tillægges ham en feriegodtgørelse for tiden fra 1. april til 30. november 1950, selvom han har haft ferie i sommeren 1950, idet han ellers på grund af ferielovens system til brug i ferieperioden 1951 kun vil have feriegodtgørelse i forhold til det arbejde, han har haft efter sin fratræden den 1. december 1950.

Kommissionen har dog ikke ment det nødvendigt at foreslå dette fastsat i loven, idet den hidtil fulgte praksis, hvorefter der er givet de pågældende en vis feriegodtgørelse ved fratræden efter de fornævnte regler, formentlig må kunne fortsættes, uden at princippet bliver fastslået i loven.

Finansministeriet har ved flere lejligheder udtalt, at statstjenestemænd må være fuldstændig undtagne fra ferielovens bestemmelser i forhold til staten som arbejdsgiver, uanset hvor staten anvender tjenestemandens arbejdskraft, og hvorledes staten aflønner ham for de specielle arbejdsydelser.

Denne regel kan imidlertid føre til uretfærdige resultater, idet personer, ansat i staten, og personer, der er ansat i det private erhverv, og som er beskæftiget med det samme ekstraarbejde indenfor statstjenesten, vil blive forskelligt behandlet, idet kun sidstnævnte vil være berettiget til feriegodtgørelse. Fortolkningen er efter kommissionens mening også i strid med ferielovens principper, hvorefter en person i ferien økonomisk skal stilles på samme måde som i den øvrige del af året, idet den i staten ansatte, der har ekstraarbejde for staten, og som under ferien ikke har feriegodtgørelse af sit ekstraarbejde, vil blive

dårligere stillet. Fortolkningen må ligeledes siges at stride mod bestemmelsen i socialministeriets cirkulære af 28. marts 1939 vedrørende ferieloven afsnit II, hvorefter personer, der har flere arbejdssteder, kan erhverve ret til ferie og feriegodtgørelse overfor samtlige arbejdsgivere. Kommissionen må derfor henstille, at denne praksis ændres, således at statstjenestemænd får samme adgang som andre til at få feriegodtgørelse i forhold til bibeskæftigelse i statens tjeneste, naturligvis forudsat, at de ikke kan holde ferie fra beskæftigelsen uden tab af løn.

I denne forbindelse har kommissionen i anledning af en fra arbejdsministeriet modtagen henvendelse vedrørende nogle lærere, der var beskæftiget ved undervisning på et af staten arrangeret kursus for sløjdlærere, der varede fra 10 dage til 6 uger, drøftet, hvorvidt den omstændighed, at arbejdet udføres, medens de pågældende lærere holder ferie i deres hovedbeskæftigelse, skulle medføre, at feriegodtgørelse måtte nægtes. Kommissionen mener ikke, at det vil være rimeligt at undtage statsansatte fra adgangen til at få feriegodtgørelse i dette tilfælde, idet den lange ferie i første række ikke ydes af hensyn til de pågældende lærere selv, men af hensyn til de skoleøgende børn, hvorfor lærerne ikke kan have pligt til at holde ferie i hele skoleferien og derved være afskåret fra i en del af ferien at påtage sig arbejde; det må dog være en forudsætning, at de pågældende holder en årlig ferie, som mindst svarer til den i ferieloven foreskrevne.

ad forslagets § 1, stk. 2, nr. 2.

Nugældende lovs § 1, stk. 2, nr. 2, er sålydende:

„Loven omfatter dog ikke.....
lærlinge, der henhører under lov nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet“.

De særlige regler for lærlinges ferie findes i lærlingeloven af 7. maj 1937 § 4, stk. 2, og går ud på, at der i lærekontrakten skal optages bestemmelse om ferie med løn for lærlingen, og at denne ferie mindst skal være 14 dage og falde i tiden fra 1. maj til 15. september. Det bestemmes dog videre, at lærlingerådet efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg kan tillade, at ferien lægges uden for det nævnte tidsrum, for såvidt særlige forhold indenfor et fag på afgørende måde taler herfor. Lærlingerådet kan endvidere — ligeledes efter indhentet erklæring fra vedkommende faglige udvalg — tillade en graduering af ferien inden for et fag, således at der indrømmes lærlingene en længere ferie i de første læreår og en kortere i de senere. Den gennemsnitlige ferie i hele læretiden må dog ingensinde være mindre end 12 arbejdsdage årlig, og ferien skal i det sidste læreår udgøre mindst 9 arbejdsdage.

I henhold til den nævnte bestemmelse har en lærling ret til ferie med løn i hvert læreår, altså også i det første, og feriens længde er ikke sat i direkte forhold til beskæftigelsen i det foregående år, således som tilfældet er for ferie efter ferieloven, hvor den ferie, der skal udnyttes i ferieperioden fra den 2. maj til 30. september, beregnes på grundlag af det arbejde, der er udført i det foregående ferieår fra 1. april til 31. marts.

Den omstændighed, at ferien efter ferieloven og ferien efter lærlingeloven beregnes på forskelligt grundlag, medfører, at en lærling det første år efter læreforholdets afslutning ikke vil have ret til ferie eller i alle tilfælde kun til en kortere ferie end 14 dage, idet han kun vil have ret til ferie i forhold til den tid, han eventuelt har haft beskæftigelse efter udlæringen i det forud for ferieperioden gående ferieår ved et arbejde, der er omfattet af ferieloven. (F. eks. vil en lærling, der er udlært den 1. december 1950, og som straks får arbejde som svend, i sommeren 1951 kun have ret til 4 dages ferie, nemlig en

dag for hver af månederne december 1950—marts 1951). Lærlingen har heller ikke under sin læretid haft lejlighed til som de under ferieloven faldende arbejdere at oparbejde en feriegodtgørelse til brug under ferien i første år efter læretidens udløb.

Den omstændighed, at de udlærte ikke har nogen egentlig ret til ferie det første år efter udlæringen, må imidlertid siges at være uheldig, idet det er af stor betydning, at der netop i de unge år haves adgang til en ferie af normal længde hver sommer.

En overførelse af ferielovens regler til også at omfatte lærlingeforholdet kunne vel løse problemet med fuld ferie i det første år efter udlæringen, og i øvrigt medføre den fordel, at grundlaget for feriens beregning vil blive det samme for lærlinge som for personer, der er omfattet af ferieloven, hvorved administrationen ville blive sparet for en del arbejde. En direkte overførelse af ferielovens regler på lærlingeforholdet vil imidlertid under hensyn til, at feriegodtgørelsen det første år efter udlæringen kun kunne blive ringe, næppe kunne anbefales, og hertil kommer desuden, at lærlingene ved en sådan ordning i almindelighed ikke vil have ret til nogen ferie i det første år af læretiden.

Under de forhandlinger, der gik forud for ferielovforslagets fremsættelse på rigsdagen i 1938, var man da også opmærksom på det problem, som lærlingenes ferieret frembyder, idet man var klar over de vanskeligheder, der følger af, at lærlingen det første år efter, at han er udlært, ikke i sin læretid kan have oparbejdet nogen ret til ferie. Man mente dog ikke dengang at ville røre ved de engang fastsatte regler i lærlingeloven, idet man lagde afgørende vægt på, at der i denne lov var tilsikret lærlingene ferie i det første år af læretiden.

Ungdomskommissionen, der har drøftet spørgsmålet om de unges ferie, har også beskæftiget sig med spørgsmålet om, hvorvidt der var mulighed for at indføre ensartede regler for lærlingeforholdet og de arbejdsforhold, der er omfattet af ferieloven, men på en sådan måde, at lærlingenes ret til ferie med løn det første år af læretiden samtidig blev bevaret.

Ungdomskommissionen*) søger problemet løst på den måde, at ferieloven fremtidig også skulle omfatte lærlingeforholdet samtidig med, at der skulle pålægges læremestrene en pligt til i det første læreår at give lærlingen ferie i et antal dage, der svarede til det efter ferielovens regler opnåelige. Denne ferie var nærmest tænkt som en tillægsferie, hvormed en eventuel andetsteds erhvervet ferie skulle suppleres op, således at lærlingen blev stillet, som om han havde haft arbejde hele det foregående ferieår. Den feriegodtgørelse, der skulle ydes, skulle beregnes efter den i det pågældende læreår aftalte løn.

Problemet har i tidens løb også været genstand for drøftelse i de forskellige fagorganisationer og har her i nogle tilfælde fundet sin løsning på den måde, at der ved overenskomst mellem vedkommende arbejdsgiver- og arbejderorganisation er truffet aftale om, at der gennem læretiden af læremestrene henlægges et vist beløb, der udbetales til ferien i den første sommer efter udlæringen.

Således er der ved overenskomst mellem Centralorganisationen af metalarbejdere i Danmark og Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien i Danmark truffet aftale om, at læremesteren i lærlingens sidste 4 læreår af den aftalte time-løn henlægger 2 øre pr. time, hvilket beløb bliver udbetalt til den pågældende første gang, han efter afslutningen af læretiden holder ferie. Såfremt et læreforhold ophæves før læretidens udløb, er der i overenskomsten truffet bestemmelse om, at det indtil da tilbageholdte beløb indsættes i en sparekasse på spærret konto på lærlingens navn, således at beløbet først kan udbetales, når den i lærekontrakten fastsatte læretid ville have været udstået, og ferie første gang derefter skulle holdes. Denne sparekassebog tilstilles mod

*) Kommissionens betænkning af 1948.

behørig kvittering lærlingens væрге. Indenfor mejeribrugget — der ganske vist ikke omfattes af lærlingelovens bestemmelser — ydes der det første år såvel løn under ferien som feriegodtgørelse.

Kommissionen har indhentet en udtalelse fra lærlingerådet, af hvilken det fremgår, at der i rådet er enighed om, at der *dels* bør sikres lærlinge ferie med løn i læretiden — helst således, at lærlingen på samme måde som efter de gældende regler i lærlingeloven i det enkelte læreår får lærlingelønnen for dette år udbetalt også under ferien —, *dels* bør sikres lærlinge ferie med løn i det første år efter læreforholdets afslutning. Der er endvidere enighed om, at ferielønnen for det første år efter læreforholdets ophør mest hensigtsmæssigt tilvejebringes gennem opsparing i det sidste (eventuelt samtlige) læreår. Nogle af rådets medlemmer har hertil føjet en bemærkning om, at der gennem opsparingen bør tilvejebringes en feriegodtgørelse til brug i det første år efter udlæringen svarende til den normale fortjeneste for første års udlærte indenfor vedkommende fag. Andre af rådets medlemmer har henledt opmærksomheden på, at der kan forekomme tilfælde, hvor den pågældende ved sin første ferie efter læreforholdets ophør foruden det fornævnte opsparede beløb vil have rådighed over et feriegodtgørelsesbeløb, som efter ferielovens almindelige regler er indtjent efter læreforholdets afslutning.

Der er i kommissionen enighed om, at lærlingelovens bestemmelse om, at læremesteren har pligt til allerede i det første læreår at give ferie med fuld løn, bør bibeholdes, idet det er af afgørende værdi, at der allerede i dette år ydes lærlingen en ordentlig ferie, og at opgaven derefter må være at finde en ordning, hvorved der yderligere kan sikres de pågældende en ferie i det første år efter udlæringen. En overførelse af ferielovens regler til også at omfatte lærlingeforholdet samtidig med, at der af læremesteren bliver ydet ferie med løn i det første læreår, således som ungdomskommissionen har foreslået, kunne vel løse problemet, men en feriegodtgørelse, der skal beregnes på grundlag af lærlingelønnen i det sidste læreår, vil ikke blive særlig stor, og mange unge, der har fået vellønnet arbejde efter udlæringen, vil derfor næppe finde det rimeligt, at de skal holde ferie for en så ringe feriegodtgørelse, når de samtidig skal give afkald på den større løn under ferien. En sådan ordning er derfor — som allerede omtalt — næppe hensigtsmæssig.

Man er derfor i kommissionen kommet ind på den tanke at foreslå en lignende ordning som den, der er gældende i jern- og metalindustrien, gennemført. Det vil imidlertid være vanskeligt at formulere en ordning som den heromhandlede i en egentlig lovtekst, og kommissionen indskrænker sig derfor til at foreslå, at der i lærlingeloven optages en bestemmelse, hvorefter det gøres til en betingelse for en lærekontrakts godkendelse, at kontrakten indeholder bestemmelser om, at der under oplæringen af læremesteren henlægges en del af lærlingelønnen til brug for den pågældende under ferien i det første år efter udlæringen.

Ferielovens bestemmelse i § 1, stk. 2, om, at lærlinge, der henhører under **lov** nr. 120 af 7. maj 1937 om lærlingeforholdet, er undtagne fra ferieloven, foreslås derfor uændret indsat i lovforslaget.

ad forslagens § 1, stk. 2, nr. 5.

Nugældende lovs § 1, stk. 2, nr. 4 er sålydende:

„Loven omfatter dog ikke
personer, der er ansat i skibe, forsåvidt de udelukkende lønnes med andel i udbyttet“.

Det er overfor kommissionen oplyst, at man oprindeligt i ministeriet for handel, industri og søfart var i tvivl om, hvorvidt der med ordene „andel i udbyttet“ skulle for-

stås brutto- eller nettoudbyttet. Man har imidlertid anlagt den fortolkning, at de personer, der havde andel i nettoudbyttet, skulle holdes udenfor ferieloven, idet de måtte anses for at være medejere af skibet, medens derimod personer, der var lønnet med andel i brutto-udbyttet, ikke kunne anses for omfattet af den forannævnte undtagelsesbestemmelse og derfor måtte være omfattet af ferieloven.

I en af Østre landsret den 9. februar 1943 afsagt dom (u. f. r. 1943 s. 632) er det imidlertid udtalt, at en jord- og betonarbejder, der var forhyret som dykker med 2 sejl-skibe, og som for arbejde med bjærgning af et anker modtog 20 pct. af bjærgelønnen 2 000 kr. og for arbejde med bjærgning af kul og koks henholdsvis 9 kr. og 6 kr. pr. ton, ligesom han for arbejde med bortsprængning af et vrage skulle have 18 pct. af afregningen for salget af det bjærgede med fradrag af udgiften til sprængstof og muligt andre særlige udgifter, var omfattet af undtagelsesbestemmelsen i ferielovens § 1, stk. 2, nr. 4, og at han derfor ikke havde krav på feriegodtgørelse.

Der er i kommissionen enighed om, at det af handelsministeriet indtagne standpunkt er rimeligt, og kommissionen har derfor ment at måtte stille forslag om ændring i loven i overensstemmelse hermed. Man har i øvrigt om dette spørgsmål brevvekslet med fiskeriministeriet, der har henholdt sig til en fra Dansk fiskeriforening og Vestjydsk fiskeriforening indhentet udtalelse, hvoraf fremgår, at foreningerne er betænkelige ved et forslag, der går ud på, at partsfiskere (procentfiskere) omfattes af ferieloven, så længe der er tale om ren procentvis aflønning af fiskeri udbyttet. Foreningerne har som deres opfattelse nærmere udtalt, at procentfiskerne lønnes af nettoudbyttet, da auktionsomkostninger, lossepenge og udgifterne til is forlods fratrækkes udbyttet for de enkelte rejser, hvorimod kutterens egentlige driftsomkostninger såsom udgifter til olie, redskaber, vedligeholdelse m. m., påhviler fartøjets ejer, og derfor må udredes af hans part, i almindelighed 50 pct. af det nettoudbytte, der fremkommer, når de fornævnte auktionsomkostninger m. m. er trukket fra fartøjets fangstsum. Foreningerne mener, at partsfiskernes henhøren under ferieloven vil medføre, at disse får mindre fortjeneste, da den andel i udbyttet, de hidtil har fået, vil blive sat ned, hvortil kommer, at ingen fisker vil være interesseret i at holde ferie i den egentlige ferietid, da dette er den travleste tid for fiskeriet. Foreningerne må derfor fraråde, at fiskerierhvervets procentlønnede fiskere omfattes af ferieloven.

ad ændringsforslaget til § 1, stk. 2.

Nugældende Jovs § 1, stk. 2, nr. 3, er sålydende:

„Loven omfatter dog ikke
personer, der henhører under lov nr. 343 af 6. maj 1921 om retsforholdet mellem husbond og medhjælper“.

I § 20 i lov nr. 343 af 6. maj 1921 om retsforholdet mellem husbond og medhjælper (i det følgende kaldet medhjælperloven) blev der indført særlige regler om fridage for de af loven omfattede personer, idet det blev bestemt, at medhjælperne, som var fæstet for ½ år, eller som havde tjent i et sådant tidsrum, havde krav på frihed i 3 søgnedage, og medhjælperne, der var fæstet for et helt år, eller som havde tjent i et sådant tidsrum, havde krav på frihed i 6 søgnedage i tjenestetidens løb, hvilke fridage kunne gives samlet eller enkeltvis efter medhjælperens ønske. Hvis tidspunktet for feriens afholdelse ikke var aftalt i forvejen, blev det i tilfælde af uenighed fastsat af husbonden.

Under de forhandlinger, der gik forud for forelæggelsen af ferielovforslaget for rigsdagen i rigsdagssamlingen 1937—38, blev det drøftet at ophæve medhjælperlovens

særlige bestemmelser og i stedet udvide ferielovens bestemmelser til også at omfatte dette område. Men enighed opnåedes ikke herom, og i stedet blev undtagelsesbestemmelsen i § 1, stk. 2, nr. 3, om, at personer, der henhører under lov nr. 343 af 6. maj 1921 om retsforholdet mellem husbond og medhjælper, ikke er omfattet af ferielovens bestemmelser, indført i lovforslaget, hvilket i bemærkningerne begrundedes med, at medhjælpernes ferieret var ordnet ved særlig lovgivning.

Forinden ferieloven blev vedtaget af rigsdagen, var der imidlertid den 24. marts 1938 af statsministeriet nedsat en *landarbejderkommission*, der bl. a. skulle overveje eventuelle ændringer i medhjælperloven, og socialministeren kunne derfor ved ferielovforslagets behandling i landstinget den 7. april 1938 til yderligere begrundelse for undtagelsesbestemmelsen for medhjælperne udtale, at medhjælperloven var henvist til overvejelse i landarbejdsdelkommissionen, der eventuelt kunne tænkes at ville stille revisionsforslag, hvorved medhjælpernes ferieret blev forbedret.

Indenfor landarbejderkommissionen var der flertal for at give medhjælperne en ferie af samme udstrækning som hjemlet i ferieloven, men man var dog betænkelig ved at kræve, at denne ferie skulle holdes i sammenhæng, da det på grund af de særlige arbejdsforhold i de mindre brug ville være vanskeligt at gennemføre en samlet ferie. Uanset dette foreslog flertallet dog de i ferieloven indeholdte regler udvidet til at omfatte medhjælperforholdet, men henviste samtidig til, at der i ferieloven var optaget særlige regler, hvorefter de i landbruget beskæftigede kunne dele deres ferie.

Med hensyn til enkelthederne i ferieordningen gjorde der sig nogen betænkelighed gældende overfor en overførelse af ferielovens feriemærkesystem på grund af de vanskeligheder, som dette system mentes at ville medføre for arbejdsgiverne. Man overvejede derfor i landarbejderkommissionen at bibeholde medhjælperlovens regler om at yde ferie med løn, suppleret med regler, der sikrede medhjælpernes krav bl. a. ved fratræden. Flertallet endte dog med under hensyn til de praktiske vanskeligheder, der kan opstå ved en persons skiften indenfor et ferieår fra arbejde som medhjælper til arbejde, der falder ind under ferieloven, og da det er uheldigt at have 2 i realiteten ensartede ferieordninger, at henstille, at ferielovens område også i denne henseende blev udvidet til at omfatte medhjælperforholdet.

Et mindretal indenfor kommissionen, der repræsenterede De samvirkende danske landboforeninger, kunne imidlertid ikke tiltræde forslaget om, at ferielovens regler blev udstrakt til også at gælde medhjælperne, idet man ikke anså feriemærkesystemet for at være egnet til anvendelse i de middelstore og mindre landbrug. Mindretallet måtte derfor fraråde, at undtagelsesbestemmelsen i ferielovens § 1, stk. 2, nr. 3, blev ophævet.

Det af landarbejderkommissionens flertal indtagne standpunkt førte dog ikke til, at de særlige regler for medhjælperne bortfaldt, men til, at ferien blev forlænget, idet et af justitsministeren forelagt lovforslag resulterede i lov nr. 246 af 30. maj 1941 om ændringer i lov nr. 343 af 6. maj 1921 om retsforholdet mellem husbond og medhjælper, hvorefter feriereglerne blev sålydende: „En medhjælper, som er fæstet for $\frac{1}{2}$ år, eller som har tjent i et sådant tidsrum, har krav på frihed i 6 søgnedage, og en medhjælper, som er fæstet for et helt år, eller som har tjent i et sådant tidsrum, i 12 søgnedage i tjenestetidens løb. Er tidspunktet for fridage ikke aftalt, afgør husbonden i tilfælde af uenighed, hvornår fridage skal gives; medhjælperen kan dog forlange, at mindst halvdelen af den ham tilkommende frihed gives i sammenhæng og i tilslutning til en søndag og, hvor det efter tjenestetidens løbetid er muligt, i tidsrummet fra 2. maj til 30. september, og at fridagene i øvrigt efter hans ønske gives enten samlede eller enkeltvis.”

Som begrundelse for ikke at foreslå medhjælperne henført under ferieloven, udtalte justitsministeren ved lovens forelæggelse på rigsdagen, at medhjælperne vel ikke skulle stilles ringere end andre personer, men at det dog var overvejende betænkeligt at bryde med medhjælperlovens tilvante system til fordel for en ordning, der såvel i landbruget som i de private husholdninger ville støde på betydelige praktiske vanskeligheder.

Også den af arbejds- og socialministeriet den 29. juni 1942 nedsatte *husassistentkommission* behandlede spørgsmålet om medhjælpernes ferieret. Husassistentkommissionen henviste bl. a. til, at den omstændighed, at de unge kvinder søger bort fra husassistenthvervet, foimentlig for en del skyldes, at dette fag feriemæssigt ikke byder på lige så gunstige vilkår som andre fag. Husassistentkommissionen var derfor af den mening, at man for at søge hindre, at faget affolkes, burde indføre ferielovens regler for dette arbejdsområde eller dog ferieregler, der fuldt ud stod på højde med ferielovens. Der var imidlertid ikke indenfor husassistentkommissionen mulighed for at opnå tilslutning til direkte at overføre ferielovens regler på medhjælperforholdet, hvorimod der blev opnået enighed om en ordning, som skulle give husassistenterne en videre ret end loven af 30. maj 1941, men som på den anden side bevarede medhjælperlovens system, hvorefter ferie ydes i form af tjenestefrihed uden afkortning af løn i tjenestetiden hos vedkommende husbond. Forslaget gik nærmere ud på at yde ferie med 1 dag for hver måned, pågældende var fæstet, og således at ferie blev ydet i form af frihed uden afkortning af løn i tjenestetiden, og således at der kun skulle ydes feriegodtgørelse ved fratræden. Det af husassistentkommissionen stillede forslag blev aldrig gennemført.

Forholdet er således stadig det, at medhjælpernes ferieret er bestemt ved de i medhjælperloven af 6. maj 1921 § 20 indeholdte regler, således som disse er ændret ved loven af 30. maj 1941.

Disse bestemmelser kan vel i princippet siges at give en medhjælper adgang til 12 søgnedages frihed i løbet af 1 år, men i realiteten betyder de, at medhjælpernes ferieret ikke er den samme som de af ferieloven omfattede personers. Således vil en medhjælper, der har været i en tjenesteplass i 5 måneder, overhovedet ikke have noget krav på ferie, og den medhjælper, der har tjent sammesteds i f. eks. 11 måneder, vil kun have krav på 6 dages ferie og ikke 11 dage, som de af ferieloven omfattede personer har ret til.

Dertil kommer, at medhjælperloven overhovedet ikke giver adgang til feriegodtgørelse for medhjælperne, således at en medhjælper, der overgår til arbejde, der omfattes af ferieloven, ikke fra sit medhjælperforhold vil medføre nogen feriegodtgørelse til brug under ferien i det følgende ferieår. Dette hænger sammen med, at de to loves feriebestemmelser hviler på et forskelligt grundlag, idet ferieretten efter ferieloven er bestemt ved arbejdet i det ferieår fra 1. april til 31. marts, der går umiddelbart forud for feriens afholdelse, således at feriens længde og feriegodtgørelsens størrelse er afpasset i forhold til arbejdet i det forudgående år, medens medhjælpernes ferie skal gives indenfor det tidsrum, i hvilket den pågældende er fæstet eller har været beskæftiget for samme arbejdsgiver.

Det er således stadig nødvendigt ved vurderingen af en persons ferieret at træffe afgørelse af, om den pågældende henhører under ferieloven eller under medhjælperloven. Spørgsmålet om medhjælperlovens område hører under domstolenes afgørelse og har i tidens løb givet anledning til et meget betydeligt antal retssager, men de af domstolene truffne afgørelser vedrørende disse spørgsmål giver i flere henseender ikke udtryk for nogen fast praksis. Også administrationen har i et stort antal sager måttet tage stilling til det pågældende spørgsmål, og afgrænsningen har ofte været vanskelig at træffe, ikke mindst indenfor restaurationsfaget og indenfor landbruget. Man har i det store og hele lagt vægt

på, om den beskæftigede har indtaget en ledende eller betroet stilling eller har været i besiddelse af særlig faglig uddannelse, eller om arbejdet har været af kvalificeret art, idet man i så fald har henført vedkommende under ferieloven.

Det vil heraf forstås, at det ville betyde en stor aflastning af både domstolene og administrationen, hvis de særlige ferieregler for medhjælperne bortfaldt.

Under behandlingen af spørgsmålet i kommissionen er det af *Ahm* blevet anført, at bestemmelsen om landbrugsmedhjælpernes ferieret, således som den findes udtrykt i medhjælperloven, giver landbrugsmedhjælperne ferie i et lignende omfang som personer, der er beskæftigede i andre erhverv, og at bestemmelsen om at sikre medhjælperne økonomisk i ferien ved at yde dem deres løn uafkortet i ferietiden, har vist sig at være praktisk og hensigtsmæssig. Det vil derfor efter hans mening komme på tværs af en indarbejdet sædvane og medføre store praktiske ulemper, dersom man nu indførte feriemærkesystemet for landbrugets ugifte medhjælperne. Dette system bruges ganske vist for de gifte arbejderes vedkommende — disse fæstes som regel for kortere tid end en måned, og henhører derfor ikke under medhjælperloven, jfr. dennes § 1 — men disse beskæftiges i langt overvejende grad på større ejendomme, hvor der findes personer, der er mere fortrolige med regnskab og andet kontorarbejde. På bøndergårdene, hvor der næsten udelukkende beskæftiges ugifte, af medhjælperloven omfattede medhjælperne, der kun i de travleste perioder suppleres med løsarbejdere, er landmændene derimod i almindelighed uvant med feriemærkesystemet, og i de tilfælde, hvor feriemærkerne har måttet anvendes, har parterne derfor ofte — om end i strid med ferieloven — ordnet feriemærkeproblemet ved at udbetale feriegodtgørelsen kontant; dette har ganske vist i visse tilfælde medført uoverensstemmelser det følgende år, når den pågældende skal holde ferie og mangler sin feriegodtgørelse. Det må derfor antages, at uoverensstemmelserne vil tårne sig op, dersom feriemærkesystemet også blev indført for den ugifte medhjælperes vedkommende.

Hertil kommer, at de ugifte medhjælperes fæstemåls varighed og karakter vanskeliggør indførelsen af feriemærkesystemet, thi medens de gifte medhjælperes løn afregnes hver uge, og beregningen af feriegodtgørelsen derfor ikke er vanskelig, sker afregningen for de ugifte medhjælperes vedkommende først endeligt ved fæstemålets udløb, idet der i medhjælperlovens § 9 gives særlige regler for, hvornår den indtjente løn er forfalden til betaling. Disse særlige regler hindrer naturligvis ikke, at en medhjælper kan få sin feriegodtgørelse, men den omstændighed, at ferieåret ikke har samme løbetid som fæstemålene, og at fæstemålene kan afbrydes i utide, hvorved vilkårspenge fortabes, kan bevirke, at feriegodtgørelsen bliver vanskelig at udregne og kan variere meget og tilfældigt fra år til år.

Den ferieberettigedes løn, som er varierende fra sted til sted, plus kostpenge skal udregnes i hvert enkelt tilfælde og ganges med ferieprocenten. Når der skal holdes ferie uden løn, skal den fastsatte løn i feriemåneden nedsættes med den pågældendes løn i feriedagene og må derfor udregnes pr. dag. Hele dette udregningssystem vil på de ca. 100 000 bondebrug og for alle andre, der henhører under medhjælperloven, afstedkomme mange vanskeligheder og megen fortolkning og mange retssager, ikke mindst fordi der på de store gårde og mindre brug er forskel på arbejdsdagens antal pr. måned.

Ahm har udtalt, at det ved højesteretsdom af 22. januar 1943 (u. f. r. 1943 s. 238) afgjorte spørgsmål om adgang for medhjælperne til at kræve erstatning for afsavn af kost og logi i ferien formentlig vil kunne løses.

Harald Nielsen har tilsluttet sig det af *Ahm* fremførte standpunkt. Han ønsker ikke medhjælperlovens ferieregler afløst af ferielovens og har som begrundelse herfor bl. a. lagt vægt på den sikkerhed for fæstemålenes beståen, der ligger i, at ferieretten først indtræder efter et halvt års arbejde.

Boeck-Hansen, Hans L. Larsen og Plum er enige i det af Ahm og Harald Nielsen anførte og har yderligere anført, at en overførelse af ferieloven og feriemærkesystemet på de arbejdsforhold, der nu er omfattet af medhjælperloven, efter deres mening ville medføre vanskeligheder for de private hjem, der holder husmedhjælpere, idet det også her, hvor medhjælperne har kost og logi, vil blive vanskeligt at praktisere feriegodtgørelses-systemet, og at det derfor var rimeligst at opretholde de særlige regler for medhjælpere, hvorefter der gives ferie med løn.

De forannævnte medlemmer stiller derfor ændringsforslag om, at den nugældende ferielovs undtagelsesbestemmelse for medhjælpere bibeholdes. De af disse medlemmer anførte betragtninger imødegås imidlertid af andre medlemmer af kommissionen, der har fremhævet, at udregning af feriegodtgørelsen ialtfald ikke vil være vanskelig, hvor det drejer sig om månedslønnede medhjælpere.

Vilh. Rasmussen har bestridt, at medhjælperne har ferie i samme omfang som andre arbejdere, og at den nugældende ordning er praktisk og hensigtsmæssig. Han har således henvist til, at der for fæstemål af mindre varighed end 6 måneder overhovedet ikke erhverves ret til ferie, og at en medhjælper, der har tjent f. eks. 9 måneder hos den samme arbejdsgiver, kun erhverver ret til 6 dages ferie. Hertil kommer, at medhjælperne ikke får den samme feriegodtgørelse som arbejdere i andre erhverv, idet de vel får deres kontante løn udbetalt i ferien, men derimod — ifølge forannævnte af højesteret den 22. januar 1943 af sagte dom — ikke kan gøre krav på kostpenge under ferien.

Han har i øvrigt anført, at medhjælperlovens bestemmelser i § 20 overhovedet ikke nævner ordet ferie, men taler om frihed, og at der derfor kan opstå tvivl om, hvorvidt den frihed, der ydes efter medhjælperloven, overhovedet er ferie eller de medhjælperne i øvrigt tilkommende ugentlige eller månedlige fridage.

Vilh. Rasmussen har endvidere henvist til de allerede omtalte vanskeligheder ved at afgøre, om et arbejdsforhold falder ind under ferieloven eller medhjælperloven, og at dette spørgsmål, selv om Dansk arbejdsmands forbund for sine medlemmer har ført i hundredvis, måske tusindvis af sager, stadig giver anledning til tvivl.

Vilh. Rasmussen bestrider, at indførelsen af feriemærkeordningen for de af landbrugets medarbejdere, der er omfattet af medhjælperloven, skulle medføre store praktiske ulemper, idet de allerfleste landmænd i forvejen beskæftiger personer, der er omfattet af ferieloven; dette gælder også de små brug, der som regel anvender løs arbejdskraft til roearbejde og i høsttiden. Landmændene er derfor slet ikke ukendt med feriemærkesystemet og dets anvendelse, og det kan ikke tænkes at volde praktiske vanskeligheder at udregne, hvor meget der ved hver lønudbetaling skal erlægges i feriemærker, så meget mere som der allerede nu efter landbrugsoverenskomsterne praktiseres en dyrtidsordning, hvorefter arbejderne ved hver lønudbetaling får et tillæg til lønnen, for tiden på 4 pct. Ulemperne og vanskelighederne må være de samme, hvad enten man skal udregne et tillæg i kontante penge eller i feriemærker.

Vilh. Rasmussen har endelig peget på, at Ahm kun har ønsket særregler gennemført for de i landbruget beskæftigede, og har deroverfor henvist til, at medhjælperlovens regler også gælder i andre arbejdsforhold, og har advaret imod at give landbrugets arbejdere en særstilling i forhold til andre arbejdere, da dette kan medføre, at landarbejderne vil føle sig deklasserede, og bevirke en yderligere mangel på arbejdskraft i landbruget.

Raft og Skytte har givet udtryk for, at man muligvis kunne gå den vej at ændre særreglerne i medhjælperloven derhen, at de giver ferie i samme udstrækning som ferieloven, men således at der stadig gives adgang til at yde ferie med løn.

Det er deres opfattelse, at der i praksis gives medhjælpere lige så lang ferie, som de ville have haft ret til, hvis ferieloven havde været gældende; men det er rimeligt i loven at fastslå, at medhjælperne har en sådan ret, ligesom det i loven bør fastslås, at medhjælpere har ret til kostpenge i ferietiden.

Kommissionens øvrige medlemmer *Borreschmidt, Christiansen, Dreyer, Einer-Jensen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen, Vilh. Rasmussen og Wedell-Wedellsborg* foreslår, at der gives medhjælpere samme ret til ferie og feriegodtgørelse som andre arbejdere, og foreslår derfor undtagelsesbestemmelsen i ferielovens § 1, stk. 2, nr. 3, ophævet, idet de pågældende til begrundelse herfor anfører følgende betragtninger udover de af Vilh. Rasmussen allerede anførte:

Der kan ikke anføres nogen afgørende begrundelse for, at medhjælpere ikke skal have samme adgang til ferie som andre arbejdere. Det argument herimod, som man af og til ser fremført, nemlig at landbrugets medhjælpere til daglig lever under sådanne naturforhold og tilbringer så stor en del af deres arbejdstid i fri luft, at de slet ikke har samme behov for ferie som byernes arbejdere indenfor industri, håndværk, handel o. s. v., kan der ikke tillægges afgørende betydning, idet feriens værdi ligger i adgangen til at kunne koble af fra det sædvanlige daglige arbejde og hente nye, forfriskende indtryk, hvad enten dette sker ved at rejse ud til skov og strand — som det ofte vil være tilfældet for byarbejderne — eller til andre egne af landet eller muligvis til hovedstaden eller en provinsby, således som det ikke vil være unaturligt for arbejdere, der til daglig er beskæftiget ude på landet.

Det er unaturligt at opretholde en særordning for feriens vedkommende for medhjælpere, så meget mere som denne særordning — som tidligere anført — giver anledning til en række tvivlstilfælde, der belaster både administrationen og domstolene betydeligt. Det er af kommissionen foreslået, at der også fremtidig skal være adgang til at give arbejdere og medhjælpere, der er fæstet på visse betingelser, ferie med løn i stedet for feriegodtgørelse, og denne adgang skal selvfølgelig også stå åben for arbejdsgivere, der beskæftiger de af medhjælperloven omfattede medhjælpere. Der vil derfor ikke for bondebrugene opstå de af Ahm fremførte vanskeligheder ved feriegodtgørelsens beregning og ved månedslønnens udregning pr. dag, idet der kun vil blive tale om at yde feriemærker til medhjælpere, der er løsere knyttet til virksomhederne, og til langvarigt beskæftigede, når de fratræder deres tjenesteplass, jfr. herved nærmere bemærkningerne til forslaget § 5, stk. 2.

Det var forståeligt, at man i 1938, da ferielovens system med at beregne feriens længde i forhold til beskadigelsens varighed i det forudgående ferieår og med at yde feriegodtgørelsen som en procentvis andel af lønnen i form af feriemærker blev indført, nærrede betænkelighed ved at få dette system anvendt indenfor landbruget. Nu har dette system imidlertid været i kraft i 12 år indenfor andre områder og har ikke her budt på afgørende vanskeligheder, og også landbrugere har i mange tilfælde været henvist til at give medhjælpere ferie med benyttelse af dette system. Det vil da være at overvurdere systemets vanskeligheder og at undervurdere landbrugets evne til at anvende dette system, hvis man fortsat vil hævde, at det ikke kan bruges i landbruget, så meget mere, som dette erhvervs udøvere jo på ingen måde er uvant med at beregne procentvise lønningsandele, som af Vilh. Rasmussen påvist.

På tilsvarende måde er der ikke grund til at tro, at private hjem ikke skulle være i stand til at give deres medhjælpere ferie efter ferielovens system med anvendelse af feriemærker, så meget mere som en del af disse hjem jo allerede har måttet give visse løse medhjælpere feriemærker. Hertil kommer, at der naturligvis også i private hjem kan gives ferie med løn, i hvilke tilfælde der kun skal indklæbes feriemærker ved fratræden.

Endelig skal man anføre, at enhver ordning, der rummer en tendens til at stille landbrugets arbejdere dårligere end de i andre erhverv beskæftigede arbejdere, må forekomme farlig og kun kan styrke den tilbøjelighed hos landbrugets arbejdskraft til at forlade landbruget og søge til byerne, som allerede nu gør sig gældende i betydeligt omfang, og som af mange grunde må anses for samfundsmæssigt uheldig og uønskelig.

Dansk hotel portiers forening af 1942 og Dansk hotel- og restaurationspersonales forbund og arbejdsløshedskasse har i de som bilag nr. 7 og 8 aftrykte skrivelser henholdsvis af 2. marts og 29. september 1949 henstillet, at spørgsmålet om medhjælpernes ferieret måtte blive drøftet i ferielovskommissionen. De pågældende skrivelser har dog ikke givet anledning til særlige bemærkninger udover, hvad der fremgår af foranstående.

ad forslagets § 1, stk. 3.

Bestemmelsen er enslydende med den gældende ferielovs § 1, stk. 3.

ad forslagets § 2.

Nugældende lovs § 2, stk. 1, er sålydende:

„Enhver person, der omfattes af nærværende lov, har i overensstemmelse med de nedenfor anførte regler ret til ferie med løn med 1 dag for hver måned, i hvilken han har udført arbejde i pågældende virksomhed; har det udførte arbejde været af kortere varighed end 1 måned, sættes ferieretten i forhold til beskæftigelsens længde, dog således, at der ikke regnes med arbejde af kortere varighed end 1 uge (6 arbejdsdage).”

Efter det på den 20. internationale arbejdskonference i Geneve i 1936 vedtagne udkast til en konvention angående årlig ferie med løn opnås der først ret til ferie efter 1 års stadig tjeneste. Da der imidlertid i 1938 forud for ferielovens gennemførelse allerede ved overenskomster mellem arbejder- og arbejdsgiverorganisationer eller ved sædvane var opnået adgang til ferie i en række fag på grundlag af arbejde i kortere tid, ville man ikke i ferieloven begrænse adgangen til ferie ved at gå ud fra konventionens bestemmelser. Da man imidlertid på den anden side mente at måtte kræve et vist tilhørsforhold til arbejdsstedet, blev bestemmelsen om 6 dages arbejde i sammenhæng for at opnå ret til ferie indført. Herved var der dog ikke tænkt på normalarbejdsdage, således at ret til ferie og feriegodtgørelse kunne opnås ved arbejde i 6 sammenhængende dage, selvom pågældende kun havde arbejde nogle få timer om dagen.

Ved en række overenskomster mellem arbejdsgiver- og arbejderorganisationerne, som har dannet grundlag for, at det pågældende faglige område i henhold til ferielovens § 6, stk. 2, er holdt uden for ferieloven, gik parterne imidlertid hurtigt efter ferielovens gennemførelse helt væk fra at kræve arbejdet udført i en vis tid for at opnå ret til ferie, idet der i henhold til disse overenskomster ydes feriegodtgørelse af den ferieberettigedes løn, uanset i hvor kort tid den end er indtjent. Resultatet heraf er, at der indenfor størstedelen af industrien og håndværket på grund af aftaler om særlige ferieordninger overhovedet ikke er nogen begrænsning nedadtil for arbejdets varighed som betingelse for retten til feriegodtgørelse.

Den i ferieloven indførte bestemmelse om en 6-dages grænse har i øvrigt vist sig at føre til uheldige resultater. Der forekom tilfælde, hvor enkelte virksomheder af den ene eller anden grund tilrettelagde deres arbejde således, at de kun arbejdede i 5 dage pr. uge. Herved blev arbejderne i disse virksomheder som følge af 6-dages-reglen afskåret fra overhovedet at oppebære feriegodtgørelse, selvom de havde regelmæssigt arbejde i

virksomheden uge efter uge, måske årevis. Herpå blev der rådet bod ved, at direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet med socialministeriets tilslutning i henhold til ferielovens § 2, stk. 2, om, at midlertidige arbejdsstandsninger af driftsmæssige hensyn ikke skulle anses som afbrydelse af tjenesten, anlagde den fortolkning, at personer, der regelmæssigt havde mindst 3 dages arbejde om ugen, måtte anses for at opfylde lovens krav om 6 sammenhængende dages arbejde.

Tilbage er der imidlertid stadig en række tilfælde, hvor personer er afskåret fra at få feriegodtgørelse, selvom de uge efter uge arbejder på samtlige ugens 6 hverdage, idet arbejdet udføres for skiftende arbejdsgivere. Det drejer sig herved f. eks. om rengøringskoner og vaskekoner, der går ud i private hjem og bistår ved rengøringen 1 eller 2 dage pr. uge eller udfører storvask for disse hjem. De pågældende, der har et meget anstrengende arbejde, og som derfor i særlig grad har behov for ferie, er med den gældende 6-dages-regel helt afskåret fra at oppebære feriegodtgørelse og har derfor heller ikke de økonomiske muligheder for at holde ferie.

Under hensyn hertil og til, at — som allerede nævnt — størstedelen af industriens og håndværkets arbejdere får feriegodtgørelse selv for ganske kortvarig beskæftigelse, samt endelig til, at en hvilken som helst lavere grænse end 6 dage vil virke vilkårligt, foreslår kommissionen med undtagelse af Harald Nielsen, at enhver tidsbegrænsning i adgangen til at opnå ferie bør falde bort, således at feriegodtgørelse fremtidig skal ydes af al ferieberettiget indtægt.

Man har i kommissionen overvejet, om det under hensyn til, at en vis tilknytning til den arbejdsgiver, der skal bidrage til pågældende arbejders ferie gennem ydelse af feriegodtgørelse, i princippet i og for sig må anses for rimelig, var muligt at indføre en begrænsning ved at kræve et vist antal normalarbejdsdages arbejde *indenfor et år* for at opnå ferieret. Da et vist antal beskæftigede imidlertid kun har arbejde en del af dagen for samme arbejdsgiver — f. eks. agenter, der har beskæftigelse for flere arbejdsgivere — og således ikke vil kunne opfylde kravet om en normalarbejdsdag, og da besværet med at holde rede på, hvor mange normalarbejdsdage en arbejder havde arbejdet for arbejdsgiveren indenfor et år, ville blive betydeligt og ville kunne give anledning til en mængde uoverensstemmelser mellem arbejdsgiver og arbejdere, har man ikke ment at ville stille forslag om en sådan bestemmelse.

Som en konsekvens af det foran stillede forslag foreslås det, at bestemmelserne i den nugældende ferielovs § 2, stk. 2 (om forhold, der ikke skal anses for at afbryde tjenesten hos arbejdsgiveren) og § 2, stk. 3 (om særlige regler for løsarbejders adgang til ferie) udgår.

Harald Nielsen har ikke kunnet tiltræde, at 6-dages-reglen i ferielovens § 2 bortfalder, idet han er af den opfattelse, at ferierettens indtræden må være betinget af, at den ferieberettigede et stykke tid har været knyttet til virksomheden. Han foreslår derfor den nugældende ferielovs § 2, stk. 1, opretholdt og må som konsekvens deraf også foreslå § 2, stk. 2 og 3, bibeholdt,

I henhold til den *norske lov* om ferie af 14. november 1947 § 6 har en arbejder, der for arbejde i sædvanlig arbejdstid har fast års-, måneds-, uge- eller dagløn, ret til fuld løn for almindelig arbejdstid i ferien, hvis han har været lønnet af virksomheden hele ferieåret (opptjeningsåret). Hvis han kun har været lønnet en del af ferieåret, skal han have løn i ferien regnet i forhold til den tid, han har haft løn i ferieåret. En halv måned eller mere regnes for en hel måned, kortere tid end en halv måned regnes der ikke med.

I henhold til lovens § 7 opnår arbejdere, der ikke har ret til feriegodtgørelse efter § 6, ret til feriegodtgørelse i arbejdsforhold, som varer mindst 6 dage.

I henhold til § 9 a kan der dog af departementet fastsættes regler om, at der skal betales feriegodtgørelse til arbejdere, der er beskæftiget med kortvarigt arbejde eller arbejde for forskellige arbejdsgivere, således at der som regel ikke opnås 6 dages arbejde.

I henhold til den *svenske semesterlag* af 29. juni 1946 § 7 kræves der mindst 16 dages arbejde i en kalendermåned for at opnå ret til ferie. Denne bestemmelse, der er enslydende med den tilsvarende bestemmelse i semesterlagen af 29. juni 1945 forsåvidt angår betingelserne for at opnå ret til ferie, betyder en stor udvidelse af ferieretten i forhold til den tidligere lov af 17. juni 1938, idet den tidligere bestemmelse om, at arbejdsforholdet skulle have været mindst 180 dage, er ophævet. Den svenske kommission har ikke i sin betænkning stillet forslag om ændring af bestemmelsen om 16 dages arbejde i en kalendermåned for at opnå ret til ferie.

Om de synspunkter, der har gjort sig gældende i kommissionen med hensyn til feriens længde, henviser man til side 19—31.

ad ændringsforslaget til § 2 (vedrørende § 2, stk. 4):

Den nugældende lovs § 2, stk. 4, er sålydende:

„Personer, der er beskæftiget i landbrugsvirksomheder, har, når de i årets løb, jfr. § 3, har været beskæftiget i mindst 25 arbejdsdage ialt i samme virksomhed, ret til ferie med løn, således at feriegodtgørelsen beregnes i forhold til den i den eller de pågældende virksomheder, i hvilke ferieretten er erhvervet, oppebårne arbejds løn efter de nedenfor anførte regler”.

Spørgsmålet om, hvorledes de af landbrugets medhjælpere, der falder ind under medhjælperloven af 6. maj 1921, jfr. lovbekendtgørelse af 16. juni 1941, skal stilles feriemæssigt, er behandlet foran på side 63—69.

Den nugældende lovs § 2, stk. 4, omhandler ikke disse medhjælpere, men derimod de i landbrugsvirksomheder beskæftigede personer, der på grund af deres beskæftigelsesforhold eller ansættelsesvilkår *ikke* er omfattet af medhjælperloven.

I bemærkningerne til forslaget til ferieloven er det anført, at særreglen i § 2, stk. 4, for de i landbruget beskæftigede er nødvendig på grund af de særlige arbejdsforhold, der hersker indenfor landbruget. Det er imidlertid ikke nærmere angivet, hvori disse særlige forhold består.

Af de forhandlinger, der gik forud for lovforslagets fremsættelse, fremgår det imidlertid, at man har ment, at det ville være nødvendigt at indføre særlige regler for at hjælpe de i landbruget ansatte, idet der her forelå et tilfælde, som ville falde ind under den i ferielovens § 1, stk. 3, omhandlede bestemmelse om løsarbejdere. Man valgte imidlertid at fastsætte disse løsarbejderregler for landbrugets arbejdere direkte i loven, idet det ville være mindre rimeligt at vente til efter lovens vedtagelse med at få reglerne fastlagt i henhold til forannævnte bestemmelse i § 1, stk. 3.

Under lovforslagets behandling på rigsdagen blev der af *Dansk arbejdsmands forbund* rejst indsigelse imod de i lovforslaget optagne særregler for landbruget. Forbundet henviste således i en skrivelse af 21. marts 1938 til, at særreglerne feriemæssigt ville stille landbrugsarbejderne ringere end andre arbejdere, når ferieret for disse arbejdere først kunne opnås efter 25 dages arbejde i årets løb i modsætning til andre beskæftigede, der opnåede ferieret efter lovforslagets hovedregel om 6 dages arbejde i sammenhæng. Det blev fremhævet, at dette forhold ville medføre, at arbejdskraften ville blive draget bort fra landbruget

over til andre erhverv, hvor ferieretten blev beregnet på grundlag af lovens fornævnte hovedregel. Forbundet anførte endvidere i sin skrivelse, at den ovennævnte særregel kunne medføre, at arbejderne i mange tilfælde helt gik glip af feriegodtgørelsen, idet arbejdsgiveren kunne søge at beskæftige så mange forskellige arbejdere som muligt, således at ingen af de beskæftigede opnåede 25 dages arbejde indenfor ferieåret.

Den i lovforslaget indeholdte særregel for landarbejde ville derfor efter forbundets mening være til gene for de beskæftigede og udelukkende til fordel for arbejdsgiverne.

De af Dansk arbejdsmands forbund fremførte indvendinger førte imidlertid ikke til noget resultat, idet lovforslagets bestemmelse blev gennemført.

Spørgsmålet om ferieregler for de i landbruget beskæftigede arbejdere har allerede tidligt været genstand for internationale drøftelser; således blev spørgsmålet berørt, da dagsordenen for *den internationale arbejdskonferences 19. samling i 1935* blev drøftet. Man enedes imidlertid om ikke at sætte dette spørgsmål på dagsordenen, uagtet spørgsmålet om ferie med løn i øvrigt var optaget på dagsordenen.

Til trods herfor blev spørgsmålet dog drøftet i konferencens udvalg, der vedtog en resolution med anmodning til det internationale arbejdsbureaus styrelsesråd om at sætte spørgsmålet om ferie med løn for landarbejdere på dagsordenen for konferencens næste møde, hvilket blev bifaldet af konferencen. Styrelsesrådet imødekom imidlertid ikke denne anmodning, og den på den internationale arbejdskonferences 20. møde i 1936 vedtagne konvention vedrørende ferie med løn fandt således ikke anvendelse på landarbejdere. Spørgsmålet havde imidlertid påny været til drøftelse i konferencens udvalg, der vedtog en ny resolution med indtrængende opfordring til det internationale arbejdsbureaus styrelsesråd om ufortøvet at sætte spørgsmålet om ferie med løn i landbruget på konferencens dagsorden, hvilken resolution blev tiltrådt af konferencen.

Styrelsesrådet besluttede herefter at høre den netop oprettede Permanente landbrugskomité over spørgsmålet om ferie med løn til de i landbruget beskæftigede. Komitéen udtalte, at spørgsmålet om ferie med løn i landbruget til gunst for landarbejdere i fast (sammenhængende) arbejde (tjeneste) bør indbringes for den internationale arbejdskonference.

Den anden verdenskrig hindrede imidlertid videre forhandling om spørgsmålet, men efter krigen blev spørgsmålet genoptaget, og arbejdsbureauets styrelsesråd, der mente, at det var nødvendigt at sikre sig detaljerede oplysninger om de resultater, der var opnået gennem den nationale lovgivning i de forskellige lande, før spørgsmålet blev fremlagt for et internationalt forum, anmodede derfor Den permanente landbrugskomité, der var blevet genoprettet efter krigen, om at undersøge problemet.

Komitéen har — efter at have undersøgt spørgsmålet — derefter i en resolution udtalt, at princippet om ferie med løn i landbruget nu er anerkendt viden om og bragt til udførelse i et stort antal lande, og at tiden derfor er inde til vedtagelse af internationale regler vedrørende ferie med løn til gunst for landarbejdere, der har fast (sammenhængende) tjeneste (arbejde), og at Det internationale arbejdsbureaus styrelsesråd derfor bør sætte dette spørgsmål på dagsordenen i en af den internationale arbejdskonferences samlinger.

Styrelsesrådet opførte herefter spørgsmålet om ferie med løn i landbruget på dagsordenen for arbejdskonferencen i 1950, men vedtog senere at udskyde dets behandling til arbejdskonferencen i 1951.

Bestemmelsen i ferielovens § 2, stk. 4, der på den ene side er strengere end ferielovens almindelige regler, idet der kræves 25 dages arbejde for at opnå ret til feriegodtgørelse, er på den anden side lempeligere, idet der ikke kræves, at de 25 dages arbejde skal udføres i

sammenhæng. Bestemmelsen har i tidens løb voldt administrationen megen tvivl og givet anledning til adskillige sager, idet således særligt afgrænsningen imellem egentligt landbrugsarbejde og andet arbejde har været genstand for megen tvivl.

Det har således været tvivlsomt, om arbejdere, der er beskæftiget ved dræningsarbejde eller skovarbejde, skal have feriegodtgørelse efter ferielovens § 2, stk. 1 (6-dages-reglen), eller efter § 2, stk. 4 (25-dages-reglen). Hvor de pågældende arbejdere efter deres ansættelsesvilkår imidlertid udelukkende har været beskæftiget ved det nævnte arbejde, er de blevet anset for omfattede af 6-dages-reglen; medens omvendt de arbejdere i en landbrugsvirksomhed, der, som et naturligt led i deres almindelige og tilbagevendende beskæftigelse på vedkommende ejendom, beskæftiges med reparation og vedligeholdelsen af dræn eller med skovarbejde, som landarbejdere er blevet anset for omfattet af ferielovens 25-dages-regel.

På lignende måde har man ved tørveskæring, der ikke kan anses for egentligt landbrugsarbejde, dog ment, at feriegodtgørelsen for dette arbejde skulle beregnes efter 25-dages-reglen, når der var tale om arbejde ved tørvebrug, der drives af en landbrugsbedrift eller i direkte forbindelse med en sådan og med væsentlig samme arbejdskraft som landbrugsarbejdet.

Endvidere er arbejdet med at optage mergel og med at producere tørv til gårdens eget forbrug samt hør dyrkning anset for at være egentligt landbrugsarbejde.

Arbejdet i rene gartnerivirksomheder kan ikke anses for at være landbrugsarbejde, og de der beskæftigede erhverver derfor ferieret efter 6-dages-reglen. Forsåvidt ångår personer, som derimod er beskæftiget i blandede landbrugs- og gartnerivirksomheder, og som er beskæftiget med arbejde af såvel den ene som den anden art, har man ladet den omstændighed, om de overvejende har været beskæftiget ved landbrugsarbejdet eller ved gartneriarbejdet, være afgørende for, om de har været omfattet af 6-dages- eller 25-dages-reglen.

Forsåvidt angår roearbejdet er der ved overenskomst mellem organisationerne truffet den aftale, at der til løsarbejdere svares feriegodtgørelse, når de har indtjent en akkordfortjeneste, der svarer til 25 dages løsarbejderløn, og dette uanset om lønnen er indtjent på et kortere antal dage end 25.

Man har i kommissionen drøftet, hvorvidt de af Dansk arbejdsmands forbund i forannævnte skrivelse af 21. marts 1938 udtalte betænkeligheder ved at gennemføre de pågældende særregler for landarbejdere er blevet bekræftet i den tid, der er gået siden ferielovens vedtagelse.

Vilh. Rasmussen har i denne henseende hævdet, at dette har været tilfældet, idet det er hans opfattelse, at landarbejderne faktisk har haft vanskeligere ved at opfylde betingelserne for at opnå ret til ferie og feriegodtgørelse end andre arbejdere; denne opfattelse har dog ikke kunnet dokumenteres ved noget statistisk materiale. Han har hævdet, at der i årenes løb er forekommet tilfælde, hvor arbejdsgiverne for at spare feriegodtgørelsen har antaget flere arbejdere til samtidig at udføre det samme arbejde, således at ingen af de pågældende arbejdere har kunnet opnå 25 dages beskæftigelse, ligesom det tilfælde også er forekommet, at en arbejdsgiver, når han har skullet antage arbejdskraft til et arbejdes udførelse, udtrykkelig har anmodet om ikke at få anvist de arbejdere, som han tidligere har beskæftiget, for derved at opnå, at ingen af de arbejdere, han har beskæftiget indenfor ferieåret, har kunnet opnå feriegodtgørelse, da ingen af arbejderne havde været beskæftiget i 25 dage.

Ahm og Harald Nielsen har benægtet, at ulemperne ved den indførte særregel har været store og har henvist til, at en arbejdsgiver som regel vil være mest interesseret i at

beskæftige den arbejdskraft, som han tidligere har anvendt, og som er vant til arbejdet, og at det kun er i yderst få tilfælde, at en arbejdsgiver vil søge anden arbejdskraft antaget for derved at spare feriegodtgørelsen. En indførelse af 6-dages-reglen i landbruget vil efter hans mening ikke være til fordel for landarbejderne, da det særlig på mindre ejendomme vil være vanskeligt at opnå 6 dages arbejde i sammenhæng.

I kommissionen har man ligeledes drøftet, om der indenfor landbruget må siges at foreligge sådanne særlige forhold, der i øvrigt kan gøre det ønskeligt at opretholde den pågældende særregel.

Det har i denne henseende været hævdet, at den omstændighed, at landbrugsarbejdet er udsat for at blive afbrudt på grund af vejrliget, således at arbejderne vil have vanskeligt ved at opfylde lovens nuværende krav om 6 dages sammenhængende arbejde, kunne gøre en sådan regel nødvendig. Dette forhold kan efter kommissionens mening imidlertid ikke begrunde nødvendigheden af at opretholde en særregel for landbruget, idet også andet arbejde, f. eks. arbejdet på byggepladser og entreprenørarbejde, er afhængigt af vejret, hvortil kommer, at en afbrydelse af arbejdet på grund af vejrliget må siges at være en afbrydelse af driftsmæssige hensyn, der netop ikke vil bevirke en afbrydelse af den pågældende arbejders adgang til at opnå ferieret, eftersom ferielovens § 2, stk. 2, udtrykkelig angiver, at fraværelse fra arbejdet, som skyldes arbejdsstandsning af driftsmæssige hensyn, ikke skal anses for en afbrydelse af tjenesten.

Da det således synes vanskeligt at begrunde nødvendigheden af i ferieloven at have den pågældende særregel for de i landbruget beskæftigede arbejdere, da det er u hensigtsmæssigt indenfor landbruget, således som det nu er tilfældet, at skulle operere med indtil 3 foiskellige sæt regler for opnåelse af ferieret, — nemlig 6-dages-reglen, 25-dages-reglen og de særlige regler for ferie, der findes i medhjælperlovens § 20, — da dette giver anledning til et betydeligt arbejde for administrationen og eventuelt domstolene, da særreglen kan føre til rent regnskabsmæssige besværligheder, hvis der imellem parterne er uenighed om, hvor lang tid der er hengået med et arbejdes udførelse, og da den omstændighed, at de i landbruget beskæftigede arbejdere har haft vanskeligere ved at opnå ret til ferie og feriegodtgørelse end andre arbejdere, kan have været medvirkende årsag til, at arbejdere forlader landbruget og søger over til andre fag, hvor retten til feriegodtgørelse opnås efter 6-dages-reglen, er kommissionen med undtagelse af Harald Nielsen enedes om at stille forslag om, at den pågældende særregel for landarbejdere ophæves.

For *Ahms* vedkommende har det været afgørende, at et flertal af kommissionen er enedes om, at bestemmelsen i den nugældende lovs § 2, stk. 1, om 6 dages arbejde i sammenhæng som vilkår for erhvervelse af ferieret skal bortfalde.

Harald Nielsen har ikke kunnet tiltræde, at den særlige bestemmelse i den nugældende ferielovs § 2, stk. 4, om 25 arbejdsdage indenfor samme landbrugsvirksomhed i løbet af et år som vilkår for ferie bortfalder, idet han er af den opfattelse, at ferierettens indtræden må være betinget af, at den ferieberettigede et stykke tid har været knyttet til virksomheden. Han stiller derfor ændringsforslag om bestemmelsens bibeholdelse.

Hverken i den *norske* eller den *svenske* ferielov er der fastsat særlige regler for opnåelse af ferieret for personer, der er beskæftigede i landbruget.

Heller ikke den *svenske kommissions* betænkning foreslår sådanne regler indført.

ad forslagens § 2, stk. 2.

Bestemmelsen svarer til den nugældende ferielovs § 2, stk. 5.

ad forslagens § 3.

mening tjener til at tydeliggøre lovens tekst og mening, at den periode, i hvilken feriegodtgørelsen indtjenes, betegnes som ferieåret i modsætning til det tidsrum, indenfor hvilket ferien skal holdes, og som man betegner som „ferieperioden“, jfr. § 4, stk. 1.

ad forslaget § 4, stk. 1.

Nugældende lovs § 4, stk. 1, er sålydende:

„Ferien skal gives i sammenhæng i tiden mellem 2. maj og 30. september; inden for dette tidsrum fastsættes tidspunktet for ferien af arbejdsgiveren“.

Vedrørende kommissionens stilling til det i § 4, stk. 1, 1. punktum, omhandlede spørgsmål om feriens lægning henviser man til det på side 34—44 anførte.

Den norske ferielov indeholder i § 5, sidste stk., følgende bestemmelse: „Arbejdsgiveren skal, når ikke særlig grund er til hinder for det, underrette arbejderen om tidspunktet for hans ferie, senest inden 1 måned før den påbegyndes“. Der er i kommissionen enighed om, at det er rimeligt at indføre en lignende bestemmelse i den danske ferielov for derved at give arbejderne en vis tid til at træffe de nødvendige dispositioner til feriens afholdelse. Bestemmelsen — jfr. § 4, stk. 1, 2. punktum, — bør dog ikke udformes for rigoristisk, idet en virksomhed, der holder ferie ved samlet stop, ikke ved denne bestemmelse må afskæres fra i den sidste måned før ferien at antage ny arbejdskraft, ligesom der uden virksomhedens egen skyld kan indtræde sådanne forhold, at det ikke med rimelighed kan forlanges, at arbejdsgiveren skulle kunne give arbejderne underretning om tidspunktet for feriens afholdelse en måned forud.

I denne forbindelse har kommissionen også drøftet det problem, der vil kunne opstå i tilfælde, hvor en person skifter plads henimod slutningen af en ferieperiode uden at have holdt den ham tilkommende ferie, idet der i sådanne tilfælde vil kunne opstå uenighed om, hvilken af de to arbejdsgivere der skal yde den pågældende ferie. Således som ferielovens regler nu er formuleret, er det utvivlsomt, at den arbejdsgiver, hvem en person forlader, ikke har pligt til at yde ham ferie, forså vidt der efter fratrædelsen er tid til at holde ferie inden ferieperiodens udløb, og omvendt at den nye arbejdsgiver er forpligtet til at give pågældende adgang til inden ferieperiodens udløb at holde den ferie, han har erhvervet ret til i det foregående ferieår. Dette forhold medfører utvivlsomt til tider, at en person, der skifter stilling henimod ferieperiodens slutning, går glip af ferien, idet hans ansættelse gøres afhængig af, at han ikke hævder sin ferieret, eller — selv om dette ikke er tilfældet — fordi den pågældende kvier sig ved at begære ferie kort efter tiltrædelsen af en ny plads.

Man er i kommissionen af den mening, at dette problem vanskeligt lader sig løse ved nogen ændring i loven, idet dennes bestemmelser allerede nu er ganske klare i denne henseende. Kommissionen har dog villet pege på problemet, og skal i øvrigt bemærke, at vanskelighederne på dette punkt måske vil blive mindre ved det ovenfor fremsatte forslag, hvorefter der skal gives den ferieberettigede et vist varsel, forinden ferien holdes.

Vedrørende den i forslaget § 4, stk. 1, 3.—4. punktum optagne bestemmelse om ferieudvalgets adgang til under visse forhold at kræve af en virksomhed, at den skal indgå i en turnusferieordning, henviser man til det foran på side 41—44 anførte.

De samvirkende fagforbund har på Dansk handels- og kontormedhjælperforbunds vegne i den som bilag 14 aftrykte skrivelse af 14. december 1949 stillet forslag om, at sygedage, der indtræder under en ferie, ikke skal regnes for feriedage, såfremt sygdommen doku-

Den nugældende praksis går ud på, at den ferieberettigede, der bliver syg inden feriens indtræden, får sin ferie udskudt til et senere tidspunkt, hvor den pågældende er blevet rask, medens den ferieberettigede i tilfælde af, at sygdommen først indtræder efter, at ferien er påbegyndt, ikke får ret til senere at få andre feriedage til erstatning for de dage, han har været syg under ferien.

Der er enighed om, at der ikke er tilstrækkelig grund til at ændre denne praksis, der på en rimelig måde fordeler risikoen ved arbejderens sygdom mellem arbejdsgiveren og arbejderen. Indførelsen af en regel som den af forbundet foreslåede kunne befrygtes at give anledning til bevisvanskeligheder, og hertil kommer, at arbejdsgiveren har et berettiget krav på ikke på et senere tidspunkt, hvor det måske er ubelejligt for virksomhedens drift, at skulle give erstatning for en allerede påbegyndt ferie.

Dansk handels- og kontormedhjælperforbund har endvidere fremsat ønske om, at bestemmelsen om, at ferien skal holdes i tiden fra 2. maj til 30. september, gøres obligatorisk også for alle statsvirksomheder, medmindre der gives dispensation fra reglen af direktøren for arbejds- og fabriktilsynet efter ansøgning fra organisationerne. En sådan bestemmelse bør — rent bortset fra, at der i kommissionen er enighed om, at 6 dages ferie, såfremt den lovmæssige ferie forlænges med en uge, kan gives udenfor perioden fra 2. maj til 30. september — næppe indføres i ferieloven, idet statens tjenestemænd netop er undtagne fra ferieloven. Bestemmelsen henhører derfor under tjenestemandsløvens område. I øvrigt ville bestemmelsen under hensyn til tjenestemandenes særlige arbejdsopgaver og de ferieregler, der gælder for dem, antagelig i en del tilfælde vanskeligt kunne forenes med de pågældende tjenestegrenes tarv og med den tilbørlige betjening af publikum.

Forsåvidt enkelte i statens tjeneste ansatte personer ikke måtte falde ind under undtagelsesbestemmelsen i ferielovens § 1, stk. 2, nr. 1, vil de være omfattet af ferieloven og dermed også af bestemmelsen i § 4, stk. 1, om feriens lægning.

ad ændringsforslagene til § 4, stk. 1.

Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum og Raft har gjort gældende, at det indenfor sæsonfag vil kunne være vanskeligt at give arbejderne ferie i ferieperioden, idet denne måske netop er vedkommende fags højsæson, og den korte arbejdstid, der i visse fag er til rådighed, må kunne udnyttes fuldt ud. Da en stor del af dette sæsonarbejde udføres i fri luft, er det endvidere ikke så betydningsfuldt, at ferien gives i sommer-tiden. Det er derfor nødvendigt at give lempeligere regler for feriens lægning i sæsonfag, således at arbejdsgiverne i tilfælde af, at der skulle opstå vanskeligheder med at få arbejdet udført indenfor det tidsrum, der står til rådighed, kan nøjes med at give den ene uges ferie indenfor ferieperioden.

Den i den nugældende ferielovs § 4, stk. 3, 2. punktum, indeholdte adgang for direktøren for arbejds- og fabriktilsynet til under visse betingelser at tillade, at ferien deles og gives udenfor ferieperioden, er efter disse medlemmers mening ikke tilstrækkelig, fordi den kræver forudgående forhandling med fagets organisationer, og det i de forløbne år har vist sig vanskeligt at få en sådan tilladelse, hvis arbejderorganisationen modsætter sig dette.

Disse medlemmer henviser i denne forbindelse til den som bilag 13 aftrykte skrivelse af 9. december 1949 fra Kalk- og teglværksforeningen af 1893. Det siges heri, at den hjemmel, der findes i den nugældende lov for direktøren for arbejds- og fabriktilsynet til at meddele tilladelse til, at ferien lægges udenfor ferieperioden, er for snæver. Det fremhæves i skrivelserne, at teglværkernes produktion i høj grad er afhængig af klimaet, og at produktionen af råsten kun kan foregå for fuld kraft i perioden fra begyndelsen af maj til slutningen af september,

og at produktionsforholdene er særlig gunstige i juni, juli og august måneder. Der henvises således i skrivelsen **til**, at 74 pct. af de rå mursten produceres i tiden mellem 1. maj og 30. september, og 46 pct. i månederne juni, juli og august. Foreningen henstiller derfor, at der i loven i højere grad, end det nu er tilfældet, gives adgang for de erhverv, der har deres højsæson indenfor den i loven foreskrevne ferieperiode, til at lægge ferien udenfor denne.

I øvrigt mener disse medlemmer, at der bør gives en almindelig adgang for en arbejdsgiver og hans arbejdere til at aftale, at ferien — i tilfælde af 3 ugers ferie: de 12 dages ferie — kan deles og gives udenfor ferieperioden, idet både arbejdsgiver og arbejder kan være interesseret heri.

De stiller derfor ændringsforslag i overensstemmelse hermed.

Kommissionens øvrige medlemmer kan ikke tiltræde disse ændringsforslag. De hævder, at den i den gældende ferielovs § 4, stk. 3, 2. punktum, indeholdte foran refererede bestemmelse må være tilstrækkelig, idet den kun pålægger direktøren for arbejds- og fabriktilsynet at forhandle med organisationerne, men ikke kræver, at arbejderorganisationen skal give sin tilslutning **til**, at ferien deles eller gives udenfor ferieperioden. Disse medlemmer foreslår derfor den nævnte bestemmelse opretholdt, jfr. forslagets § 4, stk. 5. Disse medlemmer hævder videre, at det er såre betænkeligt at give en almindelig adgang til at træffe aftale mellem arbejdsgiveren og hans arbejdere om, at ferien skal deles eller lægges udenfor ferieperioden. I tider med rigelig tilgang af arbejdskraft vil arbejderen altid være den svage part i en sådan aftale, og mindre socialt forstående arbejdsgivere vil derfor kunne udnytte den foreslåede adgang på en måde og i et omfang, der er i modstrid ikke blot med arbejderens interesse, men også med produktionens.

I den som bilag 17 aftrykte skrivelse af 25. maj 1950 har *Danske studerendes fællesråd* henledt opmærksomheden på, at mange studerende for at kunne klare udgifterne til studierne må tage arbejde, og at dette arbejde af hensyn til undervisningen må lægges i ferieperioden. Da disse grupper af studerende har et særligt behov for ferie, henstilles det, at denne skal kunne tages udenfor den egentlige ferieperiode i læreanstaltnernes andre ferier, f. eks. i påskeferien.

Kommissionen mener imidlertid ikke, at der er tilstrækkeligt grundlag for at afvige fra de almindelige regler, og at det ville være vanskeligt at finde en begrundelse for en sådan særregel. Kommissionen henviser i øvrigt til, at ferieperioden er på 5 måneder, og at det indenfor dette tidsrum nok skulle være muligt for studenter at holde ferie.

ad forslagets § 4, stk. 2.

Bestemmelsen svarer til den nugældende ferielovs § 4, stk. 2.

ad forslagets § 4, stk. 3 (ny bestemmelse).

Snedker forbundet i Danmark har i den som bilag 11 aftrykte skrivelse af 4. oktober 1949 ønsket loven ændret således, at det blev muligt at udbetale feriegodtgørelse til de værnepligtige i ferieperioden, uanset om de pågældende holdt ferie eller ej.

Den af direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet praktiserede ordning angående udbetaling af feriegodtgørelse under aftjening af værnepligt går ud på, at feriegodtgørelsen kun kan udbetales i ferieperioden, hvis den pågældende ferieberettigede i ferieperioden har en orlov af en sådan længde, at den svarer til den ferie, han har pligt til at holde.

Denne regel finder kommissionen rimelig, og man har ikke ment, at der er grund til principielt at søge den ændret. Da de værnepligtige imidlertid ikke sjældent har orlov af kortere varighed end den ferie, de har pligt til at holde, og da sådan orlov ofte kan gives flere gange i ferieperioden eller udenfor denne, rejser det spørgsmål sig, om det ikke var

rimeligt, for at give en sådan værnepligtig lejlighed til at udnytte sin feriegodtgørelse under denne mindre ferie, at indføre en bestemmelse om, at feriegodtgørelsen under aftjening af værnepligt kan udbetales i to eller flere gange. Kommissionen finder en sådan ordning rimelig og foreslår derfor en ny bestemmelse herom indsat som nyt stykke 3 i § 4.

I de tilfælde, hvor der gives soldaterne adgang til at dele ferien, vil udbetalingen af feriegodtgørelsen til brug under de forskellige ferier formentlig kunne ske på samme måde, som det nu er tilfældet til landbrugsarbejderne, der kan dele ferien. I disse tilfælde sker udbetalingen på den måde, at postvæsenet, efter sædvanlig påtegning fra arbejdsgiveren om, at ferien holdes f. eks. i 6 dage, udbetaler en til denne ferie svarende forholdsmæssig andel af det på bogen indestående beløb. Postvæsenet forsyner bogen med oplysning om, hvilket beløb der er udbetalt, og den ferieberettigede afgiver en særskilt kvittering for det modtagne beløb. Når den sidste del af ferien skal holdes, udbetales resten af feriegodtgørelsen, når der foreligger attestation om, at ferien skal holdes.

Under disse ferier bør efter kommissionens mening den pågældendes soldaterløn tilbageholdes, da det synes urimeligt, at den værnepligtige under sin orlov skal oppebære både feriegodtgørelsen og soldaterlønnen.

Den foreslåede regel skal efter kommissionens mening ikke hindre personer, der ikke har udnyttet deres feriegodtgørelse under en orlov, i at få feriegodtgørelsen — eller den resterende del af denne — udbetalt efter den 30. september efter de nugældende regler.

ad forslagens § 4, stk. 4.

Nugældende lovs § 4, stk. 3, 1. pkt., er sålydende:

„For de i landbruget beskæftigede personer kan ferien deles, dog således at mindst 6 dage skal gives i sammenhæng; i tilfælde, hvor den ferieberettigede har krav på mere end 6 dages ferie, behøver derhos kun 6 sammenhængende feriedage at falde i det i stk. 1 nævnte tidsrum.“

Vedrørende kommissionens stilling til spørgsmålet om feriens lægning for landbrugsarbejdere i tilfælde af, at ferien også for disse udvides til 3 uger årlig, henviser man til de på s. 37—38 herom gjorte bemærkninger.

For det tilfælde, at 2 ugers ferie skulle blive bibeholdt også for landbrugsarbejdere, foreslår *Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen, Plum, Raft* og *Skytte*, at man bibeholder den hidtil gældende bestemmelse i ferielovens § 4, stk. 3, 1. punktum, hvorefter ferien for de i landbruget beskæftigede personer kan deles, dog således at 6 dage skal gives i sammenhæng i ferieperioden, medens de øvrige 6 dage kan gives udenfor denne periode.

Kommissionens øvrige medlemmer foreslår derimod den nævnte bestemmelse ændret, idet den tillader, at ferie ud over 6 dage kan gives som enkelte feriedage udenfor ferieperioden og således kan føre **til**, at en landarbejder, der har krav på 12 dages ferie, kan risikere, at ferien stykkes ud i 7 dele. Der må efter disse medlemmers mening være mulighed for at give også den del af ferien, der ikke skal lægges i sommertiden, som en samlet ferie, og de stiller derfor forslag i overensstemmelse hermed.

ad forslagens § 4, stk. 5 og stk. 6.

Nugældende lovs § 4, stk. 3, sidste punktum, er sålydende:

„Dersom en henlæggelse af ferien til det i stk. 1 angivne tidsrum indenfor andre fag eller faglige områder som følge af arbejdets sæsonbetonede karakter eller af andre

grunde vil være til åbenbar ulempe for virksomheden, kan direktøren for arbejds- og fabriktilsynet efter forhandling med fagets arbejdsgiver- og arbejderorganisationer meddele tilladelse til, at ferien deles og gives udenfor det omhandlede tidsrum."

Vedrørende bestemmelsen i forslaget § 4, stk. 5, henviser man til de foran under ændringsforslagene til § 4, stk. 1, gjorte bemærkninger (s. 76—77).

Den ved den nugældende lovs § 4, stk. 3, sidste punktum givne adgang til ved dispensation at give tilladelse **til**, at ferien afholdes udenfor den egentlige ferieperiode, er meget snæver og giver således ikke direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet hjemmel til at imødekomme andragender om tilladelse til forskudt ferie for *en enkelt virksomhed*, selv om denne kan fremføre vægtige grunde for sit andragende. I de forløbne år har direktoratet dog i tilfælde, hvor der fra en enkelt virksomhed har foreligget ansøgning om at måtte udskyde de i virksomheden beskæftigedes ferie, og hvor forholdene efter direktoratets mening har gjort en udskydelse påkrævet eller rimelig, overfor virksomheden udtalt, at direktoratet ikke ville modsætte sig, at virksomheden et enkelt år med personalet enedes om at lægge ferien udenfor lovens normale ferieperiode.

Man er i kommissionen klar over, at det som hovedregel må fastholdes, at ferie skal gives indenfor den i loven fastsatte periode, og at der bør udvises varsomhed med at tillade arbejdsgivere, der vil give deres arbejdere ferie udenfor ferieperioden, at gøre dette. På den anden side må det erkendes, at den nugældende adgang til at dispensere er meget snæver og kan hindre myndighederne i at give dispensation selv i tilfælde, hvor der virkelig er grund dertil, f. eks. fordi et arbejde skal fuldføres hurtigst muligt og er blevet forsinket uden skyld fra arbejdsgiverens side. Man foreslår derfor den nugældende adgang til dispensation udvidet til også at gælde for enkeltvirksomheder og enkeltpersoner, og således at der gives mulighed for både at udskyde ferien til efter ferieperiodens udløb, og at dele ferien, hvilket f. eks. vil kunne være rimeligt i tilfælde, hvor en person kun har brug for et par dages ferie efter ferieperiodens udløb for at kunne deltage i en større familiefest eller lignende. I disse tilfælde af dispensation for enkeltvirksomheder og enkeltpersoner mener kommissionen ikke, at der er grund til i loven at fastslå, at direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet forud skal forhandle med de pågældende arbejdsgiver- og arbejderorganisationer, men man forudsætter dog, at direktoratet i tilfælde, hvor det drejer sig om et betydeligt antal arbejdere, korresponderer med den pågældende arbejderorganisation og evt. også med arbejdsgiverorganisationen. Den foreslåede adgang til udvidet dispensation skal kun kunne anvendes, når det overfor direktoratet er godtgjort, at der foreligger særlige forhold, som gør det rimeligt at udskyde ferien eller dele denne.

I det foregående er særlig omtalt de tilfælde, hvor ferien udskydes til efter ferieperiodens udløb, men de samme grunde, der kan tale for i de enkelte tilfælde at give tilladelse hertil, taler også for at tillade, at ferien i givet fald holdes inden ferieperiodens indtræden, d. v. s. i april måned. Der er i kommissionen enighed om, at den foreslåede bestemmelse om, „at ferien skal kunne lægges udenfor ferieperioden“, også giver direktøren for arbejds- og fabriktilsynet adgang til at tillade, at ferien lægges i april måned.

ad forslaget § 5, stk. 1 og 2.

Nugældende lovs § 5, stk. 1, er sålydende:

„I ferien tilkommer der den ferieberettigede en feriegodtgørelse efter følgende regler: Samtidig med, at en person efter reglerne i § 2 gennem en vis tids arbejde erhverver ferieret, opnår han ret til en feriegodtgørelse af 4 pct. af den løn, der er udbetalt ham for det

arbejde, der danner grundlaget for ferieretten; feriegodtgørelsen påhviler den eller de pågældende virksomheder og udbetales til den ferieberettigede, når ferien skal holdes. I tilfælde, hvor den beskæftigede ikke oppebærer løn direkte fra den virksomhed, for hvilken arbejdet udføres, men aflønnes ved drikkepenge eller på anden fra de almindelige lønnings-systemer afvigende måde, fastsætter socialministeren de nærmere regler for beregningen af feriegodtgørelsen. Såfremt den faglige organisation, under hvilken pågældende virksomhed henhører, ikke udbetaler feriegodtgørelsen eller garanterer dens udbetaling, kan denne ordnes gennem et feriemærkesystem (en feriefond), hvorom nærmere regler fastsættes af socialministeren."

Kommissionen er af den opfattelse, at bestemmelsen i den nugældende lovs § 5, stk. 1, bør udformes nærmere, og man foreslår den derfor delt i flere stykker samtidig med, at man foreslår forskellige reelle ændringer i den nugældende ordning.

Stk. 1 indeholder bestemmelserne om den feriegodtgørelse, som de ferieberettigede har krav på at oppebære fra arbejdsgiveren, og stk. 2 en bestemmelse om adgang til at give ferie med løn i stedet for feriegodtgørelse.

Vedrørende feriegodtgørelsens størrelse henviser man til de tidligere herom gjorte bemærkninger (s. 31—34).

Efter den nugældende ferielov har arbejderne i og for sig ret til at kræve sin feriegodtgørelse erlagt i feriemærker ved hver lønudbetaling, men der er ingen tvivl om, at de beskæftigede i vid udstrækning undlader at gøre brug af denne ret; navnlig for funktionærernes vedkommende har det således været praksis, at ferien er blevet ydet i form af ferie med løn i stedet for som feriegodtgørelse erlagt i form af feriemærker.

Denne praksis er der efter kommissionens mening ikke tilstrækkelig grund til at gå bort fra. idet den i de forløbne år har virket formålstjenlig og befrier arbejdsgiveren for besvær med at skulle indklæbe feriemærker i de ferieberettigedes feriemærkebøger. Det vil imidlertid være naturligt i loven at optage nærmere bestemmelser om adgang til at give ferie med løn, og kommissionen foreslår derfor, at sådanne bestemmelser optages i § 5, stk. 2. Man skal herom gøre følgende bemærkninger:

Medens det i kortvarige arbejdsforhold vil være det naturligste at yde den ferieberettigede feriegodtgørelse i form af feriemærker i årets løb, vil det i arbejdsforhold, der er af en længere varighed, være rimeligt, at ferien kan ydes i form af ferie med løn. Man foreslår derfor, at dette system skal kunne anvendes i tilfælde, hvor den ferieberettigede er blevet antaget månedsvis eller for længere tid.

Forså vidt den ferieberettigede stadig er i virksomhedens tjeneste på det tidspunkt, da ferien skal holdes, får han den fornødne frihed og oppebærer under ferien en løn, svarende til den løn, som han har oppebåret i det forudgående ferieår, og der forekommer således normalt ikke i øvrigt noget særligt mellemregningsforhold mellem parterne.

Forså vidt den ferieberettigede derimod er fratrådt sit arbejde inden det tidspunkt, da han skulle holde ferie, vil arbejdsgiveren ikke kunne yde ferie i form af ferie med løn, og den ferieberettigede må derfor i et sådant tilfælde have krav på at oppebære feriegodtgørelse til brug under den ferie, som han skal holde, i almindelighed i en anden arbejdsgivers tjeneste. Man har i paragraffen givet nærmere bestemmelser for, i hvilket omfang den ferieberettigede da har krav på at oppebære feriegodtgørelse fra arbejdsgiveren, og man skal derfor her indskrænke sig til ved et par eksempler at belyse virkningerne af de foreslåede regler:

a. En ferieberettiget ansættes i en virksomhed den 1. april 1950 og forbliver i virksomhedens tjeneste til den 30. september 1951. Under den ferie, som han holder i sommeren

1950, har han ret til at holde ferie for feriegodtgørelsen og til gengæld ikke oppebære løn under ferien, men ofte ordnes forholdet på den måde, at den ferieberettigede oppebærer sin sædvanlige løn under ferien. Da denne ferie efter ferielovens system er indtjent ved arbejde i ferieåret 1949—50, har arbejdsgiveren ret til at få udbetalt den i dette ferieår af den ferieberettigede oparbejdede feriegodtgørelse. I sommeren 1951 oppebærer han løn under ferien, og eventuelt et tillæg for kosten, og dermed har arbejdsgiveren gjort op med den pågældendes feriekrav i forhold til ferieåret 1950—51. Når den ferieberettigede derefter fratræder pr. 30. september 1951, har han krav på fra arbejdsgiveren til brug under sin ferie i ferieperioden 1952 at oppebære feriegodtgørelse for tiden fra den 1. april til den 30. september 1951, beregnet af den løn, han har fået udbetalt for dette tidsrum, dog eventuelt med den begrænsning, som følger af forslaget § 5, stk. 7, men på den anden side — hvis han har haft kost og logi hos arbejdsgiveren — tillagt værdien heraf i overensstemmelse med § 5, stk. 8.

b. Den ferieberettigede tiltræder arbejdsgiverens tjeneste den 1. april 1950, men fratræder den igen den 1. juli 1951 uden da at have haft ferie i sommeren 1951. Vedrørende den pågældendes ferie i ferieperioden 1950 henvises til bemærkningerne i eksempel a. Ved sin fratræden den 30. juni 1951 har den ferieberettigede krav på at oppebære feriegodtgørelse fra arbejdsgiveren ikke blot i forhold til tiden fra den 1. april 1951 — til brug for ferien i sommeren 1952 — men også for tiden 1. april 1950 til 31. marts 1951, idet han ikke har fået den i denne sidste periode oparbejdede ferieret i form af ferie med løn hos arbejdsgiveren og derfor har krav på til brug under den ferie, som han skal holde i sommeren 1951, i almindelighed i en anden arbejdsgivers tjeneste, at oppebære feriegodtgørelse for hele ferieåret 1950—51.

For landbrugets medhjælpere, der er fæstet hel- eller halvårsvis, mener *Ahm*, at systemet ferie med løn bør bibeholdes, således at de får én dag pr. måned ved 2 ugers ferie og iy_2 dag pr. måned ved 3 ugers ferie. Ophæves arbejdsforholdet i utide, før ferien har været holdt, skal de pågældende da have udbetalt løn for de tilgodehavende feriedage. Feriemærkesystemet er efter hans opfattelse ganske uegnet til brug ved lange fæstemål, og begge systemer kan ikke samarbejde, fordi ferie med løn gælder for det pågældende år, medens feriemærkesystemet er beregnet for det påfølgende år. Hvis en ferieberettiget får udbetalt feriepenge for en kortere tid og flytter til en ny plads resten af halvåret, skal han have ferie med løn hos sin nye husbond og skulle da indbetale sin erholdte ferieløn fra tidligere plads til denne. En sådan mellemregning kan imidlertid ikke etableres og bør efter hans mening ikke forudsættes i loven.

Kommissionens flertal har imidlertid foreslået, at feriegodtgørelsen i disse tilfælde kun skal udgøre 6 pct. af den udbetalte løn og ikke $6\frac{1}{2}$ pct., således som det foreslås for de ferieberettigede, der ikke oppebærer ferie med løn, men feriegodtgørelse. Om begrundelsen herfor henviser man til de på side 33—34 herom gjorte bemærkninger. Man henviser endvidere til den af et mindretal (*Einer-Jetisen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen og Vilh. Rasmussen*) på side 34 anførte motivering for, at feriegodtgørelsen også i disse tilfælde skal ydes med $6\frac{1}{2}$ pct. af den udbetalte løn, jfr. ændringsforslag til § 5, stk. 1 og 2.

Kommissionen er klar over, at også ugelønnede arbejdere får udbetalt løn for søgnehellidage og for enkelte sygedage i ugens løb. Når man tiltrods herfor ikke har givet adgang til at benytte systemet med ferie med løn i forhold til disse arbejdere, skyldes det, at arbejdsforholdet for ugelønnedes vedkommende hurtigt vil kunne afbrydes, og at det derfor ikke forekommer så naturligt at anvende systemet ferie med løn for dem.

Man har endelig i stk. 2 indsat en bestemmelse om, at en ferieberettiget, som om-

fattes af dette stykke, og hvis ansættelsesforhold altså tillader anvendelse af systemet ferie med løn, dog i alle **tilfælde** er berettiget til at kræve feriegodtgørelse efter de almindelige regler i stedet for ferie med løn, dog at han — efter flertallets forslag — kun kan kræve feriegodtgørelsen beregnet med 6 pct. Begrundelsen for denne bestemmelse er den, at den ferieberettigede, overfor hvem systemet ferie med løn anvendes, løber den risiko, at arbejdsgiveren ikke giver ham ferie med løn, og at arbejdsgiverens økonomiske forhold heller ikke tillader ham i stedet herfor at udbetale ham hele den feriegodtgørelse, som han har erhvervet ret til i løbet af ferieåret. Den ferieberettigede må have et naturligt krav på at kunne dække sig overfor denne risiko ved at kræve feriegodtgørelsen udbetalt efterhånden i ferieårets løb i overensstemmelse med de almindelige regler, men kan — efter flertallets mening - naturligvis herved ikke erhverve krav på en højere feriegodtgørelse, end hvis han havde fået ferie i form af ferie med løn.

ad forslagets §5, stk. 3.

Spørgsmålet om forældelse af kravet på feriegodtgørelse eller ferie med løn har i tidens løb givet anledning til en del sager, og man har i administrationen med støtte i domspraksis indtaget det standpunkt, at et krav på feriegodtgørelse må anses for forældet, medmindre det er rejst overfor arbejdsgiveren på et sådant tidspunkt, at feriegodtgørelsen, om den var blevet erlagt ved påkrav, kunne have været udnyttet under en ferie indenfor den ferieperiode, hvor den var bestemt til udnyttelse. Administrationen og domstolene har derimod aldrig taget stilling til, hvorvidt det var tilstrækkeligt, at kravet blev rejst, eller om det derudover skulle forlanges, at kravet, hvis det ikke blev efterkommet, blev forfulgt uden unødvendigt ophold ved, at sagen blev indbragt for direktoratet eller for domstolene.

Som begrundelse for den fulgte praksis har man lagt vægt på, at feriegodtgørelsen er bestemt til at opfylde et ganske bestemt formål, og at det derfor naturligt må kræves, at den ferieberettigede gør sit krav på feriegodtgørelse gældende på et sådant tidspunkt, at dette formål nåes.

Kommissionen er af den opfattelse, at den hidtil fulgte praksis er rimelig, og at det vil være naturligt, at denne forældelsesregel, der er i modstrid med de almindelig gældende forældelsesregler, fastslås i loven.

Man havde egentlig tænkt at fastsætte forældelsesfristen til „15 dage før udløbet af den for det pågældende område gældende ferieperiode“. Når man imidlertid — som tilfældet er ved en 3-ugers ferie — tillader, at en del af ferien gives udenfor ferieperioden, og måske — som nogle medlemmer ønsker — endda tillader, at en del af ferien kan gives i form af enkelte fridage i årets løb, vil den forannævnte formulering kunne give anledning til fortolkningsvanskeligheder med hensyn til, hvornår forældelsesfristen udløber. Man har derfor valgt at fastsætte en bestemt dato som frist og har her foreslået den førstkommende 15. september efter ferieårets udløb. Selv om der er givet adgang til at dele ferien og lade en del af denne falde udenfor ferieperioden, således at den muligvis falder efter den pågældende 15. september, kan der efter kommissionens mening ikke med rette rejses indvending imod, at denne dato vælges som forældelsesfrist. Det må jo nemlig erindres, at det drejer sig om en feriegodtgørelse, der er indtjent i det ferieår, der er afsluttet den 31. marts, og der kan derfor ikke af arbejdsgiveren rejses nogen berettiget indvending imod, at arbejderens om trent y_2 år efter det tidspunkt kræver erlagt den feriegodtgørelse, som i øvrigt principielt burde have været erlagt af arbejdsgiveren samtidig med lønnens udbetaling i ferieårets løb eller i hvert fald månedsvis indenfor ferieåret.

For det tilfælde, at arbejderens krav om feriegodtgørelse ikke straks efterkommes,

vil det i og for sig være naturligt at kræve, at kravet uden unødigt ophold forfølges ved, at sagen indbringes enten for direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet eller for domstolene. Man nærer imidlertid betænkelighed ved udtrykkeligt at fastslå dette i lovens tekst, idet det kunne give anledning til at ulejlige administrationen eller domstolene med sager, der muligvis kunne være bragt i orden ved yderligere direkte forhandling mellem arbejdsgiver og arbejder, og hvis rejsning kan øve en uheldig indflydelse på det fremtidige forhold mellem arbejdsgiveren og arbejderen. På den anden side kan det med rette kræves af den ferieberettigede, at han ikke venter i lang tid med at rejse sagen overfor administrationen, hvorved sagens opklaring vanskeliggøres, og man finder derfor, at der ikke vil kunne indvindes noget imod, om administrationen afviser en sådan sag og eventuelt fastsætter en bestemt frist efter kravets afvisning, inden hvilken sagen skal være rejst overfor administrationen.

Det må i givet fald påhvile arbejderen at godtgøre, at han har rejst kravet om feriegodtgørelse overfor arbejdsgiveren inden forældelsesfristens udløb. For at lette arbejderen denne bevisbyrde foreslår man udtrykkeligt fastsat i loven, at arbejderen har krav på af arbejdsgiveren at få skriftlig attestations for, at og hvornår kravet er rejst overfor ham. Man henstiller, at der i postvæsenets feriemærkebøger såvidt muligt afsættes plads til en sådan attestations.

En arbejdsgiver bør naturligvis ikke have økonomisk fordel af at nægte en arbejder hans feriegodtgørelse eller af at undlade at udbetale ham denne eller give ferie med løn. Når arbejderens krav på feriegodtgørelse eller på ferie med løn er forældet i overensstemmelse med § 5, stk. 3, bør arbejdsgiveren derfor til direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet til videreindbetaling til feriefonden indbetale et beløb svarende til den forældede feriegodtgørelse eller til den løn, som den ferieberettigede skulle have haft udbetalt under ferien. Man har derfor i lovens § 5, stk. 3, optaget en bestemmelse om direktoratets beføjelse til at afkræve arbejdsgiveren vedkommende beløb, men har ikke ment at burde pålægge direktoratet en pligt hertil i alle tilfælde, idet der må være et rimeligt forhold imellem beløbets størrelse og udgifterne ved at indkræve eller inddrive det.

ad forslagens § 5, stk. 4.

Kommissionen skal henlede opmærksomheden på, at ordene „I tilfælde, hvor den beskæftigede ikke oppebærer løn direkte fra den virksomhed, for hvilken arbejdet udføres“, kan forstås således, at socialministeren også skal fastsætte de nærmere regler for feriegodtgørelsens beregning i de tilfælde, hvor der er tale om at yde feriegodtgørelse til personer, der beskæftiges i andenhåndsværksteder. Dette har dog formentlig ikke været tilsigtet, og da bestemmelsen heller ikke i de forløbne år har været brugt hertil, har kommissionen ikke fundet det påkrævet at foreslå bestemmelsen ændret.

I den som bilag 18 aftrykte skrivelse af 24. november 1950 har De samvirkende fagforbund på Tjenerforbundets vegne stillet forslag om, at feriegodtgørelsen til drikkepengelønnet personale ikke som nu beregnes med et fast beløb — for tiden 5,50 kr. pr. uge — men som en fast procent henholdsvis 4½ pct. og 6½ pct. af den oppebårne indtægt, alt eftersom ferien fastsættes til 2 eller 3 uger.

I kommissionen har man imidlertid ikke kunnet gå ind for den foreslåede ordning, som ville frembyde den vanskelighed, at arbejdsgiverne skulle yde feriegodtgørelse af en indtægt, som de er uden virkeligt kendskab til, idet lønnen ikke ydes af dem, men i form af drikkepenge af gæsterne.

I kommissionen er der derfor enighed om at foreslå den hidtidige ordning opretholdt.

ad forslagets § 5, stk. 5.

Det i ferieloven omtalte feriemærkesystem er blevet nærmere udformet ved socialministeriets bekendtgørelse af 29. juni 1938 og har til formål at sikre, at den ferieberettigede ved feriens indtræden råder over et beløb til erstatning for det indtægtstab, som han lider under ferien. Dette formål søges opnået ved, at arbejdsgiveren ved hver lønudbetaling indklæber feriemærker i den pågældendes feriemærkebog svarende til den ham tilkommende feriegodtgørelse. Denne kan først hæves senere, når det af arbejdsgiveren er attesteret, at ferien skal holdes.

Der er ved den fornævnte bekendtgørelse kun givet den pågældende arbejder en *ret* til at kræve sin feriegodtgørelse erlagt i feriemærker, således at han, hvis han mener, at hans feriegodtgørelse er sikret på anden måde, kan undlade at kræve feriegodtgørelsen erlagt i feriemærker.

Den omstændighed, at der ikke påhviler arbejdsgiveren en egentlig pligt til at erlægge feriegodtgørelsen i feriemærker, efterhånden som lønnen forfalder til udbetaling, vil i mange tilfælde medføre, at en ferieberettiget undlader at kræve feriemærker, idet han ved, at mange arbejdsgivere foretrækker ikke at benytte dette system, bl. a. fordi de derved undgår besværet med at indklæbe feriemærker og indtjener renten af feriegodtgørelsesbeløbet. Den feriegodtgørelsesberettigede løber imidlertid herved den risiko, at han, når han skal holde ferie, står uden midler til at holde ferie for, idet arbejdsgiveren på dette tidspunkt ikke er i stand til at yde den feriegodtgørelse, han har pligt til at yde.

Man har i kommissionen drøftet, hvorvidt det var muligt i højere grad end hidtil at sikre, at den feriegodtgørelse, som den ferieberettigede har krav på, virkelig er til rådighed for ham, når ferien skal holdes. Dette formål kan kun opnås ved at gøre anvendelsen af feriemærkesystemet obligatorisk, således som det f. eks. nu delvis er gennemført i Norge.

Man kan til støtte for at bibeholde den hidtil eksisterende ordening anføre, at der for direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet kun har været forelagt relativt få sager, i hvinae arbejdsgiveren har erklæret sig ude af stand til at betale feriegodtgørelsen.

Kommissionen mener dog ikke at kunne lægge nogen afgørende vægt herpå, idet den tid, i hvilken ferieloven har været i kraft, i det hele har været en opgangsperiode, hvor det ikke har været vanskeligt for arbejdsgiverne at opfylde deres pligter efter ferieloven. Kommer man ind i en nedgangsperiode, må man imidlertid regne med, at arbejdsgiverne, der ikke har indklæbet feriemærker i deres arbejders feriemærkebøger ved hver lønudbetaling, i adskilligt flere tilfælde vil være ude af stand til ved feriens begyndelse at opfylde deres forpligtelser efter ferieloven. Man har derfor ment i lighed med den norske ordening at burde sikre feriegodtgørelsens udbetaling ved i princippet at gøre feriemærkesystemets anvendelse obligatorisk.

Det kunne herimod anføres, at anvendelsen af feriemærkesystemet i mange større virksomheder vil medføre et betydeligt ekstraarbejde. Da mange af disse virksomheder imidlertid antagelig vil beskæftige en del, der er ansat månedsvis, og da disse, jfr. tidligere, vil kunne undtages fra den almindelige hovedregel, mener man, at disse ulemper i nogen grad undgås, og at de i al fald opvejes af det gode, det er, at feriegodtgørelsen sikres de ferieberettigede. Kommissionen henstiller endvidere, at arbejdsgiverne i modsætning til nu, hvor feriemærker kan kræves indklæbet ved hver lønudbetaling, kun får pligt til ved mere langvarige arbejdsforhold at indklæbe feriemærker i feriemærkebøgerne een gang månedlig, hvorved man i nogen grad letter arbejdsgiverne for det arbejde, som ordningens gennemførelse vil medføre.

For yderligere at modvirke ulemperne ved den påtænkte ordning for større virksomheder har man i kommissionen overvejet muligheden af at indføre en adgang til dispensation; da en sådan dispensationsadgang imidlertid vanskeligt kan formuleres således, at reglen bliver praktisk anvendelig, har man ikke stillet forslag herom.

Den nu anvendte ferieordning administreres af postvæsenet, og da denne administrative ordning i det hele har fungeret godt og frembyder mange fordele for de feriegodtgørelsesberettigede, mener kommissionen, at ordningen bør fortsættes, og at det vil være rimeligt at fastslå dette i loven.

Kommissionen mener i øvrigt, at den detaljerede udformning af ordningen ikke bør fremgå af selve loven, men natur li gst finder sin plads i administrative bestemmelser, således som det også er tilfældet efter den gældende lov. Man har derfor ikke fundet anledning til at stille forslag om de nærmere enkeltheder i feriemærkeordningen, idet man dog finder det rimeligt at henstille, at det i disse bestemmelser i overensstemmelse med det foran anførte slås fast, at arbejdsgiveren i arbejdsforhold af længere varighed kun er forpligtet til at indklæbe feriemærker i feriemærkebøgerne een gang månedlig.

ad forslagens § 5, stk. 6.

Som tidligere antydet er det ikke kommissionens mening, at den obligatoriske feriemærkeordning skal gennemføres i alle arbejdsforhold, men kun indenfor det område, der hidtil har været dækket af postvæsenets feriemærkeordning.

Det er således ikke kommissionens mening at lægge hindringer i vejen for de overenskomster, der hidtil i henhold til ferielovens § 6, stk. 2, har kunnet godkendes mellem en arbejdsgiver og en arbejderorganisation, og hvorved det af overenskomsten omfattede område er blevet holdt udenfor ferieloven. Ved disse overenskomster er godtgørelsens betaling ordnet enten på den måde, at der til arbejderne udstedes feriekort, der indløses af virksomheden, når ferien skal holdes, eller derved, at det pågældende overenskomstområde benytter egne feriemærker, der indklæbes i særlige feriemærkebøger, som indløses af organisationerne eller af en af dem efter samme princip som postvæsenets feriemærkebøger. En oversigt over de i henhold til denne bestemmelse godkendte overenskomster findes aftrykt som bilag nr. 19.

Indenfor visse af disse overenskomster har udbetalingen af feriegodtgørelsen været garanteret af vedkommende arbejdsgiverorganisation, og det spørgsmål rejser sig derfor naturligt, om det ikke i loven burde opstilles som en betingelse for godkendelsen af en ved kollektiv aftale truffet ferieordning, at feriegodtgørelsens indløsning garanteres af den pågældende arbejdsgiverorganisation. En sådan ordning måtte forsåvidt siges at være rimelig, når man pålægger de arbejdsgivere, der anvender postvæsenets feriemærkesystem, en forpligtelse til at betale feriegodtgørelsen mindst een gang månedlig for derved at forøge sikkerheden for dens tilstedeværelse ved feriens indtræden. Man har dog ikke ment i loven at burde opstille en sådan garanti som vilkår for en ferieordnings godkendelse, idet det formentlig må kunne overlades til vedkommende arbejderorganisation at afveje fordele og ulemper ved en kollektiv aftalt ferieordning i forhold til den af postvæsenet administrerede ordning.

ad forslagens § 5, stk. 7.

Nugældende lovs § 5, stk. 2, er sålydende:

„Ved beregningen af feriegodtgørelsen tages ikke hensyn til løn, der ydes som erstatning for særlige omkostninger, eller til særlige tillæg for overarbejde og lign.“

Spørgsmålet om, hvilke tillæg til lønnen eller hvilke lønningsandele der kan anses for ydet som erstatning for særlige omkostninger, og af hvilke der derefter ikke skal ydes feriegodtgørelse, har i de forløbne år givet anledning til en række sager.

Ved kollektive overenskomster mellem arbejder- og arbejdsgiverorganisationer er der, senest ved overenskomstfornyelserne i foråret 1948, truffet aftale om, at feriegodtgørelse skal ydes af flere og flere af disse tillæg, således at man nu indenfor en del faglige områder alene holder egentlige befordringsudgifter (billetter til tog og andet befordringsmiddel) samt godtgørelse for kost og logi ved arbejde udenfor hjemstedsbyen udenfor beregningen af feriegodtgørelse.

Under overvejelserne af, hvorvidt man skal søge den således stedfundne udvikling lovfæstet, er det af *Boeck-Hansen* gjort gældende, at det ikke er alle arbejdsgivere, der er gået med til at yde feriegodtgørelse af tillæg i et sådant omfang, og at det derfor ville være ubilligt overfor disse arbejdsgivere, om man nu ville lovfæste noget, som hidtil kun ydes efter overenskomst indenfor visse områder, ligesom det i fremtiden vil være vanskeligere at få arbejdsgiverne til at gå med til ændringer, når man risikerer, at disse kort efter bliver lovfæstet og derved også kommer til at gælde udenfor vedkommende overenskomstråde.

Fra anden side i kommissionen har man fundet det rimeligt, om loven fulgte den udvikling, der har fundet sted indenfor omfattende overenskomstråder, og man har henvist til, at arbejdsgiveren i mange tilfælde, navnlig i store virksomheder, vil kunne spare et vist administrationsapparat, hvis feriegodtgørelsen ydes også af tillæg, der betales som erstatning for særlige omkostninger. Under hensyn til, at der indenfor det område, der dækkes af kollektiv-overenskomster, forekommer en række særlige tillæg, og at karakteren af disse ligesom deres benævnelse varierer fra område til område, er det efter kommissionens mening udelukket i loven nærmere at angive i enkeltheder, af hvilke tillæg der skal ydes feriegodtgørelse.

Derimod vil man formentlig naturligt drage grænsen mellem tillæg, der bør give adgang til feriegodtgørelse, og andre tillæg ved at lægge vægt på, om der skal betales indkomstskat til staten eller ej i forhold til tillægget. I første tilfælde betragtes tillægget altså af skattemyndighederne som en egentlig indtægt for arbejderne, men derimod ikke i sidste tilfælde. Herved undgår man også de i praksis forekomne, for arbejderne uforståelige tilfælde, hvor de har skullet betale skat af et tillæg, men ikke har kunnet få dette medtaget ved feriegodtgørelsens beregning.

Bestemmelsen om, at der ikke skal ydes feriegodtgørelse af tillæg for overarbejde, bør efter kommissionens opfattelse nu falde væk. Bestemmelsen havde sin berettigelse, da den blev gennemført, idet loven om forbud mod overarbejde da var gældende og påbød, at overarbejde skulle afspadsres.

Da denne lov siden er ophævet, da det er vanskeligt at begrunde, at den løn, der indtjenes ved overarbejde, ikke skal give samme ret til feriegodtgørelse som lønnen for normalarbejdstimerne, eller at der skal finde en sondring sted, således at selve grundlønnen for overarbejdstimerne giver ret til feriegodtgørelse, medens denne ikke skal beregnes af de særlige tillæg for overarbejde, da denne sidste sondring i en del tilfælde har medført administrative vanskeligheder, og da det endelig vil kunne modvirke arbejdernes tilbøjelighed til at tage overarbejde — selv i tilfælde, hvor dettes udførelse er ønskelig af hensyn til produktionen — at fortjenesten herved ikke i sin helhed medtages ved feriegodtgørelsens beregning, foreslår kommissionen, at dette sker.

Hans Rasmussen har i samme forbindelse rejst spørgsmålet om ydelse af feriegodtgørelse af løn under sygdom, idet han har henvist til, at der i flere tilfælde ved kollektiv-

overenskomster er tillagt arbejderne ret til for et vist tidsrum at få feriegodtgørelse af den løn, som de ville have indtjent under en sygdomsperiode. Da det imidlertid i praksis er fastslået, at der ydes feriegodtgørelse til måneds- og ugelønnede af den løn, som de oppebærer under sygdom, og da spørgsmålet om ydelse af feriegodtgørelse af den indtægt, en arbejder ville have haft, hvis han ikke var blevet syg, efter kommissionens mening må ordnes ad overenskomstmæssig vej, idet en lovbestemmelse herom ville gøre brud på ferielovens princip, hvorefter der kun skal ydes feriegodtgørelse af egentlig arbejdsindtægt, har man ikke ment på dette punkt at burde foreslå ændringer i loven.

Også *Dansk typograf-forbund* har i den som bilag 10 aftrykte skrivelse af 3. oktober 1949 udtalt ønske om, at der skal ydes feriegodtgørelse af løn, der udbetales under sygdomsperioder, og har tillige rejst spørgsmål om ydelse af feriegodtgørelse til arbejdsløse.

Forsåvidt angår det første spørgsmål, kan man henvise til det foran anførte. Hvad angår spørgsmålet om at yde feriegodtgørelse til arbejdsløse, mener kommissionen, at dette spørgsmål ikke kan løses gennem ferielovgivning, der forudsætter et arbejdsforhold og en arbejdsindtægt, af hvilken der beregnes feriegodtgørelse.

ad forslagens § 5, stk. 8.

Nugældende lovs § 5, stk. 3, er sålydende:

„Forsåvidt lønnen helt eller delvis består af kost og logi, beregnes værdien heraf til de af socialministeren i henhold til § 44, stk. 2 i lov nr. 183 af 20. maj 1933 om forsikring mod følger af ulykkestilfælde fastsatte beløb“.

Denne bestemmelse er i praksis blevet administreret således, at man i de tilfælde, hvor der imellem parterne var aftalt en højere værdi for kost og logi end den i henhold til ulykkesforsikringsloven fastsatte — f. eks. i arbejdsforhold, hvor arbejder bor hos arbejdsgiveren og får sin kost der, hvorfor det i den kollektive aftale er fastsat, hvilket fradrag der skal gøres i den kontante løn som vederlag for kost og logi — har udtalt, at denne højere værdi da også bør være afgørende ved feriegodtgørelsens beregning. Det vil efter kommissionens mening være rimeligt at fastslå dette i loven.

Da der i en række arbejdsforhold af arbejdsgiveren kun ydes kost og ikke logi, har man i kommissionen drøftet det spørgsmål, om det ikke af loven burde fremgå, hvor stor en del af værdien af kost og logi der alene vedrører kosten. Man er imidlertid enige om, at det, når værdiansættelsen i øvrigt er overladt til administrationen, vil være vanskeligt i loven at fastslå en særlig værdi af kosten alene, og man indskrænker sig derfor til at henstille til arbejds- og socialministeren i de bekendtgørelser, der udstedes i henhold til ulykkesforsikringsloven, at offentliggøre en særlig værdiansættelse for kosten.

Da man i stk. 7 er gået ind for, at der skal svares feriegodtgørelse af alle tillæg til lønnen, af hvilke der svares skat, har man overvejet, om man muligvis skulle lade værdien af kost og logi efter ferieloven være lig de af statens ligningsdirektorat fastsatte værdisatser for kost og logi. Disse satser, der senest er fastsat af ligningsdirektoratet i december 1950, er imidlertid meget detaljerede og vil være vanskelige at operere med.

Da ulykkesforsikringslovens satser endvidere er udarbejdede af arbejds- og socialministeriet efter indhentede erklæringer fra arbejdsgiver- og arbejderorganisationer, har man i kommissionen ment at burde bibeholde den hidtidige formulering af bestemmelsen.

ad forslagens § 5, stk. 9.

Svarer til den gældende ferielovs § 5, stk. 4.

ad forslagens § 6.

Svarer til den gældende ferielovs § 6.

ad forslagens § 7.

Nugældende lovs § 7 er sålydende:

„Stk. 1. Den ferieberettigede er forpligtet til at holde ferie i det antal dage, som ferieretten omfatter, og retten til ferieløn fortabes for hele ferieperioden, hvis pågældende i ferietiden påtager sig arbejde mod vederlag, jfr. § 8, stk. 2.

Stk. 2. Enhver aftale, hvorved der gives afkald på den i denne lov hjemlede ret til ferie med løn, er ugyldig, og den arbejdsgiver, der med en hos ham beskæftiget træffer sådan aftale, straffes med bøder, der tilfalder statskassen.

Stk. 3. Overdragelse af feriemærker, jfr. § 5, stk. 1, er forbudt og straffes med bøder, der tilfalder statskassen“.

Allerede kort efter ferielovens ikrafttræden blev det af administrationen følt som en væsentlig mangel, at der ikke i loven fandtes straffestemmelse overfor arbejdsgivere, der undlader at give deres arbejdere den dem tilkommende feriegodtgørelse. Efterhånden som tiden er gået, er savnet af en sådan straffebestemmelse blevet stadig niere føleligt, idet antallet af de administrationen forelagte feriesager, hvor arbejdsgiveren ikke har opfyldt sin forpligtelse til at betale feriegodtgørelse, stadig er meget højt.

I mangel af en sådan straffebestemmelse har administrationen da hidtil måttet henvise de ferieberettigede til at anlægge civilt søgsmål for at få deres krav gennemført. Denne fremgangsmåde må imidlertid anses for utilfredsstillende, idet den formentlig i en række tilfælde betyder, at den ferieberettigedes krav ikke gennemføres, fordi det er forbundet med udgifter og ulejlighed at skulle anlægge sag, og i en række andre tilfælde medfører, at amterne ulejlighes med ansøgning om fri proces og domstolene med afgørelse af sager, der i de fleste tilfælde ikke frembyder noget juridisk problem, og som kunne have været ordnet som politisag med et bødeforlæg, men som nu er nødvendige for at tilvejebringe den til kravenes gennemførelse fornødne retskendelse.

For at aflaste administrationen og domstolene for sager, hvis antal formentlig vil stige betydeligt, efterhånden som pengeregigheden hører op, foreslår kommissionen da, at der i loven indføres en straffebestemmelse for den arbejdsgiver, der undlader at yde skyldig feriegodtgørelse. Som begrundelse herfor kan også anføres, at det store flertal af de organiserede arbejdsgivere har indgået kollektive ferieoverenskomster med de modstående arbejderorganisationer, og at disse sidste organisationer derigennem får adgang til at foretage retsforfølgning overfor pågældende arbejdsgiver på samme måde som ved dennes undladelse af at betale arbejds løn. Det må da af den organiserede arbejdsgiver findes ubilligt, at hans uorganiserede kollega ikke tvinges til at efterleve ferieloven i samme omfang som han, fordi loven ikke indeholder særlige retshåndhævelsesbestemmelser.

Kommissionen er klar over, at selv om der nu i loven indføres en straffebestemmelse, vil det dog stadig være nødvendigt at henvise den feriegodtgørelsesberettigede til at anlægge civilt søgsmål, hvis arbejdsgiveren ikke er lægger den feriegodtgørelse, han har pligt til, men det må efter kommissionens opfattelse dog kunne påregnes, at antallet af disse sager vil gå ned, når arbejdsgiveren risikerer også at skulle bøde for sin undladelse af at betale den skyldige feriegodtgørelse.

Den i den nugældende lovs § 7, stk. 1, indeholdte bestemmelse om, at den feriegodtgørelsesberettigede fortaber retten til ferieløn for hele ferieperioden, hvis han i ferie-

tiden påtager sig arbejde mod vederlag, har ikke fået nogen betydning i praksis. Årsagen hertil er ikke den, at der ikke er forekommet et antal tilfælde, i hvilke den feriegodtgørelsesberettigede har påtaget sig arbejde i ferietiden, hvorom der er kommet anmeldelse til direktoratet, men derimod den, at bestemmelsen i sin nuværende form er vanskelig at praktisere. På det tidspunkt, da den pågældende overtræder loven ved i ferietiden at påtage sig arbejde, har han allerede fået sin feriegodtgørelse udbetalt og, selv om den ikke måtte være forbrugt, vil det i praksis være udelukket at få den tilbagebetalt. I hvert fald vil dette antagelig kun kunne ske ved, at der anlægges civilt søgsmål imod ham, og det er tvivlsomt, hvem der i et sådant tilfælde ville være rette sagsøger.

Teoretisk kunne man da tænke sig, at man i stedet for søgte at afskære ham fra at få feriegodtgørelsen udbetalt til det følgende års ferie, men det ville være meget vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at opnå dette. Det forudsætter, at man stadig var underrettet om hans forskellige arbejdspladser og gav hans skiftende arbejdsgivere meddelelse om, at de ikke måtte yde ham feriegodtgørelse, men i stedet skulle indbetale denne til direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet til videre anvisning til feriefonden. Rent bortset fra, at en sådan ordning ikke har hjemmel i loven, ville den medføre et sådant administrativt besvær, at det ikke ville stå i noget rimeligt forhold til det dermed tilsigtede formål.

For at komme udover vanskelighederne, og idet kommissionen må mene, at det stadig er rimeligt at lade loven indeholde et forbud mod under ferien at påtage sig arbejde imod vederlag, foreslår kommissionen da, at der i loven indføres en straffebestemmelse for overtrædelse af dette påbud, jfr. forslagets § 7, stk. 3.

Tjener forbundet i Danmark har i den som bilag 9 aftrykte skrivelse af 1. oktober 1949 ønsket indført en ny straffebestemmelse, idet det er blevet anført, at det ofte hænder, at de ferieberettigede ikke får udbetalt den dem tilkommende feriegodtgørelse samtidig med lønnen, og at dette ofte medfører, at de pågældende helt mister deres feriegodtgørelse.

Forsåvidt angår dette spørgsmål kan man henvise til foranstående bemærkninger, idet det af kommissionen stillede forslag til en ny straffebestemmelse formentlig imødekommer de ønsker, der er fremsat af forbundet.

ad forslagets § 8.

Ministeriet for handel, industri og søfart har i den som bilag 4 aftrykte skrivelse af 21. juli 1949 oplyst, at der har været indhentet udtalelser fra redernes og de søfarendes organisationer om ferielovens virkninger for såvidt angår dette særlige område. De enkelte fra organisationerne modtagne skrivelser er aftrykt som underbilag 1—12. Ministeriet har endvidere oplyst, at det af disse udtalelser fremgår, at man indenfor *Dansk dampskibsrederiforening*, *Dansk sejlskibsreder if or ening for mindre skibe*, *Dansk sejlskibsrederforening*, *Radiotelegrafistforeningen af 1917*, *Dansk sø-restaurationsforening* samt *Tjenerforbundet i Danmark* har fundet ordningen tilfredsstillende og ikke fundet anledning til at fremkomme med ændringsforslag.

Rederiforeningen af 1941 har under henvisning til, at de søfarende ofte foretrækker en kontant godtgørelse i stedet for ferie, fremsat ønske om en ændring i lovgivningen, således at feriegodtgørelse til søfarende ikke udbetales i form af feriemærker, men som kontante beløb. Kommissionen har dog ikke kunnet tiltræde dette forslag, der ganske ville stride mod ferielovens princip, idet feriegodtgørelsen ikke skal være et ekstra løntillæg, men skal anvendes til den ferie, de pågældende har pligt til at holde.

Dansk styr mands forening og *Maskinmestrenes forening* ønsker loven ændret således, at der gives ret til 1½ dags ferie med løn for hver fuld måneds tjeneste og således, at der ved

beregning af feriegodtgørelsen tages hensyn til de særlige tillæg, der ydes for overarbejde. Også *Søfyrbødernes forbund i Danmark* har udtalt ønske om en forlængelse af den lovhjemlede ferie.

Angående spørgsmålet om feriens længde henvises til side 18—31 og angående spørgsmålet om feriegodtgørelse af tillæg for overarbejde til side 86—87.

Maskinmestrenes forening har endvidere foreslået, at den erstatning, der ydes for mistede fridage eller for mistet ferie, skal indgå i det beløb, hvoraf feriegodtgørelsen beregnes. Kommissionen er enig om, at feriegodtgørelsen også bør beregnes af disse erstatningssummer, der er skattepligtige, men man finder dog ikke grund til nærmere at præcisere dette i loven, idet forholdet må anses for afklaret ved den nu foreslåede affattelse af § 5, stk. 7.

Maskinmestrenes forening har endelig henvist til, at der i tilfælde, hvor en person har indtjent en feriegodtgørelse i land under en i henhold til § 6, stk. 2, godkendt ferieordning, kan opstå spørgsmål om, efter hvilke regler feriegodtgørelsen skal udbetales, hvis pågældende på det tidspunkt, feriegodtgørelsen skal hæves, har arbejde til søs, idet det kan være tvivlsomt, om udbetalingen skal ske efter de almindelige, eller efter de særlige, for søfolk gældende regler. Kommissionen mener, at dette er et rent administrativt praktisk problem, der ikke behøver at omtales i loven, men kommissionen vil dog som sin mening udtale, at spørgsmålet om feriegodtgørelsens udbetaling i det nævnte tilfælde må afgøres efter de regler, der er gældende på det tidspunkt, da feriegodtgørelsen skal hæves, altså i det nævnte tilfælde de for søfolk gældende regler om udbetaling af feriegodtgørelse.

Sømændenes forbund i Danmark har fremsat ønske om, at der udover feriegodtgørelsen også ydes hyre under rejsen fra skibet til hjemstedet og tilbage under ferie, når denne gives i forlængelse af hyrekontrakten. Kommissionen mener dog ikke, der er grund til nærmere at komme ind på dette spørgsmål, da dets løsning ikke naturligt henhører under ferielovgivning, men under forhandlingerne mellem de respektive organisationer om de kollektive arbejdsaftaler.

Forbundet har videre ønsket, at det i loven blev præciseret, at loven også omfatter udenlandske søfolk, der gør tjeneste i danske skibe. Det er efter kommissionens opfattelse udenfor tvivl, at ferieloven også omfatter udenlandske søfolk, der er forhyret i danske skibe, ligesom den omfatter udenlandske arbejdere, der beskæftiges i danske virksomheder på landjorden, og det er efter kommissionens mening derfor unødvendigt at fastslå det i loven.

Ministeriet for handel, industri og søfart har endelig i sin fornævnte skrivelse henvendt kommissionens opmærksomhed på den på den 28. internationale arbejdskonference i Seattle i 1946 vedtagne konvention angående ferie med hyre for søfolk og har henstillet, at de danske ferieregler for søfarende søges bragt i overensstemmelse hermed.

Konventionen fastsætter i § 3 feriens varighed til mindst 18 arbejdsdage for hvert års tjeneste for alle skibsofficerer. Efter de for kommissionen foreliggende oplysninger er de bestemmelser om ferie, der indeholdes i de kollektive overenskomster for danske skibsofficerer, i overensstemmelse med konventionens nævnte bestemmelse, dog at de yngre skibsofficerer først opnår ret til 18 dages ferie efter 5 års ansættelse i det samme rederi.

Spørgsmålet herom må imidlertid anses for løst ved det forslag, der nu af et flertal af kommissionens medlemmer fremsættes om en almindelig forlængelse af den årlige ferie fra 12 dage til 18 dage.

ad forslagens § 9, stk. 1 og 2. Nye bestemmelser.

I socialministeriets bekendtgørelse af 29. juni 1938 vedrørende ferieloven er det bestemt, at beløb, der indestår på en feriemærkebog, men som ikke er hævet inden ud-

gangen af det ferieår, i hvilket ferien skulle have været holdt, indgår i feriefonden. Lignende generelle regler findes imidlertid ikke for så vidt angår ikke-hævede feriegodtgørelsesbeløb, der hidrører fra en i henhold til lovens § 6, stk. 2, godkendt ferieordning. Dansk arbejdsgiverforening har ganske vist igennem en henstilling til sine medlemmer søgt at opnå, at ikke indløste feriegodtgørelsesbeløb indbetales til feriefonden, medmindre disse beløb tilfalder et eller andet socialt formål indenfor organisationen eller virksomheden, men selv om en del beløb på denne måde er indgået til feriefonden, er der grund til at antage, at indbetaling i mange tilfælde ikke finder sted. Det er for kommissionen oplyst, at uindløste feriegodtgørelsesbeløb, der hidrører fra disse særlige ferieordninger, i en vis udstrækning anvendes til sociale formål, men at der dog også forekommer tilfælde, hvor disse beløb blot indgår i vedkommende faglige organisations kasse.

Det må forekomme kommissionen rimeligt, at disse beløb, der er ydet af arbejdsgiverne til anvendelse under arbejdernes ferie, ikke anvendes til uvedkommende formål, og at de derfor indbetales til feriefonden for af denne at anvendes til et feriemæssigt formål. En undtagelse herfra bør dog kunne gøres i tilfælde af, at det af vedkommende organisation overfor direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godtgøres, at den selv anvender det ikke hævede beløb til et sådant formål. Ud fra disse synspunkter er bestemmelsen i § 9, stk. 1, affattet.

Den *norske ferielov* indeholder en til den foran citerede bestemmelse i socialministeriets bekendtgørelse af 29. juni 1938 svarende bestemmelse, idet den fastsætter, at „Feriegodtgjøring, som ikke er hævet innen ferieårets udgang, tilfalder feriefondet.“

Direktoratets erfaringer fra de forløbne år viser imidlertid, at der kan forekomme en række tilfælde, hvor det er i høj grad undskyldeligt, at feriegodtgørelsen ikke er hævet inden den i bekendtgørelsen fastsatte frist, og at der derfor bør være adgang til dispensation fra reglen. Man har derfor foreslået indsat en bestemmelse herom i forslagets § 9, stk. 2.

ad forslagets § 9, stk. 3. Ny bestemmelse.

De midler, der indgår i feriefonden, bør efter kommissionens mening naturligt anvendes til ferieformål og derunder særlig til foranstaltninger, der har til formål at skaffe de af ferieloven omfattede personer mulighed for på en økonomisk overkommelig måde at udnytte deres ferie under forhold, der skaber den størst mulige udsigt til, at de i ferien opnår den afslappelse, rekreation og fornyelse af åndelige og legemlige kræfter, som det er ferielovens formål at sikre. Der er i de år, der er gået siden ferielovens gennemførelse, fra forskellig side ydet en anerkendelsesværdig indsats på dette område, men der står endnu overordentlig meget tilbage at gennemføre, og hertil vil det være helt naturligt at anvende feriefondens midler.

ad forslagets § 9, stk. 4. Ny bestemmelse.

Som tidligere bemærket under bemærkningerne til § 4, stk. 1, 3.—4. punktum, har kommissionen ment at burde foreslå det af ministeriet nedsatte ferieudvalg lovfæstet og dets opgaver nærmere fastsat i loven. Hertil sigter forslagets § 9, stk. 4.

Vedrørende ferieudvalgets sammensætning foretages der ændringer i to henseender i forhold til den nuværende sammensætning. For det første mener man, at der ikke er tilstrækkelig grund til i loven at fastsætte, at de kvindelige arbejdere skal være særlig repræsenteret i ferieudvalget, idet deres interesser må skønnes at blive varetaget af De samvirkende fagforbund. For det andet foreslår man, at der i ferieudvalget skal sidde en

repræsentant for *Friluftsrådet*. Dette råd har i den som bilag 16 aftrykte skrivelse af 24. april 1950 rettet henvendelse herom til ministeren, og da flere af de Friluftsrådet tilknyttede organisationer har berettigede interesser at varetage ved administrationen og anvendelse af feriefondens midler, ved feriernes lægning o. s. v., finder man det rimeligt, at dette andragende i mødekommes.

Hvad ferieudvalgets opgaver angår, mener kommissionen, at de naturligt bør bestå i at bistå ministeren ved administrationen af feriefonden og at virke for den størst mulige spredning af ferierne.

Den første opgave vil særlig bestå i at drage omsorg for anbringelsen af feriefondens midler på en betryggende og udbyttegivende måde, at underkaste indkomne andragender om tilskud af feriefondens midler en kritisk vurdering, at gøre indstilling til ministeren om anvendelse af midlerne, at føre den fornødne kontrol hermed, i givet fald at tage initiativet til gennemførelse af særlige foranstaltninger til udnyttelse af ferierne o. s. v. Vedrørende den anden opgave henviser man til de herom på s. 38—44 gjorte bemærkninger.

ad forslagets § 10, stk. 1. Ny bestemmelse.

I henhold til en tekstanmærkning til tillægsbevillingsloven for finansåret 1942—43 skal feriefondens midler efter fradrag af vederlag til postvæsenet for administration af feriemærkeordningen anvendes til foranstaltninger, der tilsigter at skaffe de af ferieloven omfattede personer mulighed for udnyttelse af ferien. Da feriefonden bl. a. består af den del af de hos postvæsenet indestående beløb for solgte feriemærker (feriemærkefonden), der ikke kommer til udbetaling, fordi de ikke hæves inden udgangen af det ferieår, i hvilket ferien skulle have været holdt, er det af hensyn til dispositionerne over feriefondens midler af betydning, at der med nogenlunde nøjagtighed kan foretages opgørelser af forholdet mellem den hos postvæsenet indestående feriemærkefond og feriefonden.

Først for nylig — efter at ferieloven havde været gældende i godt 10 år og efter ferielovskommissionens nedsættelse — er der truffet foranstaltninger til en sådan opgørelse. Dette er sket ved arbejdsministeriets bekendtgørelse af 25. marts 1949, der er udfærdiget i henhold til den ministeren ved ferielovens § 5, stk. 1, givne almindelige bemyndigelse vedrørende feriemærkesystemet (feriefonden).

I denne bekendtgørelse har man — for at skabe klarhed over, hvilke midler der kan overføres til feriefonden — anset det for nødvendigt at udstede nye feriemærker og inddrage de hidtil anvendte feriemærker. De nærmere regler i bekendtgørelsen, der er aftrykt som bilag 20, går ud på, at der fra 1. april 1949 at regne kun kan købes feriemærker af ny type; disse nye feriemærker skal anvendes i feriemærkebøgerne for ferieåret fra 1. april 1949 til 31. marts 1950 og fremefter, medens de gamle mærker anvendes i feriemærkebøgerne fra 1. april 1948 til 31. marts 1949.

De ferieberettigede skal påse, at der ikke i deres feriemærkebøger for ferieåret 1. april 1949 til 31. marts 1950 eller senere ferieår indklæbes mærker af den tidligere anvendte type. Hvis dette er sket, kan feriemærkebogen ikke blive indløst ved posthusene, men den ferieberettigede vil blive henvist til at rette henvendelse til direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet.

Arbejdsgivere, der måtte have beholdninger af feriemærker af den hidtil anvendte type, for hvilke de ikke finder anvendelse ved indklæbning i feriemærkebøger for ferieåret 1948—49, er i bekendtgørelsen henvist til snarest muligt og senest den 31. oktober 1949 ved henvendelse til et posthus at lade disse mærker ombytte med mærker af ny type;

denne ombytning kunne ske uden nogen ombytningsafgift. Hvis der undtagelsesvis måtte blive spørgsmål om ombytning af mærker efter den 31. oktober 1949, må ansøgning herom indgives til direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet.

Bestemmelserne i arbejdsministeriets bekendtgørelse går således ud på at foretage en enkelt opgørelse af det beløb, som — efter at feriemærkesystemet har fungeret i godt 10 år — kunne overføres fra feriemærkefonden til feriefonden.

Der er indenfor kommissionen enighed om, at der bør fastlægges en adgang til med visse mellemrum at få foretaget en sådan opgørelse af feriefondens formue. Kommissionen må endvidere mene, at man ved tilrettelæggelsen af en sådan mere permanent ordning bør fortsætte ad den vej, som er fulgt ved arbejdsministeriets nævnte bekendtgørelse af 25. marts 1949, således at man også ved fremtidige opgørelser lader udstede nye feriemærker og gør de gamle mærker ugyldige. Kommissionen mener dog, at man med hensyn til at afskære adgangen til at få ombyttet gamle feriemærker med nye bør gå videre end bekendtgørelsen.

Som det fremgår af det foregående, giver bekendtgørelsen en adgang for *arbejdsgiverne* til ved ansøgning til direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet at opnå ombytning af deres beholdning af gamle mærker også efter udløbet af den fastsatte frist den 31. oktober 1949. Der er imidlertid i kommissionen enighed om, at såfremt der gives arbejdsgiverne en passende frist til at indløse deres beholdning af gamle feriemærker med nye — der har i kommissionen været nævnt en frist på 1 år — skulle der ikke være rimelig grund til tillige at give arbejdsgiverne en adgang til at få ombyttet mærker efter denne frists udløb. Ved en fremtidig gennemførelse af regler om mortifikation af de gamle mærker bør det derfor efter kommissionens mening fastsættes, at arbejdsgiverne efter fristens udløb helt fortaber retten til indløsning. En sådan præklusionsregel kan i øvrigt næppe antages at få større økonomisk betydning for feriefonden, idet det — når en rimelig indløsningsfrist gives — næppe vil blive store beløb, der kan indvindes ad denne vej.

Derimod mener kommissionen, at de *ferieberettigede* — som i bekendtgørelsen af 25. marts 1949 fastsat — også ved fremtidige mortifikationer bør have adgang til at få indløst gamle feriemærker, der af arbejdsgiveren fejlagtigt er indklæbet i deres feriemærkebog, såfremt de pågældende ikke kan få udbetalt et til de forældede feriemærker svarende beløb hos den arbejdsgiver, der er erstatningspligtig overfor den ferieberettigede som følge af begåede fejl.

Hvor ofte der bør foretages en opgørelse af feriefonden med mortifikation af gamle feriemærker og udstedelse af nye mærker, mener kommissionen ikke med større bestemthed at kunne udtale sig om. Det synes dog — også af administrative grunde — ikke muligt og ej heller påkrævet at lade udstede nye feriemærker hvert år, medens det muligvis vil være hensigtsmæssigt at gøre det hvert 5. år.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt en lovamdring er nødvendig til gennemførelse af de foran omtalte foranstaltninger, bemærkes, at der i den vide bemyndigelse, som er givet socialministeren i den nugældende ferielovs § 5, stk. 1, vel kan siges at være indeholdt en adgang til allerede nu at gennemføre en mortifikation. Under hensyn til, at dette faktisk ikke hidtil er sket, samt til, at den fremtidige ordning — som anført — klart bør omfatte en egentlig præklusion af retten til indløsning af gamle feriemærker efter fristens udløb, mener kommissionen dog, at der bør tilvejebringes udtrykkelig lovhjemmel for gennemførelse af mortifikationen. Dette bør efter kommissionens mening ske derved, at der optages en bestemmelse i ferieloven, der bemyndiger arbejds- og socialministeren til med henblik på periodisk opgørelse af feriemærkefonden at træffe bestemmelse om

mortifikation i forbindelse med udstedelse af nye feriemærker. Hertil sigter forslaget § 10, stk. 1.

Det foran anførte vedrørende mortifikation af feriemærker tager alene sigte på ferielovens feriemærkesystem, derimod ikke på de udenfor dette gældende, godkendte feriemærkeordninger, som efter kommissionens opfattelse må falde udenfor en sådan lovbestemmelse og i alle fald må afhænge af de bestemmelser, som indeholdes i disse ferieordninger.

ad forslaget § 10, stk. 2. Ny bestemmelse.

I den norske ferielovs § 11 bestemmes det, at departementet kan fastsætte mindre afgifter til feriefonden ved udlevering og indløsning af feriebøger og ved udbetaling af feriegodtgørelse, samt at afgifterne kan pålægges både arbejdsgivere og arbejdere. Det er i overensstemmelse hermed i en bekendtgørelse af 17. april 1948 fastsat, at postvæsenet skal kræve 25 øre for udlevering af hver feriemærkebog, en afgift, der bæres af arbejdsgiveren, at postvæsenet ved indløsning af feriemærkebøger fra feriegodtgørelsen skal fradrage 1 kr., når det samlede feriegodtgørelsesbeløb udgør mindst 100 kr., ellers 50 øre (ved delt udbetaling fradrages det fulde beløb første gang), og at arbejdsgivere, der udbetaler feriegodtgørelse kontant, skal betale en årlig afgift på 2 kr. for hver arbejder, der er under ferieloven; arbejdsgiveren kan fradrage 1 kr., halvdelen af afgiften, ved opgørelsen af feriegodtgørelsen til arbejderen.

Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har med hensyn til dette spørgsmål udtalt overfor ferielovskommissionen, at direktoratet vil finde det rimeligt, om der i den danske ferielov blev optaget lignende bestemmelser om afgifter ved udlevering af feriemærkebøger og ved indløsning af feriegodtgørelse. Direktoratet anfører til støtte herfor, at den enkelte arbejder under de nuværende forhold, hvor feriemærkebøgerne er gratis, i mange tilfælde er i besiddelse af flere feriemærkebøger, idet en beskæftiget, når han skifter plads, ofte vil skaffe sig en ny feriemærkebog. Dette bevirker, at bøgernes antal stiger, og medfører atter et betydeligt ekstraarbejde for postvæsenet, når en person har flere feriemærkebøger at indløse. Også ministeriet for offentlige arbejder har henledt opmærksomheden på dette forhold samt på det spild af papir, der her finder sted. Hvis der blev indført en afgift på feriemærkebøgerne, ville det efter direktoratets opfattelse medføre, at feriemærkebøgernes antal går ned, hvorved der ville blive sparet papir, samtidig med at postvæsenet ville blive lettet i sit arbejde.

Mod indførelse af en sådan ordning kan efter direktoratets opfattelse måske anføres, at en arbejder kan have en berettiget interesse i at have flere feriemærkebøger, idet han kan være interesseret i, at den ny arbejdsgiver ikke får at vide, hvad han har tjent i den tidligere plads.

Direktoratet anfører endelig, at en afgift dels af nye feriemærkebøger og dels ved feriegodtgørelsens indløsning vil bringe penge i feriefonden, og at det næppe kan anses for ubilligt, at den ferieberettigede må erlægge en vis afgift ved indløsningen, når disse beløb bliver anvendt til formål, som er i alle ferieberettigedes interesse.

Hvad først angår spørgsmålet om at pålægge *en afgift ved udlevering af feriemærkebogen* er kommissionen med direktoratet enig i, at en arbejder kan have en berettiget interesse i, at en senere arbejdsgiver ikke kan se, hvilken løn han har haft hos en tidligere arbejdsgiver, og derfor kan ønske at have to, eventuelt flere feriemærkebøger. Dette forhold vil dog formentlig kun gøre sig gældende i et forholdsvis begrænset antal tilfælde, og kommissionen mener herefter, at der som en ordensregel bør fastsættes en afgift for

hver feriemærkebog, der udleveres, ud fra ønsket om at befri administrationen af feriemærkesystemet for unødigt besvær og i videst muligt omfang at undgå spild af papir.

Kommissionen foreslår derfor, at der ved udlevering af en af postvæsenets feriemærkebøger opkræves en afgift, som passende kan fastsættes til et beløb af 25 øre pr. bog, i lighed med den norske ordning.

Under hensyn til, at formålet med en sådan afgift i første række er at modarbejde eventuelle tendenser til sløseri fra de ferieberettigedes side, kan kommissionen gå ind for, at en sådan afgift pålægges den ferieberettigede, selvom man fra nogle sider har udtalt en vis betænkelighed ved, at den ferieberettigede skal bære afgiften alene. De pågældende medlemmer har anført, at der i hvert fald ikke bør blive spørgsmål om afgifter af feriemærkebøger eller feriekort uden for post-feriemærkesystemet, idet arbejdere, der eventuelt vekselvis arbejder under flere systemer, i alle fald ikke bør betale flere afgifter for feriemærkebøger inden for samme ferieår.

I overensstemmelse hermed omfatter kommissionens forslag om en afgift på 25 øre af hver feriemærkebog alene de bøger, der anvendes indenfor ferielovens feriemærkesystem.. Kommissionen mener ikke, at det er muligt at fastsætte tilsvarende afgifter til feriefonden af feriemærkebøger ell. lign., der anvendes indenfor de overenskomstmæssige ferieordninger, hvor udgifterne bæres af organisationerne og ikke belaster det offentlige med udgifter eller besvær. Dertil kommer, at i tilfælde, hvor en arbejder må have flere slags feriemærkebøger fordi han i ferieåret har arbejdet under forskellige ferieordninger, ville en afgift af hver feriemærkebog efter kommissionens opfattelse forekomme ubillig.

Med hensyn til spørgsmålet om at opkræve en særlig afgift ved indløsning af feriemærkebøger og eventuelt tillige ved kontant udbetaling er der i kommissionen enighed om, at en sådan afgift vanskeligt kunne motiveres med, at afgiften skulle dække udgifterne ved det offentliges administration af feriemærkeordningen; indenfor ferielovens feriemærkesystem dækkes postvæsenets administrationsudgifter gennem renterne af feriemærkefonden, og hvor der er tale om feriemærkeordninger udenfor ferieloven, hviler administrationen i sig selv uden offentlig støtte, og udgifterne herved afholdes af vedkommende organisation eller arbejdsgiver.

Kommissionen er herefter af den opfattelse, at en afgift af den her omhandlede art alene vil kunne begrundes med hensyn til at søge feriefondens midler forøget.

Da det imidlertid vil være umuligt at kontrollere en sådan ordning, hvor postvæsenets feriemærkesystem ikke anvendes, f. ekg. i de tilfælde, hvor der ydes ferie med løn, og da det ville være urimeligt at pålægge afgiften alene i de tilfælde, hvor postvæsenets feriemærkesystem anvendes, er man i kommissionen enedes om ikke at foreslå en sådan ordning indført.

ad forslaget § 11, stk. 1. Overgangsbestemmelse.

Medhjælperlovens bestemmelser om frihed og ferieloven hviler på forskellige principper. Den ferie, en medhjælper indtjener, er betinget af 6 måneders, eventuelt 12 måneders arbejde, men kan ydes i det samme år, den er indtjent. Ferieretten efter ferieloven opnås efter mindst 6 dages sammenhængende arbejde og ydes først i den efter ferieårets udløb indtrædende ferieperiode. Som følge heraf vil der i tilfælde af, at en person ved ferielovens ikrafttræden overgår fra at være omfattet af medhjælperloven til at være omfattet af ferieloven, opstå visse overgangsvanskeligheder.

Et eksempel vil vise disse vanskeligheder:

En medhjælper ansættes den 1. januar 1952 og fratræder den 1. juli 1952. Tænkes ferieloven sat i kraft pr. 1. april 1952, og undtagelsesbestemmelsen for medhjælperne ophævet, har den pågældende tjent 3 måneder under medhjælperlovens ferieregler, når disse ophæves fra den 1. april 1952, men har ikke opnået ret til ferie, da der efter medhjælperlovens ferieregler kræves 6 måneders arbejde for opnåelse af ferieret. Denne ret ville han derimod have haft, såfremt medhjælperloven fortsat havde været gældende indtil den 1. juli 1952. For at imødegå vanskelighederne ved overgangen fra medhjælperlovens ferie-system til ferielovens foreslår kommissionen de i § 11, stk. 1, indeholdte overgangsbestemmelser, hvorom man skal gøre følgende bemærkninger:

Den i paragraffen foreslåede indledende bestemmelse er lovteknisk næppe nødvendig, men er medtaget for at gøre det klart, at alle bestemmelserne i stk. 1 handler om medhjælpernes stilling i overgangstiden fra medhjælperlovens ferie-system til ferielovens.

Bestemmelsen i *pkt. a* behøver i og for sig heller ikke at optages i loven, idet det er en selvfølge, at medhjælperforhold, der *er afsluttet for den ændrede ferielovs ikrafttræden eller samtidig hermed*, helt må falde ind under medhjælperlovens § 20 om medhjælperens ret til frihed. Bestemmelsen er medtaget for at gøre forholdet klart for alle.

At et medhjælperforhold, der *først påbegyndes efter den nye ferielovs ikrafttræden eller samtidig hermed*, eller fornys fra dette tidspunkt, på den anden side helt — respektive for den fornyede periode — må være omfattet af denne lovs feriebestemmelser, er ligeledes en selvfølge, og dette har man fundet det unødvendigt udtrykkeligt at fastslå i loven.

Tilbage er de medhjælperforhold, der *er påbegyndt før den ændrede ferielovs ikrafttræden og fortsætter efter dette tidspunkt*. Herom handler *pkt. b og c*.

Ved formuleringen af disse bestemmelser har man taget sit udgangspunkt fra det for det store antal medhjælperne på landet stadig gældende forhold, at kontrakten løber på y_2 år fra den 1. maj eller den 1. november.

Forholdet kan da ligge således, at medhjælperen

1) allerede før den ændrede ferielovs ikrafttræden pr. en 1. april har erhvervet ret til ferie (frihed) i 6 dage efter medhjælperloven, fordi han har været i vedkommende arbejds-givers tjeneste i 6 måneder eller mere — op til 12 måneder —, eller

2) ikke før den ændrede ferielovs ikrafttræden pr. en 1. april har erhvervet ret til ferie (frihed) efter medhjælperloven, men ville have erhvervet den inden ferieperiodens begyndelse i dette år (2. maj), hvis medhjælperlovens § 20 havde været gældende også efter 1. april, eller endelig

3) hverken inden vedkommende 1. april eller inden ferieperiodens begyndelse (2. maj) har erhvervet ret til ferie (frihed) efter medhjælperloven.

De to første tilfælde omhandles i paragraffens *pkt. b*. Det fastsættes, at i disse tilfælde skal medhjælperens ferie (frihed), hvis han ikke allerede har fået den, gives efter medhjælperlovens regler. Man kan imidlertid ikke se bort fra, at det vil kunne medføre ulemper for arbejdsgiveren at skulle undvære medhjælperen i april måned, hvor landbrugets forårsarbejder er begyndt, og man foreslår derfor tillagt arbejdsgiveren en ret til at erstatte medhjælperens frihed med feriegodtgørelse, der skal ydes med 4 pct. af den indtjente løn og på sædvanlig vis af arbejdsgiveren indsættes i en af postvæsenets feriemærkebøger, således at feriegodtgørelsen først kan hæves, når medhjælperen står umiddelbart for at skulle holde ferie.

Det er imidlertid muligt, at arbejdsgiveren netop for at undgå at skulle give medhjælperen fri i den travle april måned allerede forud har givet ham den frihed, som han først har erhvervet ret til efter 6 måneders tjeneste. Forsåvidt medhjælperen derved har fået frihed også i forhold til den april måned, ved hvis begyndelse den ændrede ferielov er trådt i kraft, er det en selvfølge, at medhjælperen ikke kan kræve feriegodtgørelse efter den nye ferielov i forhold til lønnen for denne måned.

Fra det tidspunkt, til hvilket der allerede er givet eller gives ferie (frihed) efter medhjælperloven, træder ferielovens bestemmelser i kraft. Det bemærkes herved, at det i en række tilfælde ikke vil kunne undgås, at medhjælperen i den første ferieperiode efter ferielovens ikrafttræden står uden ferieret og uden feriegodtgørelse. Dette sidste ville kun kunne undgås, hvis man pålagde arbejdsgiveren en pligt til i det forudgående ferieår at give medhjælperen samme feriegodtgørelse i feriemærker som den, der ydes arbejdere indenfor andre erhverv. Dette ville imidlertid betyde en dobbeltydelse for en medhjælperes arbejdsgiver, idet han indenfor det pågældende år har pligt til at give medhjælperen ferie (frihed) efter medhjælperloven, og en sådan dobbeltydelse finder man det ikke tilstrækkelig begrundet at pålægge ham.

Det foran under 3 nævnte tilfælde omhandles i paragraffens pkt. c. Det fastsættes her, at hvis et medhjælperforhold er påbegyndt indenfor de sidste 4 måneder før lovens ikrafttræden en 1. april, således at medhjælperen hverken pr. 1. april eller inden ferieperiodens begyndelse (2. maj) i vedkommende år har erhvervet ret til ferie (frihed) efter medhjælperloven, skal hans ret til ferie og feriegodtgørelse alene afgøres efter den nye ferielovs bestemmelser, dog at der for tiden forud for ferielovens ikrafttræden kun erhverves ret til 1 dags ferie pr. måned og kun til en feriegodtgørelse af 4 pct. Det drejer sig her om medhjælperforhold, der er indgået i tiden mellem 1. december i året forud for ferielovens ikrafttræden og 31. marts i det år, hvor ferieloven træder i kraft pr. 1. april.

For at gøre det ganske klart, at bestemmelsen i pkt. c. også må gælde i tilfælde, hvor medhjælperforholdet er påbegyndt allerede forud for forannævnte 1. december, men hvor den 6 måneders periode, der giver ret til ferie (frihed) efter medhjælperloven er udløbet pr. 1. december eller i tiden mellem nævnte dato og ferielovens ikrafttræden, og hvor medhjælperforholdet løber videre, har man indsat ordene: „eller fornyet" i pkt. c, jfr. herved medhjælperlovens § 5.

Bestemmelsen i pkt. c betyder, at man giver den nye ferielovs bestemmelser tilbagevirkende kraft for en kort periode og tillægger medhjælperen en ferieret for vedkommende periode, som han ikke har erhvervet krav på i henhold til medhjælperlovens § 20. Man må imidlertid ved afvejningen af, om medhjælperen helt skal stå uden ferieret på grundlag af disse måneders tjenesteforhold, eller om man skal tillægge ham en sådan ved at bringe den nye ferielovs bestemmelser til gyldighed allerede for disse måneder, finde det rimeligst at vælge det sidste, hvorved man også har taget i betragtning, at en medhjælper i øvrigt — som allerede nævnt — kan blive vanskeligt stillet i den første ferieperiode efter hans overgang fra medhjælperlovens feriesystem til ferielovens.

Det bemærkes endelig, at man i de foranstående bemærkninger er gået ud fra, at den nye ferielov sættes i kraft fra en 1. april, således som man har anbefalet, se side 98.

Skulle den imidlertid blive foreslået sat i kraft fra en anden dato, må der finde de fornødne ændringer sted i forslagets § 11, stk. 1, og i foranstående bemærkninger.

ad forslagets § 11, stk. 2.

Da der må meddeles de i henhold til den gældende ferielovs § 6, stk. 1 og 2, godkendte

overenskomster og regulativer fornyet godkendelse, når den nye ferielov træder i kraft, idet de må tilpasses til denne lovs ændrede bestemmelser, må man kræve, at fornyelserne sker indenfor en rimelig frist. Der må imidlertid nødvendigvis hengå en vis tid, inden overenskomster og regulativer kan indsendes til godkendelse, og man har derfor i loven foreslået en frist af 1 år. Bestemmelserne om feriens længde og feriegodtgørelsens størrelse i den nye ferielov bør dog straks træde i kraft også for det af overenskomsterne og regulativerne omfattede område.

ad forslagens § 12, stk. 1.

Hvis en 3-ugers ferie og en dertil svarende højere feriegodtgørelse gennemføres, vil enhver ferieberettiget have ret til at oppebære denne højere feriegodtgørelse straks fra lovens ikrafttræden.

Da det imidlertid er ferielovens princip, at der i et ferieår oparbejdes ret til ferie og feriegodtgørelse til brug i den efterfølgende ferieperiode, vil ret og pligt til at holde den længere ferie ikke indtræde straks i den første efter lovens ikrafttræden indtrædende ferieperiode, men først i den derefter følgende ferieperiode.

Et eksempel vil klargøre dette:

Tænker man sig, at ferieloven træder i kraft den 1. april 1952, vil en ferieberettiget oppebære den forhøjede feriegodtgørelse straks fra 1. april 1952, men vil ikke have ret og pligt til at holde 3 ugers ferie i ferieperioden i 1952, men derimod først i ferieperioden i 1953.

Det vil efter kommissionens mening være mest praktisk, om en ændret ferielov sættes i kraft fra et ferieårs begyndelse og ikke i ferieårets løb.

ad forslagens § 12, stk. 2.

Nugældende lovs § 10, stk. 2, er sålydende:

„Regeringen bemyndiges til ved kongelig anordning at sætte denne lov i kraft på Færøerne med de lempelser, som ifølge disse øers særlige forhold måtte findes hensigtsmæssige“.

Ifølge lov nr. 137 af 23. marts 1948 om Færøernes hjemmestyre bilag a, pkt. 5, kan Færøerne overtage ferielovgivningingen som selvstyreanliggende, hvilket ifølge de for kommissionen foreliggende oplysninger da også er sket. Heraf følger, at en ny dansk ferielov ikke kan gælde for Færøerne.

København, i marts 1951.

Axel Ahm.	for Boeck-Hansen, Hans L. Larsen.	Borreschmidt.	J. Christiansen.	Erik Dreyer. Formand.
Einer-Jensen.	Eiler Jensen.	Chr. Larsen.	Hans L. Larsen.	Harald Nielsen.
Carl Plum.	Raft.	Hans Rasmussen.	Vilh. Rasmussen.	
Karl Skytte.		V. Wedell-Wedellsborg.		

Skeel.

Memorandum vedrørende de økonomiske virkninger af en forlængelse af ferien.

Af kommitteret *Jørgen S. Dich.*

Formålet med den efterfølgende redegørelse er ikke at søge frem til en afgørelse af spørgsmålet om, hvorvidt en ferieforlængelse med lønkompensation bør gennemføres, men alene at pege på visse virkninger og forhold, der kan have betydning ved overvejelse af, hvorvidt, hvornår og under hvilke former en ferieforlængelse bør føres ud i livet.

Virkningerne af en forlængelse af ferien indtræder dels som en følge af selve ferieforlængelsens direkte indflydelse på produktion og beskæftigelse, dels som følge af, at udgiften til godtgørelse for en forlængelse af ferien tænkes pålagt arbejdsgiverne og derfor i det væsentlige kommer til at virke som en forhøjelse af lønnen.

I det efterfølgende skal man først behandle feriens direkte økonomiske virkninger og derefter i et senere afsnit undersøge de økonomiske virkninger af den lønforhøjelse, som feriegodtgørelsen indebærer.

Man går i det følgende ud fra en forlængelse af ferien med en uge, men de forskellige økonomiske betragtninger, der er anført, har naturligvis betydning både for vurdering af kortere eller større forlængelse af ferien.

I.

De direkte virkninger af en forlængelse af ferien.

A. Ferieforlængelsens indflydelse på nationalindtægten.

En forlængelse af ferien med en uge betyder, at en fuldt beskæftiget person vil få den samlede arbejdstid i årets løb reduceret med ca. 2 pct. *) Man må herefter spørge, om virkningerne af en almindelig ferieforlængelse vil være en reduktion i produktionen på ca. 2 pct. eller — da bruttonationalproduktionen for 1949 er anslået til 20,7 milliarder kr. — en nedgang på ca. 400 mill. kr.

Det vil fremgå af det efterfølgende (pkt. 1 — 7), at denne procent angiver et maximum, som man af mange forskellige grunde langt fra vil nå op på.

*) Ferieforlængelsen på en uge vil medføre en noget mindre nedgang i arbejdstiden for de beskæftigede end 48 timer, idet en del af de beskæftigede har været arbejdsløse siden sidste ferie og derfor heller ikke (bortset fra de tilfælde, hvor virksomhederne lukker fuldstændig) opnår den fulde ferie. Med den gældende arbejdsløshedsprocent på 5 skulle arbejdstidsforkortelsen blive 48 timer + højst 2 timer 24 minutter. Da en del af de arbejdsløse, jfr. herom nedenfor, tager ferie i deres arbejdsløshedsperiode, må de 2 timer 24 minutter dog reduceres noget.

1. Vigtigst blandt de faktorer, som i denne henseende er af betydning, er, at den store gruppe *selvstændige erhvervsdrivende* indenfor landbrug, industri, handel og transport — som ialt andrager op imod $\frac{1}{3}$ af samtlige deltagere i produktionen — kun i meget begrænset omfang vil forlænge deres egen ferie som følge af en forlængelse af den lovbestemte ferie for deres arbejdere. Store dele af denne gruppe vil i forvejen være relativt frit stillet med hensyn til at fastlægge længden af deres ferie på det niveau, de ønsker.

Såfremt de selvstændige erhvervsdrivende ikke forlænger deres ferie, vil dette medføre en betydelig reduktion af de samfundsøkonomiske virkninger og den med ferien følgende arbejdstidsforkortelse.

2. I visse tilfælde kan ferien medføre, at en del af den *økonomiske virksomhed forskyder sig over på personer, der ikke omfattes af ferieordningen*, f. eks. de selvstændige erhvervsdrivende, bl. a. butiksindehavere o. lign. Ved en forlænget ferie i vintersæsonen indenfor landbruget vil en del af arbejdet overgå på landbrugeren.

3. Hvis ferieforlængelsen ikke tænkes at omfatte de *funktionærer, der i forvejen har 3 ugers ferie*, begrænses virkningerne også af denne grund. Der foreligger ikke oplysninger om, hvor stor en del af funktionærerne, der har 3 ugers ferie.

4. Ved en forlængelse af ferien vil arbejdsgiverne naturligvis såvidt muligt søge at opretholde produktionen. Dette kan ske ved antagelse af arbejdere til erstatning for de ferierende, ved produktionsforskydning til andre tider af året eller ved forøget kapacitetsudnyttelse af arbejdskraften. I det efterfølgende skal man se nærmere på, under *hvilke betingelser en sådan opretholdelse af produktionen kan finde sted*.

1) Af betydning i så henseende er det, om *arbejdskraften er fuldt udnyttet i hele arbejdsperioden*, således at produktionsresultatet er afhængigt af det antal timer, hvori der arbejdes. Dette tilfælde, der vil være det normale for de allerfleste fag, behandles nedenfor, medens tilfælde, hvor der ikke er fuld kapacitetsudnyttelse, omtales under 2. (jfr. side 107.

Opretholdelse af produktion og omsætning forudsætter under de nævnte forudsætninger, at man må antage arbejdere inden for den periode, hvor man i pågældende virksomhed holder ferie, eller forøge produktionen uden for det tidsrum, hvor virksomheden helt eller delvis standses som følge af ferieordningen.

a. I virksomheder, hvor *produktionsrytmen året igennem ligger fast* således at forstå, at denne ikke kan ændres som en direkte eller indirekte følge af en forlænget ferie, er mulighederne for at skaffe arbejdskraft til erstatning for de ferierende begrænset til den ledighed, der findes inden for ferielovsperiodens 5 måneder (eller indenfor den del af ferielovsperioden, hvor pågældendes virksomhed faktisk har arbejdere på ferie).

En fast produktionsrytme foreligger enten, hvor produktionen er jævnt fordelt gennem årets 12 måneder på grund af fuld udnyttelse af virksomhedernes kapitalanlæg, eller hvor sæsonvariationerne i beskæftigelsen af produktionsmæssige grunde ligger nogenlunde fast, f. eks. inden for nybyggeriet eller andre virksomheder, der er afhængige af vejrforholdene. Også sæsonvariationerne i efterspørgslen kan medføre en fast produktionsrytme, når lagring af forskellige grunde ikke er mulig eller kun mulig i begrænset omfang. En fast produktionsrytme af disse grunde foreligger f. eks. inden for bryggeri- og maltstofproduktionen og inden for den virksomhed, der er bestemt af rejse- og forlystelseslivet i ferietiden.

Hvis man tænkte sig, at man i denne gruppe af fag fordelte en ferieforlængelse på en uge jævnt over de 5 feriemåneder (det er således tilfældet inden for sprit- og gær-fabrikation, bryggeri- og malffabrikation og mineral vandsfabrikation), måtte antallet af

2 X 12

ledige i hvert fag udgøre mindst — pct. = $4\frac{4}{5}$ pct. gennem hele perioden, såfremt det skulle være muligt at erstatte de ferierende med ny arbejdskraft. Dette betyder imidlertid, at arbejdsløsheden måtte være en del højere, idet de arbejdsløse langtfra alle ville være fuldt kvalificeret til at indtræde som erstatning for ferierende arbejdere. En del af de arbejdsløse er ukvalificeret til en række arbejder på grund af alder, dårlig uddannelse eller lignende årsager. Dertil kommer, at en del af arbejdsløsheden henhører under den såkaldte skifte-arbejdsløshed, d. v. s. omfatter arbejdere, der er ved at skifte plads, og som i perioden mellem deres sidste arbejde og det nye ofte vil blive udsat for en vis kortvarig og i mange tilfælde helt uundgåelig arbejdsløshed. En vis del af arbejdsløsheden skyldes også vejrforhold, f. eks. skyldes en ikke ubetydelig del af arbejdsmændenes arbejdsløshed, arbejdsløshed på regnvejrsdage.

Arbejdet i en række virksomheder og brancher er endvidere så individuelt, at det ikke er muligt umiddelbart og for en kortere periode at erstatte enhver arbejder med ledig arbejdskraft, selv om den ledige arbejdskraft opfylder de almindelige kvalifikationer for at kunne beskæftiges i faget.

Arbejdsløsheden må altså overstige det teoretiske minimum på $4\frac{4}{5}$ pct., men hvor meget arbejdsløsheden skal ligge over dette minimum vil være højst forskelligt i de forskellige fag og brancher, men som summarisk gennemsnit kan man muligvis regne med, at tillæget ikke vil ligge under 3 pct., sandsynligvis vil det ligge en del højere. En arbejdsløshed på ca. 8 pct., når man bygger på de ureducerede tal, og noget mindre, når man går ud fra de reducerede tal, i feriemånederne i disse fag er derfor forudsætningen for, at den fornødne erstatningsarbejdskraft skulle være til rådighed.

Det bemærkes, at det ikke er tilstrækkeligt, at den gennemsnitlige arbejdsløshed for samtlige fag ligger på dette niveau, men at hvert enkelt fag og branche ikke må have en arbejdsløshed, der ligger lavere end dette niveau.

Det er heller ikke tilstrækkeligt, at dette niveau er opretholdt for hele perioden under eet, men denne arbejdsløshed skal opretholdes for hver enkelt måned inden for den anførte periode.

I mange tilfælde kræver arbejdet yderligere en særlig tilvænning og kendskab til forholdene på arbejdspladsen, en speciel uddannelse, en særlig dygtighed o. s. v., altsammen forhold der gør, at man ved indsættelse af ledig og i øvrigt kvalificeret arbejdskraft ikke vil kunne undgå produktionsmæssige virkninger. Man må dog gå ud fra, at virkningerne heraf vil være forholdsvis ringe.

Det vil ses, at i perioder med god beskæftigelse vil det fornødne antal ledige til erstatning for de ferierende ikke være til stede. I 1948 var der kun 1 fag (søfyrbøderne), som i hver enkelt måned fra maj til september havde over 9 pct. arbejdsløshed. En forlængelse af ferien med 1 uge vil altså i sådanne tilfælde medføre en knaphed på arbejdskraft, der i de heromhandlede fag med fast produktionsrytme vil medføre en formindsket produktion.

Man vil af disse betragtninger se, at opfyldelse af kravet om fuld beskæftigelse i sommermånederne vil medføre, at en forlængelse af ferien indenfor ferielovsperioden i disse fag betyder en formindsket produktion.

b. Mulighederne for at finde erstatningsarbejdskraft er større i de fag eller virksomheder, hvor produktionsrytmen kan forskydes, således at en forøget produktion kan finde sted også udenfor ferielovsperiodens 5 måneder. Hvor en sådan forskydning af produktionen kan finde sted, behøver man end ikke at antage nye arbejdere, men kan blot beskæftige den normale stab igennem en længere tid af året, end man tidligere har gjort. En udfligning af produktionen over en længere periode kan normalt finde sted, hvor der kan produceres for lager, og hvor anlæggets kapacitet ikke er fuldt udnyttet året igennem. En sådan udfligning af produktionsperioden er ofte mulig, selv om sæsonsvingninger i beskæftigelsen er et resultat af svingninger i efterspørgslen. I mange tilfælde vil den efterspørgsel, der ikke kan tilfredsstilles på det „normale“ tidspunkt, blive udsat og dukke op på et senere tidspunkt. Det er f. eks. almindelig vane, at man lader reparere ejendomme i forårs-sæsonen. Er det imidlertid ikke muligt at skaffe den fornødne arbejdskraft på dette tidspunkt af året, vil dette som regel ikke medføre, at reparationerne undlades, men de vil blive henlagt til en anden periode, f. eks. til efteråret og vinteren.

Det er næppe muligt at sige noget bestemt om, hvor stor en del af industrien der hører under den gruppe, hvor en forskydning af produktionsrytmen kan finde sted, men det må antages, at denne gruppe omfatter en betydelig del af den samlede industrielle produktion.

Det kan tilføjes, at i de tilfælde, hvor produktionsrytmen er bestemt af, at det for arbejdsgiveren er billigere at lade sin produktion og beskæftigelse følge efterspørgslen frem for at vælge en mere jævn produktion og derfor producere for lager, vil en forskydning af produktionen kunne betyde en samfundsøkonomisk besparelse. Vælger man en produktionsrytme, der indebærer svingninger i beskæftigelsen fremfor at producere jævnt, medfører dette en arbejdsløshed, og der påføres derved samfundet (arbejdsløsheds-kasserne, staten og kommunen) en udgift, der i mange tilfælde vil være højere end den udgift, der samfundsmæssigt følger af en større produktion for lager. Da imidlertid den udgift, der er forbundet med større arbejdsløshed, ikke indgår i arbejdsgivernes driftskalkulationer, kan de ikke øve nogen indflydelse på deres økonomiske overvejelser, og der vil derfor i mange tilfælde blive disponeret på en måde, der samfundsøkonomisk medfører tab. Hvis ferien bidrager til en jævnere produktion, vil der altså på denne konto kunne indvindes samfundsmæssige besparelser.

Hvis man tænkte sig det ydertilfælde, at en ferieperiode på 1 uge kunne fordeles jævnt over 7 måneder, der falder uden for ferielovsperioden, bliver den minimalarbejdsløshed, der indenfor disse 7 måneder må udkræves, for at den fornødne erstatningsarbejds-kraft kan tilvejebringes $\frac{2 \times 12}{7} = 3\frac{3}{7}$ pct. Foretages der tillæg for skiftarbejdsløshed, og tages der hensyn til, at en del af de arbejdsløse ikke er kvalificerede, kommer man formentlig til en arbejdsløshedsprocent på ca. 7.

Da arbejdsløsheden jo normalt er større i wintersæsonen, er der større muligheder for at skaffe sig erstatning ved indsætning af ledig arbejdskraft. Med den gode beskæftigelse, der har været i 1947 og 1948, har mulighederne for at skaffe erstatningsarbejds-kraft i vintermånederne dog været ret begrænsede, jfr. nedenstående tabel (reducerede tal) over fag med en høj arbejdsløshedsprocent om vinteren.

I perioder med større arbejdsløshed eller indenfor de fag, f. eks. arbejdsmændene, hvor der findes og også i fremtiden må forventes at være en vis arbejdsløshed, er det klart, at mulighederne for at skaffe erstatningsarbejds-kraft som følge af en arbejdstidsforkortelse er størst. Feriens virkninger på produktionen aftager med andre ord med arbejdsløshedens størrelse.

Fag med stor arbejdsløshed i vintermånederne.

(reducerede tal).

	Gen. medlemstal 1947	1947			1948			
		okt.	novbr.	decbr.	jan.	febr.	marts	april
Arbejdsmænd	237 329	(3,3)	(6,2)	11,2	20,9	20,4	(7,8)	(4,0)
Gartneriarbejdere	3 676	(1,7)	(4,0)	9,9	33,7	30,4	(7,8)	(1,0)
Malersvende	8 958	(0,3)	(7,7)	19,4	27,7	20,5	(5,5)	(-)
Murere	10 519	(-)	(0,9)	(4,9)	33,5	41,0	(3,4)	(0,1)
Musikere	2 013	9,0	8,5	17,7	12,8	9,0	(6,8)	(7,2)
Søfyrbødere	1 850	15,8	16,0	18,7	18,6	18,6	19,7	18,3
Sømænd	4 083	8,3	8,9	12,5	14,6	12,7	12,4	9,8
Tjenere	8 714	(4,5)	(6,5)	10,1	8,4	(7,8)	(7,2)	(3,9)
Tømrere	9 825	(0,9)	(1,6)	(2,9)	9,1	9,1	(6,2)	(1,6)

Det fremhæves undertiden, at en forlængelse af ferien ikke er så stærkt påkrævet i perioder eller i fag med stor arbejdsløshed, idet arbejderne i de tider, hvor de er arbejdsløse, får en vis form for „ferie“ i den forstand, at de får hvile. Der findes visse ydertilfælde, hvor denne betragtning er berettiget. Bro-læggerne, hvis årsindtægt svarer til, hvad andre arbejdere med fuld beskæftigelse opnår, er jo fri for arbejdet det meste af vinteren og har derfor ikke samme behov for en yderligere ferieforlængelse i sommermånederne som personer, der er beskæftiget hele året rundt. Bortset man imidlertid fra disse ydertilfælde, må det erindres, at arbejdsløsheden selv i fag med stor arbejdsløshed som regel er koncentreret på en begrænset del af arbejderne, og at derfor de arbejdere, som har regelmæssig beskæftigelse hele året rundt, i disse fag ikke er anderledes stillet end arbejderne i fag med ringe eller ingen arbejdsløshed.

Til belysning heraf er anført nedenstående tabel om arbejdsløsheden fordelt efter ledighedens længde i et år.

	Arbejdere Abs.tal	pct.	Samlet antal ledige dage	pct.
Ingen ledighed	369 911	63,4		
1 måned	64 245	11,0	803 063	5,1
2 måneder	31 430	5,4	1 178 625	7,5
3½ måned	71 103	12,2	6 185 961	39,6
5½ måned	31 293	5,4	4 287 141	27,5
7½ måned	10 440	1,8	1 952 280	12,5
9½ måned	3 160	0,5	748 920	4,8
11 måneder	1 676	0,3	460 900	3,0
Ialt	583 258	100	15 616 890	100

Gennemsnitligt antal ledige dage pr. forsikret 27,1

Det fremgår heraf, at ca. 60 pct. af arbejderne ikke i tider med god beskæftigelse har nogen arbejdsløshed. Al arbejdsløshed i 1948 var fordelt på 40 pct. af arbejderne, og denne fordeling var i høj grad ulige, således som omstående tabel udviser.

6/10 af arbejderne bærer	0	pct. af arbejdsløsheden.
1/10 - — —	3,1	— -
1/10 - — —	10,3	— -
1/10 - — —	32,3	— - —
1/10 - — —	54,3	— - —
	100	— - arbejdsløsheden.

Over halvdelen af al arbejdsløshed i et enkelt år hviler på 1/10 af arbejderne og 87 pct. på 2/10. Det er derfor kun en ringe del af arbejderne, der i normale tider overhovedet er udsat for arbejdsløshed.

Det vil herefter være af interesse nærmere at betragte, *hvorledes ferien faktisk fordeles sig over måneder eller uger*. Til belysning heraf har man indhentet oplysninger fra postvæsenet, som har statistik over, hvor store beløb der månedligt udbetales på de ferieböger, der præsenteres til indløsning på posthusene. Endvidere har man anmodet det statistiske departement om at udarbejde en tabel over feriens fordeling på uger indenfor hver enkelt industri, der omfattes af den månedlige produktionsstatistik. Statistikken omfatter dog ikke de industrier, hvorfra der ikke foreligger ugentlige oplysninger om beskæftigelsen, f. eks. teglværker, kalkværker, garveri- og skotøjsfabriker. Endvidere foreligger der ikke tilstrækkeligt materiale fra konfektionsindustrien, jfr. bilaget, af større betydning.

I nedenstående tabel er oplysninger fra de to kilder i statistikken anført for 1948.

	Postvæsenets statistik		Produktionsstatistikken	
	Beløb af indløste feriemærker (1 000 kr.)	Index	Antal ferierende arbejdere	Index
Januar	31	0,1	—	
Februar	21	0,1	—	
Marts	32	0,1	—	
April	298	1,2	522	0,2
Maj	5 706	22,9	19 030	5,9
Juni	5 459	21,9	27 931	8,6
Juli	9 474	38,0	254 199	78,4
August	2 615	10,5	19 980	6,2
September	1 099	4,4	2 383	0,7
Oktober	91	0,4	—	
November	39	0,2	—	
December	38	0,2	—	
Ialt	24 903	100,0	324 045	100,0

Postvæsenets statistik omfatter ca. 25 mill. kr. eller kun ca. 15 pct. af den samlede udbetaling af ferieløn. Antallet af indløste ferieböger udgjorde ikke desto mindre 317 242. Produktionsstatistikken er mere omfattende, idet den ialt omfatter 324 000 arbejdere.

Det fremgår, at ferien i industrien er langt mere koncentreret på enkelte sommermåneder, end ferien er hos de arbejdere, hvis feriemærker indløses gennem postvæsenet, og som for en væsentlig del er beskæftiget udenfor industrien.

Årsagen til den store spredning i postvæsenets statistik ligger i flere forskellige forhold: for det første indgår der i postvæsenets udbetalinger også de arbejdsløses ferie-

penge, som ofte kommer til udbetaling, så snart ferielovens ferieperiode begynder den 2. maj, hvorfor også majtallet ligger relativt højt.*)

For det andet indgår der i postvæsenets udbetalinger feriegodtgørelse til arbejdere, der har dispensation fra ferielovsperioden, medens sådanne dispensationer kun i meget begrænset omfang forekommer i industrien. For det tredje er total lukning af hele virksomheden i 14 dage i juli måned ret udbredt i industrien, medens det kun forekommer ret sjældent i de øvrige erhverv, hvis arbejderes feriegodtgørelse indgår i postvæsenets udbetalinger, jfr. nedenfor.

Til yderligere belysning af feriens fordeling er oplysninger fra den månedlige produktionsstatistik nedenfor angivet med inddeling pr. uge.

Antal ferierende arbejdere i virksomheder omfattet af produktionsstatistikken.

	Antal	Procent.
April.	522	0,2
1. maj — 7. maj.	3 524	1,1
8. maj —14. maj.	5 082	1,6
15. maj —21. maj.	4 838	1,5
22. maj —28. maj.	4 598	1,4
29. maj — 4. juni.	2 306	0,7
5. juni - 11. juni	2 843	0,9
12. juni - 18. juni	3 867	1,2
19. juni —25. juni.	5 568	1,7
26. juni — 2. juli	20 069	6,2
3. juli — 9. juli	78 842	24,3
10. juli —16. juli	92 743	28,6
17. juli -23. juli	49 815	15,4
24. juli —30. juli	25 733	7,9
31. juli — 6. august	9 322	2,9
7. august —13. august	5 581	1,7
14. august—20. august	3 505	1,1
21. august—27. august	2 288	0,7
28. august— 3. september	1 438	0,4
September.	1 561	0,5
	1 alt... 324 045	100,0

Denne oversigt i forbindelse med underbilag 1 giver udtryk for en endnu større koncentration end statistikken over feriens fordeling på måneder.

Indenfor den af statistikken omfattende del af industrien har 82,4 pct. af alle arbejdere ferie inden for 5 ugers perioden 26. juni—30. juli, og 68,3 pct. har ferie indenfor 3 ugers perioden 3. juli—23. juli, og 52,9 pct. indenfor de 14 dage fra den 3. juli—16. juli. I visse virksomheder er koncentrationen endnu større. I bomuldsindustrierne (jfr. underbilaget) er al ferie koncentreret i perioden 3. juli—16. juli. Papirfabrikerne har ligeledes koncentreret

*) Det kan i denne forbindelse oplyses, at arbejdsmændene kontrolsted i Ingerslevgade, der omfatter ca. 54 000 personer for hele København, i tidsrummet fra den 2. maj—30. september 1948 afkontrollerede 3 467 ledige og påtegnede 6 400 feriekort ialt, d. v. s. gennemsnitligt 290 pr. uge, og af disse var ca. 50 pct. i maj måned.

ferien på 14 dage (26. juni—9. juli). I bomuld s væverier og trikotagefabriker er hele ferien koncentreret på 3 ugers perioden 3. juli—23. juli. Omvendt findes der en meget stor spredning af ferien indenfor sprit- og gærfabriker, bryggerierne og mineralvandsfabriker. I den egentlige ferieperiode i juli og august måned har kun ca. 4 pct. af arbejderne ferie pr. uge. Derimod er der en vis ophobning i begyndelsen af maj. I 3 ugers perioden 1. maj—21. maj har 37,4 pct. af arbejderne ferie.

På basis af tallene fra postvæsenet og produktionsstatistikken har man nedenfor forsøgt at foretage en beregning over, hvorledes *ferien påvirker beskæftigelsen* for medlemmer af arbejdsløshedskasserne, idet man som udgangspunkt har foretaget en beregning af de normale sæsonbevægelser i beskæftigelsen på basis af perioden 1946—48 (kol.l.).

Feriens beregnede indflydelse på beskæftigelsen i 1948.

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
	Antal medl. ÷ arb.løse	Militær- tjeneste	Sygdom*)	Ferie 14 dage	Den bereg- nede fak- tiske besk. (1 ÷ 2 ÷ 3 ÷ 4)	Gns. i kol. 5 = 100
Januar	488 656	13 000	20 704		454 952	91,1
Februar	489 203	13 000	20 077		456 126	91,4
Marts	500 147	13 000	17 410		469 737	94,1
April	537 357	13 000	13 018	1 839	509 500	102,0
Maj	571 284	13 000	10 038	35 982	512 264	102,6
Juni	583 870	13 000	8 470	35 874	526 526	105,5
Juli	585 511	13 000	7 686	160 635	404 190	81,0
August	582 775	13 000	9 098	20 787	539 890	108,1
September	576 756	13 000	9 881	6 491	547 384	109,6
Oktober	570 737	13 000	11 293	525	545 919	109,3
November	561 434	13 000	13 803	263	534 368	107,0
December	519 299	13 000	15 371	263	490 665	98,3
Ialt gennemsnitligt	547 207			21 888	499 293	100,0

Antallet af arbejdere på ferie i kol. 4 er beregnet som 4 pct. af foregående års beskæftigelsestotal fordelt ud over månederne i samme forhold, som en kurve sammensat af oplysningerne om feriens for-

*) Sygedagene er fordelt over månederne i forhold til anmeldelse af visse vigtige sygdomme i København 1948.

Denne fordeling var følgende:

	pct.		pct.
Januar	8 683	Juli	3 195
Februar	8 381	August	3 783
Marts	7 297	September	4 109
April	5 440	Oktober	4 702
Maj	4 195	November	5 742
Juni	3 512	December	6 416
		Hele året	65 455
			100,0

deling indenfor industrien og ifølge postvæsenets udbetaling af feriepenge angiver. Man er ved denne beregning gået ud fra, at postvæsenet i hovedsagen ikke udbetaler feriegodtgørelse til industriens arbejdere, men kun til de øvrige, således at de to kurver kan smeltes sammen til een.

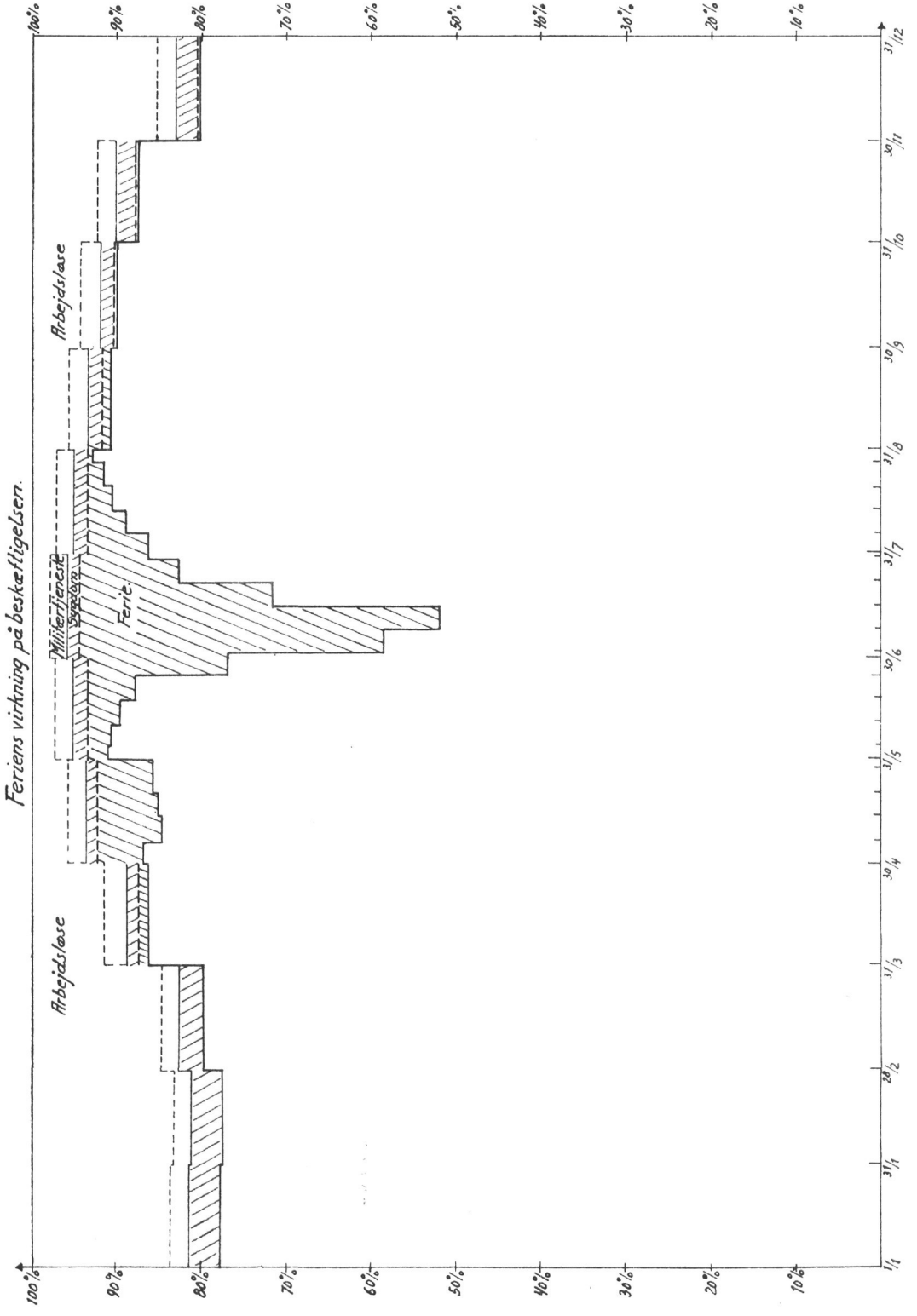
Det vil af kolonne 5 og 6 ses, at beskæftigelsen i juli måned kun er ca. 80 pct. af den normale beskæftigelse, men at beskæftigelsen i månederne før og efter juli måned ligger forholdsvis højt. Den højeste beskæftigelse haves dog i september og oktober måned. Det bemærkes, at man ikke umiddelbart af tabellen kan se, hvorvidt og i hvilket omfang ferien har medført en nedgang i den årlige beskæftigelse, idet man ikke ved noget om, hvorvidt og i hvilket omfang der som følge af ferien har fundet en forøget beskæftigelse sted i de måneder, hvor ferieprocenten er lav. *Teoretisk* er der mulighed for, at hele nedgangen i juli måned er opvejet af forøget beskæftigelse i de omliggende måneder, men da der findes mange totallukninger i virksomheder med fuld udnyttelse af kapitalanlæggene og med ringe arbejdsløshed, må man allerede af denne grund gå ud fra at denne mulighed kun er teoretisk, og at ferien derfor betyder mindre produktivitet.

Denne tabel angiver kun feriens fordeling pr. måned. Det ville imidlertid være af interesse, om man kunne få ferien for samtlige ferierende fordelt på uger, således som man allerede har det for dearbejdere, der omfattes af produktionsstatistikken. Dette er kun muligt, hvis man går ud fra det skøn, at postvæsenets ferieudbetalinger *indenfor* den enkelte måned fordeler sig på uger på samme måde som i industrien. Om denne forudsætning slår til, ved man ikke, men det er ikke muligt at komme forholdene nærmere. Ved en grafisk fremstilling af feriens virkninger på beskæftigelsen får man et bedre billede af forholdene, når man lægger en sådan skønsmæssig fordeling pr. uge til grund fremfor at operere med månedsgennemsnit. Man er derfor i omstående grafiske opstilling over ferie og beskæftigelse gået ud fra denne fordeling. Den grafiske fremstilling må derfor tage det forbehold, der ligger i den anførte forudsætning.

Det kan ikke umiddelbart læses af de anførte tal for feriens fordeling, at der skulle være større mulighed for at sprede ferien over året. Men den store forskellighed mellem de brancher, der tilsyneladende ikke er væsensforskellige, kunne tyde på, at den nuværende fordeling næppe vil blive den endelige.

2) I det foregående har vi betragtet virksomheder, hvor arbejdskraften er fuldt udnyttet i hele arbejdstiden. Der findes imidlertid også områder, hvor arbejdskraften kun en del af tiden er fuldt ud beskæftiget ved produktiv ydelse, medens den i den øvrige tid står til rådighed eller er udnyttet i ringere grad. I detailhandelen samt i tjener- og restauratørfaget benyttes en del af tiden til at vente på kunder, og der vil således være mulighed for, at en formindskelse af antallet af beskæftigede for en vis periode kan opvejes af en forøget produktiv indsats af de resterende, således at omsætningen kan opretholdes, uden at nye personer behøver at antages. I sådanne tilfælde med *udnyttet-kapacitet indenfor arbejdskraften* foreligger muligheder for, at virkningerne af at forlænge ferieordningen bliver forholdsvis små. Virkningerne af en forlænget ferie kan enten blive, at der omsættes flere varer pr. beskæftiget person i de butikker, hvor en del af personalet holder ferie eller — hvis butikkerne lukker helt — at omsætningen forskydes hen til de virksomheder, der ikke er lukket som følge af ferie.

Det er muligt at foretage visse — dog noget skønsmæssige — beregninger af, hvor meget omsætningen pr. beskæftiget person i detailhandelen stiger i sommermånederne som følge af den eksisterende ferieordning. Herved er man gået ud fra detailindekset, idet man regner med, at dette ikke er påvirket af selve ferien. Hvis dette omsætningsindeks sættes

i forhold til antallet af beskæftigede i butikkerne i detailhandelen, får man følgende indeks, hvor ferien skønsmæssigt er beregnet på basis af postvæsenets statistik, og hvor man har regnet med samme antal beskæftigede i hver måned, idet man er gået ud fra, at der normalt ikke antages ekstrapersonale i sommerferien (dette er derimod tilfældet i julen, og tallene for december måned er derfor ikke anført).

Beskæftiget handelspersonale sammenholdt med detailomsætningsindeks.

	1. Antal beskæftigede	2. Ferie	3. Netto- beskæfti- gelse (1—2)	4. Gns. for nettoesk. = 100	5. Detailom- sætnings- indeks	6. 4. i pct. af detailom- sætn. indeks
Januar	ca. 110 000	—	110 000	104	83	80
Februar	—	—	110 000	104	82	79
Marts	—	—	110 000	104	99	95
April	—	—	110 000	104	102	98
Maj	—	12 091	97 909	93	100	108
Juni	—	11 563	98 437	93	97	104
Juli	—	21 278	88 722	84	93	110
August	—	5 544	104 456	99	92	93
September	—	2 324	107 676	102	97	95
Oktober	—	—	110 000	104	105	101
November	—	—	110 000	104	106	102
December	—	—	—	—	140	—
Ialt gns.	—	52 800	105 600	—	—	—

Tallene i kolonne 6 giver udtryk for omsætning i forhold til arbejdskraften. Man vil se, at omsætningen pr. beskæftiget stiger 10 pct. i juli måned (forudsat at ekstrapersonale ikke antages). Ved en forlængelse af ferien til 3 uger for den del af butikspersonalet, som ikke i forvejen har 3 ugers ferie, vil omsætningen pr. beskæftiget person naturligvis yderligere stige i sommermånederne. Det er muligt, at en sådan stigning i det væsentlige vil kunne klares ved bedre udnyttelse af den bestående arbejdskraft. Hvis ferien spredes over en længere periode end hidtil, skulle ansættelse af nyt personale næppe blive nødvendigt.

Det fremgår af det her under pkt. 4 anførte, at spørgsmålet om feriens fordeling over året er af betydning med hensyn til feriens virkninger. Dette gælder i særlig grad for de brancher, hvis produktionsrytme ligger fast, men hvor der dog findes en vis sæsonledighed. I disse brancher vil det være lettere at skaffe erstatningsarbejdskraft, hvis ferien placeres udenfor de egentlige feriemåneder i snævrere forstand, hvor der som regel er større arbejdsløshed.

Indenfor brancher, hvor sæsonen kan forskydes, har ferietidens fordeling noget mindre betydning end indenfor den førstnævnte gruppe, men da enhver forskydning i en produktionsrytme naturligvis er forbundet med visse vanskeligheder, vil også indenfor denne gruppe feriens placering være af betydning.

Indenfor den gruppe, hvor der ikke findes fuld kapacitetsydelse af arbejdskraften, har feriens placering noget mindre betydning, men da der naturligvis er grænser for, hvor

meget arbejdsydelsen pr. beskæftiget person kan stige igennem en vis periode, vil en forlænget ferie lettest kunne gennemføres uden at behøve at medføre ansættelse af ny arbejdskraft, hvis ferien spredes.

5. Ved vurdering af feriens indflydelse på produktionen må man også anføre muligheden for, at en *forlænget ferie kan medføre en forøget personlig effektivitet*. Man har kunnet konstatere forøget effektivitet efter ferieperioder, men spørgsmålet er, om en forlængelse af ferien med 1 uge vil bidrage til en yderligere effektivitetsforhøjelse. Dette er sikkert meget tvivlsomt.

Hvis en forlængelse af ferien indføres på områder, hvor der som følge af en forlængelse af ferien kan opnås sundhedsmæssige fordele, vil der kunne indtræde økonomiske fordele, som må tages med ved overvejelser af feriens økonomiske virkninger. Indfører man f. eks. en forlængelse af ferien i erhverv med silikosefare, natarbejde m. v., kan dette tænkes at formindske sygeligheden og dermed samfundets udgifter til behandling, invaliderente m. v., således at de produktionsmæssige tab ved den længere ferie derved helt eller delvis opvejes. Det bemærkes, at man også for unge mennesker er gået ind for en forlængelse af ferien fortrinsvis ud fra hygiejniske synspunkter. En forlængelse af ferien i disse tilfælde vil sandsynligvis have samme hygiejniske virkninger, hvad enten ferien forlænges indenfor den gældende ferielovsperiode eller derved, at en del af ferien lægges udenfor ferielovsperioden. Ungdomskommissionen har således i betænkningen om beskyttelsesforanstaltninger m. v. samt etablering af en almindelig helbreds kontrol for ungdommen, side 46—47, foreslået, at personer under 18 år, eller som er beskæftiget under lærlingekontrakt, skulle have 18 dages ferie om året. Af ferien skal efter forslaget mindst 12 arbejdsdage gives i sammenhæng i tiden mellem 2. maj og 30. september og resten inden 1. april det følgende år. Det bemærkes endvidere, at en forlængelse af ferien som middel til at modvirke visse sundhedsskade lige virkninger under arbejdet kun får betydning for de arbejdere, der normalt er mere fast knyttet til en virksomhed, eller som derfor er fuldt beskæftiget. Det vil som foran anført normalt gælde for ca. $\frac{2}{3}$ af arbejderne. Den del af arbejderne, der hvert år normalt er arbejdsløse, vil jo gennem denne periode være unddraget de skadelige virkninger i faget, og de hygiejniske grunde for en ferieforlængelse kan derfor ikke anvendes for disse personer.

Man kunne herefter komme ind på overvejelser af, om en ferieforlængelse i de fag, hvor denne gennemføres som en hygiejnisk foranstaltning, kunne gøres afhængig af den tid, den enkelte har været uafbrudt beskæftiget indenfor det nævnte fag, således at personer med arbejdsløshedsperioder ikke skulle have ret til forlængelse af ferien.

6. Endelig rejser der sig spørgsmålet om, hvorvidt en forlængelse af ferien på visse områder *medfører virkninger for produktionen, der er større end dem, der svarer til forkortelsen af arbejdstiden*. Dette måtte forudsætte, at den tidsmæssige ophobning af ferien skulle hæmme effektiviteten ved at bevirke en vis desorganisation i produktionen eller fordelingen.

I virksomheder, der er udsat for udenlandsk konkurrence, og hvor det er af betydning, at man kan påtage sig visse frister for et arbejdes afslutning (f. eks. skibsreparation), kan den nedgang i produktionen, der er en følge af ferien, muligvis gøre, at visse ordrer ikke opnås, og nedgangen i produktionen bliver i så fald større end den svarende til feriens forlængelse. På andre områder er det derimod tvivlsomt, om særlige virkninger indtræder. Dette skulle f. eks. forudsætte, at visse virksomheder må gå for nedsat tempo, fordi de

ikke kan få de fornødne råstoffer i rette tid fra andre virksomheder på grund af feriens forlængelse. I normale tider, hvor der findes tilstrækkelige lagre, kan dette dog ikke antages at spille nogen rolle. De „videre“ virkninger af ferien er derfor stærkt begrænsede, idet de hovedsagelig kan tænkes at spille en vis rolle i visse tilfælde indenfor eksportindustrien.

7. En forlængelse af ferien, der *begrænses til de arbejdere eller funktionærer, der har været beskæftiget i en vis længere periode* indenfor en bestemt virksomhed, vil naturligvis få mindre virkning, alene af den grund, at færre antal personer vil blive omfattet af ferien. Hvor mange personer en sådan ordning vil omfatte, afhænger af, hvor lang en ansættelsesperiode man forlanger, inden ferien forlænges. Beregninger over virkningerne kan derfor ikke foretages, før en sådan ansættelsesperiode er bestemt. I øvrigt vil beregninger ikke kunne foretages på basis af den offentlige statistik, men måtte forudsætte særlig henvendelse til et repræsentativt udsnit af virksomheder. Da det må antages, at en ferieforlængelse begrænset til personer med en vis længere ansættelsestid vil gøre arbejderne interesseret i et fastere tilknytningsforhold til virksomhederne, og da dette kun kan virke gunstigt ind på produktionen, vil virkningerne af ferieforlængelse for disse personers vedkommende derfor blive mindre, end hvis ferieforlængelsen indføres som generel ordning. Det må i denne forbindelse dog bemærkes, at det i visse tilfælde kan være forbundet med produktionsmæssige vanskeligheder, at kun en vis del af de beskæftigede har adgang til en længere ferie. I sådanne tilfælde vil f. eks. totallukninger ikke kunne gennemføres, og i andre tilfælde vil netop de arbejdere, der har ret til den længere ferie, indtage så vigtige stillinger, at deres fravær kan få betydning for de øvrige arbejders produktionsresultat. Det er næppe muligt at foretage nogen generel afvejning af virkningerne af disse forskellige forhold.

Konklusion.

Virkningerne af en ferieforlængelse på nationalproduktet reduceres i forhold til „teoretisk maksimum“ af følgende forhold:

- a) Selvstændige erhvervsdrivendes ferie forlænges som følge af en ferieforlængelse for arbejderne på de fleste områder ikke meget, og deres arbejde vil på andre områder muligvis forøges.
- b) Funktionærer, der i forvejen har 3 ugers ferie, tænkes ikke omfattet af ferieforlængelsen.
- c) Forøget kapacitetsudnyttelse af arbejdskraften kan finde sted f. eks. indenfor detailhandelen.
- d) Muligheden for at anvende arbejdsløse, herunder at forskyde produktionen til perioder med større arbejdsløshed end i feriemånederne. Forlængelse af ferieperioden med en større spredning af ferien vil bidrage til, at disse muligheder bedre kan udnyttes.
- e) I tilfælde, hvor feriens forlængelse formindsker sygeligheden, opnås visse fordele.
- f) Forøget produktion gennem den bedre kapacitetsudnyttelse af hoteller, jernbaner etc.

At give et kvantitativt udtryk for virkningerne af disse forskellige faktorer er naturligvis ikke muligt. Man kan kun give visse oplysninger, der angiver på hvilke områder forbedret kapacitetsudnyttelse, en vis forskydning af den økonomiske virksomhed, mulighederne for at skaffe erstatningsarbejdskraft o. s. v. gør sig gældende. Hvis man regner med, at der indenfor hele handelens område incl. pengeomsætning, hoteller og restaurationsfag samt endvidere forlystelser, enten finder en bedre udnyttelse sted af arbejdskraften i ferieperioden, eller finder en vis fordeling sted af arbejdet over hele året, uden at dette i væsentlig

grad kræver forøget arbejdskraft, skulle en forlængelse af ferien ikke øve væsentlig indflydelse på dette område. Noget lignende gælder for husgerning. Den del af nationalindtægten, der skyldes boligbenyttelse, påvirkes heller ikke af en forlænget ferie. Indenfor tørvegravningen, hvor der er en forholdsvis kort sæson, er der mange beskæftigede, der ikke omfattes af ferieordningen, og de beskæftigede vil sikkert lægge deres ferie udenfor sæsonen. Indenfor skibsfarten er der endelig så stor ledighed, at den fornødne erstatningsarbejdskraft skulle være til stede. Disse erhverv bidrager med ca. 4 900 mill. kr. til den samlede nettonationalindtægt på 17 milliarder. 23 pct. af nationalindtægten skulle derfor næppe blive påvirket væsentligt af ferieforlængelsen. Hertil kommer så de tilfælde, hvor der indenfor industrien kan antages ekstra arbejdskraft enten i eller udenfor feriesæsonen, men herom er det ikke muligt at angive talmæssige oplysninger. Endelig er virkningerne på landbruget formentlig begrænset, fordi halvdelen af arbejdet indenfor landbruget udføres af landboerne selv, og hvis ferieforlængelsen lægges på perioder, hvor der ikke er stærkt behov for arbejdskraft indenfor landbruget, vil den formindskede arbejdsindsats fra arbejdernes side sikkert i væsentlig grad kunne opvejes af en forøget indsats fra landboerne.

Sammenligning mellem ferieforlængelse og andre former for arbejdstids forkortelse. En ferie på 6 dage svarer til en arbejdstidsforkortelse på ca. 48 timer pr. år, d.v.s. en nedsættelse af arbejdstiden med ca. 1 time pr. uge. Imidlertid vil en forkortelse af arbejdstiden med 1 time pr. uge have andre virkninger end indførelse af en ferieforlængelse på 1 uge. En forkortelse af arbejdstiden pr. uge har den fordel fremfor en forlængelse af ferien, at den er jævnt fordelt året rundt, hvilket betyder, at det vil være lettere for industrien at erstatte arbejdstabet ved ansættelse af nye arbejdere.

En forkortelse af den ugentlige arbejdstid indebærer endvidere, at den faste kapital vil blive bedre udnyttet. I de tilfælde, hvor en forlængelse af ferien medfører, enten at virksomhederne lukker helt eller i en vis periode arbejder med nedsat produktion, vil en del af kapitalen ikke blive udnyttet fuldt ud.

Et vigtigt spørgsmål er det, om man kan tænke sig, at en forkortelse af den ugentlige arbejdstid med 1 time vil medføre, at effektiviteten stiger tilsvarende. Dette vil uden tvivl blive tilfældet i alle akkordlønnede fag, såfremt forkortelsen af arbejdstiden ikke skulle kompenseres ved en forhøjelse af lønningerne. Når derimod en lønforhøjelse finder sted, er det mere tvivlsomt, hvorvidt effektiviteten vil stige. Det må dog antages, at der vil være større chancer for en effektivitetsstigning ved en forkortelse af den ugentlige arbejdstid fremfor ved en forlængelse af ferien.

B. Ferieforlængelsens indflydelse på beskæftigelsen.

En forlængelse af ferien betyder en formindskelse af arbejdsudbudet, og da man i et vist omfang vil søge at kompensere denne gennem antagelse af erstatningsarbejdskraft, skulle arbejdsløsheden herigennem blive mindre. Disse gunstige virkninger er imidlertid af begrænset interesse. Den anførte virkning er nemlig kun en eengangsvirkning. Dette betyder forholdsvis lidt i betragtning af, at arbejdsudbudet som følge af befolkningstilvæksten stadig er stærkt stigende. Forudsætningerne for, at denne stigning i befolkningen kan beskæftiges til konstante eller stigende lønninger, er en tilstrækkelig udvikling af et lands investeringer og teknik. Feriens virkninger på investeringerne har derfor i det lange løb større betydning for beskæftigelsen — med et givet lønniveau — end eengangsvirkningen ved feriens forlængelse, jfr. om dette spørgsmål under afsnit II.

På sæsonarbejdsløsheden kan en forlængelse af ferien virke på to måder. Hvis ferien koncentrerer indenfor ferielovsperioden, vil arbejdsgiverne være interesseret i, at der i denne periode findes reservearbejdskraft, selv om den ikke kan finde beskæftigelse uden for perioden. Navnlig i fag med forholdsvis god løn kan den gode beskæftigelse i ferielovsperioden derfor muligvis bidrage til at fastholde en del arbejdskraft, som udsættes for en stor arbejdsløshed i den øvrige del af året. Under disse forudsætninger kan en forlængelse af ferien bidrage til en forøgelse af sæsonarbejdsløsheden.

I samme omfang, man imidlertid forskyder produktionen til perioder udenfor ferielovsperioden eller til de første og sidste måneder indenfor ferielovsperioden, vil dette bidrage til en udjævning af produktionen over året og således føre til en formindskelse af sæsonarbejdsløsheden. Det er sandsynligt, at denne sidste faktor virker stærkest, og at sæsonarbejdsløsheden vil blive formindsket gennem en forlængelse af ferien, hvis denne ikke koncentrerer på få feriemåneder.

C. Ferieforlængelsens indvirkning på arbejdslønnen.

Indenfor de områder af det økonomiske liv, hvor pengelønningerne fastsættes ved kollektive forhandlinger mellem arbejdere og arbejdsgivere, opnår man næppe meget ved i sine økonomiske ræsonnementer at betragte de nominelle lønninger som markedspriser, der er påvirket af de forskellige udbuds- og efterspørgselsforhold. Det forholder sig snarere således, at nominallønningerne, der gerne fastsættes for visse længere perioder, må betragtes som faste størrelser, hvortil de øvrige økonomiske forhold til en vis grad tilpasser sig, herunder under visse betingelser også priserne.

Som følge af disse forhold vil det ofte kun være af vis teoretisk karakter, når man taler om, at mindre ændringer i udbud og efterspørgsel påvirker lønningerne i den ene eller anden retning.

Det er derfor også tvivlsomt, hvorvidt og i hvilket omfang den formindskelse i udbudet af arbejdskraft, der skyldes en forkortelse af arbejdstiden, vil øve indflydelse på arbejdslønnen for de resterende timer. Abstraherede man fra de faktisk eksisterende organisatoriske forhold på arbejdsmarkedet, og tænkte man sig en slags ligevægtstilstand, hvor alle de forskellige faktorer forudsattes at have gjort deres virkning gældende fuldtud, ville en vis arbejdstidsforkortelse føre til højere pengeløn. Under de eksisterende forhold på arbejdsmarkedet må man blot sige, at en forlænget ferie virker som et pres på pengelønnen i opadgående tider, men da den ikke automatisk kan øve sin indflydelse på de lønninger, der er genstand for overenskomstsmæssig fastlæggelse, kan man ikke sige noget om, hvorvidt den får nogen indflydelse overhovedet.

På de områder, hvor pengelønnen ikke er genstand for overenskomstsmæssig fastsættelse, må man gå ud fra, at en sådan indflydelse vil gøre sig gældende.

Hvor meget pengelønnen vil stige under en sådan tænkt ligevægtstilstand som følge af en arbejdstidsforkortelse, ved man ikke noget bestemt om; dette måtte forudsætte kendskab til arbejds efterspørgselsens elasticitet, men et sådant kendskab haves ikke.

Der er imidlertid ikke grund til at filosofere for meget over disse forhold, da pengelønnen som sagt for størstedelen af erhvervslivets vedkommende fastsættes ved overenskomster, og ændringer af udbudet af arbejdskraft synes ikke at have nogen indflydelse på den lønpolitik, der føres.

Der er hidtil talt om virkningen på pengelønnen, fordi de direkte og tydeligste virkninger af en ændring i arbejdstiden på reallønnen sker gennem en ændring i pengelønnen.

Hvis pengelønnen stiger, følger det af de anførte ligevægtsbetragtninger, at reallønnen stiger tilsvarende.

Både pengeløn og realløn forstås som løn for arbejdsydelse. Da antallet af arbejdsydelse imidlertid går tilbage, afhænger det af forholdet mellem lønstigningen og arbejdstidsforkortelsen, om årslønnen påvirkes og i bekræftende fald i hvilken retning. Da dette forhold er bestemt af elasticiteten i efterspørgslen efter arbejdskraft, der ikke kendes, jfr. ovenfor, kan man ikke sige, hvorledes årslønnen vil udvikle sig. Man kan blot sige, at hvis årslønnen går tilbage, vil det blive mindre end svarende til arbejdstidsforkortelsen, men det er ikke givet, at årslønnen går tilbage.

Såfremt pengelønnen ikke stiger eller stiger mindre end svarende til den nye ligevægtstilstand, vil de økonomiske virkninger af *feriegodtgørelsen* f. eks. på beskæftigelsesomfang kun indtræde for den del af feriegodtgørelsen, der overstiger den lønstigning pr. time, som i kraft af de økonomiske love, der gælder under den tænkte ligevægtstilstand, ville være indtrådt. En vis lønforhøjelse på 2 pct. uden arbejdstidsforkortelse vil have stærkere virkninger på beskæftigelsen, end hvis denne lønforhøjelse indføres i forbindelse med en arbejdstidsforkortelse. De negative virkninger af en lønforhøjelse på beskæftigelsen bliver altså størst, hvor en arbejdstidsforkortelse ikke er gennemført.

Disse betragtninger danner overgangen til spørgsmålet om virkningen af selve feriegodtgørelsen.

II.

De økonomiske virkninger af en feriegodtgørelse

Det vil derefter være rigtigt at se på de økonomiske virkninger af en feriegodtgørelse svarende til en uges ferie eller en lønforhøjelse på ca. 2 pct. Om dette spørgsmål er det ikke muligt at fremsætte generelle betragtninger. „Konsekvenserne af en almindelig lønforhøjelse hører til de mest omstridte og mindst forståede problemer indenfor nationaløkonomien“.*) Man når derfor ikke vidt i dette spørgsmål ved almindelige betragtninger over, om lønforhøjelse kan føre til inflation, formindskelse af beskæftigelse o. s. v., men man må såvidt muligt se på spørgsmålet under hensyn til den foreliggende situation. Også dette er imidlertid forbundet med store vanskeligheder, fordi det økonomiske liv er genstand for regulering af forskellig art: rentepolitik, statens finanspolitik, støttelovgivning til byggeriet, importregulering o. s. v., og man kan ikke på forhånd sige noget om, hvorledes disse forskellige indgreb vil blive påvirket af en lønforhøjelse eller af de virkninger af en lønforhøjelse, som eventuelt vil gøre sig gældende.

Man kan dog sige så meget, at der vil være en vis forbindelse imellem stigningerne i produktiviteten og reallønnen i et land. Selv hvis nominallønningerne blev holdt fast, ville stigende produktivitet gennem de dermed følgende lavere priser føre til højere realløn. Fordelene ved den stigende produktivitet ville under disse forudsætninger ikke blot tilflyde arbejderne, men også den del af samfundets borgere, hvis pengeindtægter ikke går ned som følge af faldende priser, f. eks. personer, der lever af renteindtægter, husejere samt

*) „A Survey of Contemporary Economics“ Edited by Howard S. Ellis, Philadelphia, 1949.

ejere af virksomheder på områder, hvor priserne ved aftaler er bundne eller ikke påvirkes i nedadgående retning af prisudviklingen.

Hvis derimod lønnen stiger i takt med produktiviteten, således at prisniveauet ikke falder, vil en større del af nationalindtægten tilfalde arbejderne. Endvidere vil arbejdsgiverne blive bedre stillet, idet deres indtægter under disse forudsætninger ikke vil gå ned, men snarere have en tendens til at stige svarende til arbejdslønnen, jfr. dog nedenfor om forholdet til udlandet. Arbejderne vil altså kunne skaffe sig en højere realløn ved at lade nominallønnen følge produktivitetsstigningen.

Derimod vil selve stigningen i nominallønnen næppe i større omfang fremme produktivitetsstigningen.

Ved højere lønninger vil man dog være interesseret i at gå over til mere kapitalkrævende produktion. Dette vil navnlig gælde, såfremt rentefoden samtidig går ned. Herved må det dog erindres, at den hurtige amortisering af mange af de industrielle anlæg gør, at visse investeringer ikke er meget følsomme for en rentestigning. Man forøger dog i alle tilfælde den højere løns produktivitsfremmende virkninger ved at holde en lav rentefod indenfor industri og håndværk. Den rentepolitik, der er ført i Danmark i de sidste år, er altså ikke produktivitsfremmende og lægger derfor et pres på reallønnen.

Disse mere almindelige betragtninger siger dog blot, at en gennemsnitlig årlig stigning i nominallønningerne svarende til stigningen i produktiviteten hverken vil føre til arbejdsløshed eller til stigende priser. Samtidig vil den bidrage til at hæve reallønnen.

Produktiviteten i et land er imidlertid ikke blot afhængig af den interne produktivitet i industri, landbrug etc., men tillige af bytteforholdet mellem import og eksportvarer. Den regulering af forbruget, der kan blive nødvendig på grund af en uheldig udvikling af dette forhold, bør dog føre til foranstaltninger, der rammer befolkningen som helhed, og behøver derfor ikke at øve indflydelse på lønforholdene mellem arbejdere og arbejdsgivere.

Det bør dog ikke overses, at selve den lønpolitik, der lader nominallønningerne følge produktivitsstigningerne, kan rejse problemer i forhold til udlandet.

Hvis de lande, som konkurrerer med os enten på udlandets markeder eller herhjemme, følger den politik under stigende produktivitet at bevare konstante lønninger og følgelig faldende prisniveau, vil et land, som lader lønningerne stige med produktiviteten, få højere prisniveau i forhold til udlandet og derigennem blive vanskeligere stillet med hensyn til eksport. Under frie forhold ville følgen yderligere blive en importstigning. Denne udvikling kan gøre en ændring af todsatser eller af valutakursen nødvendig, såfremt man vil opretholde frie forhold i samhandel med udlandet.

Der er imidlertid ikke grund til at fæste sig for meget ved dette forhold, fordi der i de fleste af de med os konkurrerende lande findes stærke fagforeninger, der i hovedsagen følger samme lønpolitik som her i landet.

Der skulle altså i det store og hele være mulighed for en lønstigning svarende til produktivitsstigning. I denne forbindelse kan det anføres, at bruttonationalproduktet i 30'erne (taget som gennemsnit) formentlig steg med ca. 2 pct. om året og i en situation med fortsat høj og stabil beskæftigelse måske kan ventes at ville stige med mellem 2 à 3 pct. om året.

Når man skal anvende disse synspunkter i praksis, vil man stå overfor den vanskelighed at skulle afgøre, hvorvidt der i en given situation er ligevægt mellem løn og produktivitet, eller om lønnen i den forudgående periode har udviklet sig forud for produktiviteten eller ej.

I den nuværende situation er prisniveauet siden tiden forud for krigen steget stærkere end nominallønningerne. Selvom dette for en del skyldes stigning i landbrugsvarers priser — hvilket har mindre betydning i denne forbindelse — tyder dette ikke på, at lønningerne er løbet forud for produktivitetstigningen. Den forholdsvis gode beskæftigelse navnlig for faglærte, vi havde opnået, inden inflationistiske tendenser gjorde sig gældende, og den stærkt stigende produktion i industri og håndværk peger i samme retning.

III.

Visse konkluderende betragtninger.

Betingelserne for en stigende velstand i det lange løb er en stor investering og en udvikling af landets teknik. Det kan derfor være af betydning at se, hvorledes Danmark er stillet med hensyn til *investeringer* i sammenligning med andre europæiske lande.

Forudsætningen for, at et stort investeringsprogram kan gennemføres uden inflation eller uden restriktioner med hensyn til forbrug, import eller eksport, er, at opsparingen i landet er tilstrækkelig stor. Det viser sig nu, at opsparingen i Danmark er forholdsvis gunstig sammenlignet med en række europæiske lande. Bortset fra Ungarn synes Danmark at stå med den højeste opsparing i forhold til nationalindtægten, men forskellen mellem Danmark, Sverige, Norge og England er så lille, at man næppe skal tillægge forskellen større betydning, jfr. nedenfor:

	Nettoopsparing i procent af nationalindtægten		
	i 1948*)	privat	Heraf offentlig
Danmark	12	9	3
Ungarn	13	9	4
Norge	11	10	1
England	11	4½	6½
Sverige	10	6	4
Frankrig	8	7½	½
Nederlandene	8	13	÷5
Italien	6	8	÷2
Polen	6	4	2
Czekoslovakiet	2½	÷ 1	3½

Det er imidlertid også af interesse at betragte nettoinvesteringen i fast kapital pr. indbygger. Dette er beregnet i omstående tabel for 1948 og 1949, der er angivet i dollar i 1938-priser.**)

*) Tallene fra Economic Survey of Europe, 1948. Tilsvarende tal findes ikke i Survey'en for 1949.
**) Af Economic Survey of Europe 1949, pag. 39.

	1948	1949
Danmark	27	32
Norge	50	59*)
Sverige	44	36
England	40	41
Nederlandene	22	31
Frankrig	22	24
U. S. A.	65	

I forhold til U. S. A. står alle europæiske lande inclusive Danmark lavt, men Danmark står på et niveau, der nærmest svarer til det, der findes i Europas mere frem-skredne lande.

Specielt med hensyn til nettoinvesteringen i fast kapital i *industrien* ligger Danmark dog betydeligt lavere end Sverige og Norge således som angivet nedenfor for 1948:

Danmark: 3 pct. tilvækst i industrikapitalen.

Norge: 8 pct. tilvækst i industrikapitalen.

Sverige: 6 pct. tilvækst i industrikapitalen.

Danmark svarer på dette punkt nærmest til gennemsnittet for Europa. Tallet tyder på, at de industrielle udviklingsmuligheder eller udnyttelsen af de eksisterende muligheder er forholdsvis ringe i Danmark.

Der er grund til at lægge vægt på disse tal for opsparing og investering, idet disse tal har en ganske afgørende betydning for produktiviteten og dermed nationalindtægtens stigning i fremtiden. Det er ud fra disse synspunkter, at der i den nuværende situation lægges særlig stor vægt på genopbygningen, d. v. s. gennemførelsen af et stort investeringsprogram i landbrug og industri. Man bør derfor i de forskellige overvejelser såvel vedrørende arbejds løn, beskatning og tilsvarende bestemmelser tage særlig hensyn til, at bygge- og anlægsvirksomhed, maskinproduktion, skibsbyggeri m. v. ikke rammes mere end højst nødvendigt, idet relativ tilbagegang på disse områder vil få forholdsvis langt større betydning for landets økonomiske udvikling end de virkninger, der kan indtræde indenfor konsumindustrien.

Når man betragter en ferieforlængelse på baggrund af disse forhold, kan det for det første konstateres, at en lønforhøjelse ikke vil forøge opsparingen. Den vil snarere have en tendens til at virke i modsat retning, idet den vil forøge forbruget —, medmindre den helt eller delvis reserveres til opsparingsformål f. eks. som bidrag til tilvejebringelse af en overbygning på aldersrente. Dette kunne ske, hvis tilskud fra arbejdere og arbejdsgivere til en sådan ordning indgik som led i de kollektive overenskomster. En sådan ordning er imidlertid vanskelig at gennemføre, hvis man lægger vægt på en lønforhøjelse som kompensation for løntabet ved en forlængelse af ferien. Den fordyrelse af investeringsvirksomheden, der bliver en følge af lønforhøjelse i disse fag, kunne modvirkes ved en politik, der gennemfører en lavere rentefod, men det er tvivlsomt, om rentepolitiken ændres som følge af ændringer i lønniveauet indenfor den kapitalproducerende del af industrien.

*) Når Norge står med så stort tal, må det i denne forbindelse erindres, at Norge er det land i Europa, der i 1948 havde den største negative betalingsbalance (i 1948 10 pct. af nationalindtægten). Det kan yderligere nævnes, at Norge i 1947 dækkede 35—40 pct. af de ny investeringer ved import af kapitalgoder — i første række skibe — fra udlandet.

Det må endvidere tillægges en betydning ved vurdering af ferieforlængelsen, at denne i en periode med fuld beskæftigelse, således som vi har haft det i de sidste par år, faktisk betyder en vis nedgang i produktiviteten. Det er derimod mere tvivlsomt, om selve lønforhøjelsen på 2 pct. skulle påvirke rentabilitetsovervejelserne på en sådan måde, at produktiviteten skulle påvirkes væsentligt. Ud fra hensynet til opretholdelse og forøgelse af produktiviteten vil en lønforhøjelse på 4 pct. uden tvivl være at foretrække fremfor en ferie på en uge med lønkompensation.

Da der er større ledighed udenfor ferielovsperioden, skulle der indenfor den del af industrien, hvor produktionsrytmen ikke ligger fast, og en forskydning af produktionen til perioden udenfor den normale sæson derfor kan finde sted, lettere kunne skaffes erstatningsarbejdskraft, og ferien vil derfor få tilsvarende mindre økonomiske virkninger. Selv hvor forskydning kan finde sted, vil det dog formentlig i en række tilfælde være forbundet med visse omkostninger, men hvis forskydningen af produktionen bidrager til at formindske sæsonarbejdsløsheden, må man antage, at disse omkostninger som hovedregel ikke alene opvejes, men endogså overskrides af de besparelser, der samfundsmæssigt opnås gennem sæsonarbejdsløshedens formindskelse.

Som tidligere omtalt indtager den kapitalproducerende del af bygge- og anlægsvirksomhed og lignende virksomhed til fremme af landets kapitaludstyr en særlig strategisk stilling, idet udviklingen på dette område er forudsætning for en tilstrækkelig stigning i nationalindtægten. Hvis en forlænget ferie i disse fag ikke kompenseres ved forøget produktion udenfor sæsonen, vil tempoet i investeringerne formindskes, og virkningerne heraf vil blive større end ved en ferieforlængelse indenfor konsumindustrien.

Skal der gøres forskel med hensyn til en ferieforlængelses gennemførelse ud fra økonomiske synspunkter, vil der altså være grund til at stille konsumindustrien bedre end den kapitalproducerende del af industrien. Dette gælder også ud fra den betragtning, at store dele af vor kapitalproducerende industri enten eksporterer deres varer eller er udsat for udenlandsk konkurrence på det indenlandske marked. Endvidere er der specielt i byggeindustrien en betydelig arbejdsløshed i januar og februar måned, der medfører, at den meget store del af arbejderne, der omfattes af arbejdsløsheden i disse perioder, får fordel af en arbejdshvile.

DET STATISTISKE DEPARTEMENT

*København K., 27. Juli 1949.**Til Arbejdsministeriet, Ferielovskommissionen.*

I besvarelse af ferielovskommissionens skrivelse af 5. maj d. å. fremsender Departementet hoslagte oversigt over ferieperiodens fordeling indenfor en række industrier. Tallene i oversigten angiver antallet af arbejdere, der i året 1948 holdt ferie i hver af de anførte uger. Oversigten omfatter industrierne, der indgår i den årlige industrielle produktionsstatistik med undtagelse af nogle mindre industrier og med undtagelse af nogle industrier, for hvilke der ikke foreligger ugentlige oplysninger om beskæftigelsen, f. eks. teglværker, kalkværker, garverier, skotøjsfabrikker. Endvidere foreligger ikke tilstrækkeligt materiale for konfektionsindustrien, men det kan oplyses, at ferien ganske overvejende faldt i de 4 uger 3.—30. juli, og de udbetalte feriepenge fordelte sig på disse uger med henholdsvis 21, 35, 30 og 14 pct. Statistiken for konfektionsindustrien omfatter ca. 13 000 fabriks- og ca. 4 000 hjemmearbejdere.

Det bemærkes, at alle tal er beregnet således, at de svarer til de virksomheder, der indgår i den årlige produktionsstatistik.

P. D. V.

(sign.) H. Skade.

Personer på ferie 1948.

DET STATISTISKE DEPARTEMENT

	1/5 7/5	8/5 14/5	15/5 21/5	22/5 28/5	28/5 4/6	5/6 11/6	12/6 18/6	19/6 25/6	26/6 2/7	3/7 9/7	10/7 16/7	17/7 23/7	24/7 30/7	31/7 6/8	7/8 13/8	14/8 20/8	21/8 27/8	28/8 3/9	Sept.	
Kødvarer- og kødkonserverfabriker m. m.	—	34	67	122	234	189	321	349	612	828	783	1234	895	909	760	675	581	416	225	211
Mælkekondenseringsfabriker m. m.	61	50	44	59	48	53	77	104	191	129	240	189	172	112	83	64	56	1	16	6
Handelsmøller	—	2	7	6	30	32	85	156	213	138	188	227	297	292	195	95	61	28	28	11
Chokolade- og sukkervarefabriker	—	—	—	—	—	—	86	139	76	200	363	133	1807	856	368	—	—	—	—	—
Margarinefabriker m. m.	3	18	25	39	50	67	88	109	111	150	215	297	318	279	236	212	130	91	57	64
Sprit- og gærfabriker m. m.	108	73	73	73	73	80	80	80	80	110	110	110	110	110	52	52	52	52	52	37
Bryggerier og mæltfabriker ...	276	2639	3560	3492	2796	731	682	736	771	973	938	1013	925	1248	801	764	614	542	450	622
Mineralvandfabriker	29	268	390	344	537	126	116	105	106	122	108	113	108	133	93	77	65	50	58	97
Tobaksfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9681	10006	—	—	—	—	—	—	—	—
Bomuldsspinderier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2113	2113	—	—	—	—	—	—	—	—
Uldindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4339	4819	1461	—	—	—	—	—	—	—
Bomuldsvæverier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1065	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Trikotagefabriker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1642	4305	1994	—	—	—	—	—	—	—
Rebblagerier og fiskenetfabriker	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6763	6763	1529	—	—	—	—	—	—	—
Savværker	—	—	2	3	7	6	10	11	31	302	996	2432	2390	1357	582	50	30	9	—	7
Papir- og papfabriker	—	—	—	—	—	—	—	7	15	207	1358	1511	—	—	—	—	—	—	—	—
Papirvarer- og papvarefabriker	—	—	—	—	—	—	—	7	15	207	2315	3408	1718	701	304	—	—	—	—	—
Grafisk industri	—	20	37	48	70	185	275	478	771	1353	2963	2547	2420	2338	1340	899	495	287	105	—
Gummifabriker	—	2	12	14	9	9	8	10	40	123	813	2719	1992	154	42	19	38	19	16	—
Svovlsyrefabriker	—	78	158	105	123	134	178	150	211	304	491	461	355	268	225	74	59	55	29	53
Oliemøller	—	24	42	50	72	42	60	67	157	381	258	295	357	292	234	207	138	67	36	56
Sæbe- og sodafabriker	—	—	2	10	14	10	20	32	43	53	157	231	239	203	131	67	44	30	12	1
Farvefabriker	—	5	20	12	8	21	26	38	46	79	152	374	442	324	164	121	60	28	14	22
Andre fabriker i kemisk industri	—	—	—	—	—	56	65	98	215	557	1112	1571	1713	1631	1182	680	199	97	44	3

Tagpap-, tjære- og asfaltfabriker.....	—	85	208	113	53	74	68	53	150	113	216	2309	126	188	84	50	62	38	39	27
Glasværker m. m.....	18	55	23	29	53	28	22	90	149	172	559	805	543	98	130	104	43	23	15	25
Porcellænsfabriker m. m.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1931	3145	1512	—	—	—	—	—	—	—
Cementfabriker.....	—	36	93	61	74	89	163	186	288	281	314	340	373	304	203	160	77	50	52	62
Jern- og stålværker.....	—	12	58	10	21	15	29	106	80	228	168	153	144	108	56	27	18	10	10	1
Andre metalværker.....	—	—	—	—	—	—	2	3	5	7	810	804	24	31	15	7	2	2	—	—
Metalvarefabriker og metalstøberier.....	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1725	4325	2628	—	—	—	—	—	—	—	—
Blikvarefabriker.....	—	12	28	24	26	16	24	31	38	475	594	287	2832	2746	115	87	44	11	5	16
Jernvarefabriker.....	—	—	—	—	—	—	—	—	106	1645	3909	4492	2718	707	129	14	3	3	7	—
Jernstøberier og maskinfabriker.....	—	28	61	72	71	75	105	180	456	5547	14725	13140	5313	2164	649	502	329	189	96	108
Elektromekaniske fabriker...	—	—	6	7	4	2	2	9	11	234	3472	6787	4173	768	123	67	37	15	9	9
Fabrikation af radiomateriel.	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	1224	2548	1837	503	—	—	—	—	—	—
Jernskibsværfter.....	13	54	136	114	142	155	115	233	282	677	5887	6099	6440	5934	651	363	155	122	69	96
Automobil- og motorcyklefabriker.....	14	26	26	26	83	83	83	83	218	246	401	417	589	497	173	49	36	22	1	—
Cyklefabriker.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	387	1172	774	11	11	9	16	9	—	—
Sølv- og elektropletvarefabriker.....	—	3	4	5	—	25	48	170	87	274	1288	1228	389	273	87	66	43	19	3	22

De i Norge anstillede overvejelser om en forlængelse af den lovmæssige ferie og erfaringerne om dennes indflydelse på produktionen.

Feriens længde.

Efter de oplysninger, som indeholdes i den af „Ferielovkomitéen“ den 19. februar 1947 afgivne indstilling*) var på daværende tidspunkt en årlig ferie på 2 uger (12 arbejdsdage) det mest almindelige for de norske arbejdere. Enkelte grupper såsom funktionærer og mange arbejdere i statens og kommunernes tjeneste havde længere ferie, medens på den anden side adskillige arbejdere indenfor landbruget endnu ikke havde opnået 2 ugers ferie; kollektivaftalen for landbruget gav vel fra 1946 arbejderne ret til mindst 12 arbejdsdages ferie, men denne aftale omfatter kun en del af arbejderne indenfor landbruget.

For industriarbejdernes vedkommende var forholdet det, at enkelte grupper allerede i 1915 havde opnået en overenskomstmæssig ret til mindst en uges ferie, og at ferieordningerne i de følgende årtier stadig udbyggedes videre *dels* derigennem, at stadig flere fags arbejdere fik ferieaftaler, *dels* ved, at antallet af feriedage blev forøget. Ved overenskomstfornyelserne i 1935 blev ferien således for de fleste industriers vedkommende forhøjet til 9 arbejdsdage og ved overenskomstfornyelsen i 1937 til 12 arbejdsdage.

Ved arbejdværnloven af 19. juni 1936 blev der tillagt alle arbejdere, der omfattedes af loven — hvilket ikke gjaldt arbejdere i landbrug, gartneri, søfart, fiskeri, luftfart, offentlig forvaltning og hjemmearbejde i private hjem — ret til 9 sammenhængende arbejdsdages ferie efter eet års beskæftigelse i samme virksomhed, og ved kortere beskæftigelse, men dog mindst 6 måneders, en tilsvarende kortere ferie. Denne lovbestemmelse fik imidlertid kun ringe praktisk betydning, fordi de fleste grupper af arbejdere under loven i forvejen i kraft af overenskomster eller regulativer havde ret til længere ferie end den ved loven hjemlede.

Ved kongelig resolution af 10. maj 1946 blev den allerede forannævnte ferielovkomité nedsat med den opgave „at fremkomme med forslag til en almindelig ferielov indeholdende tidsmæssige feriebestemmelser for arbejdere, først og fremmest for at give ferieret til arbejdere, som hidtil ikke har haft en lovreguleret ferieret, eller som af en eller anden grund ikke har opnået tilfredsstillende ferieret ved aftale, og dernæst for at underbygge den ferieret, som de største grupper af arbejdere allerede har opnået gennem aftale“. Komitéen bestod af en repræsentant for socialministeriet som formand, 2 arbejderrepræsentanter og 2 arbejdsgiverrepræsentanter.

Den 19. februar 1947 afgav komitéen sin indstilling. Komitéens standpunkt i spørgsmålet om feriens længde kan kort refereres således:

„Komitéen er enig om at udtale, at en udvidelse af ferien med en uge vil virke styrkende på sundheden og arbejdskraften. Den vil modvirke sygdom og forsømmelser og øge viljen, evner og kræfter til at yde effektivt arbejde. En bedre sundhedstilstand betyder

*) Innstilling med utkast til lov om ferie avgitt 19. februar 1947 av ferielovkomitéen.

også, at arbejdskraften varer højere op i alderen. Endvidere vil en forlænget ferie give arbejderne bedre adgang til at udvikle sig både kulturelt og oplæringsmæssigt igennem kursus, rejser o. s. v. Der kan således anføres stærke sociale og sundhedsmæssige grunde til en udvidelse af ferien.

Komitéeen udtaler videre, at en udvidelse af ferien med en uge vil betyde, at arbejderne bliver borte fra det produktive arbejde i en uge mere om året, d. v. s. ca. 2 pct. af årets arbejdstid. Feriegodtgørelsen må forøges med en tilsvarende procent. Spørgsmålet bliver således, hvordan dette vil virke i de enkelte virksomheder og i arbejdslivet og samfundet som helhed.

Der var indenfor komitéen enighed om, at *arbejdere under 18 år* bør have en ferie på 18 arbejdsdage. Man har herved ifølge indstillingen lagt vægt på, at en forlænget ferie vil lette overgangen fra skoletiden, hvor de unge har fri en stor del af sommeren, til arbejdslivet, hvor de må arbejde den største del af sommeren. Man antager også, at de unge har et større behov for det friluftsliv, som ferien giver adgang til, end de ældre arbejdere, og endelig peger man på, at den ungdom, som i de nærmeste år fremover træder ind i arbejdslivet, i stor udstrækning levede under dårlige ernæringsforhold under krigen, og at den derfor i særlig grad kan trænge til den fordel, som en forlænget ferie giver.

Der var imidlertid indenfor komitéen uenighed om, hvorvidt denne forlængelse af ferien for unge arbejdere også skulle gælde de *i land- og skovbrug beskæftigede unge*.

Arbejdsgiver-repræsentanterne mente, at dette ikke burde være tilfældet, *dels* fordi de unge på landet som regel fra tidlig alder er vant til at deltage i forefaldende arbejder, og at overgangen fra skolen til arbejdslivet derfor bliver lettere, *dels* fordi de unges arbejde i land- og skovbrug giver dem adgang til friluftsliv, som anden ungdom i reglen mangler, *dels* fordi de senere års vanskelige ernæringsforhold i langt mindre grad har gjort sig gældende på landet end i byerne, og *endelig* fordi en udvidelse af ferien til 3 uger for de unge ville skabe så store vanskeligheder, at de ikke kunne overvindes under de herskende arbejdsforhold, idet ungdommen i landbruget repræsenterer en forholdsvis langt større del af arbejdskraften end i de øvrige fag.

Arbejdernes repræsentanter hævdede, at der ikke var tilstrækkeligt grundlag for at gøre nogen undtagelse for de unge i land- og skovbrug, og samme standpunkt indtog komitéens formand, idet han særlig gjorde opmærksom på, at arbejdstiden inden for disse områder var længere end i industrien, og at arbejderne kunne have vanskeligere ved at udnytte fritiden så godt som industriens arbejdere. Endelig hævdede han, at arbejdet i landbrugsnæringen har fået et renommé, som virker uheldigt for rekrutteringen af arbejderne. Han måtte derfor mene, at det både socialt og næringsmæssigt ville være rigtigst, at unge arbejdere i land- og skovbrug ikke får nogen særstilling, når det gælder retten til ferie.

Hvad angår spørgsmålet om en *almindelig forlængelse af ferien fra 2 uger til 3 uger*, opnåedes der ikke enighed i komitéen.

Dennes flertal — formanden og arbejdernes repræsentanter — trådte ind for 3 ugers ferie og begrundede særlig dette med, at den udvidede ferie ville være af stor betydning for at fremme sundheden blandt arbejderne og bevare deres arbejdskraft, hvorigennem man ville fremme produktionen. Det ville ganske vist være en skønssag, hvor meget bedrifterne ville få igen i form af forøget produktion, men man mente, at en udvidet ferie ville bevirke færre forsømmelser fra arbejdernes side og bevirke, at disse mødte med større velvilje og interesse for arbejdet. Den udvidede ferie ville også være et rimeligt udtryk for arbejdernes delagtighed i fremgang inden for produktionen og samfundets økonomi.

I spørgsmålet om, *hvornår denne udvidelse af ferien skulle træde i kraft*, indtog for-

manden det standpunkt, at gennemførelsen burde ske i løbet af 3 år, således at ferien for hvert af disse 3 år blev forlænget med 2 arbejdsdage. Han begrundede dette med, at man ikke kunne se bort fra, at der kunne komme en nedgang i produktionen, hvis ferien på én gang blev udvidet fra 12 til 18 arbejdsdage, og at en sådan nedgang rummede en risiko for at forsinke genrejsningen af produktionsudstyr, boliger og varelagre. Der ville nødvendigvis gå nogle år, inden normale forhold var tilvejebragt, og det ville være naturligt i den tid, der ville hengå, indtil store udækkede behov for nødvendighedsartikler var tilfredsstillet, at være tilbageholdende med foranstaltninger, som kunne virke i retning af at sænke produktionen.

Efter formandens mening kunne der dog blive tale om at lade den 3-ugers ferie få gyldighed straks for visse grupper udover de unge arbejdere under 18 år, nemlig for følgende grupper:

Befalingsmænd, stewarder, radiotelegrafister på skibe af handelsflåden på mindst 200 brutto registertons. Begrundelsen herfor var den, at Den internationale arbejdsorganisations konvention af 1946 om ferie for sømænd kræver 3 ugers ferie.

Der kunne også være andre grupper af arbejdere, som havde større behov for en forlænget ferie, men han fandt ikke tilstrækkelig grund til at gå nærmere ind herpå, da overgangstiden efter hans forslag kun ville andrage 3 år.

Endelig bemærkede formanden, at der allerede i arbejderværnloven var mulighed for at gennemføre en udvidet ferie for personale, hvis arbejde udsætter dem for røntgenstråler eller stråler fra radioaktive emner, og at der derfor for disse arbejdere ikke var nogen særlig grund til at gennemføre en særregel, således som det var sket i Sverige.

Arbejdernes repræsentanter hævdede, at man allerede fra 1948 burde gå op til 3 ugers ferie, idet de mente, at den længere ferie ville give arbejderne større arbejdsglæde og bibringe dem indtryk af, at samfundet er villigt til at hjælpe dem til sociale goder, hvorfor arbejderne ville være indstillet på at tage hårdere fat, når de kom tilbage fra en så lang ferie som en 3-ugers ferie. De hævdede derfor, at en forlængelse af ferien ikke ville føre til nogen produktionsnedgang, men tværtimod til en forøgelse af produktionen. Når man foreslog, at den forlængede ferie først skulle gælde fra 1948, var det, fordi det ikke ville være muligt at pålægge arbejdsgiverne pligt til at betale forhøjet feriegodtgørelse for 1947. Dog mente man, at alle arbejdere ved bjergværker og metalstøberier skulle have længere ferie allerede i 1947 på grund af arbejdets sundhedsskadelige karakter.

Arbejdsgivernes repræsentanter gik imod forslaget om en lovfæstelse af 3 ugers ferie og anførte som begrundelse herfor særlig følgende:

„Der havde under krigen fundet en nedgang sted i landets realkapital. En forlængelse af ferien til 3 uger ville ikke kunne undgå at medføre en nedgang i produktionen, idet man ikke kunne bygge på, at arbejdseffektiviteten i den øvrige del af året ville stige noget nævneværdigt. Produktionsnedgangen ville andrage mere end 2 pct., fordi man ikke for nogen industri kan regne med et effektivt arbejdstimetal på 2 400 (50 uger gange 48).

Produktionsnedgangen ville sinke genrejsningen i de kommende år, og desuden ville en forlængelse af ferien medføre højere produktionsomkostninger og nedsætte det norske næringslivs konkurrenceevne overfor udlandet, hvilket ville være særlig uheldigt for eksportindustrien og de næringsveje, som skaffer Norge den valuta, som det så hårdt trængte til.

Man henviste videre fra arbejdsgiverside til, at ferien i store lande, som Norge konkurrerer med, er kortere end i Norge, således i England og U. S. A., og at det samme var tilfældet i Danmark og Sverige.

Videre anførte man, at de norske arbejdere udover deres egentlige ferie har en række fridage, som ikke forekommer i lande uden for Skandinavien, ialt 6 i årets løb, og endelig henviste man til, at der i en række industrier, særlig sådanne som kræver faglært arbejdskraft, var en udpræget mangel på fagfolk, og at det allerede nu var vanskeligt for en række virksomhedsgrupper at gennemføre en 2-ugers ferie".

I sine bemærkninger ved *fremsettelsen af forslag til lov om ferie**) udtalte det norske socialdepartement, at departementet var nået til det resultat, at arbejdernes krav om 3 ugers ferie burde efterkommes. Departementet lagde herved hovedvægten på den store betydning, som det ville have i sundhedsmæssig henseende at udvide ferien —• departementet kunne hei støtte sig til en udtalelse fra sundhedsdirektoratet, som anbefalede det videstgående forslag om snarest muligt at udvide ferien til 3 uger for alle arbejdere —, hvilket ville være til gavn for ikke blot den enkelte, men også for samfundet, idet en bedre sundhedstilstand betyder en bedre arbejdsevne og en nedsat belastning på mange af samfundets udgiftskonti. Departementet lagde endvidere vægt på den sociale betydning, som en udvidet ferie ville have ved at give arbejderne en udvidet adgang til en kort tid at komme bort fra det sædvanlige arbejde og leve under andre forhold som i friluftsliv, på rejser, kursus o. s. v. En udvidelse af ferien ville derfor være en opmuntring for arbejderne og anspore dem til effektivt arbejde. Departementet fandt det imidlertid betænkeligt at bygge en udvidelse af ferien på en forudsætning om, at effektiviteten straks ville stige tilstrækkeligt til at hindre en nedgang i den samlede produktion. Det ville være overmåde uheldigt, om en sådan forudsætning skulle slå fejl, og dette ville i særlig grad gælde i de nærmeste år, da det var af vigtighed at få fremmet genrejsningsarbejdet hurtigst muligt og få rettet økonomien op både indadtil og over for udlandet. Departementet havde derfor rejst spørgsmålet om, hvorvidt der ikke burde foretages en omlægning af en del af fritiden i forbindelse med søgnehellidage til fordel for en udvidet ferie, og det havde over for kirke departementet foreslået, at man skulle indskrænke antallet af særlige helligdage eller foretage en omlægning af disse, således at man kunne indspare 2, helst 3 arbejdsdage.

Igennem en ferieforlængelses gunstige virkning på arbejdseffektiviteten og gennem den nævnte omlægning af helligdage mente departementet, at tabet i produktionen ved en uges ferie i væsentlig udstrækning ville blive opvejet, og at den eventuelle nettobelastning i hvert tilfælde ville blive af meget begrænset størrelse.

I foråret 1950 er der i Stortinget fremsat lovforslag om forandring i bestemmelserne om bededagen. Forslaget går ud på, at bededagen fra og med 1950 henlægges til søndagen før Alle Helgens søndag.

Forslaget er imidlertid endnu ikke blevet behandlet af Stortinget.

I *socialkomitéens indstilling til Odels-tinget****) nævnte man, at der også inden for denne komité har været nogen forskel i synspunkterne om, hvilken virkning en udvidelse af ferien ville have på arbejdseffektiviteten og på produktionen. „Forsåvidt melder der sig betæneligheder ved at gå til en udvidelse af ferien, før produktionen er bragt højere op. Man nævner også hensynet til vor eksportindustri og til vor skibsfart, som er afhængige af at kunne konkurrere".

Komitéen konkluderede imidlertid i, at der bør tillægges de grunde, som taler for at udvide ferien, størst vægt, og udtalte herom følgende:

„Man nævner først den store sundhedsmæssige og sociale betydning, som en udvidet ferie vil have. Almindelig erfaring tyder også på, at en øget ferie giver øget arbejds-

*) Ot.prp. nr. 104 (1947) om lov om ferie.

**) Innst. O. XXII (1947) om lov om ferie.

evne og arbeidslyst. Dette giver også øget arbejdsresultat på arbejdspladser, hvor den enkeltes større eller mindre indsats har betydning. Komitéen vil også pege på, at ganske store grupper allerede har fået ret til 3 ugers ferie ved tariffaftaler eller regulativer, uden at de i alle tilfælde kan siges at have arbejde, som er mere krævende end for mange grupper, der kun har 2 ugers ferie. Man kan forsåvidt se spørgsmålet om en udvidelse af ferien som et retfærdskrav, der vil bidrage til at udligne skellet mellem de forskellige grupper. Derved fjerner man adskillige irritationsmomenter. Går man nu ikke længere end til 2 ugers ferie, måtte man regne med, at kravet om 3 ugers ferie vil komme til at volde uro og konflikter på arbejdspladserne i tiden fremover. Komitéen vil også pege på, at produktionens afgørende betydning i længere tid har været, og fortsat vil blive, så stærkt fremme i oplysningsarbejdet, at de fleste arbejdere vil være opmærksomme på, at både ferie og andre sociale goder er afhængige af, at produktionen ikke svigter, men tværtimod øges. Komitéen tror derfor, at arbejderne stort set vil forstå, at større ret også kræver større indsats, bl. a. ved, at det bliver slut med de ulovlige forsømmelser og den udgliden af ferieforholdene, som har foreligget ved, at enkelte arbejdere ikke er mødt til arbejde umiddelbart efter feriens afslutning".

3 ugers ferie blev herefter ved lov af 14. november 1947 gennemført i Norge, første gang i sommeren 1948.

Ferieloven blev vedtaget enstemmigt i Odelstinget. I Lagtinget blev et forslag om at udsætte lovens ikrafttræden et år forkastet med 28 stemmer mod 5, hvorefter loven blev vedtaget enstemmigt også i Lagtinget.

Kommissionen har forsøgt at fremskaffe oplysninger om, *hvilke erfaringer man mener at have gjort med hensyn til den forlængede feries indflydelse på den norske produktion.*

Der foreligger herom en skrivelse af 22. september 1949 fra *sekretariatet for arbejdernes faglige landsorganisation* i Norge til De samvirkende fagforbund i Danmark. Der udtales heri følgende:

„Det er meget vanskelig å kunne uttale seg med sikkerhet om hvilken innflytelse det har hatt på produksjonen hos oss at vi fra sommeren 1948 gikk til udvitning av ferien med 1 uke. Det er selvsagt ikke tilstrekkelig, når en skal gjøre seg opp en begrunnet mening om dette, å se på produksjonsindeksen i de typiske feriemåneder juni, juli og august. En må også om mulig prøve å danne seg en mening om den innflytelse i positiv retning det har på produksjonen i de øvrige måneder, at arbeiderne har hatt høve til å få så lang ferie som 3 uker. Det vil være urå på dette område å komme med eksakte tall. Den produksjonsøkning en får uten om ferietiden lar seg ikke måle. Like vel tror vi det er helt klart at økningen av ferien har ført til mindre skoft og større interesse og velvilje fra arbeidstakernes side. Det er på det rene at det stadig har skjedd en produksjonsøkning hos oss etter krigen. Årsakene til det kan være flere, men vi tror at noe av denne produksjonsøkning sikkert må kunne tilskrives økningen av ferien. At en økning av ferien på lang sikt vil føre til produksjonsøkning, er etter vår mening ikke tvilsomt.

Produksjonen i maj 1948 var 138,7, i juni 133,5 og i juli 79,9 samt i august 122,8. Basistallet 100 angir produksjonen i 1938. Sammenholder en disse tall med de tilsvarende tall for 1947, hvor praktisk talt alle industriarbeidere hadde tariffestet rett til 14 dages ferie, vil en se at produksjonsnedgangen i juli 1948 var forholdsvis større enn i 1947. De tilsvarende tall var nemlig for 1947 123, 122, 79 og 120. I 1949 var produksjonstallet for mai 140,5, for juni 136,7 og for juli 88,6. Produksjonstallet for august foreligger ikke ennå. Som foran nevnt gir ikke disse tall, isolert sett, noe som helst bevis for at produksjonen har sunket som følge av utvidningen av ferien med 1 uke. Det har nemlig vært en tendens hos oss etter krigen til fellesferie og til konsentrasjon av ferien i juli måned. Vi kan derfor

ikke se den sterke produksj onsnedgang i juli 1948 som noe bevis for at produksj onen har sunket totalt sett, som følge av 3 ukers ferie. En må tvert i mot anta, som foran nævnt, at den produksjonsøkning som har skjedd etter krigen også skyldes økningen av ferien som følge av mindre skoft, mindre sykdomsfravær og større innsatsvilje.

Dette synspunkt har også Statens ferieråd gitt uttrykk for. Til orientering meddeles at Statens ferieråd består av representanter for de 2 hovedorganisasjoner, for staten og for reislivsorganisasjonene. I sin beretning for 1948 sier Ferierådet bl. a. „En ting skal en imidlertid være klar over og det er at svikten i produksj onen i 1948 ikke skyldes forlengelsen av ferien til 3 uker. I 1947 hadde en nemlig tilsvarende fall i produksj onen i juli måned på grunn av konsentrasjon av ferien”.

Etter krigen har vi hatt mangel på arbeidskraft, spesielt har mangelen på faglært arbeidskraft været følelig. Utvidningen av ferien med 1 uke må innrømmes å ha voldt arbeidsgiverne noen vansker når det gjelder spørsmålet om ferieavløsere. Slike vansker vil imidlertid alltid være tilstede i et samfund med full sysselsetting.

Vi beklager ikke å kunne gi tallmessige opplysninger om feriens innflytelse på produksjonslivet i vårt land. Det vil imidlertid etter vår mening ikke være mulig i den korte tid ferieloven har vært gjeldende, å gi tallmessige opplysninger om feriens innflytelse på produksj onen. Det vil kreve et inngående studium over lang tid, om en skal kunne komme fram til holdbare slutninger gjennom en vurdering av produksjonstallene. Selv under denne forutsetning vil en bli nødt til å bygge på mange usikre faktorer”.

Der foreligger endvidere en skrivelse af 3. oktober 1949 fra den administrerende direktør for Norsk arbeidsgiverforening til formanden for Dansk arbeidsgiverforening. Denne skrivelse er sålydende:

„La mig straks si at *Norsk arbejdsorganisation* er af den oppfatning, at forlengelsen av ferien fra 2 til 3 uker har hatt en skadelig innflydelse på produksj onen, men der foreligger jo ikke tall som viser hvad produksj onen vilde ha vært hvis ferien ikke var blitt forlenget ved loven av november 1947. Imidlertid er jeg av den oppfatning at de tall jeg nedenfor gjengir klart viser at feriens forlengelse (første år den forlengede ferie virket var i 1948) har medført at en ikke ubetydelig nedgang er skjedd i produksjonen.

Hvis man sammenligner de 3 år umiddelbart forut for krigen, 1937, 1938 og 1939, med årene etter krigen, får man følgende bilde av produksj onsutviklingen:

Produksjonsindeksen.

	Hele året	Året ÷ juni, juni og august	juni, juli og august	Nedgang i juni, juli og august sammenlignet med året ÷ juni, juni og august
1937	100	100	100	0,0 pct.
1938	100	102	94	7,8 -
1939	107	109	102	6,4 -
1946	100	102	94	7,8 -
1947	115	118	107	9,3 -
1948	125	129	112	13,2 -

For 1949 foreligger produksjonsindeks bare for månederne januar/juli. Gjennomsnittet for januar/mai var 138 og gjennomsnittet for juni/juli 113: et fall på 18,1 pct. i juni/juli sammenlignet med årets 5 første månedei. I 1948 var gjennomsnittet for januar/mai 129 og gjennomsnittet for juni/juli 109: en nedgang på 17,1 pct.

Disse tall viser at nedgangen i de 3 måneder, hvor så å si hele ferien ligger, var betydelig sterkere i 1948 enn i de tidligere år og særlig enn i årene før krigen. Tallene for i år viser at det ikke er skjedd noen bedring, men tvertom en liten forverring, sammenlignet med 1948.

Sammenligner man juni og juli måned, vil tallene fremgå av våre brever af 19. og 24. mars d. å. Nedgangen fra juni til juli i år var ikke fullt så sterk som ifjor, idet nedgangen var 35 pct. i år, mens den var 40 ifjor. Antagelig skyldes dette at bestrebelsene for å hindre den overhåndtagende fellesferie i juli måned har hatt et litet resultat i år.

Erfaringene fra ferien i år viser at skoften fremdeles forekommer, selvom det er stor variasjon. Arbeidsgiverforeningen har sendt enkelte større bedrifter et spørreskjema som pr. 30/9 var besvart av 139 bedrifter. Av disse 139 bedrifter hadde det ikke været skoft i det hele tatt ved 34. Ved 73 bedrifter hadde det vært skoft i et omfang som tilsvarte mindre enn en halv arbeidsdag i gjennomsnitt pr. arbeider, 11 bedrifter har hatt skoft som tilsvarende mellom en halv og en hel arbeidsdag og 21 bedrifter hadde hatt skoft i et omfang som oversteg 1 arbeidsdag i gjennomsnitt for arbeiderne. Det samlede antall arbeidere ved de nævnte 139 bedrifter var 27.662. Produksjonstapet på grunn av skoft i forbindelse med ferien er oppgitt til 11.528, hvilket vil si at den gjennomsnittlige skoft var 0,42 arbeidsdag pr. arbeider.

Også erfaringen fra ferien i år går ut på at ferien gis sammenhengende og som fellesferie. Av de 139 bedrifter som har besvart cirkulæret har 111 hatt fellesferie og 116 har gitt arbeiderne 3 uker sammenhengende sommerferie. Av de bedrifter som hadde fellesferie var det bare 4 som i sin helhet la ferien utenfor juli måned. De andre bedrifter hadde fellesferien helt eller delvis innenfor juli måned. Det er helt riktig at de norske arbeidere vedblivende forlanger 3-ukersferien gitt i sammenheng, og det er meget vanskelig for bedriftene å motsette sig imøtekommelse av dette ønske.“

I tilslutning til denne skrivelse har Norsk arbeidsgiverforening i telegram af 5. oktober 1949 til Dansk arbeidsgiverforening givet følgende yderligere opplysninger:

„Produktionsindeks august offentliggjort i dag: 121 mot 123 ifjor.

Gjennomsnitt lig produksjonsindeks årets 5 første måneder 97 i 46, 116 i 47, 129 i 48 og 138 i 1949.

Gjennomsnittlig produksjonsindeks juni, juli, august 94 i 46, 107 i 47, 112 i 48 og 118 i 1949.

Nedgang i de 3 feriemåneder sammenliknet med årets 5 første måneder, 3,1 pct. i 46, 7,8 pct. i 47, 13,2 pct. i 48 og 14,5 pct. i 1949.“

I telegrammet opplyses videre, at arbeidsgivernes representant i Statens ferieråd ikke hadde fået forelagt saken, før ferierådet afgav den i landsorganisationens sekretariats foran citerede skrivelse af 22. september 1949 givne udtalelse.

Kommissionen har ved henvendelse i april 1950 til *Statens ferieråd*, Oslo, søgt spørsmålet om den forlængede feries indflydelse på den norske produktion belyst af ferierådet. Dette har i skrivelse af 2. maj 1950 udtalt følgende:

»Det foreligger heller ikke statistiske opgaver eller beregninger som viser særskilt hvordan utvidelsen av ferien med en uke *har* virket på den samlede norske produksjon.

Så vidt skjønnes vil det være overordentlig vanskelig, muligens ugørlig, særskilt å måle virkningen av den utvidede ferie på produksjonen, idet den samlede produksjon jo er et resultat av en lang rekke samvirkende faktorer. En finner derfor å måtte innskrenke seg till å vise til at den samlede produksjon i *industrien* i vårt land har vist stadig stigning, også etter at 3 ukers ferien ble gjennomført. En legger ved eet eksemplar av „Økonomisk utsyn over året 1949", utgitt av Statistisk Sentralbyrå. En viser til de opplysningerne som er gitt for industrien under avsnittet „Produksjon" s. 59 og flg. og til tabellen om produksjonsindeksen for industrien på side 127; videre til avsnittene „sysselsetting" s. 55 og „produksjonseffektivitet" s. 57."

Det således modtagne materiale har kommissionen ladet behandle af *arbejds- og socialministeriernes statsvidenskabelige konsulent*, der under 5. juli 1950 har afgivet følgende redegørelse herom:

„Ved loven af 14. november 1947 gennemførtes i Norge en udvidelse af ferieretten til 3 uger mod hidtil 9 dage efter 1936-loven. Det normale var dog 12 dages ferie, idet bestemmelser herom i reglen indgik i de faglige overenskomster.

I. Om virkningen på produktionen af denne udvidelse er det med det til rådighed stående materiale meget vanskeligt, for ikke at sige umuligt i dag at fremsætte nogen forsvarligt begrundet udtalelse, jfr. herved også det norske Ferieråds egen udtalelse i skrivelse af 2. maj 1950.

Af nedenstående tabel over industriproduktionen fremgår, at der i Norge har været en betydelig produktionsstigning siden 1945, og at denne stigning er fortsat også efter ferieudvidelsen i 1947.

	Produktionsindeks for industrien 1938 = 100
1945.	68,9
1946.	100,4
1947.	115,0
1948.	124,9
1949.	132,0

Fra 1945 til 1949 er industriproduktionen således steget med ca. 100 pct. samtidig med, at antallet af beskæftigede arbejdere er steget med ca. 50 pct. Også pr. arbejder — og dette er naturligvis i denne forbindelse det afgørende — har der således været tale om en betydelig produktionsstigning, jfr. omstående tabel vedrørende årene 1946—48.

Produktion pr. arbejder (1938 = 100).

	1946	1947	1948
Alle grupper.	84,0	89,1	93,1
Malm- og metaludvinding	77,0	85,4	93,5
Jord- og stenindustri	96,9	96,5	102,7
Jern- og metalindustri	78,1	81,8	86,8
Kemisk og elektrokemisk industri.	76,6	80,3	73,0*)
Olie- og fedtindustri	62,6	75,6	79,4
Gasværker.	96,6	114,9	117,1

*) Nedgangen i produktionen skyldes dels vandmangel i begyndelsen af 1948, dels en ulovlig strejke ved Norsk Hydro i efteråret 1948.

	1946	1947	1948
Træindustri	77,6	85,6	91,3
Træmasse-, cellulose- og papirindustri	94,4	96,3	101,4
Læder- og gummivareindustri	85,2	94,0	97,3
Tekstilindustri	97,3	103,4	113,1
Beklædningsindustri	82,4	89,0	101,6
Nærings- og nydelsesmiddelindustri	119,1	123,5	129,2
Polygrafisk industri og bogbinderi	81,3	77,4	84,9

For 1949 kan produktionen pr. arbejder anslås til 93—94 pct. af produktionen før krigen.

Årsagen til den øgede produktion pr. arbejder er dels den øgede effektivitet hos arbejderne, dels den forøgede kapitalintensitet. Denne produktionsstigning er også foitsat efter 1947, men det er ikke muligt at fastslå, om nogen del og i bekræftende fald hvor stor en del, der skyldes den udvidede ferieret. Feriens virkning kan både være positiv og negativ, nemlig henholdsvis gennem dens rekreative betydning for arbejdskraften og gennem det produktionstab, der fremkommer, når produktionen midlertidig indstilles eller stærkt formindskes på grund af arbejdnernes ferie.

Hvilket af disse momenter, der har haft størst betydning, lader sig imidlertid ikke klargøre ud fra summariske oplysninger om udviklingen af produktion og beskæftigelse indenfor en periode, hvor — som i årene 1945—48 — produktionen har været udsat for andre og betydelig kraftigere påvirkninger.

II. Må det således med de tilgængelige oplysninger anses for udelukket at foretage en samlet vurdering af ferieudvidelsens produktionsmæssige virkninger, er det til gengæld muligt at udsige noget om virkningen indenfor ferieperioden, det vil sige hovedsagelig juli måned.

Nedenstående opstilling viser for årene 1947—49 industriproduktionen i de forskellige måneder, målt med 1938 = 100.

Produktionsindeksfor industrien (1938 = 100).

	1938	1947	1948	1949
januar	99,4	109,2	116,8	132,2
februar	109,8	118,7	132,0	141,9
marts	96,9	113,7	128,7	137,5
april	96,4	113,8	129,6	136,1
maj	98,5	122,5	138,7	140,5
juni	105,4	121,9	133,7	136,7
juli	80,8	78,8	79,7	88,9
august	97,0	120,2	122,8	120,5
september	104,0	120,0	130,0	135,1
oktober	106,4	122,2	128,0	138,6
november	106,1	123,5	134,0	142,8
december	99,4	115,0	124,6	133,4
gennemsnit for året	100,0	115,0	124,9	132,0

Iøjnefaldende for alle årene er den voldsomme nedgang i juli måned. Det vil endvidere ses, at stigningen i produktionen fra juli 1947 til juli 1948 kun var ca. 1 pct. mod

ca. 9 pct. for hele året. Stigningen i produktionen fra juli 1947 til juli 1949 udgjorde ca. 13 pct., medens stigningen fra 1947 til 1949 for hele året kan anslås til 17—18 pct. Der er således i 1949 tilsyneladende vundet ind på det — i forhold til de øvrige måneders fremgang — ret betydelige produktionstab, der kendetegnede den første juli måned efter feriens udvidelse i 1947.

Et mere overskueligt indtryk af feriekoncentrationens betydning for produktionen fås af nedenstående oversigt over produktionsnedgangen fra juni til juli i 1937—39 og 1947—49.

1937.	14 pct.	'	1947.	35 pct.
1938.	23 —		1948.	40 —
1939.	21 —		1949.	35 —

Nedgangen er, som man vil se, meget betydelig i de senere år og væsentlig større — lige ved det dobbelte — end før krigen.

Samme forhold — den betydelige produktionsnedgang i feriemåned — er fremdraget af Statens Ferieråd (Norge) i en nylig udkommet pjece *Spre Ferien*, se især den granske illustration side 9, hvoraf klart fremgår, at produktionsstigningen i juli 1948 i forhold til 1947 er langt mindre end produktionsstigningen for året i øvrigt. Til gengæld udviser produktionen for juli 1949 i forhold til 1948 en større stigning end for året som helhed. Hvorvidt det for denne nyeste udvikling afgørende har været den udvidede feries rekreative virkninger eller en større spredning af ferien (som ovennævnte pjece går ind for) eller begge dele i forening, skal dog lades usagt. At der er tale om en noget større spredning i 1948 end det foregående år, fremgår dog af en sammenligning mellem produktionsindices for august 1948 og august 1949. Feriespredningen er i alle tilfælde næppe særlig udbredt, siden Statens Ferieråd må gå til angreb på den betydelige feriekoncentration i juli måned.

Produktionstab i juli måned ved den øgede ferie udviser i øvrigt meget betydelige variationer de enkelte industrigræne imellem, hvilket formentlig hovedsagelig hænger sammen med, at feriespredningen er forskellig indenfor de enkelte industrier."

Kommissionen er enig om, at de indtil nu tilgængelige oplysninger om produktionsforholdene i Norge i de forløbne år ikke afgiver grundlag for at drage tilforladelige slutninger om, hvilken indflydelse det har haft på den norske produktion, at man i 1948 udvidede den daværende ferie på almindeligvis 12 arbejdsdage til 18.

Feriegodtgørelsens størrelse.

Indenfor den norske industri og det norske håndværk har man i de fleste tilfælde brugt det system, at der i årets løb er blevet hensat en vis procent af årets fortjeneste som feriegodtgørelse. I årene op til 1945 udgjorde procenten i almindelighed 4,2 af timelønningerne. Ved de i foråret og forsommeren 1946 førte forhandlinger mellem arbejdsgiverne og arbejderne fik arbejderne imidlertid i de fleste fag hævet ferieprocenten til 4,5 af arbejdsfortjenesten i tidsrummet fra 15. maj 1945 til 15. maj 1946 og opnåede herved således *dels* en forhøjelse af ferieprocenten, *dels* en forhøjelse herudover af feriegodtgørelsen derved, at den nu skulle regnes ikke blot af timelønnen, men af arbejdsfortjenesten i det hele, d. v. s. også af akkordoverskud, nattillæg, tillæg for overarbejde o. s. v. Det blev endvidere fastsat, at feriegodtgørelsen altid skulle udgøre mindst 4,5 pct. af arbejdnernes timeløn forhøjet med

20 pct. og multipliceret med antallet af arbejdstimer indenfor det år, i hvilket feriegodtgørelsen var indtjent. For arbejdere, der udelukkende havde timeløn, ville ferieprocenten herefter udgøre $4,5 + 0,9$ eller 5,4. Indenfor fag med feriebogsystem havde man i stedet for at regne feriegodtgørelsen af akkordfortjenesten m. m. forhøjet ferieprocenten fra 4,5 til 6.

Ved kollektivaftale mellem Handelens arbejdsgiverforening og Norges handels- og kontorfunktionærers forbund var der blevet tillagt funktionærer med en grundløn på ikke over 6 000 kr. pr. år, og som ikke havde krav på 3 ugers ferie, en ret til at få udbetalt 20 pct. tillæg til deres løn i ferietiden (inkluderet dyrtidstillæg).

Ferielovkomitéen foreslog, at ferieprocenten i forhold til 3 ugers ferie skulle fastsættes til 6,5, hvorved man har taget i betragtning, at der i reglen bortfalder en del arbejdsfortjeneste også udenfor ferien, dels på grund af søgnehellidage, dels på grund af sygdomsfravær. Af disse grunde havde organisationerne under deres hidtidige forhandlinger ment at måtte sætte ferieprocenten til 4,2, hvis feriegodtgørelsen skulle give fuld løn i 2 uger. Komitéen var vel klar over, at man ved at sætte ferieprocenten til 6,5 vil give arbejderne en feriegodtgørelse, der var noget højere end løn for fuld arbejdstid i ferien, men komitéen fandt det ønskeligt, at arbejderne fik denne fordel, da ferie i reglen medfører ekstraudgifter, om den skal kunne udnyttes godt.

For arbejdere med fast års-, måneds-, uge- eller dagløn foreslog ferielovkomitéen ikke nogen tilsvarende regel, men trådte ind for, at disse skulle have fraværelse på grund af ferie eller fraværelse i indtil 3 måneder på grund af sygdom, ulykke, svangerskab eller militærtjeneste medregnet i optjeningstiden.

Socialdepartementet tiltrådte komitéens forslag, og det samme gjorde Odels-tingets socialkomité.

Ferielovgivningens udvikling i Sverige og overvejelserne om en forlængelse af den lovmæssige ferie.

Efter de oplysninger, der fremgår af den af „arbstidsudredningen“ den 1. september 1950 afgivne betænkning om „Tre veckors semester“, blev der allerede i 1931 i den gældende „arbetarskyddslag“ indført en bestemmelse om fritid, idet det heri blev *henstillet*, at personer, der havde været beskæftiget hos arbejdsgiverne året rundt, fik 4 dages årlig ferie, der skulle lægges i forbindelse med en søndag. Nogen egentlig ret til ferie fik de pågældende arbejdere imidlertid ikke ved denne lov. Dette fik arbejderne derimod ved semesterlagen af 17. juni 1938, der trådte i kraft den 1. juli 1938. Allerede forud for denne lovs ikrafttræden havde et betydeligt antal svenske arbejdere imidlertid haft ret til ferie i kraft af overenskomster mellem arbejdsgiver- og arbejderorganisationer eller ved reglementer for tjenestemænd.

Den grundlæggende forudsætning for ferieretten i semesterlagen af 17. juni 1938 var, at arbejderen skulle have haft fast beskæftigelse hos arbejdsgiveren i et tidsrum af mindst 180 dage. Ferieretten var endvidere begrænset derved, at det kun var de kalendermåneder, hvor den pågældende havde været beskæftiget i mindst 16 dage, der gav ret til ferie, ligesom der yderligere var indsat den begrænsning, at det kun var beskæftigelser, der kunne siges at være arbejderens hovedbeskæftigelse, der gav en sådan ret. Den længste ferie, der kunne gives, var 12 dage. Ferien blev ydet i form af ferie med løn.

Særlige regler gjaldt for det såkaldte ukontrollerede arbejde, det vil sige arbejde, som der ikke var mulighed for arbejdsgiverne for at overvåge. Arbejdere beskæftiget ved sådant arbejde var ikke berettigede til ferie, men kun til feriegodtgørelse (semesterløn). For at opnå denne feriegodtgørelse krævedes også ansættelse i 180 dage og dertil, at lønnen i denne periode svarede til 108 gange den gennemsnitlige 8 timers dagløn, der blev ydet for dette arbejde på den pågældende egn. Feriegodtgørelsen (semesterlønnen) udgjorde 4 pct.

Personer, der fratrådte, inden de havde haft lejlighed til at udnytte en oparbejdet ferieret, fik i stedet for udbetalt en erstatning („semesterersättning“).

Allerede under lovens behandling på rigsdagen blev det drøftet, om loven ikke burde udvides til også at omfatte arbejdere, der havde en kortere beskæftigelse hos arbejdsgiveren end 180 dage, og efter lovens ikrafttræden blev der ligeledes fra forskellig side i rigsdagen rejst krav om ændringer i loven, hvilket førte til, at der ved kgl. resolution af 3. november 1942 nedsattes en kommission („1942 års semesterkomité“), der skulle undersøge mulighederne for en udvidelse af ferien til også at omfatte sæsonarbejde.

På grundlag af en af komitéen den 30. november 1944 afgiven betænkning blev der udarbejdet et forslag til en ny ferielov, der med nogle få ændringer blev vedtaget af rigsdagen som semesterlagen af 29. juni 1945.

Denne lov, der gælder for alle arbejdere med undtagelse af sådanne hos staten ansatte, for hvilke der gælder særlige regler for ferie, og arbejdere, der er medlemmer af

arbejdsgiverens familie, eller aflønnes med andel i overskud, udvidede kredsen af de personer, der kunne nyde godt af loven betydeligt, idet kravet om 180 dages fast beskæftigelse hos arbejdsgiveren helt bortfaldt.

De synspunkter, der af komitéen blev lagt til grund for en udvidelse af ferieretten til personer, der var beskæftigede i mindre end 180 dage, var følgende:

Ferielovgivningen er en arbejderbeskyttelseslov, der bygger på den grundtanke, at det er af samfundsmæssig interesse at beskytte arbejdernes helbred både i legemlig og åndelig henseende. Det er derfor af interesse at give arbejderne en vis frihed uden tab af indtægter, for at de gennem denne frihed kan opnå en vis rekreation. Men når dette er lovens hensigt, er det efter komitéens mening rigtigst at lade arbejdets længde være afgørende for spørgsmålet om, hvorvidt der skal ydes ferie, og dette uanset, om en vis tids arbejde er udført hos en eller flere arbejdsgivere, idet den arbejder, der i en vis tid har udført et arbejde for flere efter hinanden følgende arbejdsgivere, har lige så megen brug for ferie, som hvis det samme arbejde var blevet udført for een arbejdsgiver.

Gennem denne udvidelse af loven vil de tilfælde, hvor arbejderne ikke vil få ret til egentlig ferie, men i stedet for ret til feriegodtgørelse (semesterersättning) ganske vist forøges og dermed risikoen for, at feriegodtgørelsen ikke anvendes til ferie; men selv om lovens hovedformål (ferie) ikke i alle tilfælde vil blive opnået, opnår man dog ved denne udvidelse af loven, at der ydes social retfærdighed derved, at hver arbejder udover lønnen får ret til ferie med løn eller en erstatning derfor.

Samtidig med denne udvidelse af ferieretten bortfaldt den indskrænkning, der hidtil havde været gældende, at ferie kun kunne erhverves i et hovederhverv.

Med hensyn til feriens længde blev der ikke ved denne lov gjort ændringer i forhold til tidligere lovgivning; ferien kunne højst udgøre 12 arbejdsdage.

Da behovet for ferie imidlertid veksler efter arbejdernes personlige forhold, alder og helbredstilstand, ligesom arbejdets karakter kan være af afgørende betydning for det behov, arbejderne har for ferie, blev det allerede under 1945-lovens behandling på rigsdagen drøftet at yde længere ferie til visse kategorier af arbejdere. Dette førte til, at det ved kgl. resolution af 17. marts 1944 blev overdraget til „1942 års semesterkommitté" at undersøge spørgsmålet om længere ferie. Kommittéen fik som opgave at undersøge, hvilke grupper af arbejdere, der havde arbejde af en sådan art, at deres behov for ferie rent objektivt syntes større end andre arbejdergruppers. Kommittéen fik i øvrigt ved kgl. resolution af 6. april 1946 yderligere den opgave at undersøge spørgsmålet om ydelse af længere ferie for de unge og om henlæggelse af denne ferie til et hensigtsmæssigt tidspunkt.

Den 15. december 1945 afgav kommittéen en betænkning med forslag dels til lov om længere ferie for arbejdere, der havde særligt sundhedsfarligt og særligt anstrengende arbejde, dels til lov om **længere** ferie for unge mennesker under 18 år.

Som nærmere motivering for det førstnævnte lovforslag er det anført, at feriebehovet for arbejdere, der arbejder i gruber, er større end for andre arbejdere, idet grubearbejdernes arbejdspladser ofte er meget uhygiejniske, og arbejdet i øvrigt i mange tilfælde hårdt og forbundet med stor ulykkesrisiko, hvortil endelig kommer det psykiske ubehag, der er forbundet med et arbejde under jorden.

Forsåvidt angår de unge er det fremhævet, at de ikke har samme modstandsdygtighed overfor anstrengelserne ved arbejdet som de ældre arbejdere; de behøver derfor en længere afkobling fra arbejdet end de ældre arbejdere. Der er endvidere dels henvist til, at det er af betydning, at overgangen fra skolen med de lange ferier til erhvervslivet med de korte ferier ikke bliver gjort for svær, og dels til, at de unge ikke sjældent ved siden af

det egentlige arbejde går på aftenskoler for yderligere at uddanne sig, således at de på grund af den lange arbejdsdag har ekstra behov for ferie. Det er endelig fremhævet, at det er ubilligt, hvis de unge, der må tage erhvervsarbejde for at tjene til deres underhold, i al for høj grad bliver stillet dårligere med hensyn til ferie end de af deres tidligere skolekammerater, der fortsætter studierne.

På grundlag af den af komitéen udarbejdede betænkning blev der gennemført to love, dels semesterlagen af 29. juni 1946, der ændrer loven af 29. juni 1945, hvorved der tillægges personer, der endnu ikke er fyldt 18 år, ret til 3 ugers ferie, dels en særlig lov af 29. juni 1946, ved hvilken der tillægges arbejdere, der har udført

1. arbejde under jorden, i gruber og stenbrud;
2. grubearbejde over jorden i Norbottens län;
3. arbejde, der har været forlagt således, at mindst 4 timer pr. døgn af arbejdstiden er faldet mellem kl. 22 og kl. 6;
4. arbejde, hvor arbejderen mindst 4 timer pr. døgn er beskæftiget i mørkekammer, og
5. arbejde, hvor arbejderen udsættes for røntgenstråler eller stråler fra radioaktive genstande

længere ferie, således at arbejdere, beskæftigede ved det under 1—4 nævnte arbejde får 3 ugers ferie, medens det under 5 nævnte arbejde giver ret til 6 ugers ferie.

Som det vil fremgå af det foregående, har de svenske arbejdere — bortset fra de unge under 18 år og de arbejdere, der er omfattet af den særlige lov, — en lovhjemlet ret til 14 dages ferie. Ved overenskomster mellem arbejder- og arbejdsgiverorganisationerne har imidlertid et betydeligt antal arbejdere indenfor forskellige erhvervsgræne opnået ret til en længere ferie. Det er således ret almindeligt, at de egentlige funktionærgrupper indenfor industrien har mere end de lovfæstede 14 dages ferie, men også de egentlige arbejdere har i flere tilfælde fået tillagt længere ferie; dette gælder således typografer ved avistrykkerier, bogbinderier og granske anstalter, der har 3 ugers ferie, og arbejdere ved tobaksmonopolet, der får 1¼ dags ferie for hver måned. Ældre funktionærer og arbejdsledere får — som tidligere nævnt — også længere ferie, der alt efter alder og løn varierer fra 15—21 dage.

Den 19. marts 1948 fik „Arbejdstidsutredningen“, der den 15. marts 1947 var nedsat for at undersøge spørgsmålet om arbejdstidslovgivningen, yderligere den opgave at foretage en undersøgelse af spørgsmålet om en udvidelse af den lovfæstede ferielængde.

Til begrundelse herfor anførte ministeren bl. a., at allerede de af „1942 års semesterkommitté“ foretagne undersøgelser havde slået fast, at arbejderne i stor udstrækning havde brug for en længere ferie end den, der hjemles ved 1945 års loven, og at det derfor kunne være et spørgsmål, om ikke en generel forhøjelse af ferierne kunne gennemføres. Kommittéen havde dog henvist til, at en almindelig ferieførlængelse først kunne gennemføres, når et forøget produktionsresultat var sikret ved yderligere rationalisering, og andre forholdsregler med produktionsøgende virkning var gennemført.

Ministeren henviste endvidere til, at der i og for sig ikke turde være delte meninger om ønskeligheden af, at der blev givet arbejdere i almindelighed en længere ferie. Herfor taler — ligesom når spørgsmålet er om at forkorte den almindelige normale arbejdstid —, at den fremadskridende rationalisering i fysisk og psykisk henseende gør arbejdet mere krævende og tillige indeholder en fare for kraftigere slid på menneskene.

En forøget hviletid, hvad enten den gennemføres ved øget ferie eller ved forkortet arbejdstid, bør føre til en bedre udnyttelse af den menneskelige arbejdskraft, og derved til en øget produktion, idet det må antages, at en længere ferie vil medføre en forøget effektivitet og større arbejdsevne og derfor vil føre til en produktionsstigning, som fuldt ud vil kom-

pensere den kortere arbejdstid, som en længere ferie vil medføre. Men det indrømmes, at ethvert forsøg på at påvise omfanget af den produktionsforøgelse i den øvrige del af året, som skulle blive følgen af en forlænget ferie, vil støde på vanskeligheder.

Ministeren udtalte endelig, at en forøget ferie ligeledes må betragtes som et rimeligt udtryk for arbejdernes andel i de tekniske og økonomiske fremskridt.

Utredningen har til brug for sine overvejelser rettet henvendelse til den *svenske arbejdsgiverforening* samt et antal andre arbejdsgiverforeninger, der repræsenterer forskellige specielle arbejdsområder, med anmodning om en udtalelse om de sandsynlige virkninger af en 3 ugers ferie. Samtidig har utredningen udbedt sig oplysning om, på hvilken måde ferien er givet i 1949, herunder til hvilke måneder ferien har været henlagt, og i hvilken udstrækning virksomhederne har været lukket i ferierne.

Utredningen har efter at have modtaget oplysninger fra de nævnte arbejdsgiverorganisationer sendt udtalelserne til erklæring hos *landsorganisationen* og *tjänstmännens centralorganisation*.

For nærmere at få belyst det spørgsmål, hvilken indflydelse en udvidet ferie ville have på eksportindustrien og dennes konkurrencemulighed, er oplysninger endvidere indhentet fra *Sveriges allmänna exportförening*.

Svenska arbetsgivarföreningens udtalelser er af utredningen nærmere refereret således:

Ved bedømmelsen af de økonomiske virkninger af en 3-ugers ferie må man tage det største hensyn til muligheden af at få erstatningsarbejdskraft. Hvis der råder fuld beskæftigelse, må virkningerne af en forlænget ferie blive betydelig større, end hvis der findes en reservearbejdskraft. Går man ud fra, at fuld beskæftigelse også vil komme til at foreligge i fremtiden, vil den forlængede ferie tvinge virksomhederne til i større udstrækning, end det hidtil har været tilfældet, at standse virksomheden i ferietiden, og dette må medføre en ikke uvæsentlig produktionsforringelse.

Arbejdsgiverforeningen har endvidere berørt de vanskeligheder, som virksomhederne er ude for som følge af, at arbejderne ofte bliver væk fra arbejdet udover ferien. Foreningen mener ikke, at dette forhold vil blive ændret, når ferien forlænges, thi hovedparten af arbejderne har så gode indtægter, at de mener at have råd til at holde ekstra ferie.

Af det materiale, der af arbejdsgiverforeningen er overladt til utredningen, udgør de økonomiske overvejelser af virkninger af en forlænget ferie en betydelig del. For at belyse dette materiale nærmere, har industriens utredningsinstitut foretaget en bearbejdelse heraf.

På grundlag af dette materiale har arbejdsgiverforeningen udtalt følgende:

„Indførelsen af en 3-ugers ferie vil i betydelig grad mindske produktionen. I hvert fald må man regne med, at dette må blive tilfældet umiddelbart efter, at loven om den forlængede ferie træder i kraft, hvilket vil medføre, at der vil opstå en sænkning af den materielle standard.

Det er umuligt at afgøre, om denne nedgang vil holde sig i fremtiden, eller om den længere ferie i det lange løb vil bevirke en yderligere nedgang i produktionen, eller om virkningen af den længere ferie eventuelt vil tabe sig. En forbedring kan måske tænkes at fremkomme derved, at en forøget ferie forårsager en højere arbejdsindsats, eller der indføres rationaliseringer, som er en direkte følge af ferieforlængelsen.

Yderligere nedgang i produktionen vil indtræde, hvis den forlængede ferie og den deraf følgende fordyrelse af produktionen vil medføre mindre muligheder for investeringer eller i øvrigt begrænse fremskridtet.

Foreningen udtaler, at det ser ud til, — i alle tilfælde i de første år — at det er sandsynligt, at forholdene ikke vil forbedres".

Forså vidt angår feriens indvirkning på exportindustrien, har *exportforeningen* udtalt, at en 3-ugers ferie vil bevirke en nedgang i produktionen og en forlængelse af leveringstiderne. Produktionsnedgangen vil være en alvorlig følge, særlig med hensyn til muligheden for i den nuværende situation at øge exporten. De forlængede leveringstider vil påvirke exporten til De forenede stater og andre valutastærke lande, som har krav på hurtig levering og omfattende service, ugunstigt. En udvidet ferie vil endvidere medføre en forhøjelse af produktionsomkostningerne og komme til at påvirke exportpriserne i højere grad end priserne på hjemmemarkedets produkter, idet exportvarerne kræver længere transporter og bedre emballage. Det må derfor forudses, at en forlænget ferie vil medføre ugunstige konkurrencebetingelser for den svenske exportindustri.

I den udtalelse, som landsorganisationen har afgivet på grundlag af den svenske arbejdsgiverforenings udtalelse, understreges vanskelighederne ved at beregne de økonomiske virkninger af en forlænget ferie. Det fremhæves, at det er umuligt, selv tilnærmelsesvis, at angive, i hvilken udstrækning det almindelige prisniveau vil blive påvirket. Det fremhæves endvidere, at de bemærkninger, som arbejdsgiverforeningen har knyttet til de foretagne undersøgelser, særlig har været præget af de synspunkter, der må gøre sig gældende for den enkelte virksomhed. Det kan, mener organisationen, ikke anses for bevist, at produktionen i det lange løb skulle blive mindre ved en 3-ugers ferie end ved bibeholdelsen af den nugældende ferieordning, men selv om dette også skulle blive tilfældet, er dette ikke en tilstrækkelig motivering for at undlade at indføre reformen. Man må også tænke på virkningerne på længere sigt. De nuværende store forskelligheder, der råder i social henseende, er nemlig til hinder for en hensigtsmæssig fordeling af arbejdskraften ud fra et produktionssynspunkt, men hvis alle stort set får de samme sociale fordele, vil de forskellige personers valg af arbejde ske efter interesse og evner, og flugten fra de ubehagelige arbejdsområder, der for en stor del hænger sammen med, at arbejderne indenfor disse finder sig forfordelt i forhold til andre arbejdsområder, vil mindskes. Med hensyn til den tendens, der har vist sig til at blive borte fra arbejdet udover ferien, fremhæver landsorganisationen, at man har draget alt for vidtgående slutninger af efterkrigstiden, thi det synes, som om der i de senere år er indtrådt en forbedring. At tendensen til at blive borte fra arbejde skulle hænge sammen med de gode arbejdsfortjenester synes at være en påstand, som der ikke kan føres bevis for. Efter al sandsynlighed vil en 3-ugers ferie formindske denne tendens og i al almindelighed forbedre produktiviteten indenfor virksomhederne. Skønt landsorganisationen således ikke anser det for bevist, at en 3-ugers ferie i det lange løb vil medføre en formindsket produktion, mener den dog, at selv om en formindsket produktion skulle blive tilfældet og medføre en prisforhøjelse, ville dette ikke være socialt uretfærdigt, thi herved ville alle medborgerne komme til at bære følgerne af feriereformen.

På grundlag af de indhentede oplysninger har *utredningen* afgivet betænkning, der går ud på følgende:

Ferielovgivningens karakter af en beskyttelseslov. Den er indført med det formål at give de beskæftigede mulighed for rekreation. Den almindelige søndagsvile i forbindelse med de øvrige helligdage har man ikke anset for tilstrækkelig til at forhindre, at der slides for meget på arbejdskraften. Hensynet har imidlertid tillige været videregående. Ved ferielovgivningens har man villet skabe en forøget ligestilling og forsøgt at udjævne arbejds- og levevilkårene for landets borgere. Under forarbejderne til den første ferielov var man klar over, at feriebehovet kunne være meget forskelligt inden for de forskellige

arbejdergrupper; således var man klar over, at arbejderne, som havde særlig hårdt arbejde, uden tvivl havde behov for en længere ferie. Man mente imidlertid, at lovgivningen burde indskrænke sig til at give arbejderne en vis minimumsferie. Ferieloven skulle udelukkende angive den korteste ferie, hvortil en arbejder havde ret. Hvis en enkelt gruppe indenfor samfundet skulle ønske en længere tids ferie end den, som var foreskrevet i loven, måtte dette forhold løses ved aftaler mellem organisationerne. Det kunne se ud, som om man ved indførelse af loven om forlænget ferie for visse arbejdere med særligt anstrengende og sundhedsfarligt arbejde har af vejet fra denne principielle indstilling; dette kan dog ikke siges at være tilfældet. De undersøgelser, som „1942-års semesterkomité“ har foretaget, viste, at arbejderne i stor udstrækning havde behov for en længere ferie end den lovhjemlede. Det spørgsmål kunne derfor rejses, om ikke der burde gennemføres en almindelig forlængelse af ferietiden. Kommittéens undersøgelser fandt imidlertid sted under krigen, hvor den industrielle produktion var gået ned i et ikke ubetydeligt omfang, ligesom produktionen pr. arbejder havde vist nogen nedgang. Disse forhold havde kommittéen ikke ment at kunne se bort fra ved afgørelsen af spørgsmålet om feriens længde og havde derfor ment, at det ikke på den tid var muligt at foreslå en almindelig forlængelse af ferien. Man foreslog derfor, indtil en almindelig ferieforlængelse kunne gennemføres, at forlænge ferien for visse arbejdergrupper, hvis feriebehov i særlig grad oversteg flertallets.

Betænkningen peger videre på, at det af konjunktur instituttets publikation „konjunkturläget“ høsten 1949 fremgår, at industriproduktionen i året 1948 oversteg produktionen i 1939 med 36 pct., og at produktionen pr. arbejder lå 14 pct. over førkrigstidens. Instituttet regner med, at den totale produktionsværdi fra 1948 til 1949 skulle være steget med 2,4 pct. At stigningen ikke har været større, skyldes et indenfor dette tidsrum indtruffet prisfald på papir og papirmasse. Hvis man fraregner disse industrigrupper og grafisk industri, er værdien af produktionen i den nævnte tid for de øvrige grupper steget med 5,3 pct., hvilket giver en produktionsstigning pr. arbejder på 3,2 pct. Landbrugsproduktionen oversteg i 1949 produktionen i 1938—39 med 6 pct. Udviklingen efter krigens slutning har således medført, at produktionen betydelig overstiger førkrigstidens. Det er på denne baggrund og på baggrund af arbejdernes høje reallønninger, siges der, at man må se ønsket om en længere ferie.

Utredningen oplyser herefter, at antallet af arbejdere, der kun har 2 ugers ferie, andrager ca. 1 600 000, og går derefter over til at forsøge at belyse virkningerne for erhvervslevet under forudsætning af en ferieforlængelse til 3 uger. Det fremhæves herunder, at produktionen i tilfælde af, at ferien forlænges med en uge, og forhold, der modvirker en produktionsnedgang, ikke indtræffer, ville synke med 2 pct. Utredningen påpeger imidlertid, at denne beregning er yderst skematisk, idet produktionsformindskningen vil kunne begrænses i det omfang, i hvilket det er muligt at indsætte erstatningsarbejdskraft. Spørgsmålet herom vil afhænge af, hvorvidt der er arbejdskraft til rådighed. Under de nugældende forhold, hvor der kun i ringe grad er mangel på arbejdskraft, vil muligheden for anvendelse af erstatningsarbejdskraft imidlertid kun være ringe. Utredningen peger endvidere på, at forholdene kan være forskellige indenfor de forskellige virksomheder, og at forholdet indenfor sko- og beklædningsindustrien er således, at disse virksomheder ligger stille i en kortere del af året, og at det derfor indenfor dette område ville være muligt at hindre en produktionsnedgang ved at henlægge ferien til disse perioder.

Omvendt er forholdet indenfor jernindustrien det, at virksomheden som regel ligger stille, medens ferien varer, og at dette formentlig også vil være tilfældet ved udvidelse af ferien til 3 uger; i dette tilfælde vil der derfor indtræde en produktionsnedgang.

Utredningen henviser imidlertid til, at forholdene som regel ikke vil foreligge så klart som i de to her nævnte tilfælde, idet der i mange virksomheder vil være forhold, der også vil modvirke et produktionstab ved en 3 ugers ferie.

Utredningen mener endvidere, at i et samfund, der er i stadig udvikling, og hvor produktionsmetoderne stadig forbedres, vil virkningerne af en forlænget ferie ikke give sig så kraftigt udslag. De virkninger af en længere ferie, der vil vise sig som en produktionsnedgang, vil i forhold til de kræfter, der vil føre til en større produktion, være ret svage. Virkningerne af en forlænget ferie vil formentlig blot være den, at produktionsfremgangen vil blive mindre, men at der ikke vil blive tale om en absolut produktionsnedgang.

Hvad angår de positive sider ved forslaget anfører utredningen, at man først og fremmest må tage hensyn til, at en længere ferie vil bevirke, at arbejderne får mere hvile, og at arbejdskraften derved ikke bliver udsat for så stærkt et slid som tidligere.

Dette skulle atter medføre en forbedret helbredstilstand, hvilket atter skulle have en gunstig virkning på produktionen, idet det må påregnes, at arbejdseffektiviteten vil blive påvirket i positiv retning.

Utredningen sammenfatter herefter sine betragtninger i følgende:

En forøgelse af ferien til 3 uger vil *få kort sigt* medføre en tendens til, at produktionen vil formindskes, og at omkostningerne vil stige. Denne tendens modvirkes dog af den stadige fremadskridende forbedring af produktionsmetoderne, hvorfor virkningerne af en forlænget ferie efter al sandsynlighed vil blive en langsommere stigning i produktionen end den, som ellers ville have fundet sted. Det må endvidere anses for sandsynligt, at forøgelsen af omkostningerne til en vis grad vil blive modvirket derigennem, at arbejderne vil blive nødsaget til at afstå fra en del af den lønforhøjelse, som sandsynligvis ellers ville have fundet sted.

På længere sigt er virkningerne sværere at bedømme. Flere omstændigheder taler dog for, at reformen, når den har været i kraft i nogen tid, får sådanne virkninger, at det i hvert fald til en vis grad vil blive muligt at indvinde noget af det, som man en vis overgangstid har måttet afstå fra.

Ud fra sociale synspunkter vil en del gunstige virkninger indtræde igennem bedre helbredstilstand og højere arbejdssevne. Hertil kommer, at den ved ferieforlængelsen formindskede årlige arbejdstid for den enkelte arbejder antagelig vil øge rationaliseringen og derigennem modvirke de uheldige virkninger af den længere ferie.

Spørgsmålet om forlængelse af ferien til 3 uger må i alt væsentligt betragtes som et afvejningsspørgsmål. På grund af, at arbejderne udgør en så stor del af den produktionsfrembringende befolkning, må spørgsmålet om feriens forlængelse først og fremmest afgøres af dem selv. Hvis man fra arbejderside i stedet for ellers mulig forbedring af levestandarden foretrækker en forlænget ferie, er dette efter utredningens opfattelse et stærkt argument til fordel for reformen.

Man er fra arbejderorganisationernes side gennemgående gået ind for en 3 ugers ferie vel vidende om, hvad dette betyder for medlemmerne, men foretrækker arbejderne en forøget fritid fremfor en mulig forbedring i lønnen, bør samfundet medvirke hertil, såfremt der ikke viser sig sådanne forhold og sådanne virkninger, som vil være uheldige ud fra et samfundsmæssigt synspunkt. Sådanne forhold foreligger imidlertid efter utredningens mening ikke, men det bør dog fra samfundets side påses, på hvilken måde de øvrige erhvervsarbejders interesser berøres heraf.

Utredningen kan derfor under hensyn til det anførte i princippet tilslutte sig indførelsen af en indtil 3 uger forlænget ferie, men tilslutningen sker under den forudsætning,

at reformen får en sådan udformning, at den samtidig med, at den varetager arbejdernes rimelige krav på rekreation, ikke medfører nogen større økonomisk belastning end den, som kan anses for rimelig i forhold til det, som indvindes gennem reformen.

Feriens lægning.

Af de fra de forskellige arbejdsgiverorganisationer indhentede oplysninger vedrørende tidspunktet for feriens afholdelse fremgår det, at industriarbejderne gennemgående holder ferie om sommeren, og at ferierne som regel tager deres begyndelse i midten af juni og strækker sig til midten af august måned med en stærk koncentration af ferien i juli måned. Indenfor landbruget lægges som regel 6 dages ferie i sammenhæng i sommertiden, medens resten gives i tiden september til marts.

Utredningen har med henblik på spørgsmålet om ydelse af en 3 ugers ferie fra de forskellige arbejdsgiver- og arbejderorganisationer indhentet udtalelser om, hvorvidt disse kunne tænke sig en ferie lagt 1) som en 3-ugers ferie i sammenhæng, der om muligt henlægges til sommertiden, 2) som en 2-ugers ferie i sammenhæng om sommeren og en tredje uge i sammenhæng på en anden tid af året, 3) som en 2-ugers ferie i sammenhæng om sommeren og en tredje uges ferie i form af enkelte fridage.

Af de svar, der er indgået, fremgår det, at ønskerne med hensyn til feriens lægning har været meget forskellige. *Svensk arbejdsgiverforening* fremhæver meget stærkt betydningen af, at man i en eventuel lov om 3-ugers ferie ikke indskrænker arbejdsgiverens ret til at bestemme, hvornår ferien skal holdes. Endvidere må der gives arbejdsgiverne fuldstændig frihed med hensyn til tidspunktet for, hvornår de 6 sidste feriedage skal holdes. Der henvises herved **til**, at den foran omtalte undersøgelse, som industriutredningsinstituttet har udført vedrørende virkningerne af en 3-ugers ferie, er foretaget under den forudsætning, at arbejdsgiverne skulle have ret til at lægge ferien på den tid, hvor det ud fra et produktionsmæssigt synspunkt ville være det fordelagtigste, og at virkningerne af en længere ferie derfor ville blive endnu kraftigere, hvis den tredje uge skulle gives i sammenhæng med de 2 andre. Endvidere er det fremhævet, at kun arbejdsgivere, der beskæftiger 24 pct. af de arbejdere, som var omfattet af undersøgelsen, havde valgt en ferieordning, som var i overensstemmelse med forslag 1.

Arbejdsgiverforeningen peger endvidere på, at en indstilling af driften for at foretage reparation og eftersyn ikke kræver så lang tid som 18 dage, idet 2 uger er fuldstændig tilstrækkeligt. Foreningen har derfor ud fra den forudsætning, at der skal herske fuldstændig frihed for arbejdsgiveren til at bestemme tidspunktet for feriens afholdelse, tilsluttet sig forslag 3.

Tjänstmännens centralorganisation slutter sig derimod til forslag 2.

Sveriges hantverks- og småindustri-organisation kan ikke på forhånd antage noget af de tre forslag. Skal noget af dem foretrækkes, må det blive forslag 3.

Kooperative förbundet mener ligeledes, at der bør gives så stor frihed som mulig **til** arbejdsgiverne til at lægge den tredje ferieuge på det tidspunkt, hvor det passer virksomhederne.

Hovedorganisationerne, som repræsenterer arbejdsgiverinteresser, er således enige om, at arbejdsgiveren skal have ret til at dele ferien og lægge den tredje uge under hensyn til de på virksomhederne rådende forhold.

Svenska lantarbetsgiverforeningen anfører, at det af hensyn til driften er særligt vanskeligt indenfor landbruget at give arbejderne sammenhængende sommerferie. Dette

kan derimod lettere ske på andre tider af året. Det er en ubestridelig fordel for arbejdsgiveren at kunne dele ferien på enkelte dage, da dette vil medføre mindre forstyrrelser i arbejdet.

Föreningen kan ikke tilslutte sig noget af de tre forslag, hvorfor man for landbrugets vedkommende foreslår følgende udformning af lovreglen: „Ferien skal gives med 6 sammenhængende dage om sommeren og 6 sammenhængende dage om vinteren, medens de øvrige 6 dage efter arbejdsgiverens bestemmelse kan gives som sammenhængende frihed eller som enkelte feriedage.”

Svenska lantbrukstjänstemannaförbundet slutter sig til det af lantarbetsgiverforeningen foreslåede.

Svenska lantarbeteraförbundet mener derimod, at der under hensyn til arbejdsløsheden blandt landarbejdere og muligheden for at skaffe arbejdskraft ikke synes at være nogen større vanskelighed forbundet med at skaffe landbrugets arbejdere en længere sammenhængende sommerferie. Arbejdsgiverne anvender — udtaler forbundet — i udstrakt grad tilfældig arbejdskraft, og følgen er, at disse arbejdere ind imellem, deres arbejdsperioder må gå arbejdsløse eller søge over til andre næringsveje. Förbundet mener, at disse arbejdere i stor udstrækning må kunne anvendes som ferie vikarer.

Indenfor arbejderorganisationerne synes de fleste at være mest stemt for forslag 1. *Svenska metallindustriarbetareförbundet* begrundet dette således:

„Ferien skulle for den enkelte blive af størst værdi, hvis hele ferien kunne tages under et om sommeren. Industriarbejderne har i almindelighed ikke råd til at holde ferie 2 gange om året, da dette medfører ekstraudgifter til rejse og ophold. Det indrømmes, at virksomhederne i visse tilfælde sikkert vil foretrække en deling af ferien, men efter forbundets mening vil arbejdsgiverne som regel også foretrække, at ferien gives i sammenhæng. For enkelte virksomheder vil en deling af ferien i enkelte fridage desuden være uigennemførlig, således i de virksomheder, hvor der arbejdes kontinuerligt.

Selv om ferien derfor i princippet bør gives i sammenhæng, bør der dog for de lokale organisationer være mulighed for at træffe overenskomst om en anden ordning”.

En del arbejderorganisationer er dog enige i, at en deling af ferien af og til kan være nødvendig. Organisationerne er villige til, hvor det af hensyn til forholdene indenfor virksomhederne er nødvendigt at dele ferien, at medvirke hertil ved overenskomst, men overenskomsten bør træffes med arbejderorganisationen, ikke raed den enkelte arbejder, idet denne under en forhandling ofte vil stå svagt overfor arbejdsgiveren. En deling af ferien skulle ske på den måde, at der blev givet 2 ugers ferie om sommeren og 1 uge om vinteren, medens organisationerne bestemt sætter sig imod andre delinger af ferien, altså i kortere tidsrum end een uge.

Under overvejelserne af, hvilket af de tre forslag vedrørende feriens lægning *utredningen* vil foretrække, er man kommet til det resultat, at forslag 3 ikke vil kunne antages. En opdeling af feriens sidste uge på enkelte dage vil føre til, at denne del af ferien vil få ringe betydning ud fra et rekreationssynspunkt og ikke ville stå i forhold til de forøgede udgifter, som den ville medføre. Det antal arbejdere, som har udtalt sig til fordel for forslag 3, har i øvrigt været ringe, og det har som regel været ud fra den antagelse, at det skulle være muligt for dem selv at afgøre, på hvilken måde de enkelte dage skulle lægges. Man må ved reformens gennemførelse vel tage alt muligt hensyn til produktionen, men utredningen har svært ved at tro, at det i noget større antal tilfælde skulle være absolut nødvendigt for en virksomhed at fordele den tredje ferieuge på enkelte dage. Skulle forholdene i nogle tilfælde virkelig være så specielle, at en sådan deling skulle være nødvendig,

måtte det være muligt at dokumentere disse forhold og derefter få truffet en lempeligere ordning for disse virksomheders vedkommende.

Når der derefter skal vælges mellem forslag 1 og 2, påpeges det, at det karakteristiske for forslag 1 er det, at arbejdsgiverne ikke eensidigt kan dele ferien, men at en deling må foregå efter forhandling med arbejderorganisationerne. Selv om det må formodes, at organisationerne i det store og hele kan blive enige, kan der dog komme til at foreligge forhold, hvor dette ikke bliver tilfældet. Det spørgsmål har derfor været rejst, om man skulle henvise afgørelsen til et eller andet statsorgan, men såvel arbejder- som arbejdsgiverorganisationerne har været enige om, at denne løsning ikke er ønskelig, idet det må være organisationerne selv, som afgør spørgsmålet. Når hertil kommer, at en 3-ugers ferie, der gives om sommeren i sammenhæng, vil stille større krav til de i"forvejen stærkt belastede feriesteder, og vanskeligheder med at få ferien udnyttet derfor ville blive yderligere øget, finder utredningen, også under hensyn til ønsket om at søge ferien spredt, ikke at kunne gå ind for forslag 1.

Ifølge utredningens mening bør man i den udstrækning, hvor det er foreneligt med produktionens og arbejdernes interesser stræbe efter, at ferien bliver givet om sommeren. Man bør endvidere stræbe efter såvidt muligt at give 3 ugers sammenhængende ferie på denne tid, men man må i alle tilfælde have for øje, at concentrationen af ferien i sommer-tiden ikke bliver for stærk. Utredningen anser derfor forslag 2 for at være den ialfald på nuværende tidspunkt bedste løsning af en ferie på 3 uger.

Ifølge den nugældende lov kan arbejdsgiveren som hovedregel ikke dele ferien uden efter overenskomst med arbejderen. En undtagelse fra denne regel gælder dog forså vidt angår voksne arbejdere indenfor landbruget med bierhverv, havebrug og husgerningsarbejde i landbohjem. De gældende regler er i korthed følgende:

„Indtil 6 dages ferie skal gives i sammenhæng. Forsåvidt ferien overstiger 6 dage, kan arbejdsgiveren dele den overskydende tid, som han finder rimeligt“.

Ved udvidelsen af ferien fra 6 dage til 12 dage har det spørgsmål været rejst, om man skulle opretholde den særlige regel for landbruget. Fra arbejdsgiverside er det hævdet, at de 6 dages sammenhængende ferie allerede bereder landmændene store vanskeligheder, og at ferien om sommeren ikke kan forlænges, uden at der opstår risiko for alvorlige vanskeligheder.

Lantarbetsgiverforeningen fremsætter derfor følgende forslag til en tre ugers ferie for landbruget:

„Om sommeren gives en ferie på een uge i sammenhæng. En anden uge også i sammenhæng gives om vinteren, medens den tredie uge af arbejdsgiveren kan fordeles på enkelte dage over hele året.“

Fra arbejderside har man bestridt, at forholdene indenfor landbruget er sådanne, at det skulle være umuligt at give 12 dages ferie i sammenhæng om sommeren. Arbejderne har fremført, at den nuværende lovregel bevirker, at landarbejderne føler sig deklasseret, og at en ligestilling mellem landbrugets arbejdere og andre arbejdere ville føre til, at arbejdskraften ville blive i landbruget og ikke søge over i andet erhverv.

Utredningen udtaler, at det ville have været ønskeligt, om særreglerne for landbrugets arbejdere kunne være faldet bort, men man mener ikke, at dette er muligt. Utredningen har imidlertid anset det for muligt at udvide den del af ferien, som skal gives i sammenhæng, og som i reglen kan ventes at blive givet om sommeren, hvorfor man foreslår, at ligesom nu halvdelen, det vil sige i tilfælde af en tre ugers ferie 9 dage, skal gives

i sammenhæng. Forsåvidt angår de øvrige feriedage, foreslår utredningen, at de nugældende bestemmelser bliver stående.

Særindstilling afgivet af arbejdsgivernes repræsentant, direktøren i jærnbruksförbundet, *Gustaf Rudenstam*:

„Jeg tilslutter mig i princippet forslaget om forlænget ferie, men anser det for tvivlsomt, om forholdene indbyder til en så hurtig løsning, som utredningen foreslår.

Verdenssituationen stiller store krav også til vort lands produktionsevne, hvorfor en anspændelse af landets ressourcer er nødvendig. Man kan sikkert ikke se bort fra, at reformen vil medføre en ikke uvæsentlig produktionsformindskning og en fordyrelse af omkostningerne. Et resultat, som vil modvirke det aktuelle program, der går ud på at øge produktionen. Denne produktion skal også frembringes til priser, som er konkurrence-dygtige, fremfor alt på de internationale markeder i konkurrence med lande, hvis produktion ikke påvirkes af ferieordninger, end ikke i det omfang, som allerede er lovfæstet i vort land. Man kan derfor spørge om man ikke bør afvente mere stabile forhold, inden man gennemfører den i og for sig rimelige feriereform.

Under alle forhold bør reformen gennemføres på en sådan måde, at de skadelige virkninger på produktionen bliver så ringe som muligt. Som følge heraf foreslår jeg, at der ved ferielovens udformning — ud fra grunde, der er analoge med dem, som er foreslået for landbrug m. m., — gives arbejdsgiverne indenfor industrien og øvrige virksomheder ret til at forlægge den 3. ferieuge til enkelte feriedage, hvorved man særlig skulle søge at lægge feriedagene på lørdage, fortrinsvis om sommeren. En sådan ordning ville i det mindste i mange tilfælde for arbejderne være lige så værdifuld ud fra et rekreationssynspunkt, ja, under hensyn til de klimatiske forhold måske bedre, end om de fik den tredje ferieuge i sammenhæng. Samtidig opnås derved også, at der skabes en større lighed i loven for landbrugsarbejdere i forhold til de beskæftigede indenfor andre erhverv."

Ved den svenske regerings proposition nr. 72 af 23. februar 1951 er der for rigsdagen fremsat forslag til lov om ændring i lov nr. 420 af 29. juni 1945 om ferie m. m.

Ferieloven foreslås ændret således, at der i stedet for som hidtil een dag skal regnes halvanden dags ferie for hver måned af ferieåret, i hvilken arbejderen har udført arbejde, svarende til mindst 16 dage for arbejdsgiverens regning. Dette betyder, at den lovfæstede årlige feries længde forøges fra to til tre uger. Den gældende bestemmelse om, at ferien skal tilstås kontinuerligt, forsåvidt parterne ikke er enedes om andet, opretholdes efter forslaget, men det foreslås, at arbejdsgiveren skal have ret til, når den indtjente ferie overstiger 12 dage, at dele ferien i to perioder, af hvilke den ene skal bestå af 12 dage. Endelig foreslås særordningen for landbrugsarbejdere ophævet, således at denne gruppes ferie fastsættes efter samme regler som de, der gælder for andre arbejdere.

1 de tilfælde, hvor der skal ydes feriegodtgørelse, foreslås denne forhøjet til 6 pct.

Den særlige ferielov af 29. juni 1946, hvorved der tillægges arbejdere med særligt sundhedsfarligt arbejde længere ferie, foreslås erstattet af en ny lov, der kun skal gælde for arbejdere, der udsættes for røntgenstråler eller stråler fra radioaktive genstande; disse arbejdere skal som hidtil have ret til 6 ugers ferie pr. år.

Det foreslås, at lovændringerne skal træde i kraft den 1. juli 1951.

København, den 21. juli 1949.

Ferielovskommissionen.

På dertil givne foranledning anmodede handelsministeriet for nogen tid siden rederes og de søfarendes organisationer om til brug for ferielovskommissionen at ville fremkomme med en udtalelse om, hvorledes de gældende bestemmelser om ferie med løn i den siden ferielovens gennemførelse forløbne tid har virket indenfor de pågældende organisationers område.

Af de fra de pågældende organisationer modtagne erklæringer, hvoraf afskrifter følger hoslagt, fremgår det, at man indenfor *Dansk Dampskibsrederiforening*, *Dansk Sejlskibsrederiforening for mindre skibe*, *Dansk Sejlskibsrederi forening*, *Radiotelegrafistforeningen af 1917*, *Dansk Sø-Restaurationsforening* samt *Tjenerforbundet i Danmark* har fundet ordningen tilfredsstillende og ikke fundet anledning til at fremkomme med ændringsforslag.

Rederiforeningen af 1941 har under henvisning til, at de søfarende ofte foretrækker en kontant godtgørelse i stedet for ferie, fremsat ønske om en ændring i lovgivningen, hvorefter feriegodtgørelse for søfarende ikke udbetales i form af feriemærker, men som kontante beløb. En sådan ordning må dog efter handelsministeriets formening anses som stridende imod lovens almindelige principper.

Dansk Styrmandsforening og *Maskinmestrenes Forening* ønsker loven ændret således, at der gives ret til $1\frac{1}{2}$ dags ferie med løn for hver fulde måneds tjeneste, og således at der ved beregningen af feriegodtgørelsen tages hensyn til særlige tillæg for overarbejde og lignende. Maskinmestrenes Forening har endvidere foreslået, at den betaling, der ydes som erstatning for mistede fridage eller for mistet ferie, indgår i det beløb, hvoraf feriegodtgørelsen beregnes, og har påpeget visse praktiske vanskeligheder ved de private feriekortordninger i tilfælde, hvor en person overgår fra arbejde i land til tjeneste til søs.

Søfyrbødernes Forbund i Danmark har ligeledes udtalt ønske om en forlængelse af den lovhjemlede ferie.

Sømændenes Forbund i Danmark har fremsat ønske om, at feriegodtgørelsen for søfarende skal omfatte hyre under rejsen til og fra skibet, hvilket forslag handelsministeriet dog af økonomiske grunde må anse for uigennemførligt.

Endvidere ønsker forbundet præciseret i loven, at dennes bestemmelser også omfatter udenlandske søfolk, der gør tjeneste i danske skibe.

Den almindelige danske Skibsførerforening har foreslået, at der af praktiske grunde udstedes feriemærker med pålydende af indtil 50 kr.

Forsåvidt angår handelsministeriets egne erfaringer i forbindelse med administrationen af ferieloven i relation til de søfarende bemærkes, at der bortset fra den første tid efter lovens gennemførelse kun er blevet forelagt ministeriet få sager af principiel betydning til afgørelse. Det må dog herved erindres, at hovedparten af de søfarende er undergivet de i henhold til § 2 stk. 2 i bekendtgørelse nr. 233 af 25. juni 1938 om ferie med løn for søfarende

godkendte kollektive overenskomster og således indtil videre er undtaget fra ferielovens bestemmelser, i hvilken forbindelse bemærkes, at handelsministeriet normalt ikke har været inddraget i spørgsmålet om forståelsen eller administrationen af de overenskomstmæssigt fastsatte feriebestemmelser.

Det er imidlertid handelsministeriets indtryk, at ferieloven og de på grundlag af denne ved overenskomst fastsatte feriebestemmelser i de forløbne år stort set har virket tilfredsstillende, hvilket de ovenfor omhandlede udtalelser fra de søfarendes og redernes faglige organisationer også synes at bekræfte.

Man skal sluttelig henlede kommissionens opmærksomhed på bestemmelserne i den på den 28. internationale arbejdskonference i Seattle i 1946 vedtagne konvention angående ferie med hyre for søfolk, hvilken konvention på den 32. internationale arbejdskonference i Genève i indeværende år er blevet underkastet revision på et enkelt — for danske forhold dog mindre væsentligt — punkt (art. 5, stk. 2). Konventionens ferieregler dækkes i det væsentlige af de gældende lov- og overenskomstbestemmelser på dette område, dog ikke for såvidt angår de yngre kategorier af skibsofficerer, der efter overenskomsterne i almindelighed først opnår 3 ugers ferie efter 5 års ansættelse i samme rederi, medens konventionen for alle skibsofficerer fastsætter feriens varighed til mindst 18 arbejdsdage for hvert års tjeneste.

Handelsministeriet ville for sit vedkommende anse det for meget ønskeligt, at spørgsmålet om eventuel ratifikation fra dansk side af den her omhandlede internationale konvention haves i erindring ved den forestående revision af ferieloven.

. P. m. v.

E. B.

(sign.) J. Christiansen.

DANSK DAMPSKIBSREDERIFORENING

Underbilag 1 til bilag 4.

*København K., den 4. april 1949.**Til ministeriet for handel, industri og søfart, her.*

Ved skrivelse af 31. f. m. journal nr. 770/49 har det høje ministerium anmodet Dansk Dampskibsrederiforening om en udtalelse om, hvorledes de gældende bestemmelser om ferie med løn i den siden ferielovens gennemførelse forløbne tid har virket indenfor de under Dansk Dampskibsrederiforening hørende rederier, og i besvarelse heraf skal man meddele, at den af Dansk Dampskibsrederiforening, på basis af de i bekendtgørelse af 25. juni 1938 indeholdte bestemmelser, oprettede ferieordning har virket efter omstændighederne tilfredsstillende.

Med højagtelse

DANSK DAMPSKIBSREDERIFORENING

(sign.) Wenzel.

RADIOTELEGRAFISTFORENINGEN
AF 1917

Underbilag 2 til bilag 4.

København K., den 5. april 1949.

Til handelsministeriet, Slotsholmsgade 10, K.

I anledning af det høje ministeriums skrivelse af 31. f. m. journal nr. 770/49, skal vi tillade os at meddele, at der med hensyn til ferielovens praktisering ikke har foreligget tvivlsspørgsmål for vore søfarende medlemmer. Ferieforholdet er iøvrigt ordnet ved vore overenskomster med rederierne og går i de fleste tilfælde udover ferielovens bestemmelser med hensyn til ferietidens længde.

Ærbødigst

RADIOTELEGRAFISTFORENINGEN AF 1917

(sign.) J. Madsen.

København K., den 7. april 1949.

Til ministeriet for handel, industri og søfart, Slotsholmsgade 10, K.

Som besvarelse af Ministeriets skrivelse af 31. f. m., bilag nr. 4167, journ. nr. 770/49, skal vi oplyse:

At der er mest tendens til, at søfolkene ikke ønsker ferie, men godtgørelse derfor, og når rederiet ikke vil udbetale feriepengene kontant, er dette i mange tilfælde årsagen til, at manden afmønstrer uden at komme tilbage til skibet igen, idet han straks udmønstrer med et nyt skib, og skibet (rederiet), hvorfra han afmønstrer, mister derfor manden.

Der var måske derfor anledning til at foreslå, at søfolk får feriepenge udbetalt i stedet for at få feriemærker, idet søens folk alligevel kan holde ferie hele året.

Rederiforeningen har ikke andre bemærkninger eller forslag til ferieordningen.

Med højagtelse

A/S REDERIET „ANHOLT“

R. L. Albertsen,
adm. direktør.

REDERIFORENINGEN AF 1941.

DANSK SEJLSKIBSREDERI-FORENING

Underbilag 4 til bilag 4.

*Marstal, den 16. april 1949.**Til ministeriet for handel, industri og søfart, København K.*

I anledning af det høje ministeriums skrivelse af 31. f. m. skal man meddele, at de hidtil gældende bestemmelser om ferie med løn har virket tilfredsstillende for de under vor forening hørende reder i virksomheder.

Ærbødigst

DANSK SEJLSKIBSREDERIFORENING

(sign.) Erik Kromann.

Den 23. april 1949.

*Til ministeriet for handel, industri og søfart,
Slotsholmsgade 10, København K.*

Som svar på det høje ministeriums skrivelse af 31. marts d. å. vedrørende ferielovgivningen skal vi meddele, at hvad angår selve afregningsprincippet, har vi ingen erfaringer, der taler til ugunst for den nugældende ferielov.

Med hensyn til de enkelte paragraffer vil vi foreslå, at § 3 ændres således, at der gives $1\frac{1}{2}$ dags ferie for hver måned, at § 6 , 1. stk., ændres således, at der kommer til at stå „4 pct. af den samlede indtægt“, at stk. 4 ændres i overensstemmelse hermed.

Ærbødigst

DANSK STYRMANDSFORENING

(sign.) **H. Christiansen.**

København, den 25. april 1949.

*Til ministeriet for handel, industri og søfart,
Slotsholmsgade 10, K.*

Vedrørende journal nr. 770/49. Ferielovgivningen.

I besvarelse af det ærede ministeriums skrivelse af 31. f. m., hvori man anmoder forbundet om til brug for kommissionens arbejde at udtale os om, hvorledes de gældende bestemmelser med løn, for så vidt angår søfarende, har virket, skal vi meddele, at vi fra vor side for så vidt angår ferielønsudbetalingen og de gældende regler ikke har haft anledning til at gøre nogen indvendinger, dog skal her blot understreges visse vanskeligheder for søfarende, som vi mener understreger kravet om en forlænget ferie.

En søfarende i f. eks. en middelhavsbåd, der tager sin ferie i dansk havn, kommer i de fleste tilfælde ud for, at skibet afsejler med en afløser ombord; når pågældendes ferie derefter er udløbet, får han, for så vidt han ønsker at komme ombord i samme skib igen, en tvungen arbejdsledighed på $1\frac{1}{2}$ a 2 måneder, en forlængelse af ferien vil betyde, at denne interval i alle tilfælde kan nedsættes.

En anden ting, men dette må vi antagelig tage op med Rederiforeningen, er spørgsmålet om udstedelse af feriekort, idet den nugældende ordning fungerer ret upraktisk og kræver alt for stor administration.

P. f. v.

Harry Rasmussen.

DEN ALMINDELIGE DANSKE
SKIBSFØRERFORENING
(stiftet 1874)

Underbilag 7 til bilag 4.

27. april 1949,

*Til ministeriet for handel, industri og søfart,
Slotsholmsgade 10, K.*

I besvarelse af det høje ministeriums skrivelse af 31. f. m., journal nr. 770/49, angående, hvorledes den gældende ferielovgivning har virket set fra skibsførerstandens side, skal vi meddele, at dette spørgsmål har været behandlet på et bestyrelsesmøde i vor forening, der afholdtes i forgårs.

Af diskussionen om dette emne fremgik det, at den almindelige opfattelse blandt skibsførerne er, at ferieordningen virker tilfredsstillende efter sin hensigt, navnlig er dette tilfældet i de skibe, som tilhører medlemmer af Dansk Dampskibsrederiforening, hvor som bekendt feriekortordningen er gældende, medens der for de skibes vedkommende, som står udenfor Dansk Dampskibsrederiforening, fremføres nogen beklagelse af den måde, hvorpå feriemærkesystemet virker, idet man særlig besværer sig over de nugældende feriemærkers pålydende, som man finder for ringe, og vi vil derfor foreslå, at der udstedes feriemærker med et pålydende af op til 50 kr.

I ærbødighed

DEN ALMINDELIGE DANSKE SKIBSFØRERFORENING

P. b. v.

(sign.) **J. Kastrup Olsen,**
formand.

København, den 30. april 1949.

*Til ministeriet for handel, industri og søfart,
Slotsholmsgade 10, K.*

I besvarelse af det høje ministeriums spørgsmål i skrivelse af 31. marts d. å. — journal nr. 770/49 — skal vi udtale, at den gældende ferielovgivning har virket tilfredsstillende forsåvidt angår de af vor forenings medlemmer, der har ansættelse i land.

Imidlertid er der for vore søfarende medlemmer forhold til stede, som gør nogle ændringer i de for disse gældende bestemmelser ønskelige.

I de mellem rederierne og vor forening bestående kollektive overenskomster er fastsat, at en maskinofficer for den tjeneste, han på hjemlandets søn- og helligdage udfører i søen, er berettiget til tilsvarende frihed, d. v. s. en i'ridag ved land for 8 timers tjeneste på en søn- og helligdag i søen. Imidlertid medfører forholdene ofte, at disse fridage på grund af skibenes fartplan ikke kan gives, og i stedet erstattes de med 1 dags hyre. Da sådanne dage derved indgår i rækken af almindelige arbejdsdage, vil vi finde det rimeligt, at den betaling, der ydes som erstatning for mistede fridage, medregnes i den indtægt, hvoraf feriegodtgørelsen beregnes, og det samme mener vi bør gælde i tilfælde, hvor en maskinofficer på grund af forholdene ikke kan få sin ferie, men må modtage kontant erstatning i stedet.

Angående et forhold, hvorom der i den nugældende lov ikke findes nogen bestemmelse, er følgende et eksempel:

En maskinmester, der har ansættelse i en virksomhed i land, afgang fra denne den 1. marts og får udstedt feriekort, der først kan indløses den 2. maj. Han tager derefter ansættelse som søfarende maskinmester i et rederi og går ud med et skib, som måske kommer ud på en 8—9 måneders rejse, og kommer i denne periode under de bestemmelser i ferielovgivningen for søfarende, ifølge hvilke han har en vis adgang til at udsætte sin ferie. Men ifølge den lov, hvorefter hans feriekort er udstedt af hans tidligere arbejdsgiver, er denne forpligtet til at indsende feriegodtgørelsen til feriefonden, forsåvidt den ikke er hævet forinden 1. september, og når maskinmesterer, efter sin sørejse kommer hjem, er disse penge faktisk gået tabt, fordi han ved sit fravær fra landet ikke har haft lejlighed til at tage ferie indenfor det fastsatte tidsrum.

Vi har haft visse vanskeligheder med flere af disse tilfælde, og vi mener derfor, at der i loven bør fastsættes bestemmelser, der tager sigte på sådanne, således at en søfarendes rettigheder fra ansættelse i land kan overføres under de for søfarende i almindelighed gældende bestemmelser om sammenlægning af ferie.

Vi anmoder høfligst den ærede kommission om at tage disse punkter under velvillig overvejelse og forøvrigt skal vi tillade os at foreslå, at den lovhjemlede ferie ansættes til 18 arbejdsdage.

Ærbødigst

MASKINMESTRENES FORENING

P. b. v.

(sign.) Harald Larsen,

DANSK SEJLSKIBSREDERIFORENING
FOR MINDRE SKIBE

Underbilag 9 til bilag 4.

København K., den 11. maj 1949.

• *Til ministeriet for handel, industri og søfart, Slotsholmsgade 10.*

I besvarelse af det høje ministeriums skrivelse af 31. marts d. å. skal vi, efter derom indhentede oplysninger, høfligst meddele, at omhandlede ordning har virket tilfredsstillende inden for småskibserhvervet.

Med høgagtelse

DANSK SEJLSKIBSREDERIFORENING FOR MINDRE SKIBE

(sign.) Peter Grube.

København, den 14. maj 1949.

*Til ministeriet for handel, industri og søfart,
Slotsholm sgade 10, K.*

Journal nr. 770/49. Sag vedrørende revision af ferieloven.

I ministeriets skrivelse af 31. marts d. å. anmodes vi om en udtalelse om, hvorledes ferie med løn i den siden ferielovens gennemførelse forløbne periode har virket for vort forbunds medlemmer, og forsåvidt vi har forstået ministeriets skrivelse rigtigt, og at der med denne forespørgsel sigtes til oplysninger med hensyn til ferielovens praktiske gennemførelse, kan vi kun meddele, at dette har været tilfredsstillende for de af- og påmønstringer, der er sket indenfor landets område.

Derimod mener vi, at loven bør præcisere, at ferie med løn for søfarende ikke alene omfatter danske søfolk, men også de udlændinge, der gør tjeneste i danske skibe.

Ligeledes bør der præciseres, at udlændinge, der ikke har fast bopæl i Danmark, skal have feriebeløbene betalt ved afmønstringerne i alle tilfælde, hvor afmønstringerne finder sted udenfor Danmark.

Endelig formener vi, at sømanden bør have hyre under rejsen fra skibet til hjemstedet — frem og tilbage — under ferie, når denne gives i forlængelse af hyrekontrakten, — et forslag, der muligvis bør nærmere præciseres overfor 'kommissionen. — Motiveringen for forslaget er kort og godt, at sømanden i sådanne tilfælde er helt anderledes stillet end andre lønarbejdere, der har hele ferien dækket med feriegodtgørelse.

Forsåvidt disse betragtninger kan tages med af kommissionen under deres overvejelse, mener vi ikke at have andre bemærkninger.

Med højagtelse

SØMÆNDENES FORBUND I DANMARK

(sign.) Th. Laursen.

TJENERFORBUNDET I DANMARK

Underbilag 11 til bilag 4.

*København, den 14. maj 1949.**Til Ministeriet for handel, industri og søfart (Handelsministeriet).*

I besvarelse af ministeriets skrivelse af 31. marts d. å. skal vi meddele, at der for såvidt angår ferieordningen for serveringspersonalet i skibe ikke fra forbundets side er anledning til bemærkninger af nogen art.

P. f. v.

(sign.) **R. Clausen.**

DANSK SØ-RESTAURATIONS-FORENING

Underbilag 12 til bilag 4.

*København K., den 16. maj 1949.**Til handelsministeriet.*

I besvarelse af det høje ministeriums forespørgsel om, hvorledes de gældende bestemmelser om ferie med løn virker for de under Dansk-Sø-Restaurationens Forening henhørende ferieberettigede medlemmer, skal vi oplyse, at sålænge den nugældende ordning har bestået, har den virket ganske udmærket.

Med højagtelse

DANSK SØ-RESTAURATIONS-FORENING

(sign.) **Peter Jensen.**

København K., den 27. august 1949.

Ferielovskommissionen af 1949,

adr. hr. ekspeditionssekretær Hartmann, arbejdsministeriet.

Siden ferielovens ikrafttræden den 1. juli 1938 er direktoratet blevet bekendt med en del tilfælde, hvor feriemærkeordningen på forskellig måde er blevet misbrugt. Direktoratet har i disse tilfælde ved at oversende sagerne til anklagemyndigheden anmodet om, at forholdene måtte blive gjort til genstand for en nærmere undersøgelse, og at straffesag derefter eventuelt måtte blive rejst. I de fleste tilfælde er resultatet da også blevet, at de skyldige er blevet straffet for overtrædelse af ferielovens § 7, stk. 3, om overdragelse af feriemærkebøger eller for overtrædelse af straffelovens §§ 163, 171 og 172' om dokumentfalsk.

Direktoratet har efter at have gennemgået de her beroende sager ment at kunne henføre de forskellige misbrug under følgende 4 punkter:

1. *Ved falsk attestation* i feriemærkebogen om, at bogens indehaver skal holde ferie, eller ved falsk attestation om, at et af de i socialministeriets cirkulære vedrørende ferieloven af 28. marts 1939 afsnit IV b-e nævnte tilfælde har foreligget, er feriegodtgørelsen blevet hævet, uden at ferie har været afholdt, eller de i cirkulæret nævnte forudsætninger har foreligget. Den falske underskrift kan foreligge enten derved, at den er underskrevet med opdigtet navn som arbejdsgiver eller derved, at der er benyttet nr. mastempel med falsk underskrift.

2. *Illegal handel med ferieboøger.* Det fremgår af de for direktoratet forelagte sager, at der foregår en udstrakt handel med feriemærkebøger til trods for forbud herimod, jfr. ferielovens § 7, stk. 3, og der er næppe tvivl om, at det kun er de allerfærreste tilfælde af denne art, der kommer til direktoratets kundskab og derved bliver gjort til genstand for en straffesag. Overdragelsen, der formentlig sjældent giver overdrageren fuld valuta for det på bogen indestående beløb, men som bevirker, at pågældende — oftest udenfor ferieperioden — får en del af sin feriegodtgørelse udbetalt uden at holde ferie, medfører som regel, at overdragerens navn i feriemærkebogen slettes og erstattes med erhververens, eller blot, at erhververen indfører sit navn, idet overdrageren ikke ved arbejdsforholdets begyndelse har anført sit navn på side 1 i feriemærkebogen.

3. *Fjernelse af feriemærkebogens omslag* og 1. ark, der erstattes med et nyt omslag og et nyt ark fra en anden feriemærkebog, men fra et andet ferieår, hvorved den pågældende kan opnå at få en ældre feriemærkebog — som regel ved hjælp af falske underskrifter — udbetalt til trods for, at beløbet i henhold til bestemmelsen i socialministeriets bekendtgørelse vedrørende ferieloven af 29. juni 1938, afsnit I, næstsidste stk., skulle indgå i feriefonden, eller kan opnå, at en feriemærkebog, der normalt først skulle haves i det følgende ferieår, kan haves på et tidligere tidspunkt.

4. *Feriemærker flyttes fra en feriemærkebog til en anden*, hvorved der på samme måde som foran under 3. opnås, at det på feriemærkebogen indestående beløb hæves før tiden, eller at et feriegodtgørelsesbeløb hæves til trods for, at beløbet skulle indgå i feriefonden.

Direktoratet har overvejet, hvorvidt det var muligt at komme nævnte misbrug til livs, og som resultat af disse overvejelser skal man tillade sig at fremføre følgende:

ad 1. Direktoratet har således overvejet, om man burde kræve, at ægtheden af arbejdsgiverens underskrift, hvor denne kræves for at få feriemærkebogen indløst, blev attesteret af et vidne, der samtidig med underskriften opgav stilling og bopæl; man kunne dog bortse fra denne attestation, hvor arbejdsgiveren er en offentlig institution. Direktoratet er vel klar over, at denne foranstaltning ville give en del ekstraarbejde til postvæsenet, der ville få endnu et forhold at påse ved udbetalingen. I den første tid, indtil ordningen blev indarbejdet, ville ordningen formentlig også give anledning til flere ekspeditioner, når vidnets underskrift i første omgang manglede, men en del misbrug ville formentlig blive undgået på denne måde, idet det dog vil være vanskeligere at begå falsk, når der skal 2 dertil.

I denne forbindelse skal man iøvrigt henstille til kommissionens overvejelse, om det ikke burde indskræpes, at den person, der hæver sin feriemærkebog, skulle forevise legitimation. Det er krævet i socialministeriets fornævnte bekendtgørelse afsnit I, tredje sidste stk., men direktoratet har det indtryk, at bestemmelsen, da den medfører en del ekstraarbejde for postvæsenet, ikke altid følges i praksis.

Direktoratet er vel klar over, at den omstændighed, at der kræves legitimation ved feriemærkebogens indløsning, ikke hindrer, at der præsenteres falske feriemærkebøger til udbetaling, men det er dog et spørgsmål, om folk ikke ville være noget mere forsigtige med at forevise en falsk bog til udbetaling, når der skal forevises legitimation.

ad 2. Dette forhold vil være meget vanskeligt at hindre i praksis, uden at der indføres regler, der giver ekstra arbejde og besværliggør hele ordningen, og selv da vil misbrug næppe helt kunne undgås.

En nogenlunde effektiv ordning ville det formentlig være, om det blev krævet, at en feriemærkeberettiget selv hentede sin feriemærkebog på postkontoret og påførte sit navn side 1 i overværelse af en postekspedient og ligeledes ved udbetalingen først kvitterede bogen på posthuset også i en ekspedients påsyn, der derefter forinden udbetalingen sammenlignede kvitteringen med navnet side 1. En sådan ordning ville dog i praksis, hvor det drejer sig om flere hundrede tusinde bøger, medføre så meget besvær, at hele feriemærkeordningen ville blive i høj grad besværliggjort. Man kunne dog måske kræve, at den ferieberettigede ved arbejdsforholdets begyndelse skulle skrive sit navn i feriemærkebogens side 1 i overværelse af arbejdsgiveren, og at denne derefter attesterede ægtheden af underskriften med opgivelse af navn, stilling og bopæl; men også en sådan ordning ville til at begynde med give anledning til en del besvær, inden den blev indarbejdet i praksis, og dens overholdelse ville unddrage sig kontrol. For at gøre ordningen effektiv, måtte det dog samtidig pålægges posthusene, at det ved udbetalingen skulle påses, at kvitteringen svarede til det på side 1 anførte navn.

ad 3. De her omhandlede misbrug ville efter direktoratets mening kunne undgås, såfremt man i stedet for den nu anvendte feriemærkebog anvendte en anden type bøger efter „foldesystemet“, således som det f. eks. anvendes af centralforeningen af hotelværtforeninger og restauratørforeninger i Danmark. En bog af denne type vedlægges. Ved indførelsen af en sådan bog ville man gøre det umuligt at overføre blade fra en bog til en anden for samme ferieår, og tillige at omskifte omslag og sider fra en bog fra det ene ferieår

med omslag og sider fra en bog fra et andet ferieår. Uden indførelse af en feriemærkebog efter foldesystemet ville de foran under 1 og 2 nævnte foranstaltninger også blive mere eller mindre illusoriske.

Det ville efter direktoratets mening være rimeligt at gå over til anvendelse af feriemærkebøger af den af centralforeningen anvendte type. Vel er de nok lidt dyrere i fremstillingen, da bøgerne må fremstilles af sværere papir, men hvis feriemærkebogens tekst blev indskrænket, og der blev indført feriemærker af større værdi end det nugældende til 5 kr. — således som direktoratet tidligere i skrivelse af 7. april 1949 har stillet forslag om, — ville det være muligt at gøre feriemærkebøgerne mindre, således at merudgiften kunne indskrænkes, og selv om fremstillingen også blev dyrere, ville det opvejes af det gode, at en del misbrug af feriemærkeordningen kunne undgås, hvorved også bemærkes, at direktoratet i sin forannævnte skrivelse også har stillet forslag om, at der for feriemærkebøgerne fremtidig skal betales en pris af 25 øre.

ad 4. De hidtil foreslåede ændringer hindrer ikke det misbrug, at feriemærker tages ud af en bog og overføres til en anden, men hvis den regel blev indført, at arbejdsgiveren efter at have indklæbet feriemærker enten overstemplede eller overskrev mærkerne, ville det være gjort umuligt at føre dem fra en bog til en anden, men også her må det indskræpes postvæsenet at være påpasselig. Direktoratet har nemlig haft feriemærkebøger forevist, hvoraf det tydeligt fremgik, at feriemærkerne efter at være indklæbet i en bog og overstemplet, var overført til en anden bog, og til trods herfor var bogen dog blevet indløst på posthuset. Vanskeligt vil det vel nok være at få en sådan ordning gennemført blandt de mange små arbejdsgivere, der kun af og til beskæftiger en enkelt person, men en gennemførelse af ordningen alene i de store virksomheder med mange arbejdere vil være af stor betydning, idet det vel nærmest er på de store arbejdspladser med de mange arbejdere, at denne slags misbrug finder sted. —

Direktoratet har efter de oplysninger, som man har indhøstet, ikke villet undlade at henlede kommissionens opmærksomhed på de forskellige misbrug af feriemærkeordningen, som man i årenes løb har kunnet konstatere. Man er imidlertid ganske klar over, at de stillede forslag ikke effektivt løser de problemer, der er opstået i forbindelse med de konstaterede misbrug, men man skal henstille til kommissionens overvejelse, hvorvidt der måtte være grund til at foretage ændringer i det nu bestående feriemærkesystem for at indskrænke misbrugenes antal mest muligt.

En af postvæsenets feriemærkebøger vedlægges.

(sign.) Erik Dreyer.

DIREKTORATET FOR
ARBEJDS- OG FABRIKTILSYNET

Bilag 6.

København K., den 27. august 1949.

Ferielovskommissionen af 1949,

adr. hr. ekspeditionssekretær Hartmann, Arbejdsministeriet.

I skrivelse af 20. juni 1949 har Dansk arbejdsmandsforbund henledt opmærksomheden på, at dets medlemmer til tider har været udsat for — når de har afleveret deres feriemærkebog med indsatte mærker fra en tidligere arbejdsgiver til en ny arbejdsgiver — ikke at kunne få bøgerne udleveret igen ved arbejdets afslutning. Dansk arbejdsmandsforbund har anført, at dette ofte sker hos arbejdsgivere, der ikke selv er i stand til at opfylde ferielovens bestemmelser med hensyn til at udlevere feriemærker; men at det også sker hos arbejdsgivere, der blot er sløsgtige med at aflevere feriemærkebøger.

Forbundet har derfor stillet forslag om, at feriemærkebøgerne, f. eks. som sidste blad, havde et perforeret blad med påtrykte kvitteringsformularer, således at disse kunne udfyldes med angivelse af det antal feriemærker, der fandtes i bogen ved afleveringen. Disse kvitteringsblanketter skulle så ved feriemærkebogens aflevering underskrives af arbejdsgiveren og overgives til den ferieberettigede.

Dansk Arbejdsgiverforening, der har været hørt over sagen, har i skrivelse af 9. juli 1949 meddelt, at foreningen har indhentet en udtalelse fra Centralforeningen af murer-mestre i Danmark, der har henvist til, at det i henhold til ferielovens § 4, 2. stk., er den ferieberettigede, der opbevarer bogen, samt at mesteren hver lønningdag udleverer arbejderen mærker, svarende til det beløb, arbejderen får udbetalt.

Arbejdsgiverforeningen har hertil føjet, at der ikke foreligger noget problem, hvor de foran anførte regler overholdes.

Der er imidlertid næppe tvivl om, at det i et vist antal tilfælde forholder sig, som af Dansk arbejdsmandsforbund anført, og at det derfor var naturligt, om der ved feriemærkebogens aflevering til en ny arbejdsgiver blev udstedt kvittering.

Direktoratet er imidlertid i tvivl om, hvorvidt den af Dansk arbejdsmandsforbund foreslåede løsning er den rigtige. Direktoratet agter nemlig overfor kommissionen at stille forslag om, at de nuværende feriemærkebøger bliver erstattet af bøger af en anden type fremstillet af sværere papir; da disse bøger ville blive mindre end de nuværende bøger, vil det være vanskeligt at få plads til kvitteringerne.

Direktoratet finder det imidlertid rimeligt, at der ved feriemærkebøgernes aflevering udstedes kvittering, hvad den ferieberettigede vel også efter almindelige retsregler har krav på, og man kunne derfor tænke sig at stille forslag om, at der i den til den nye ferielov knyttede bekendtgørelse blev optaget en bestemmelse, der fastslog denne ret for den ferieberettigede til at kræve kvittering. Man kunne da samtidig tage under overvejelse, hvorvidt der til brug for denne kvittering skulle fremstilles særlige blanketter, der kunne fås udleverede på de forskellige postkontorer.

Idet man hoslagt fremsender sagens akter (2 stk.) skal man tillade sig at henstille spørgsmålet til kommissionens overvejelse.

(sign.) **Erik Dreyer.**

(sign.) *E. Sehested Rasmussen.*

Korsør, den 2. marts 1949.

Til Direktoratet for Arbejds- og Fabriktilsynet, København.

Angående ændringer i ferielovgivningen.

I anledning af, at det er blevet bekendtgjort, at der er nedsat en kommission med opgave at ændre ferielovgivningen, tillader vor organisation sig høfligst at gøre opmærksom på visse forhold, som i utallige tilfælde har voldt os vanskeligheder, og som vi tror må kunne ændres.

Vor organisation omfatter hotelportiers, hotelkarle, portierassistenter og natportierer.

Vanskelighederne har særlig koncentreret sig om medhjælperne, hvoraf nogle er på fast løn, nogle har drikkepenge, nogle andel af en betjeningspulje og nogle en kombination af to af de anførte lønningsmåder.

Direktoratet har her i nogle afgørelser fastslået, at hvis indtægten erhverves på en sådan måde, at drikkepengene overstiger den faste løn, er den ansatte berettiget til feriemærker; i modsat fald til ferie efter medhjælperloven. Dette er en meget vag formulering, idet det i sagens natur ikke er muligt at konstatere, men kun skønne over indtægten ved drikkepenge. Det er ligeledes uklart, om en medhjælper, der får en fast andel af en drikkepengepulje, kan siges at være på fast løn, eller leve af drikkepenge. Endelig må det erindres, at lønningsformen som regel er sådan, at portieren eller hotelkarlen har en indtægt i form af drikkepenge, og at han så af denne lønner medhjælperne. Her er det uklart, ialtfald genstand for stridigheder, om hotelejerens eller den, der lønner, skal svare feriemærkerne samt løn til den fornødne afløsning.

Samtidig giver medhjælperlovens bestemmelser anledning til en masse uretfærdighed, idet der som regel ikke gives ferie, ihvertfald ikke for dele af året, således at medhjælperen kan gå et helt år uden hverken at få ferie eller godtgørelse. Det skulle synes rimeligt, at hver virksomhed svarede feriemærker i lighed med andre ansatte til disse mennesker.

Vi mener derfor, at det hele vil blive simplificeret, hvis det fastslåes, at *alt hotelpersonale uanset lønningsfor men henhører under ferieloven, og at feriegodtgørelsen i alle tilfælde udredes af virksomhedens indehaver.*

I den særlige bekendtgørelse om satserne finder vi et begreb hjælpekarle, som ikke står os helt klart, medens vi finder forskellen på satserne mellem provins og hovedstad urimeligt stor.

Vor organisation vil være Dem taknemlig, om der måtte blive givet os lejlighed til mundtlig drøftelse af disse forhold, og vi er altid gerne til rådighed.

Ærbødigst

DANSKE HOTEL PORTIERS FORENING AF 1942

L. Lenz.

København, den 29. september 1949.

De samvirkende Fagforbund, Rosenørnsallé 12, København V.

I henhold til cirkulæret nr. 28/1949 vedrørende forslag til ændringer i ferieloven, tillader vi os at fremkomme med følgende:

Hidtil har ferieloven kun været gældende for industriens arbejdere, og det vil derfor være rimeligt, når De samvirkende Fagforbund nu ønsker loven revideret, at få ferieloven gjort obligatorisk for samtlige lønarbejdere.

Skulle man ikke i første omgang kunne få alle lønmodtagerne underkastet ferielovens bestemmelser, da kunne man f. eks. slå fast, at enhver lønmodtager, der ikke er beskæftiget i private hjem, bliver omfattet af ferieloven. Derved vil f. eks. hotel- og restaurationspersonalet og tilsvarende blive løsrevet fra medhjælperlovens bestemmelser.

Som forholdene er i øjeblikket yder medhjælperloven jo ingen feriegodtgørelse for arbejde under 6 måneder, og det vil sige at tusinde af arbejdere ingen feriegodtgørelse får, hvilket er uretfærdigt.

Vi beder derfor De samvirkende Fagforbund om at forsøge at ændre dette uheldige forhold.

Med soc. hilsen

P. F. V.

P. Johansen.

København, den 1. oktober 1949.

De samvirkende Fagforbund, Rosenørnsallé 12.

Ved den anledning, der er givet os ved De samvirkende Fagforbunds cirkulære af 23. september, skal vi tillade os at henlede opmærksomheden på nogle forhold, som formentlig gør visse ændringer i ferieloven påkrævet, og som, forså vidt angår serveringspersonalet, har givet anledning til klager i massevis.

For serveringspersonalet gælder mærkesystemet, der pålægger arbejdsgiverne at udlevere et mærke *pr. arbejdsuge* til en mellem organisationerne oprindelig aftalt værdi, der senere har været reguleret på grundlag af pristallet ved forhandling mellem parterne og under medvirken af socialministeren, og som for tiden har en værdi af kr. 5,50.

I hundredvis af tilfælde — hvorved bemærkes, at ikke alle kommer til organisationens kundskab — overholdes denne ordning ikke fra arbejdsgivernes side, idet det er almindeligt, at mærkerne udbetales for længere perioder, som 1 år eller ved fratreden fra pladsen, og forsåvidt der da er midler til det, og serveringspersonalet er på den måde stillet således, at det ved de stadige og forgæves krav om udlevering af et mærke hver uge stiller sig i et sådant forhold til den arbejdsgiver, som ikke vil overholde loven, at det indebærer en risiko for afsked og deraf følgende frygt for at gentage kravet igen, og denne tilstand har efterhånden ført dertil, at organisationen i hundredvis af tilfælde på medlemmernes vegne har måttet føre kravene frem ved retten, hvorved der, bortset fra meningsløsheden heri, medgår så megen tid, at ferietiden, når pengene endelig ved retsafgørelse anvises til udbetaling, forlængst er udløbet.

Disse forhold er ikke mindst udbredt, hvor der anvendes uorganiseret personale, og vi er bekendt med tilfælde, hvor der fra arbejdsgivers side er stillet som betingelse for ansættelse, at feriepenge frafaldes af personalet.

Der mangler efter vor mening bestemmelser i loven, som under strafansvar forpligter arbejdsgiveren til at overholde de gældende ordninger, her den *ugentlige* udbetaling af feriemærker; eksempelvis skal anføres, at forbundet fornylig har måttet føre en sag mod en arbejdsgiver, der i indtil *41 uger* ikke havde udleveret feriemærker til 6 af vore medlemmer.

Der bør efter vor mening indføres straffebestemmelser i loven for den arbejdsgiver, der, skønt bundet af mærkesystemet, i stedet for at anvende mærker af finder sig kontant med den ferieberettigede, hvorved eksempelvis arbejdsløshedskassen afskæres fra at øve kontrol med, at ferie er givet og benyttes som sådan og ikke under en eller anden form har ført til misbrug af kassen og understøttelsesretten.

For på effektiv måde at komme de fornævnte tilfælde til livs, hvor arbejdsgivere enten ved aftale med uorganiserede får disse til at afstå fra feriepengene som betingelse for ansættelse, eller hvor der med arbejdsgivernes godkendelse ikke holdes ferie, lovens § 7,

stk. 2, bør der formentlig gives organisationerne adgang til at rejse sag i de tilfælde, der måtte forekomme indenfor disses egne fagområder.

Vi finder endelig anledning til at pege på den uklarhed, der findes i lovens § 7, stk. 1, hvor tilfældet med den ferieberettigede, der påtager sig arbejde i ferietiden mod vederlag, rejser spørgsmålet om, på hvilken måde vedkommende fortaber sin ferieløn, der vel må antages allerede at være udbetalt på det tidspunkt, da han arbejder i ferietiden.

Med soc. hilsen

p. f. v.

(sign.) Fr. Clausen.

København, den 3. oktober 1949.

De samvirkende Fagforbund, Rosenørnsallé 12, V.

Vedrørende ferielovens revision.

I henhold til det tilsendte cirkulære nr. 28/1949 skal vi meddele, at idet vi er gået ud fra, at selve hovedspørgsmålet om forlænget ferie og forhøjet feriegodtgørelse forlods er taget op til behandling i ferielovskommissionen, vil vi henlede D. S. F.s opmærksomhed på en lovfæstelse af *feriegodtgørelsen for sygeperioder*, hvilket problem jo indgik i sidste års overenskomstrevisioner, samt spørgsmålet om, hvorvidt det skulle være muligt også at kunne række de *arbejdsløse* en hjælpende hånd.

Arbejdere, der har været ledige gentagne gange og måske i længere perioder indenfor ferieåret, vil i mange tilfælde af økonomiske grunde blive afskåret¹ fra at holde en virkelig ferie.

Arbejdsløshedskasserne vil formentlig kunne påtage sig den praktiske del af en eventuel ordning, men tilbage bliver naturligvis spørgsmålet om, hvem der skal bære udgiften, som kasserne vel måtte have refunderet fra det offentlige.

Da spørgsmålet i ferieresønnen jævnlig rejses af ledige, mener vi det rigtigt, at det i alle fald blev drøftet i kommissionen.

P. f. v.

(sign.) **K. A. Jørgensen.**

København K., den 4. oktober 1949.

De samvirkende Fagforbund, Rosenørnsallé 12, V.

Vedrørende ferielovens revision.

I besvarelse af De samvirkende Fagforbunds cirkulære nr. 28/49 skal vi meddele, at vort forbund kunne ønske at få indført en ændring i ferieloven, således at det bliver muligt at udbetale feriepenge i ferieperioden til de medlemmer, der aftjener deres værnepligt. Hidtil har det jo været således, at de først har kunnet få feriepenge udbetalt efter ferieperiodens udløb, og dette finder vi meningsløst, da de medlemmer, der er soldater, har hårdt brug for de penge, de kan få.

P. F. V.

(sign.) **Niels Madsen.**

DANSK MEJERISTFORBUND

Roskilde, den 6. Oktober 1949.

*De samvirkende Fagforbund,
Rosenørnsallé 12,
København V.*

Vedr. revision af ferieloven.

Nærværende forbunds hovedbestyrelse har efter at have været forelagt De samvirkende Fagforbunds cirkulære nr. 28/49 af 23. september d. a. vedtaget at udtale, at man efter de erfaringer, der er draget indenfor mejerifaget siden ferielovens indførelse i 1938 — hvorunder kan anføres, at selvom der foreligger udtrykkelig aftale mellem de modstående arbejdsgiver- og arbejderorganisationer om, at *feriemærkesystemet*, som det eneste praktisk anvendelige, *skal* bringes i anvendelse, har det vist sig ugørligt at få mere end 10—15 pct. af virksomhederne til at respektere dette, idet der i flæng ydes feriegodtgørelse i form af kontant udbetaling eller efter princippet ferie med løn, hvilket skaber et uendeligt virvar og megen uretfærdighed under de i mejerierne meget ofte skiftende arbejdsforhold — må finde, at de straffebestemmelser, der påtænkes indført ved lovens revision, såvidt muligt bør være ret strenge, idet det er vor opfattelse, at det — i hvert fald inden for mejeribruget — ikke vil være muligt at skabe respekt om loven, medmindre der findes effektive straffebestemmelser i form af klækkelige bøder, eventuelt hæfte eller fængsel.

P. F. V.

sign. Laurits Pedersen.

København K., den 9. december 1949,

Dansk Arbejdsgiverforening, Vester Voldgade 113. V.

Vedrørende feriens lægning indenfor kalk- og teglindustrien.

Da vi er bekendt med, at den ærede Arbejdsgiverforening er repræsenteret i Ferielovskommissionen, tillader vi os herved at henvende os til Dem, for at gøre rede for de praktiske vanskeligheder, der er for vor industri ved at lade arbejderne holde ferie i overensstemmelse med den nugældende ferielov.

Det er især teglværkernes produktion, der er afhængig af klimaet, og selv om man i de senere år har udvidet anlæggene for kunstig tørring af de rå sten, er der stadig i højeste grad tale om sæsonarbejde for råstensproduktionens vedkommende, idet denne kun kan foregå for fuld kraft fra begyndelsen af maj til slutningen af september, og navnlig er produktionsforholdene gunstige i juni, juli og august måneder.

Det kan således anføres, at der af de 443 millioner rå mursten, der er produceret hos vor forenings medlemmer i 1948, produceredes ca. 329 millioner eller ca. 74 pct. mellem 1. maj og 30. september og ca. 203 millioner eller ca. 46 pct. i månederne juni, juli og august.

Når teglværkernes arbejdere skal holde ferie inden for det af loven fastsatte tidsrum, betyder det, at de er borte fra deres arbejde ca. 9 pct. af den tid, sæsonen varer, og selv om det i 1948 har været lettere end i de nærmest foregående år at skaffe ferieaflødere, betyder disses mangel på kendskab til arbejdet en væsentlig forringelse af produktions-effektiviteten.

I en tid, hvor der til trods for, at produktionen af teglprodukter ligger højere end i 1939, stadig er mangel på både tagsten og facadesten, mener vi ikke, at samfundet kan være tjent med, at de klimatiske betingelser for en forøgelse af produktionen heraf ikke udnyttes fuldt ud, og vi anmoder derfor den ærede Arbejdsgiverforening om, at gøre sin indflydelse gældende således, at der i en ny ferielov i højere grad end efter den nugældende opnås muligheder for, at de erhverv, der har deres højsæson inden for den i loven foreskrevne ferieperiode, kan lægge ferierne uden for denne.

På bestyrelsens vegne

E. Nymark.

Georg Hansen.

DE SAMVIRKENDE FAGFORBUND
I DANMARK

Bilag 14.

København, den 14. december 1949.

*Hr. direktør Erik Dreyer, formand for ferielovskommissionen, arbejds- og
fabriktilsynet, Amaliegade 3, K.*

Ferielovens revision.

Vi ved, at det er lidt sent, men gør ved nærværende opmærksom på, at vi under 8. december fra Dansk Handels- og Kontormedhjælperforbund har modtaget et sålydende forslag til ændringer i ferieloven:

- „1) Reglen om, at ferien *skal* holdes i tiden fra 1. maj til 30. september, må gøres obligatorisk — også for alle statsvirksomheder. Herfra kan kun dispenseres af Arbejds- og Fabriktilsynet, hvis organisationerne søger om dispensation.
- 2) Hvis der indtræffer sygdom under ferien, og sygdommen dokumenteres, skal sygedage ikke regnes for feriedage”.

P. F. V.

Eiler Jensen.

Kai Lindberg.

København, den 17. februar 1950.

Socialministeren, Socialministeriet, Slotsholmegade 6, K.

Angår: Socialministeriets skrivelse af 5. februar 1941, journal nr. 23/251/1939, til undervisningsministeriet.

Herved tillader Teknisk Landsforbund og Danske Teknikeres Arbejdsløshedskasse sig at forelægge den højtærede minister et spørgsmål om socialministeriets fortolkning af den i ferieloven af 13. april 1938, § 1, stk. 2, nr. 1, givne undtagelsesbestemmelse for ferielovens område.

I forannævnte paragraf hedder det:

„Loven omfatter dog ikke personer, der henhører under lovgivningen om statens, folkekirkens og folkeskolens tjenestemænd“.

Dette undtagelsesområde er i socialministeriets forannævnte skrivelse til undervisningsministeriet angående feriegodtgørelse for en honorarlønnet videnskabelig assistent ved Danmarks tekniske Højskole fortolket således, at undtagelsesbestemmelsen omfatter ikke blot „personer, hvis stilling er normeret på tjenestemandsløven eller i senere normeringslove, men også andre i statstjenesten ansatte, som af styrelsen har fået tillagt ferie med løn efter lignende regler, som de for statens tjenestemænd gældende.“

Socialministeriet resolverer udfra denne betragtning, at da „pågældende efter det oplyste har været henført under sådanne ferieregler, må arbejds- og socialministeriet holde for, at han ikke er berettiget til i henhold til ferieloven at få udbetalt feriegodtgørelse for nogen del af den ham i ovennævnte tidsrum udbetalte løn“.

Denne fortolkning har givet anledning til, at adskillige honorarlønnede medhjælpere, ansat i statstjenesten, ved afgang herfra har måttet savne den feriegodtgørelse for det sidst forløbne ferieår, som er det bærende grundlag i ferielovgivningen.

Ikke mindst nu, da flere styrelsesgrene indenfor statens områder forenkles eller nedlægges, kan det forventes, at kontraktansatte vil blive udsat for samme bestemmelse, idet arbejds- og fabrikkedirektoratet konsekvent følger denne fortolkning.

Teknisk Landsforbund har således i løbet af sidste måned været ude for to tilfælde af denne art og forventer flere vil følge efter.

Man forstår udmærket reglens anvendelse med hensyn til statens tjenestemænd, idet disse almindeligvis er sikret en kontinuerlig, uafbrudt ferieordning, efter hvilken de oppebærer løn under den dem tillagte ferie.

Anderledes stiller forholdet sig for honorarlønnede eller kontraktansatte, idet det står de enkelte styrelsesgrene frit for at tillægge sådanne medhjælpere en til tjenestemandsløven svarende ferie, således at vedkommende ved afgang fra pågældende styrelsesgren må se den kendsgerning i øjnene, at førstkommende ferieperiode savner økonomisk dækning.

Da mange virksomheder har indført ferielukning, kommer man let ud for, at en sådan tidligere i statens tjeneste honorarlønnet medhjælper tvinges til at afholde en ferie uden løn eller kompensation af nogen anden art.

Det kan tilføjes, at det indenfor det private erhverv er bleven en regel, at funktionærer, der ifølge overenskomst eller aftale har krav på 3 ugers ferie, mod den i ferieloven hjemlede ret til 14 dage, ved afgang tillægges en feriegodtgørelse på 6 pct. mod det normale, 4 pct. af den samlede indtægt i det forløbne ferieår.

Det forekommer urimeligt og lidet i tråd med det sikkerhedsbegreb, ansættelse i statens tjeneste oftest er omstrålet af, at løst ansatte medhjælpere stilles dårligere end de ville være ved ansættelse hos private arbejdsgivere, overfor hvem ferielovens regler altid håndhæves.

Man tillader sig derfor høfligst at anmode den højtærede socialminister om at overveje muligheden af en tilbagekaldelse af socialministeriets skrivelse af 5. februar 1941, og derved skabe samme forhold for statens løst ansatte medhjælpere som de i privatbeskæftigelsen ansatte, hvad retten til feriegodtgørelse angår, og man ser meget gerne, om en repræsentant for Teknisk Landsforbud kunne få lejlighed til overfor den højtærede socialminister at redegøre nærmere for det i denne henvendelse anførte.

I ærbødighed

TEKNISK LANDSFORBUND
DANSKE TEKNIKERES ARBEJDSLØSHEDSKASSE

(sign.) **Vilhelm Eller.**
Formand.

København, den 24. april 1950.

Til Arbejds- og Boligministeriet,

herr minister Johs. Kjærboel, Slotholmsgade 16.

På et bestyrelsesmøde i Friluftsrådet den 18. d. m. drøftede vi igen det naturlige i, at Friluftsrådet var repræsenteret i ferieudvalget. En artikel i „Politiken“ den 2. d. m., hvori man omtalte „det ukendte ferieland“ ved Jammerbugten og ferieudvalgets interesse deri viser, at man her er inde på områder, som Friluftsrådet er interesserede i.

Vi har en gang tidligere bedt om at blive repræsenteret i udvalget, men fik afslag. Det var dog inden, at vi igennem Statsministeriet fik bevilget kr. 15 000 til hjælp til administration og til løsning af nogle af de opgaver, vi ønsker at tage op, og med denne bevilling det mere officielle stempel.

Efterhånden som virksomheden udvikles, regne] vi også med at få andel i de midler, der af Tipsfonden vil blive stillet til disposition for friluftsrådet og dets udvikling.

Vi kan også nævne, at statsministeriet tidligere har bevilget os kr. 30 000 til et forsøgsarbejde på Saltholm, det tilsvarende beløb blev tillige bevilget af Københavns kommune.

Det er tanken, at vi skal undersøge, om der er hold i de mange planer, der har været fremme om at gøre Saltholm til storbyens friluftsrådet.

Det er meningen, at vi ved boringer, et mindre digeanlæg og en beplantning skal undersøge, om der overhovedet kan gro noget på Saltholm.

Bliver resultatet negativt, så skulle planerne om Saltholms udnyttelse som friluftssø dermed være skrinlagt. Beskæftigelsescentralen yder iøvrigt tilskud til disse arbejder.

På opfordring af departementschef Lorentzen har vi tidligere indsendt medfølgende skrivelse om Friluftsrådet. Hermed følger tillige Friluftsrådets love og medlemsfortegnelse. Man vil heraf se, at alle de større organisationer, der er interesserede i friluftslivet og dets udvikling, er repræsenteret i sammenslutningen.

Vi beder om, at man igen vil se på spørgsmålet om vor repræsentation i ferieudvalget.

Venligst

Alec Fløtkjær,
formand.

Ernst Drosthede,
sekretær.

Den 25. maj 1950.

Socialministeriet, Slotsholmsgade 10, Kbh. K.

Vedrørende udbetaling af feriepenge.

Danske Studerendes Fællesråd skal herved tillade sig at henlede ministeriets opmærksomhed på den specielle vanskelighed, som studerende med lønarbejde ved siden af studiet kan have med hensyn til udbetaling af feriepenge.

De eksisterende regler, der hjemler adgang for visse befolkningsgrupper fx. værnepligtige og landarbejdere til at få udbetalt feriepenge uden for den normale ferieperiode, gælder ikke for studerende. Et stort antal studerende, specielt på højskoler, hvor undervisningsplanen er så stram, at der ikke er mulighed for arbejde i selve studieperioden, er henvist til, hvis de ikke har midler til selv at dække omkostningerne ved studiet, at tage arbejde i ferieperioden. I særlig grad gør dette forhold sig gældende for studerende ved Handelshøjskolens dagskole, Landbohøjskolens forskellige studiegrene og Danmarks Tekniske Højskole. Ved Universiteterne og de øvrige højere læreanstalter kan man heller ikke se bort fra dette forhold. For disse studerende er der et særligt behov for at holde ferie og at få udbetalt feriepenge i de højskoleferier, der ligger uden for den normale ferieterm, specielt påskeferien.

Fællesrådet skal tillade sig at anmode Socialministeriet om at undersøge, hvorvidt det vil være muligt at tage skridt til, at de ovennævnte regler vedrørende udbetaling af feriepenge uden for den normale ferieperiode også udstrækkes til at gælde for studerende, som af de ovenanførte grunde har et specielt behov derfor.

Fællesrådet tillader sig at anmode ministeriet om, hvis en sådan ordning skønnes gennemførlig, at anvise Fællesrådet den fremgangsmåde, som de pågældende studerende bør benytte sig af, således at Fællesrådet kan publicere det gennem sine sædvanlige kanaler, opslag, studenterblade m. v.

Med venlig hilsen

DANSKE STUDERENDES FÆLLESRÅD

Stig Andersen,
formand.

Poul K. Jensen.
sekretær.

DE SAMVIRKENDE FAGFORBUND
I DANMARK

24. november 1950.

*Til formanden for ferielovs kommissionen,
hr. direktør E. Dreyer,
Arbejds- og Fabriktilsynet,
Upsalagade 20,
— 0. —*

Vedrørende spørgsmålet om feriegodtgørelse — det være sig i forbindelse med den nuværende ferielængde som i forbindelse med en udvidelse af ferien til 3 uger — er der et problem, som Tjenerforbundet har rejst overfor os. Skal feriepenge for tjenerne være som nu, et fast beløb — for tiden kr. 5,50 pr. uge — eller 4,5 pct. respektiv 6,5 pct. af ferietagerens fortjeneste? Tjenernes ønske er, at det bliver en procential beregning.

P. F. V.

(sign.) **Eiler Jensen.**

(sign.) Einar Nielsen.

Oversigt over de i henhold til ferielovens § 6 stk. 2 godkendte overenskomster.

I henhold til ferielovens § 6, stk. 2, kan socialministeren efter indhentet udtalelse fra direktøren for arbejds- og fabriktilsynet bestemme, at loven ikke skal komme til anvendelse indenfor fag eller faglige områder, hvor der ved overenskomst eller regulativ er sikret de beskæftigede ferie med løn efter regler, der ikke stiller dem ringere end de i loven indeholdte bestemmelser.

I socialministeriets cirkulære vedrørende ferieloven af 28. marts 1939, afsnit I, er det nærmere omtalt, at ministeriet i medfør af ferielovens før nævnte bestemmelser har truffet bestemmelse om, at ferieloven ikke skal komme til anvendelse indenfor en række områder, hvor der på grundlag af overenskomst eller regulativ er sikret de beskæftigede ferie med løn efter regler, der ikke stiller dem ringere end lovens feriebestemmelser, hvorved det også er blevet påsat, at der er sikret de pågældende feriegodtgørelse også i de tilfælde, hvor de har forladt det pågældende faglige område, inden ferien er holdt.

I det nævnte cirkulære er det endvidere oplyst, at det i medfør af den omhandlede bestemmelse i ferieloven er bestemt, at loven ikke skal komme til anvendelse på de af banker, kredit- og hypotekforeninger og forsikringselskaber samt de af medlemmer af Københavns Fondsbørs beskæftigede personer, til hvilke personer der ydes sædvanlig løn under ferien, medens der kun ved fratræden ydes feriegodtgørelse til brug under ferien i den efter fratræden førstkommende ferie.

Som foran nævnt skulle der som grundlag for ministeriets godkendelse foreligge en overenskomst eller et regulativ, og der er derfor forinden ferielovens ikrafttræden mellem Dansk arbejdsgiverforening og De samvirkende fagforbund blevet ført forhandlinger med det formål at få udarbejdet sådanne standardaftaler, at disse kunne benyttes mellem arbejdsgiver- og arbejderorganisationerne som grundlag for de overenskomster, der skulle godkendes af ministeriet. Ved en aftale af 17. maj 1938 mellem disse to hovedorganisationer blev der opnået enighed om to forskellige overenskomster, der senere i stor udstrækning har været grundlag for de til godkendelse indsendte overenskomster. De to overenskomster, der i det følgende er betegnet som standardaftale A og standardaftale B, adskiller sig derved, at førstnævnte benytter et kortsystem, hvilket vil sige, at den ferieberettigede får udstedt feriekort som bevis for, hvilken feriegodtgørelse pågældende har til gode til brug under ferien, medens standardaftale B benytter feriemærker; disse er dog ikke de feriemærker, der benyttes af postvæsenets feriemærkesystem, men derimod feriemærker, der er udstedt af en af de pågældende organisationer, og som kun kan anvendes indenfor det af overenskomsten omfattede område.

I tiden lige efter ferielovens ikrafttræden blev der indsendt et betydeligt antal ferieoverenskomster til godkendelse. Det viste sig imidlertid snart, at en væsentlig del af disse overenskomster ikke angik et fag eller et fagligt område, men derimod enkeltvirk-

somheder. Under hensyn til, at det imidlertid er meget sjældent, at samtlige virksomheder indenfor et fag eller et fagligt område er organiseret gennem Dansk arbejdsgiverforening, og ferielovens her omhandlede bestemmelser praktisk taget ville blive uden indhold, såfremt man kun kunne bringe dem i anvendelse, hvis samtlige virksomheder indenfor faget var omfattet af overenskomsten, og da et stort antal virksomheder står organiseret i Dansk arbejdsgiverforening som enkeltvirksomheder, opnåede direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet socialministeriets tilslutning til, at også overenskomster, der var indgået med enkeltvirksomheder eller med en del virksomheder, der dog ikke kan betegnes som et fagligt område, har kunnet godkendes i henhold til § 6, stk. 2. Godkendelserne, der i disse tilfælde er givet af direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet, er formuleret på den måde, at det udtales, at da overenskomsten ikke kan siges at omfatte et fag eller et fagligt område, har direktoratet ikke ment at kunne indstille den til ministeriets godkendelse, men at man under hensyn til, at direktoratet ikke har noget at indvende mod de i overenskomsten indeholdte ferieregler, dog ikke finder, at der vil være noget til hinder for, at de i overenskomsten indeholdte regler indtil videre praktiseres.

Samtlige overenskomster er godkendt indtil videre, og i de tilfælde, hvor godkendelsen har angået en standardaftale, er det i godkendelsesskrivelsen fremhævet, at det er en forudsætning, at bestemmelserne i standardaftalens § 6, stk. 1, hvorefter betalt ferie under fortabelse af ferieretten for det følgende år skal benyttes som ferie, er at forstå således, at den beskæftigede, såfremt han påtager sig lønnet arbejde i ferien, fortaber retten til i det følgende år at holde ferie med løn, d. v. s. retten til at erholde feriegodtgørelse udbetalt.

De overenskomster, der i årene efter ferielovens ikrafttræden i medfør af ferielovens § 6, stk. 2, er godkendt med den virkning, at det af overenskomsten omfattede område er holdt udenfor ferieloven, er i stor udstrækning baseret på standardaftalerne, men en del af overenskomsterne er dog på enkelte punkter afvigende.

I det følgende skal først gennemgås de overenskomster, hvor standardaftalerne har ligget til grund, og derefter skal omtales de overenskomster, hvor andet grundlag end standardoverenskomsterne har foreligget, med fremhævelse af de forskelligheder, der gør sig gældende.

De følgende oversigter over godkendte overenskomster er ordnet efter arbejderorganisationer, således at der ud for hver enkelt organisation er angivet, hvilke arbejdsgiverorganisationer eller enkeltvirksomheder, der er sluttet overenskomst med; hvor overenskomsten ikke er afsluttet direkte af forbundet, men af en afdeling under dette, er afdelingens navn anført i parentes. Indenfor hver gruppe er først anført de overenskomster, der er godkendt af ministeriet, derefter de, som er godkendt af direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet. Opstillingen er bestemt ved forbundenes alfabetiske rækkefølge.

1) *Standardaftale A (kortsystemet)* er sålydende:

§ 1.

Den fulde ferie udgør 12 arbejdsdage.

§ 2.

Ferien skal falde i tiden mellem 2. maj og 30. september. Tidspunktet for ferien fastsættes indenfor dette tidsrum af arbejdsgiveren og kan iværksættes enten ved en lukning af virksomheden eller ved, at der successivt gives arbejderne ferie.

§ 3.

Ferieåret regnes fra 1. april til 31. marts.

Feriebetalingen udgør 4 pct. af den løn, der er udbetalt den ferieberettigede for det arbejde, der danner grundlag for ferieretten (jfr. lovens § 5, 2. stk.).

§ 4.

En arbejder, som i årets løb skifter arbejdssted, får ved afgang fra det pågældende firma udleveret et af organisationerne godkendt standardkort, som angiver vedkommende arbejders navn samt den løn, han har fået udbetalt i den tid, han har været beskæftiget hos firmaet. En sådan arbejder kan kræve sig feriebetalingen udbetalt eller tilsendt af de virksomheder, hvor han tidligere har været beskæftiget, mod indlevering eller indsendelse af det af den pågældende virksomhed til ham udleverede kort. Bevis for, at han skal have ferie, sker ved påtegning på dette kort, enten af det medlem af arbejdsgiverorganisationen, hos hvem han er beskæftiget, eller af forbundsafdelingen, hvis han ikke er i arbejde eller er beskæftiget af en uorganiseret arbejdsgiver.

§ 5.

I virksomheder, hvor ferien iværksættes successivt, kan en arbejder, som ikke har været fuldt beskæftiget gennem hele året, kræve feriedagenes antal nedsat i forhold til den mindre feriebetaling; derimod kan en sådan nedsættelse ikke kræves, hvor ferien iværksættes ved lukning af virksomheden.

§ 6.

Betalt ferie skal under fortabelse af ferieretten for det følgende år benyttes som ferie, og arbejderen må ikke i ferien påtage sig andet betalt arbejde.

Fra den 30. september fortages retten til at kræve feriegodtgørelse, såfremt der ikke før nævnte dato er truffet anden aftale mellem den pågældende arbejder og arbejdsgiver.

I tilfælde af dødsfald tilfalder feriepengene afdødes eventuelle hustru eller efterlevende børn.

Til arbejdere, der på det tidspunkt, da ferien holdes, aftjener deres værnepligt eller lider af en sygdom af længere varighed, kan ferieløn udbetales, uden at ferien holdes.

§ 7.

Organisationerne er enige om, at feriebetalingen er en del af vedkommende arbejders løn og i mangel af ydelse — på samme måde som arbejds løn — kan gøres til genstand for retsforfølgning overfor den pågældende arbejdsgiver.

Tvistigheder, der måtte opstå som følge af foranstående regler, kan behandles efter de gældende regler for behandling af faglig strid eller indbringes til afgørelse af det mellem hovedorganisationerne nedsatte ferienævn.

Efter denne standardaftale er der godkendt følgende overenskomster:

Dansk arbejdsmands forbund.

A/S Alfred Benzon.

(Lager- og pakhusarbejdernes forbund).

Brolæggerlauget.

(Dansk brolæggerforbund, Brolæggersvendenes fagforening, Jord- og betonarbejdernes fagforening og Brolægningsarbejdernes afdeling af Jord- og betonarbejdernes fagforening).

Entreprenørforeningen.

Entreprenør foreningen garanterer for feriegødselsens betaling.

Fiskehandlernes arbejdsgiverorganisation.

(Arbejdsmandenes ungdomsafdeling) *Arbejdsgiverorganisationen garanterer for feriegødselsens betaling.*

Foreningen af cementvarefabrikanter i København og omegn.

(Jord- og betonarbejdernes fagforening).

Foreningen af kaolin-, kalk, og teglværksindustrien på Bornholm.

Foreningen for Danmarks fiske- og konserverindustri.

Industrifagene for de organisationer og enkeltvirksomheder, hvis faglige anliggender varetages af industrifagene.

Disse er:

Dampvaskerierforeningen for Danmark.

Dansk pianofabrikantforening.

Dansk pottemagermesterforening af 1894.

Dansk tagpap- og asfaltfabrikantforening.

Foreningen af arbejdsgivere indenfor jern-, metal- og kludebranchen.

Foreningen af danske cementfabriker.

Foreningen af danske chokolade- og sukervarefabrikanter.

Foreningen af danske farve- og lakfabrikanter.

Foreningen af danske læderfabrikanter.

Foreningen af danske rebslagerier.

Foreningen af danske strå- og filthattefabrikanter og modevaregrossisters arbejdsgiverafdeling.

Foreningen af danske sæbefabriker.

Foreningen af grusgrave og skærvefabriker.

Foreningen af Københavns skotøjsfabrikanter.

Foreningen for Københavns soigneringsforretninger.

Foreningen af skotøj sfabrikanter i provinsen.

Foreningen af tændstikfabriker i Danmark.

Isoleringsfabrikantforeningen.

Kalk- og teglværksforeningen af 1893.

Tapetindustriens faglige forening.

Textilfabrikantforeningen.

Træindustriens fabrikantforening for Jylland.

Dansk arbejdsmands forbund (fortsat).

Træindustriens fabrikantforening for København og omegn.

Træindustriens fabrikantforening for østifterne.

A/S Aarhus oliiefabrik, Aarhus.

A/S Carl Allers Etablissement, papirfabriken, Valby.

Axel Almborg, fabrikant Emdrupvej 28.

N. Bendixen & søns eft., Horsens.

A/S Bing & Grøndahls porcellænsfabrik, Vesterbrogade 149.

A/S Blaakilde Mølles fabriker, Amaliegade 15.

A/S N. N. Blumensaadts fabriker, Odense.

A/S P. Bolvig, Nørre Voldgade 23.

A/S Boston Blacking Company, Finsensvej 29.

A/S Colas vejmateriale, Kampmannsgade 4.

A/S E. Collstrop, Østerbrogade 2.

A/S Dansk albumin fabrik, Havnen, Vejle.

A/S Dansk asfaltfabrik, Østre Teglade.

A/S Dansk Dammann asfalt, Amaliegade 15.

A/S Det danske krystalsliberi, Lindedal 22, Haderslev.

A/S Dansk-engelsk alabast-industri, Enghavevej 16.

A/S Danske oliemøller og sæbefabriker, Lyngby vej 11—13.

A/S Dansk gelatine fabrik, Bryggergade 2.

A/S Fabriken Dansk maskinpakning, Amaliegade 41.

A/S Dansk sojakagefabrik, Islands Brygge 24.

A/S Dansk svovlsyre- og superphosphat-fabrik, Amaliegade 15.

Dansk vejmaterialefabrik, Frederikssund.

Elektro-Isola, Foldegade 19, Vejle.

A/S Expanko-kompagniet, Godthaabsvej 142.

A/S Fabriken „Fiducia“, Lyngby vej 24.

A/S De forenede papirfabrikker, St. Strandstræde 18.

A/S Fredericia svovlsyre- og superfosfat-fabrik, Amaliegade 15.

A/S Fresco, Kjeldgaardsvej 39—41, Valby.

A/S Fyens konserverfabrik, Kottesgade, Odense.

Firmaet William Harding, Viktoriagade 6.

A/S Henkel & Co., Vægtergaarden, Axeltorv 6.

A/S Hotaco, Holbæk.

A/S P. Ipsens enke, Bernstorffsgade 23.

Aktieselskabet for kemisk industri, Amaliegade 15.

A/S Den kongelige porcelainsfabrik & fajancefabriken »Alumina«, Smallegade 45.

A/S Kores, Nørregade 35 C.

M. Kragelunds fabrikker, Jomfru Anegade 16, Aalborg.

A/S Københavns hattefabrik, Borups Alle 150.

Dansk arbejdsmands forbund (fortsat),

A/S svovlsyre- og superfosfat-fabrikken »Limfjorden«, Amaliegade 15.
 A/S H. C. Møllers sæbefabrik og oliemølle, Frederiksgade 53, Aarhus.
 A/S Fabrikken »Norma«, Islands Brygge 59.
 A/S Porcelainfabrikken »Norden«, Valby.
 Nordisk alabast industri, Prinsessegade 29 B.
 A/S Nordisk Blacking Company, Lærkevej 11.
 A/S Nordisk kamfabrik, Vordingborg.
 A/S Nordisk vejmaterialefabrik, Aalborg.
 Odense korkvarefabrik, Overgade 58, Odense.
 Chr. Olsens fabrikker, Emdrupvej 28.
 A/S Tagpapfabrikken „Phønix“, Vejen.
 A. Rindom, Kampmannsgade 2.
 A/S Set. Clara Mølle, Roskilde.
 A/S „Sano“, Godthaabsvej 142.
 A/S Axel Schou, Studiestræde 24.
 A/S Zinkhvidtfabrikken „Smelting“, Strandgade 25.
 A/S Teglværkernes centralkontor, Studiestræde 57.
 A/S Teknisk korkindustri, Storgade 26—28, Sorø.
 Blyantfabrikken »Viking«, Islands Brygge 63.
 A/S Jens Villadsens fabrikker, Kalvebod Brygge 2.
 A/S Worning & Petersen, Vejle.
 Øresunds kemiske fabrikker, Strandboulevarden 84.

Jydsk Telefon A/S vedr. lagerarbejde og arbejde på imprægneringsanstalten i Stevnstrup og med Fyns kommunale telefonselskab vedr. lagerarbejde samt overenskomst mellem Lager- og pakhusarbejdernes forbund og KTAS.
 Privatbaner under Dansk arbejdsgiverforening.
 Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien.
 De samvirkende telefonselskaber vedr. linie-monteringstjenesten.
 Stenhuggerlauget i København *Lauget garanterer for feriegodtgørelsens betaling.*

Desuden har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomster med:
 Aabenraa kommunes tekniske virksomheder.
 A/S Andersen & Bruun.
 (Fabrikarbejdernes forbund).
 A/S Alfred Benzon.
 (Fabrikarbejdernes forbund).
 Bladkompagniet.
 (Chaufførernes fagforening, Budenes forbund og Arbejdsmandenes ungdomsafdeling).

Dansk arbejdsmands forbund (fortsat).

Blauenfeldt & Tvede.
(Fabrikarbejdernes forbund).
Bruun, L. E. Export, Fredericia.
Bruun, L. E., Hjørring.
(Mølleriarbejdernes forbund).
The Canned Cream and Milk Co., Odense.
(Chaufføernes fagforening og Fabrikarbejdernes fagforening).
De danske blodfoderfabriker.
A/S De danske blodmøller, Fredericia.
A/S Dansk galoche- og gummifabrik.
Dansk ilt- og brintfabrik.
(Olie-, sæbe- og farveindustriarbejdernes fagforening).
Dansk lyskopi A/S, København.
(Fabrikarbejdernes forbund).
Det danske medicinal- og kemikalie-kompagni.
(Fabrikarbejdernes forbund ang. Prags Boulevard 37).
(Arbejds mændenes ungdomsafdeling, for så vidt angår unge arbejdere mellem 14 og 18 år i afdelingen Prags Boulevard 37 og bude under 18 år i selskabets Københavns afdeling).
A/S Dansk mejeriindustri og eksportkompagni.
A/S Dansk mineraloliefabrik.
(Olie- sæbe- og farveindustriarbejdernes fagforening).
Den danske mælkekondenseringsfabrik.
Den danske mælkekondenseringsfabrik, Nykøbing F.
Esbønderup-Nøddebo sogneråd.
A/S Falster margarinefabrik, Nykøbing F.
„Freje“ legetøjsfabrik A/S.
(Fabrikarbejdernes forbund).
Frijsenborg skovbrug.
A/S Fyens sækkekompagni.
(Lager- og pakhusarbejdernes forbund).
A/S »Gasaccumulator«, København.
(Chaufføernes fagforening og Fabrikarbejdernes fagforening).
A/S L. C. Glad & Co.
(Olie-, sæbe- og farveindustriarbejdernes fagforening).
A/S »Grand Danois« kødfoderfabriker.
(Fabrikarbejdernes forbund).
Holmegaards Glasværk.
Hovedbanens aviskiosker.
(Budenes forbund og Arbejds mændenes ungdomsafdeling).
A/S Jysk ilt- og acetylgasfabrik, Horsens.
(Arbejds mændenes fagforening).
Kastrup glasværk.
(Chaufføernes fagforening).
Korsør glasværk.

Dansk arbejdsmands forbund (fortsat).

A/S Københavns acetylangasfabrik.
(Fabrikarbejdernes forbund).
Københavns kaffehandel, Carl Christiansen.
(Budenes forbund).
A/S Københavns sukkerraffinaderi.
(Sukkerhusarbejdernes fagforening).
A/S Levison jun.
(Lager- og pakhusarbejdernes forbund og Arbejdsmandenes ungdomsafd.).
A/S Th. Lose & Co.
(Lager- og pakhusarbejdernes forbund).
A/S Gustav Lotze, medicinalkompagni,
Odense.
(Chaufførernes fagforening, Fabrikarbejdernes forbund og Fabrikarbejdernes ungdomsafdeling.)
A/S Mytilus, Holbæk.
(Arbejdsmandenes forbund og Arbejdsmandenes fagforening).
A/S Otto Mønsted, København, Aarhus og Odense.
(Chaufførernes fagforening).
»Norden«, olieraffinaderi.
(Lager- og pakhusarbejdernes forbund).
A/S Nordisk fjerfabrik.
(Lager- og pakhusarbejdernes forbund).
Nordisk gummi- og guttaperkafabrik.
(Fabrikarbejdernes forbund).
A/S Nyborg Kulimport og Cikoretørreri.
Odense—Kerteminde—Martofterne jernbane.
(Arbejdsmandenes fagforening).
(Overenskomsten angår rutebil- og lastbilchauffører, også for så vidt angår De sydfynske jernbaner).
A/S Odense omnibus.
(Chaufførernes fagforening).
Olskind og Standard, De forenede olietøjsfabriker.
(Fabrikarbejdernes forbund).
A/S C. F. Rich og Sønner, A/S De danske cikoriefabriker.
(Fabrikarbejdernes forbund).
A/S C. Schous fabriker.
(Fabrikarbejdernes fagforening, Kuskenes fællesforening, Chaufførernes fagforening og Lager- og pakhusarbejdernes forbund).
A/S Schiønning & Arve
(Arbejdsmandenes ungdomsafdeling og Fabrikarbejdernes forbund).
Skandinavisk barnevognsfabrik.
(Fabrikarbejdernes fagforening).
Skandinavisk gummi kompagni, Odense.
(Fabrikarbejdernes fagforening).
Slagelse sækkelager.
(Arbejdsmandenes fagforening).

- Dansk arbejdsmands forbund (fortsat).
 A/S Sodafabrikerne, Valby, A/S Danske Olie-
 møller og Sæbefabrikker.
 (Fabrikarbejdernes forbund).
 Sparekalenderen.
 (Fabrikarbejdernes fagforening).
 A/S Sækkelejekompagniet.
 (Lager- og pakhussarbejdernes forbund, Chauff-
 føernes fagforening, Kuskenes fællesforbund).
 Taxamotorkompagniet.
 (Støberi-, special- og maskinfabrikarbejdernes
 forbund).
 Gummifabriken »Tretorn«, Helsingør.
 (Skibs-, fabriks- og støberiarbejdernes fag-
 forening).
 Zoologisk have.
 (Vagtfunktionærernes fagforening og Jord- og
 betonarbejdernes fagforening).
- Bageri- og konditoriarbejdernes forbund.
 Kiks-, bisquit-, macaroni- og knækbrødsfa-
 brikkerne under arbejdsgiverforeningen, d.v.s.:
 Bisquitfabriken „Dan“.
 Dansk vaffelfabrik.
 A/S Engelsk dansk bisquit fabrik.
 Fabrikken „Gluten“.
 Italiensk Marcaronifabrik.
 A/S Jensen & Møllers kiks- og bisquit- og
 vaffelfabrik.
 A/S Jul. A. Jørgensen, bisquit- og marcipan-
 fabrik, Aarhus.
 (Bisquitarbejdernes fagforening).
 Københavns knækbrødsfabrik.
 A/S Macaronifabriken „Norden“.
 Bisquitfabriken „Oxford“, Hjørring.
 Knækbrødsfabriken „Ruga“.
 C. H. Svanes efterfølgende bisquitfabrik.
 I/S Karen Volfs bisquitfabrik.
- Blikkenslagerforbundet i Danmark.
 Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor
 jern- og metalindustrien.
- Dansk brolæggerforbund.
 Broilæggerlauget.
 Entreprenørforeningen.
- Børsteindustriarbejdernes forbund.
 Foreningen af fabrikanter i dansk børsteindu-
 stri.
- Drejeforbundet i Danmark.
 Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor
 jern- og metalindustrien.
- Dansk gartnerforbund.
 Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har
 godkendt overenskomster med:
 Garnisons kirkegård.
 Holmens kirkegård.
 Zoologisk have.
 (Gartner og gartneriarbejdernes fagforening).
- Glarmestersvendenes forbund i Danmark.
 Glarmesterlauget i Danmark.
 Desuden har direktoratet for arbejds- og fa-
 briktilsynet godkendt overenskomst med:
 A/S C. Schous fabrikker ang. A/S Inventar-
 fabriken »Hema«.

Dansk glasarbejderforbund.	Foreningen af arbejdsgivere for planglasbearbejdning, Desuden har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomster med: A/S Det danske krystalsliberi. A/S Holmegaards glasværk. A/S Kastrup glasværk. A/S Axel Schou.
Guld- sølv- og elektropletarbejdernes forbund i Danmark.	Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien.
Dansk hatte- og buntmagerforbund.	Foreningen af danske fabrikker og grossister i pelsvarebranchen. Foreningen af danske strå- og filthattefabrikker. Mode varagrossisters arbejdsgiverafdeling. Pelsberedernes arbejdsgiverforening.
Hustømrernes faglige afdeling.	Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har godkendt overenskomst med: Zoologisk have.
Dansk karetmagerforbund.	Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien.
Dansk kedel- og maskinpasserforbund.	Dansk arbejdsgiverforening. Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomst med: AndelsceMENTfabriken, Nr. Sundby. „Bona“, margarinefabrik, Sønderborg. Bruun, L. E., A/S, Export, Fredericia. The Canned Cream and Milk Co., Odense. Dansk mejeriindustri og export co., A/S Møens tørmælksfabrik. Fællesforeningen for Danmarks brugsforeninger. Grindstedværket, Grindsted. Kaas briquetfabrik, Kaas. Kartoffelmelscentralen, København. Korsør margarinefabrik, Korsør. Margarineindustriens faglige forening. Otto Mønsted A/S. Nationalforeningen for tuberkulosens bekæmpelse, København. A/S Det nordiske kamgarntspinderi, Sønderborg. A/S C. Schous fabrikker. Trolldhede pladeindustri, Trolldhede.
Kvindeligt arbejderforbund.	Fiskehandlernes arbejdsgiverorganisation. Foreningen for Danmarks fiske-konservesindustri. Industrifagene for de organisationer og enkeltvirksomheder, hvis faglige anliggender varetages af industrifagene. Margarineindustriens faglige forening.

Kvindeligt arbejderforbund (fortsat).

Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien.

Textilfabrikantforeningen.

Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomster med:
Aalborg mælkekompagni.

— , flødeisfabriken.

Aalborg sækkelager.

Aarhus kemiske tøj rensningsanstalt.

Aggerbeck, Horsens.

Andersen og Bruuns fabriker.

Baunsgaard, P., Aarhus.

Benzon, Alfred.

Bladkompagniet.

Blauenfeldt & Tvede.

Bruun, L. E., A/S, Export, Fredericia.

Bruun, L. E., Hjørring.

The Canned Cream and Milk Co., Odense.

„Danmark“, kaffesurrogatfabrik.

De danske cikoriefabriker (Rich og sønner).

A/S Den danske margarinefabrik, Slagelse.

Det danske medicinal-kemikaliekompagni A/S (vedr. fabriken på Prags Boulevard 37 og Blegdamsvej 104).

De danske sukkerfabriker, A/S.

Dansk galoche- og gummifabrik, Køge.

A/S Dansk mejeriindustri- og eksportkomp.,

Møens afd.

Forenede glasværker, Odense, sliberi afd.

Forenede glasværker, Odense, stempelstuen.

A/S De forenede kaffesurrogat- og cikoriefabriker.

De forenede margarinefabriker, Sønderborg.

Foreningen af danske herrelingerifabrikanter.

Fredericia dampvaskeri, Fredericia.

Friis, D., Vejle.

Fyens sækkekompagni, Odense.

„Hairlock Cushion Co.“ (Factory Holding Co.),

A/S, København.

Harboes bryggeri, Skelskør.

Holmegaards glasværk.

Jaster, Chr., A/S, produktforretning.

„Jylland“, gummivarefabrik, Horsens.

Jørgensen frøavl og frøhandel, Grejsdal, Vejle.

Kastrup glasværk.

Kolding fyrværkerifabrik, Kolding.

Korsør margarinefabrik, Korsør.

„København“, badeanstalt.

Københavns farvefabrik og papirfarveri.

Københavns fjerrenseri.

Køge sækkelager, sejl- og presenningfabrik,

Køge.

„Limfjorden“, limfabrik, Nibe.

A/S G. Lotze, Odense, medicinalkompagni.

A/S Mytilus.

Kvindeligt arbejderforbund (fortsat).

Mønsted, Otto, A/S.
 Nordisk fjerfabrik.
 Nordisk gummi- og guttaperka co.
 „Nykøbing“, sukkerfabrik.
 Odense vinkompagni, Odense.
 Reiermann, papfabrik.
 Rich og Sønner, De danske cikoriefabriker.
 Roskilde domsogns kirkegårdsbestyrelse.
 A/S C. Schous fabriker.
 Schønning & Arve.
 A/S Skandinavisk gummi co.
 A/S Skandinavisk jutekompagni.
 Slagelse sækkelager.
 Sodafabriken, Lyngby vej 11.
 A/S Svendborg boghvede- og havremølle.
 A/S Svendborg mælkeforsyning og ostefabrik.
 A/S Sækkelejekompagniet.
 Sønderborg sækkelager.
 Cikoriefabriken »Sønderjylland«.
 Taxamotorkompagniet.
 Tretorn A/S, Helsingør.
 Zoologisk have.
 „Øresund“, damp vaskeri.
 Øxenbjerg dampmølle, Svendborg.

Malerforbundet i Danmark.

Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien.
 Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomst med:
 A/S C. Schous fabriker.

Centralorganisationen af metalarbejdere i Danmark.

Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien.
 Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomst med:
 A/S C. Schous fabriker.
 (Gørtler- og metalarbejderforbundet i Danmark).

Mælkeindustriarbejdernes forbund.

Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har godkendt overenskomst med:
 A/S L. E. Bruun Export.

Dansk mølleriarbejderforbund.

Foreningen af danske cementfabriker.
 Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomst med:
 A/S Københavns brødfabriker.

Papirindustriarbejdernes forbund.

Foreningen af arbejdsgivere i papirindustrien. (Lager- og pakhusarbejdernes forbund).
 Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomster med:
 A/S Carl Allers etablisement.
 A/S Forenede papirfabriker.
 C. Reiermann, papfabrik.
 Set. Clara Mølle.
 J. Smiths papfabrik, Brunshaab.

Possementmagerernes fagforening.	Possementmagerlauget.
Dansk rebslageriarbejderforbund.	Foreningen af danske tovværksfabriker .
Riggernes og sejlmagerernes forbund.	Dansk sejlmagermesterforening for Provinsen. Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien. Sejlmagerlauget i København.
Skandinavisk sadelmager- og tapetsererforbund.	Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien.
Dansk skibstømmerforbund.	Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien.
Dansk skrædderforbund .	Centralforeningen af skræddermestre i Jylland, Fyn og østifterne. De forenede olietøjsfabriker „Olskind og Standard" A/S. Foreningen af danske damekonfektionsfabrikanter. Foreningen af danske fabrikanter af herreklæder. Foreningen af danske herrelingerifabrikanter. Foreningen af danske linnedfabrikanter. Foreningen af skræddermestre og herrekonfektionister i Danmark. Fredericia korsetfabrik. Regnfrakkefabriken „Norden“. A/S Skandinavisk gummi comp. Skrædderlauget i København. Tekstilfabrikantforeningen.
Dansk slagteriarbejderforbund .	A/S De danske vin- og konserverfabriker. A/S De forenede conserves-fabriker. A/S Philip W. Heyman.
Dansk smede- og maskinarbejderforbund.	Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har godkendt overenskomster med: Aabenraa kommunes tekniske virksomheder. Andersen og Bruun A/S. Brd. Anker Bomholm. Bornholmske jernbaner A/S. Bornholms maskinfabrik. A/S L. E. Bruuns export, Fredericia. The Canned Cream and Milk Co., Odense. Det danske medicinal- og kemikalie-komp. Dansk ilt- og brintfabrik A/S. Dansk mejeriindustri og export co., Møens tør-mælksfabrik. Forenede glasværker, Odense. Fyens kommunale telefonselskab. Kastrup glasværk. (Smedenes og maskinarbejdernes fagforening, afd. 11). Mønsted, Otto, A/S. Nordre jernstøberi, Bornholm. Zoologisk have.

Snedkerforbundet i Danmark.	Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor jern- og metalindustrien. Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har endvidere godkendt overenskomst med: A/S C. Schous fabriker.
Dansk stenindustriarbejderforbund.	Jyllands stenhuggermesterforening. Stenhuggerlauget i København. Stenindustriens arbejdsgiverforening på Bornholm. Østifternes sten- og billedhuggerforening.
Sukkervare- og chokoladearbejdernes forbund.	Foreningen af danske chokolade- og sukervarefabrikanter. <i>Foreningen garanterer for feriegodtgørelsen.</i> Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomst med: A/S Reichardts chokoladefabrik.
Træindustriarbejderforbundet i Danmark.	Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har godkendt overenskomst med: A/S C. Schous fabriker.
Dansk tømrerforbund.	Entreprenørforeningen. <i>Foreningen garanterer for feriegodtgørelsens betaling.</i> Foreningen af møllebyggerier og dermed beslægtede virksomheder. (Møllebyggernes fagforening).
Vagtfunktionærernes landssammenslutning.	A/S De forenede vagselskaber.

Standardaftale B (Mærkesystemet).

Bortset fra § 4 er denne standardaftale enslydende med standardaftale A.

§ 4 er sålydende:

Hos sin organisation rekvirerer hvert firma inden udgangen af marts måned for hver hos firmaet beskæftiget arbejder en feriebog. Hver lønningdag indsætter firmaet heri feriemærker, der ligeledes rekvireres på arbejdsgiverorganisationens kontor. Der indsættes mærker svarende til 4 pct. af den udbetalte løn, jfr. § 5, 2. stk. Mærkerne overstemples med arbejdsgiverens firmastempel, og det sidste mærke påskrives lønningsdagens dato. Skifter en arbejder i årets løb arbejdssted, udleveres feriebogen til ham. Ved antagelse af en ny arbejder kræver firmaet udleveret den pågældendes feriebog, der opbevares af firmaet, indtil arbejderen atter skifter arbejdssted.

Ved feriens indtræden påtegnes bogen af arbejdsgiveren med feriens dato, og pengene udbetales af arbejdsgiverorganisationen mod arbejderens kvittering i bogen, eventuelt — hvis der er truffet særlig aftale derom — af vedkommende arbejderorganisation. Er arbejderen ved feriens indtræden arbejdsløs eller beskæftiget hos en uorganiseret arbejdsgiver, sker påtegningen i feriebogen af forbundsafdelingen.

I henhold til denne standardaftale er der godkendt følgende overenskomster:

Dansk arbejdsmands forbund.	Foreningen af mosaikfabrikanter i Danmark. (Jord- og betonarbejdernes fagforening). Stukketørfagets mesterforening. (Jord- og betonarbejdernes fagforening).
Blikkenslagerforbundet i Danmark.	Københavns blikkenslager-, gas-, vand- og sanitetslaug.
Bødkerforbundet i Danmark.	Bødkerlauget i København. Centralforeningen af bødkermestre i provinsen. Sammenslutningen af Danmarks bødkermesterforeninger.
Dansk gartnerforbund.	Dansk anlægsgartnerforening.
Handskemagerforbundet af 1875.	Foreningen af danske handskefabrikanter under arbejdsgiverforeningen.
Kvindeligt arbejderforbund.	Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har godkendt overenskomst med: A/S Sønderbyes fabriker, Ebberup.
Malerforbundet i Danmark.	Centralforeningen af malermestre under arbejdsgiverforeningen. Københavns malerlaug.
Stukketørrernes forbund.	Stukketørfagets mesterforening.

Udover de allerede nævnte overenskomster, der har været baseret på standard" aftalerne A og B, er der såvel af socialministeriet som af direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet blevet godkendt en del overenskomster, der på forskellig måde har afvejet fra de fornævnte standardaftaler. I det følgende skal disse overenskomster gennemgås, idet det nærmere er angivet, på hvilke punkter overenskomsterne afviger fra de i standardaftalerne og ferieloven fastsatte regler.

Dansk arbejdsmands forbund.	Bagerlauget i København. A/S Københavns brødfabrik. (Brødkuskenes faglige forening af 1912). Ketten til feriegørelse hos den enkelte arbejdsgiver er betinget af, at arbejderen i en kalendermåned har haft mindst 4 dages beskæftigelse. Arbejdere, der ikke opnår ferieret i henhold til ovenstående, har, når de i ferieåret har været beskæftiget i mindst 15 arbejdsdage ialt i samme virksomhed, ret til feriegørelse for samtlige dage, de har været beskæftiget. Overenskomsten er i det hele ligelydende med den mellem Bageri- og konditorarbejdernes forbund og Bagerlauget i København m. fl. indgåede overenskomst.
-----------------------------	---

Dansk arbejdsmands forbund, (fortsat).

Biografteaterforeningen for provinsen.

Da der for de her beskæftigede ofte er tale om, at deres arbejde for foreningen er en ekstrabeskæftigelse, idet de pågældende har deres normale arbejde andetsteds, er der truffet aftale om, at ferien i de to beskæftigelser skal holdes samtidig.

Centralforeningen af murermestre i Danmark.
Mesterforeningen for bygningshåndværkere i gi. Roskilde amt.

Hovedorganisationen for mesterforeningen i byggefagene i Danmark.

Der benyttes særlige feriemærkebøger og feriemærker, der fremstilles ved arbejdsgiverorganisationernes foranstaltning.

Fra 30. september fortabes retten til at hæve feriegodtgørelsen, medmindre anden aftale er truffet.

Ikke afkrævede feriegodtgørelsesbeløb skal anvendes til særlige ferieformål efter forhandling mellem organisationerne.

Centralorganisationen for vognmænd i København og omegn.

Der benyttes særlige feriemærker og feriemærkebøger, der fremstilles på foranledning af centralorganisationen.

Dansk pianofabrikantforening.

(Fabrikarbejderenes forbund og Kuskenes fællesforbund for København og omegn).

Den mellem Snedkerforbundet i Danmark og Fællesforeningen af Danmarks snedkermestre indgåede overenskomst skal være gældende.

Foreningen af pølsefabrikanter og fedevaregrossister i København.

(Arbejdsmandenes ungdomsafdeling).

Ferieperioden regnes fra 2. maj—15. september. Ved fratræden udstedes feriekort. Fra 15. september fortabes retten til at kræve feriegodtgørelsen udbetalt, såfremt der ikke før den nævnte dato er truffet anden aftale mellem arbejder og arbejdsgiver.

Horsens Byråd.

(Arbejdsmandenes fagforening).

Ved fratræden gives der feriekort.

Fra 30. september fortabes retten til at kræve feriegodtgørelsen udbetalt, medmin-

Dansk arbejdsmands forbund, (fortsat).

dre der før den nævnte dato er truffet anden aftale mellem parterne.

Ikke hævede feriegodtgørelsesbeløb til falder Arbejdsmandenes fagforening i Horsens til anvendelse til særlige ferieformål.

Sammenslutningen af havne- og købmandsorganisationer i Danmark.

Samtlige medlemmer af de under havnesammenslutningen stående foreninger indsender hvert kvartal til deres organisation eller til havnesammenslutningen en nøjagtig fortegnelse over den til hver enkelt arbejder i de forudgående tre måneder udbetalte løn samt antallet af arbejdstimer, i henhold til hvilket feriens længde skal beregnes.

Umiddelbart før ferioterminen (2. maj—30. september) sammentælles det til hver arbejder udbetalte beløb, af hvilket feriegodtgørelsen skal beregnes.

Feriegodtgørelsen udbetales af arbejdsgiverne eller disses organisationer direkte til arbejderne.

Træindustriens fabrikantforening for København og omegn.

(Dansk arbejdsmandsforbunds **ungdomsafdeling**).

Ferieperioden er fra 2. maj—15. september. Der benyttes feriemærker og ferieböger, der er fremstillet af træindustriarbejderforbundet.

Fra 15. september for tabes retten til at kræve feriegodtgørelsen indløst, medmindre der før nævnte dato er truffet anden aftale mellem parterne.

Endvidere er der af direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet blevet godkendt følgende overenskomster med:

Dover kommune.

(Dansk arbejdsmands forbunds afdeling i Dover og Ry).

Feriemærkerne indsættes i bögerne hver 1/7, 1/10, 1/1 og 1/4.

Der gives kun ferie i et helt antal dage.

A/S Det danske mælkekompani (undtagen detailkuske).

A/S Mælkeriet »Enigheden«.

»Trifolium«s Mælkeforsyning.

(Mælkeriarbejdernes fagforening.)

Dansk arbejdsmands forbund, (fortsat).

Ved fratræden gives feriekort.

Firmaerne garanterer for feriegødtgørelsens betaling.

Uafhængte feriepenge og fortabt feriegødtgørelse gives til et velgørende øjemed, hvorom parterne træffer nærmere aftale.

Ford Motor Company, København.

Reglerne er de samme som angivet i overenskomst mellem Blikkenslagerforbundet i Danmark og Ford Motor Co.

Follerup mejeri.

Fredericia mejeri.

Handelsmejeriet. alle Fredericia.

Korsvej mejeri

Landbomejeriet.

(Kuskenes og chaufførernes fagforening).

Feriegødtgørelsen er ansat til et fast beløb pr. uge, der udbetales i feriemærker.

Bageri- og konditoriarbejdernes forbund.

Bagerlauget i København.

Centralforeningen af bager- og konditormestre i Jylland.

Centralforeningen for Sjælland og Lolland-Falster stifters bagermesterforeninger.

Fy ens stifts bagerforening.

A/S Københavns brødfabriker.

Retten til feriegødtgørelse hos den enkelte arbejdsgiver er betinget af, at arbejderen i en kalendermåned har haft mindst 4 dages beskæftigelse i virksomheden. I så fald ydes feriegødtgørelse for den pågældende måned og efterfølgende måneder af ferieåret, uanset beskæftigelsens længde.

Arbejdere, der ikke opnår ferieret i henhold til foranstående, har, når de i ferieåret har været beskæftigede i mindst 15 dage i alt i samme virksomhed, ret til ferie med løn for samtlige de arbejdsdage i ferieåret, i hvilke den pågældende har været beskæftiget i virksomheden.

I øvrigt er ferielovens alm. regler gældende. Postvæsenets feriemærkesystem benyttes.

Billedskærerforbundet i Danmark.

Billedskærerlauget i København.

Dansk provins billedskærmesterforening.

Fællesforeningen for Danmarks snedkermestre.

Der benyttes feriemærker og feriemærkebøger, der fremstilles på foranledning af billedskærerforbundet, der også forestår udbetalingen.

Fra 30. september fortabes retten til at kræve feriegødtgørelsen indløst, såfremt der ikke forinden er truffet anden aftale mellem organisationerne.

Blikkenslagerforbundet i Danmark.

Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har godkendt følgende overenskomst med:

Ford Motor Company:

Feriegodtgørelsen udgør et vist beløb pr. arbejdstime (oprindelig 13 øre), den ferieberettigede har haft i ferieåret. Ferien skal holdes i juli—august, for så vidt særlige forhold ikke gør sig gældende, men ferien holdes dog så i disse tilfælde indenfor tiden 2. maj—30. september.

Feriegodtgørelsen udbetales sidste lønningdag inden ferien.

Bogbinderforbundet i Danmark.

Bogbinderlauget i København.

Centralforeningen af bogbindermestre i pro-

Foreningen af arbejdsgivere indenfor papirvareindustrien.

Københavns papæskefabrikantforening.

Ferieåret er forskudt, idet det slutter den sidste lønningsuge i maj. Ferieperioden regnes fra 2. maj—15. september. Arbejdsgiverorganisationerne udsteder feriemærkebøger og feriemærker, der sælges til arbejdsgiverne. Mærkerne indløses af forbundet.

Dansk bryggeri-, brænderi- og mineralvandsarbejderforbund.

Bryggeriforeningen.

Foreningen af danske spiritusfabrikanters arbejds-giverafdeling.

Ferieåret regnes fra 1. maj—30. april. Ved fuld beskæftigelse i et år gives 12 dages ferie i forbindelse med 3 søndage med overenskomstmæssig normalløn, der udbetales ved feriens begyndelse; der bortses fra fravær, der tilsammen ikke andrager mere end 20 dage; kvindelige arbejdere kan dog nøjes med 260 arbejdsdage for at få fuld ferie med løn. Hvis en ferieberettiget ikke har krav på fuld ferie, gives en feriedag med fuld løn for hver 25 dages beskæftigelse og 4 pct. i feriegodtgørelse for de overskydende dage.

Ved fratræden gives der feriekort. Tidsrum, for hvilke der er ydet feriegodtgørelse eller sygehjælp, regnes som arbejdsdage; det samme gælder den tid, en arbejder er indkaldt til manøvre. Ved tilskadekomst regnes endvidere 26 uger for feriegivende arbejdsdage.

Bryggeriernes håndværkerforening.

Bryggeriforeningen.

Overenskomsten er enslydende med foranstående overenskomst.

Centralorganisationen for telefonstanden i Danmark.

De samvirkende telefonselskaber.

Angår Københavns telefon A/S og centralorganisationens afdelinger 1—9, 11, 12, 14 og 15.

Lolland-Falsters telefon A/S og Centralorganisationens afdeling 10.

Fyns kommunale telefonselskab og Centralorganisationens afdeling 13.

Jydsk telefon A/S og Centralorganisationens afdeling 20.

Københavns telefon A/S og Centralorganisationen for telefonstanden i Danmark og Foreningen af centralbestyrere ved Københavns telefon A/S's bicentraler.

Ferie skal i den udstrækning, hvor det er muligt, tildeles i månederne maj, juni, juli og august; den, der ønsker det, har ret til at dele ferien, dog kun i hele uger. Ved 15 års ansættelse i en tjenestemandstilling opnås ret til 3 ugers ferie. Under ferier, ydes der fuld løn. Til ikke-tjenestemænd ydes der et vederlag, svarende til 8 arbejdstimer pr. dag efter den på ferietidspunktet gældende timesats.

Ferie Q kan, når ganske særlige tjenstlige forhold gør sig gældende, bortfalde for et år, men skal så gives næste år.

Ved fratræden uden pension gives feriegodtgørelse i form af feriekort.

Ved fratræden med pension gives ferie, forinden den pågældende fratræder.

Drejeforbundet i Danmark.

Drej erlauget i København.

Drejermestrenes centralforening i Danmark.

Træindustriens fabrikantforening for Jylland.

Ferien skal falde i tiden mellem 1. juni og 1. september.

Der benyttes særlige feriemærkebøger og feriemærker, som Drejeforbundet lader fremstille.

Fra 1. september fortabes retten til feriegøtgørelse, medmindre der af organisationerne træffes særlig aftale for den pågældende arbejder.

Dansk farmaceutforening.

Dansk apothekerforening.

Der gives en årlig ferie af mindst 14 dage indenfor ferieperioden uden afkortning i lønnen. Farmaceuter, der har mere end 10 års anciennitet, har dog tre ugers ferie, hvoraf mindst de 14 dage skal gives samlet

Dansk farmaceutforening, (fortsat).

i ferieperioden. Ferien gives på det apothek, hvor farmaceuten fungerer mindst 6 måneder i kalenderåret. Der opnås altså det første år 14 dages ferie uanset, at der eventuelt kun har været arbejdet i 6 måneder.

Feriegodtgørelse, 4 pct. af lønindtægten ved ansættelse på apotheker under denne overenskomst i ferieåret fra 1. april—31. marts, udbetales

a) til farmaceuter, som senest den 15. september godtgør ikke at kunne erhverve ferieret for det pågældende kalenderår i henhold til ovenstående regler (feriegodtgørelsen udbetales, når pågældende skal have ferie),

b) til farmaceuter, der er arbejdsløse og pladssøgende, og som på grund af arbejdsløshed ikke har kunnet holde ferie med løn på et apothek,

c) til farmaceuter, der har arbejdet på et under overenskomsten hørende apothek, og som har taget ansættelse i et andet erhverv.

Anmodning om udbetaling af feriegodtgørelse tilstilles Danmarks apothekerforening, *der garanterer midlernes tilstedeværelse.*

Foreningen af yngre Læger.

Sygehusforeningen.

Der gives 4 ugers ferie med 8 pct. i feriegodtgørelse. I øvrigt er ferielovens regler gældende.

Forgyldeforbundet i Danmark.

Foreningen af guldlistefabrikanter og barokforgyldere i Danmark.

Ved fratræden gives feriegodtgørelse i form af feriekort.

Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomst med: Firmaet „Elite“.

Feriereglerne er de samme som ovenstående.

Dansk handels- og kontormedhjælperforbund.

Foreningen af arbejdsgivere, der beskæftiger handels- og kontormedhjælpere.

Dansk tekstilunions principalafdeling for provinsen.

Dansk principalforening, sektion B.

Ferieperioden er fra 2. maj—15. september. Der ydes ferie med løn, ved fratræden ydes der dog feriegodtgørelse.

Dansk hatte- og buntmagerforbund.

Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har godkendt følgende overenskomst med:
A/S Dansk hattefabrik, Skodsborg.

Ferieperioden er fra 1. juli—15. august, medmindre medlemmer af Foreningen af danske strå- og filthattefabrikanter og modevaregrossister forordner ferie ved samtidig lukning af virksomhederne, da ret til at holde ferie på samme tid som nævnte forenings medlemmer, dog i tiden 2. maj — 30. september.

Ved fratræden gives feriekort.

Fra 30. september bortages retten til at kræve feriegodtgørelsen udbetalt, såfremt der ikke forinden er truffet anden aftale.

A/S Københavns hattefabrik.

Ferien lægges i juni eller juli.

Ved fratræden gives feriekort.

Hustømrernes faglige afdeling.

Københavns tømmerlaug.

Der benyttes særlige feriemærkebøger og feriemærker, som tømmerlauget lader fremstille.

Tømmerlauget garanterer for betalingen.

Dansk karetmagerforbund.

Sammenslutningen af karetmagermestre i Danmark.

Der benyttes særlige bøger og mærker, som sammenslutningen lader fremstille og sælger til sine medlemmer eller andre arbejdsgivere, der beskæftiger medlemmer af Dansk karetmagerforbund.

Feriegodtgørelsen skal hæves inden den 30. september, efter denne dato kan feriegodtgørelsen kun hæves, hvis der foreligger en særlig aftale.

Dansk kedel- og maskinpasserforbund.

Andels- og privatslagteriernes arbejdsgiverforening.

Til personer, der fratræder, benyttes feriekort.

Bryggeriforeningen.

Overenskomsten er ligelydende med den mellem Dansk bryggeri-, brænderi- og mineralvandsarbejderforbund og Bryggeriforeningen indgåede overenskomst.

Dansk pianofabrikantforening.

Se overenskomsten mellem Snedkerforbundet i Danmark og Fællesforeningen af Danmarks snedkermestre.

Dansk kedel- og maskinpasserforbund (fortsat) Foreningen af danske spiritusfabrikanter arbejds-giverafdeling.

Ferieperioden er fra 15. maj—30. september.

Alle kedel- og maskinpassere har ret til een dags ferie med en dags feriegodtgørelse (en dagløn) for hver fulde 25 arbejdsdage; feriedage, sygedage, for hvilke der betales sygehjælp, og afspadseringsdage giver ligeledes ret til ferie.

Opgørelse finder sted pr. 30. april; for overskydende dage udover multipla af 25 gives feriegodtgørelse 4 pct.

Ved fratræden gives feriekort.

Keramisk forbund.

Bornholms keramiske fabrikantforening.

Ferieåret beregnes fra den første lønudbetaling i juni til den sidste i maj.

Ferien skal lægges i tiden fra 1. juni—1. september, dog kan der fraviges fra denne regel, når blot ferien kommer til at ligge indenfor lovens ferieperiode, og parterne er enige.

Ved fratræden feriekort med feriegodtgørelse for tiden efter sidste 31. maj, der udbetales gennem Keramisk fagforening i Rønne.

Foreningen af arbejdsgivere indenfor porcelainsmalerier.

Der gives 2 ugers ferie med løn, der udgør 4 pct. af det forløbne års fortjeneste, beregnet fra den første lønudbetaling i juni til den sidste lønudbetaling i maj.

Ferieperioden regnes fra 1. juni—1. september.

Ved fratræden gives der et bevis for, hvad den pågældende har til gode.

Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor keramisk industri.

Ferieåret regnes fra den første lønudbetaling i juni til den sidste i maj.

I enkelte tilfælde haves ret til 4 ugers ferie, men alligevel kun 4 pct. i feriegodtgørelse, ligesom ferien for enkeltes vedkommende skal lægges i månederne juni, juli og august.

Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt følgende overenskomster med:

N. Flaustrup, Juelsminde,
Hoffmeyer Hansen, Dalbyovre,

Keramisk forbund, (fortsat).

Ing. Hansen, Nr. Sundby,
Niels Hansen, Nr. Sundby,
Jensen og Nielsen, Krstrup,
Chr. Jensen, Thisted,
N. Jensen, Vejen,
R. C. Kirkegaard, Thisted,
A/S Lindelse keramikfabrik, Lindelse,
Viggo Lyth, Roskilde,
P. Madsen, Egebjerg pr. Horsens,
Mortensen, Taastrup,
A. C. Møller, Egernsund,
Ingemann Nielsen, Jels,
N. C. Nielsen, Silkeborg,
Vilhelm Nielsen, Haslev,
Nymølle keramiske fabrik,
K. Petersen, Vejle,
C. A. Rasmussen, Vester Nebel,
K. Røgild, Nørre Uttrup,
Lars Syberg, Taastrup,
Georg Wienberg, Bregnerød pr. Farum.

Alle disse arbejdsgivere står udenfor Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor den keramiske industri.

Ferieåret regnes fra første lønudbetaling i juni til sidste lønudbetaling i maj.

Ferieperioden er månederne juni, juli og august.

Ved fratræden feriekort.

Firma Aki.

Brocksø's keramik.

Bucka og Nissens porcelainsmaleri, København.

Porcelæns huset Chikago, København.

Porcelainsfabriken Danmark, Lyngby.

Ellen Henriksens kunstindustri.

H. Kähler's keramiske fabrik, Næstved.

Firma Erik A. Nielsen & Co.

Ing. Laisen Schwartz.

Ferieåret regnes fra den første lønudbetaling i juni til den sidste lønudbetaling i maj.

For så vidt angår de tre sidstnævnte virksomheder, er ferieperioden fastsat til tiden fra 1. juni—1. september.

Ved fratræden feriekort.

Firma Holst og Knudsen.

Fabriken Søholm, Rønne.

De i overenskomsten med Bornholms keramiske fabrikantforening gældende regler er også gældende for dette område.

Korkskærernes og sortererskernes forbund.

Firmaet Brinch og Spehr.
Korkvarefabriken »Danmark«.
Fabrikantforeningen for korkvareindustrien i Danmark.
A/S N. F. Jensen.
Firmaet C. W. Messerschmidt.
Ferieåret regnes fra 1. juni—31. maj.
Ferieperioden fra 1. juni—15. august.

Kvindeligt arbejderforbund.

Mælkeriet »Enigheden«.
A/S Solbjerg mejeri.
Mælkeforsyningen »Trifolium«.
Der benyttes et af begge parter godkendt feriekort.
Fra 30. september fortabes retten til at kræve feriegodtgørelsen udbetalt, såfremt anden aftale ikke er truffet mellem arbejderne og firmaet.
*Firmaerne garanterer for feriegodtgørelsen.
Uafhæntet feriegodtgørelse og fortabt feriegodtgørelse gives til et velgørende øjemed, hvorom farterne træffer nærmere aftale.*

Sammenslutningen af havne- og købmandsorganisationer i Danmark.

Se overenskomsten mellem Dansk arbejdsmands forbund og Sammenslutningen af havne- og købmandsorganisationer i Danmark, idet de samme regler er gældende.

Den socialdemokratiske presse i Danmark (for så vidt angår bladbude).

Ved fratræden gives feriegodtgørelsen i form af feriekort.

Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomster med følgende virksomheder:

Andelsmejeriet i Aalborg,
Vaskeriet Apollo, Reventlowsgade 6,
Bagermestrenes iscremfabrik, Høng,
Bryndum mejeri, Esbjerg,
Firma W. Bäncke & co.,
A/S Exportflødefabriken »Danmark«, Roskilde,
Grosserer B. Gläck,
Hellerup flødeis fabrik,
Hillerød byråds skoleudvalg,
Firma Krügers tapetfabrik,
Københavns buddingpulverfabrik.
A/S Skandinavisk gummifabrik,

Ferieperioden går fra 2. maj—15. september.

I nogle tilfælde har direktoratet i tilfælde af, at lignende overenskomster har været

Kvindeligt arbejderforbund, (fortsat)

indsendt, udtalt, at godkendelse var unødvendig og uden betydning, da overenskomsterne byggede på lovens feriemærkesystem og i øvrigt ikke indeholdt bestemmelser, der stillede de beskæftigede ringere end lovens.

Revisions- og forvaltningsinstituttet.

De beskæftigede modtager ved fratræden bevis for, hvor meget de har tilgode i feriegodtgørelse.

Kristelig fagforening.

Kristelig arbejds giverforening.

Omfatter de medlemmer af fagforeningen, der beskæftiges af arbejdsgiverforeningens medlemmer.

Der benyttes særlige feriemærkebøger og feriemærker.

Ferieperioden er 15. maj—1. september.

De ved salg af feriemærker indkomne beløb samles i en feriefond, hvis midler holdes strengt afsondret fra andre kasser. *Renterne anvendes til trykning af feriemærker og feriemærkebøger.*

Kristelig dansk fællesforbund garanterer for fondens midler og for ferielønnens udbetaling.

Kurvemagerforbundet i Danmark.

Kurvemagerlauget.

Ferieperioden er 2. maj—15. september.

Der benyttes særlige feriemærkebøger og feriemærker, der fremstilles ved laugets foranstaltning.

Foreningen af kontorfunktionærer ved K. T. A. S. og Københavns telefonforening.

K. T. A. S.

Ferien skal, så vidt de tjenstlige forhold gør det muligt, tildeles i månederne maj—september, medmindre pågældende selv ønsker ferien henlagt til et andet tidspunkt. Den, der har ret til 3 ugers ferie, d. v. s. 1) overassistenter I og II og 2) personer, der har været 12 år i en tjenstemandsstilling, dog senest efter ialt 17 års beskæftigelse ved selskabet samt personer, der er fyldt 45 år, kan dele ferien, dog skal de 14 dage tages i ferieperioden. Der ydes fuld løn i ferien.

Ved fratræden uden pension gives feriekort.

Ved afsked med pension gives ferie med løn, inden den pågældende fratræder.

Forbundet for faglært køkkenpersonale.
(på Dansk kokkeforening af 1913 og Koge- og smørrebrødsjomfruernes fagforening's vegne).

Centralforeningen af hotelværtforeninger og restauratørforeninger i Danmark.

Ferieperioden 15. april—30. september. •
Til det faste personale ydes feriegodtgørelse med 4 pct.

Til løsarbejdere ydes efter 6 hele dages arbejde et feriemærke til en bestemt fastsat værdi, oprindelig 3 kr. til køkkenchefer, kokke, og dessertkonditorer, 2 kr. til kogejomfruer og smørrebrødsjomfruer. Administrationen af feriemærkeordningen udføres af centralforeningen, der lader fremstille feriemærker og feriemærkebøger. Til løsarbejdere gives dog feriekort.

Dansk læder- og skindarbejderforbund.

Foreningen af danske læderfabrikanter.

Ferieperioden går fra 2. maj—15. september.

Ved fratræden gives feriekort.

Malerforbundet i Danmark.

Ford Motor Co., København.

Se den med blikkenslagerforbundet indgåede overenskomst.

Murerforbundet i Danmark.

Centralforeningen af murermestre i Danmark.

Hovedorganisationen for mesterforeningerne i byggefagene i Danmark.

Mesterforeningen for bygningshåndværkere i Gl. Roskilde amt.

Feriemærker og feriemærkebøger fremstilles ved arbejdsgiverorganisationernes foranstaltning.

Fra 30. september fortabes retten til at kræve feriegodtgørelsen udbetalt, såfremt der ikke før nævnte dato er truffet anden aftale.

Ikke afkrævet feriegodtgørelse skal anvendes til særlige ferieformål efter forhandling mellem organisationerne.

Dansk mølleriarbejderforbund.

Danske handelsmøllers arbejdsgiverforening.

Ferieperioden 1. juni—31. august.

Der benyttes feriekort.

Feriegodtgørelsen garanteres af arbejdsgiverorganisationen .

Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomster med følgende virksomheder:

Brdr. Backmann, Tønder.

Bromme mølle, Munkebjergby.

W. Bäncke & Co.s fabrikker A/S.

Drabæks mølle, Lunderskov.

Dansk mølleriarbejderforbund (fortsat).

Hans Gram, Fredericia.
 Grejsdalens valsemølle, Vejle.
 A/S Hadsten mølle, Hadsten.
 Havdrup Stationsmølle.
 Havnemøllen, Fredericia.
 Holløse mølle, Herlufmagle.
 Kalundborg dampmølle.
 A/S Køge lucernemøllefabrik.
 (Møllekompagniet Cerena).
 Mariendals mølle og brødfabrik, København.
 Svends mølle, Daugaard.
 Tappernøje dampmølle.
 Vonsild mølle.

Feriegodtgørelsen udgør pr. dag $\frac{1}{6}$ af den overenskomstmæssige ugeløn; for så vidt angår Kalundborg dampmølle, er ferieperioden fastsat til tiden fra 1. juni til 31. august.

Bagermestrenes rugbrødsfabrik i Aarhus.
 Jydsk Andel, Malling.
 Malling dampmølle.
 Købmand Torstensen, Malling.
 Østjydske bagermestres rugbrødsfabrik i Malling.

Der ydes ferie med fuld løn. Hvis virksomhed en skifter ejer eller ved fratræden afregnes med forbundet, der udbetaler feriegodtgørelsen til de ferieberettigede.

Vejle dampmølle.

Ferieperioden regnes fra 15. maj til 15. september. Ved fratræden gives feriekort. Sygeperioder regnes for arbejdsperioder, når arbejdet genoptages efter sygdommen.

Skandinavisk sadelmager- og tapetsererforbund.

Centralforeningen af sadelmager- og tapetserermestre i provinsen.
 Gummiguiv- og måttefirmaernes forening.
 Linoleums branchens arbejdsgiverforening af 1906.
 Lædervare- og rejsetøjsfabrikantforeningen i København.
 Sadelmager- og tapetsererlauget i København.

Ferieperiode 2. maj—15. september.
 Særlige feriemærkebøger og feriemærker.
 Bøgerne indløses i forbundet, der administrerer feriegodtgørelsen.

De danske barnevognsfabriker.
 Skandinavisk barnevognsfabrik.

Ferieperiode 1. juni—1. september.
 Feriekortsystem.

Skandinavisk sadelmager- og tapetsererforbund (fortsat).

Aarhus piskefabrik.

Nordisk piskefabrik, Gelsted.

Piskefabriken »Scandia«, Vejle.

Ferieperioden går fra 15. maj til 15. september.

Centralforeningen af snedkermestre i Jylland og Fyen.

Centralforeningen af snedkermestre i østifterne.

Den mellem Skandinavisk sadelmager- og tapetsererforbund og Sadelmager- og tapetsererlauget i København gældende ferieordning er også gældende her.

Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt en overenskomst med: Ford Motor Co., København.

Se angående denne overenskomst den tilsvarende, indgået med Blikkenslagerforbundet i Danmark.

Dansk skibstømrerforbund.

Foreningen af skibs- og bådebyggere i Danmark.

Arbejdsgiveren fremlægger ved udgangen af hver måned på godkendt regnskabsskema opgørelse over den til hver enkelt arbejder udbetalte ugeløn, og mod kvittering på en af organisationerne godkendt kvitteringsblanket udbetales feriegodtgørelsen til en af arbejderne valgt repræsentant.

Beløbene indsættes i bank.

Eventuelle renter af de i bank eller sparekasse indsatte feriepenge tilfalder den til denne administration valgte repræsentant.

Dansk skotøjsarbejderforbund.

Mesterforeningen for mekanisk fodtøjsreparation.

Overenskomsten er ligegyldende med den mellem Skandinavisk sadelmager- og tapetsererforbund og Lædervare- og rejsetøjsfabrikantforeningen i København indgåede overenskomst, hvortil henvises.

Foreningen af Københavns skotøjsfabrikanter.

Foreningen af skotøjsfabrikanter i provinsen.

Landsorganisationen af skomagemestre og skotøjshandlere i Danmark.

Københavns skomagerlaug.

Ferien begynder den sidste lørdag i juni. I provinsen dog først den første lørdag i juli.

Ved fratræden gives feriekort.

Dansk slagteriarbejderforbund.

Foreningen af pølsefabrikanter og fedevaregrossister i København.

Ferieperioden går fra 2. maj til 15. september.

Ved fratræden gives feriekort.

Fra 15. september fortabes retten til at kræve feriegodtgørelsen udbetalt, såfremt der ikke før nævnte dato er truffet anden aftale mellem arbejder og arbejdsgiver.

Andels- og privatslagteriernes arbejdsgiverforening.

Ved fratræden gives der feriekort.

Dansk smede- og maskinarbejderforbund.

Foreningen af arbejdsgivere i Københavns havn.

Havne- og købmandsorganisationerne i Danmark.

(Smede- og maskinarbejdernes fagforening, afd. 11).

På grundlag af indberetninger, der hvert kvartal af arbejdsgiverne indsendes til arbejdsgiverorganisationen om den til hver arbejder udbetalte løn og antallet af arbejdstider, beregnes umiddelbart før begyndelsen af ferietermen det beløb, hver enkelt har til gode i feriegodtgørelse.

Feriegodtgørelsen udbetales direkte af arbejdsgiverne eller disses organisationer til arbejderne.

Havnesammenslutningen garanterer for beløbets udbetaling.

Dansk pianofabrikantforening.

(Fagforeningen af smede- og maskinarbejdere på specialfabriker).

Den mellem snedkerforbundet og Fællesforeningen af Danmarks snedkermestre indgåede overenskomst er også gældende for dette område.

Bryggeriforeningen.

(Smede- og maskinarbejdernes fagforening, afd. 11).

Overenskomsten er ligelydende med den mellem Dansk bryggeri-, brænderi- og mineralvandsarbejderforbund og Bryggeriforeningen indgåede overenskomst.

Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt følgende overenskomst med:

A/S Ford Motor Co., København.

Se der, mellem Blikkenslagerforbundet i Danmark og Ford Motor Co. indgåede overenskomst.

Snedkerforbundet i Danmark.

Dansk pianofabrikantforening.
Fyns stifts snedkermesterforening.
Fællesforeningen af Danmarks snedkermestre.
Hovedorganisationen af mesterforeninger i byggefagene.
Lolland-Falsters møbelfabrikantforening.
Midtjysk snedkermesterforening.

Der benyttes særlige feriemærker og feriemærkebøger, som Snedkerforbundet lader fremstille.

Fra 30. september fortæbes retten til at kræve feriegodtgørelsen indløst, såfremt der ikke før nævnte dato mellem organisationerne er truffet anden aftale for den pågældende arbejder.

Centralforeningen af tømrermestre i Danmark.
Se nedenfor om overenskomsten mellem Dansk tømrerforbund og Centralforeningen af tømrermestre i Danmark.

Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt følgende overenskomst med:

Ford motor co., København.

Se ovenfor om den mellem Blikkenslagerforbundet i Danmark og Ford Motor Co. indgåede overenskomst.

Dansk soignerings-, toilet- og sanitetsarbejderforbund.

Centralforeningen af jyske barber- og frisør-laug.

De danske provinsers barber- og frisørforening.

Der benyttes feriemærkebøger og feriemærker, som forbundet lader fremstille.

Funktionærer, der er ansat i virksomheder indenfor det faglige område, der omfattes af Foreningen af danske spiritusfabrikanter.

Foreningen af danske spiritusfabrikanter.

Funktionærer, der har 10 års anciennitet efter det fyldte 22. år, har fremtidig ret til 3 ugers ferie.

Hvis hele ferien tages udenfor ferieperioden, gives der en uges ekstra ferie.

Der ydes ferie med løn og ved fratræden feriegodtgørelse.

Funktionærer under Store nordiske telegraf-selskab.

Direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet har godkendt følgende overenskomst med:

Store nordiske telegraf-selskab.

Fastansat personale med 9 års anciennitet og derover har 4 ugers ferie i sommertiden eller 5 uger i vintertiden.

Fast ansat personale med under 9 års anciennitet har på samme måde henholdsvis 3 eller 4 ugers ferie.

Sammenlægning af ferie kan finde sted. Ved fratræden gives der feriemærker.

Dansk tekstilarbejderforbund.

Textilfabrikantforeningen.

Der oprettes under textilfabrikantforeningens administration en feriefond, til hvilken der af virksomhederne indbetales feriegodtgørelse for hver arbejder. *Renter tilkommer textilfabrikantforeningen til dækning af dens administrationsomkostninger.*

Textilfabrikantforeningen er ansvarlig for midlernes tilstedeværelse.

Feriegodtgørelsen udbetales sidste lønningsdag linden ferien.

Ved fratræden benyttes feriekort.

Betten til feriegodtgørelse fortabes, såfremt vedkommende ikke har krævet denne udbetalt senest den 31. marts i det følgende år.

Sådanne beløb til falder Den danske væveskole, enten som legat til fripladser eller som tilskud til skolens drift.

Endvidere har direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet godkendt overenskomster med følgende virksomheder:

A/S Df:t nordiske kamgarnsspinderi.

Feriegodtgørelsen indbetales af aktieselskabet til forbundet, der opretter en særlig feriefond og udbetaler feriegodtgørelsen den sidste lønningsdag inden ferien.

Ved fratræden gives feriekort.

Fyns strømpefabrik.

Odense kamgarnsspinderi.

Der oprettes under Dansk tekstilarbejderforbund en feriefond, til hvilken virksomheden hver uge indbetaler feriegodtgørelsen for hver enkelt arbejder.

Feriefonden føres med 5 konti:

a) mandlige arbejdere over 20 år.

b) kvindelige — 20 -

c) mandlige arbejdere mellem 18 og 20 år.

d) kvindelige — — 18 og 20 år.

e) mandlige og kvindelige arbejdere under 18 år.

Pr. 1. marts foretages for samtlige arbejdere en opgørelse af det af hver enkelt arbejder i det forudgående år udførte antal arbejdstimer, hvorefter det i årets løb på hver gruppes feriekonto indbetalte samlede beløb deles ligeligt mellem samtlige gruppens arbejdere i forhold til hver enkelts arbejdstimer.

Ved fratræden gives feriekort.

Tobaksarbejderforbundet i Danmark og
skråtobaksarbejdernes forbund i Danmark.

Cigaretfabrikantforeningen i Danmark.
Foreningen af skrå- og røgtobaksfabrikanter
i Danmark.

Sammenslutningen af arbejdsgivere indenfor
cigarindustrien i Danmark.

Ferielønnen beregnes til og med den første
lønudbetaling i juni.

Der afregnes ikke feriegodtgørelse, med-
mindre den udgør mindst 50 øre.

Ferien begynder den første fulde uge i juli.
*Tobaksindustrien indestår på sine medlem-
mers vegne for feriegodtgørelsen.*

Træindustriarbejderforbundet i Danmark.

Dansk pianofabrikantforening.

Den mellem Fællesforeningen af Danmarks
snedkermestre og Snedkerforbundet i Dan-
mark indgåede overenskomst skal være
gældende.

Træindustriens fabrikantforeninger.

Ferieperioden regnes fra 2. maj—15. sep-
tember.

Der benyttes særlige feriemærkebøger og
feriemærker, som forbundet lader frem-
stille.

Fra 15. september fortabes retten til
at kræve feriegodtgørelsen indløst, med-
mindre anden aftale forinden er truffet
mellem organisationerne.

Trælagerarbejdernes fagforening.

Træindustriens fabrikantforening for Køben-
havn og omegn.

Tømmerhandlerforeningen.

Den foran nævnte overenskomst mellem
Træindustriarbejderforbundet i Danmark
og Træindustriens fabrikantforeninger er
også gældende for dette område.

Dansk tømrerforbund.

Centralforeningen af tømrermestre i Dan-
mark.

Der anvendes feriemærker og feriemærke -
bøger, der fremstilles af centralforeningen.
*De den 30. september ikke indløste feriegodt-
gørelsesbeløb skal anvendes til særlige ferie-
formål efter forhandling mellem organisa-
tionerne.*

Hovedorganisationen for mesterforeningen i
byggefagene i Danmark.

Feriemærkebøger og feriemærker rekvi-
reres hos Dansk tømrerforbund, der også
udsteder feriemærker.

I henhold til ferielovens § 8, stk. 1, træffer ministeren for handel, industri og søfart for så vidt angår personer, der er ansat i skibe, de afgørelser, der med hjemmel i ferieloven er henlagt til socialministeren og direktøren for arbejds- og fabriktilsynet.

I henhold til ferielovens § 6, stk. 2, jfr. handelsministeriets bkg. nr. 233 af 25. juni 1938 om ferie med løn for søfarende § 2, stk. 2, har ministeriet for handel, industri og søfart godkendt følgende overenskomster, således at det af overenskomsterne omfattede område er blevet holdt udenfor ferieloven.

Københavns tjenerforening.

Dampskibsselskabet „Øresund“.

Ferieperioden går fra 1. april—30. september. I øvrigt gælder de i handelsministeriets bekendtgørelse af 25. juni 1938 om ferie med løn for søfarende gældende regler.

Maskinmestrenes forening.

Dansk dampskibsrederiforening.

Førstemaskinmester har ret til 3 ugers ferie med gage og kostpenge. Undermaskinmester og assistenter har ret til 14 dages ferie med gage og kostpenge. Undermaskinmestre erholder dog efter 8 års tjeneste i samme rederi en samlet årlig ferie med gage og kostpenge på 3 uger. Hvor ferie ikke kan gives, gives erstatning i penge. Ferien kan under særlige forhold deles i to perioder.

Maskinofficerer i skibe, der har været i fart i to eller flere år uden at komme hjem, erholder for hver 2 års sejlads en samlet ferie med kostpenge på 6 uger. Hvor ferie ikke kan gives, gives 6 ugers ekstra gage og kostpenge. Ved fratreden gives feriekort efter lignende regler som til sømænd, se overenskomst mellem Sømændenes forbund i Danmark og Østasiatisk kompagni. Kortet udstedes kun i 4 eksemplarer.

En lignende ordning er endvidere truffet, for så vidt angår løsarbejdere i skibe.

Grønlands styrelse.

Den mellem Maskinmestrenes forening og Dansk dampskibsrederiforening indgåede overenskomst er også gældende for dette område, dog med følgende supplement:

Maskinmestre og assistenter, der sejler en fuld sæson, får *li* dages ferie med fuld løn + kostpenge. Maskinmestre med 8 års anciennitet har dog 3 ugers ferie; dersom tjenestetiden er mindre end en sæson, skal feriegodtgørelsen udbetales i mærker.

Radiotelegrafistforeningen af 1917.

Dansk radio A/S.

Radiotelegrafister erhoder efter 1 års tjeneste en samlet årlig ferie med gage og kostpenge på 14 dage og efter 8 års anciennitet en samlet årlig ferie med gage og kostpenge på 3 uger. Reglerne om feriens bortfald, erstatning for ferie, længere ferie og om feriekort er i øvrigt de samme som de mellem Dansk styrmandsforening og Dansk dampskibsrederiforening gældende.

Dansk styrmandsforening.

Dansk dampskibsrederiforening.

1. styrmand har ret til 3 ugers ferie med gage og kostpenge. 2., 3. og 4. styrmand har ret til 14 dages ferie med gage og kostpenge; disse erhoder dog efter 8 års tjeneste i samme rederi en samlet årlig ferie med gage og kostpenge på 3 uger. Hvor ferie ikke kan gives, gives erstatning i penge. Ferien kan under særlige forhold deles i to perioder.

Styrmænd i skibe, der har været i fart i to eller flere år uden at komme hjem, erhoder for hver 2 års sejlads en samlet ferie med kostpenge på 6 uger. Hvor ferie ikke kan gives, gives 6 ugers ekstra gage og kostpenge. Ved fratræden gives feriekort efter lignende regler som til sømænd, se overenskomst mellem Sømændenes forbund i Danmark og Østasiatisk kompagni. Kortet udstedes kun i 4 eksemplarer.

En lignende ordning er endvidere truffet, for så vidt angår løsarbejdere i skibe.

Grønlands styrelse.

Der ydes til styrmænd, der sejler en fuld sæson, 14 dages ferie med fuld hyre.

Feriegodtgørelse for rejser, der er kortere end en fuld sæson, erlægges i feriemærker.

Søfyrbødernes forbund i Danmark.

A/S Dampskibsselskabet Ove Skou.

Såfremt en person afmønstrer efter at have gjort tjeneste i mindst en uge uden at have ret til ferie, udstedes et feriekort i 4 eksemplarer, der underskrives af skibsføreren og vedkommende person. Skibsføreren fremsender de to eksemplarer til rederiet, der videresender det ene til Søfyrbødernes forbund. *Efter modtagelsen er rederiet ansvarlig for feriekortets pålydende.* Hvert år pr. 1. april tilstilles Søfyrbødernes forbund de i det forudgående år udstedte korts pålydende værdi, og forbundet er herefter ansvarlig for beløbenes udbe-

Søfyrbødernes forbund i Danmark, (fortsat).

taling til rette vedkommende i overensstemmelse med handelsministeriets bekendtgørelse.

Dansk dampskibsrederiforening.

En lignende ordning som den nedenfor omtalte mellem Tjenerforbundet i Danmark og A/S Det forenede dampskibsselskab indgæede er gældende for dette område, dog at kortet udstedes i 5 eksemplarer, idet også Dansk dampskibsrederiforening får tilsendt et eksemplar.

En lignende overenskomst er endvidere godkendt mellem forbundet og rederiforeningen, for så vidt angår løsarbejdere i skibe.

Grønlands styrelse.

Ganske tilsvarende regler som de nedenstående mellem Sømændenes forbund i Danmark og Grønlands styrelse er gældende.

Sømændenes forbund i Danmark.

Dansk dampskibsrederiforening.

En lignende ordning som nedenstående med Østasiatisk kompagni indgæede er godkendt, også fer så vidt angår løsarbejdere i skibe.

Grønlands styrelse.

1 års tjeneste giver ret til 12 dages ferie med 12 dages dagløn kontant.

6—10 måneders tjeneste giver ret til 10 dages ferie med 10 dages dagløn kontant.

1—6 måneders tjeneste giver en feriedag for hver måned, vedkommende har været i arbejde, eller ved beskæftigelse, der er under en måned, i forhold til beskæftigelsen og betales med dagløn, der erlægges i mærker.

Østasiatisk kompagni.

Der indføres et feriekortsystem, svarende til det af Tjenerforbundet i Danmark og A/S Det forenede dampskibsselskab anvendte. Kortet udstedes dog kun i 3 eksemplarer, et til rederiet (skibsføreren), et til forbundet og et til den ferieberettigede. Feriegodtgørelsen indløses direkte hos O. K. eller under rejse af skibsføreren.

Dansk sø-restaurations-forening.

Grønlands styrelse.

Til hovmestre, der har sejlet en fuld sæson (mindst 8 måneder), gives 14 dages ferie med fuld hyre + kostpenge.

Hovmestre med 10 års anciennitet har dog ret til 3 ugers ferie.

Dansk sø-restaurations-forening, (fortsat).

Under 8 måneders sejlads giver ferie i forhold til den tid, pågældende har været forhyret.

Til kokke og ungtkokke gives for beskæftigelse i et helt år 12 feriedage med hyre + kostpenge.

6 måneders uafbrudt arbejde giver 10 feriedage med hyre og kostpenge.

Under 6 måneders arbejde giver en feriedag for hver fuld måned eller pro rata af en måneds hyre + kostpenge.

I alle tilfælde indbetales pengene til foreningen mod kvittering fra denne, og foreningen ordner sig så med vedkommende.

Tjenerforbundet i Danmark.

A/S Det forenede dampskibsselskab.

Såfremt en person afmønstres efter at have gjort tjeneste i mindst en uge (ved daglønsarbejde i mindst 6 dage) uden at have ret til ferie, udstedes et feriekort i 4 eksemplarer, der underskrives af skibsføreren og vedkommende person. Skibsføreren beholder det ene eksemplar og den ferieberettigede det andet, hvorefter skibsføreren fremsender de to til rederiet, der videresender det ene eksemplar til Tjenerforbundet i Danmark. *Efter modtagelsen er Tjenerforbundet ansvarlig for feriekortets pålydende værdi.*

Feriegodtgørelsen udbetales af forbundet, (ved ferie i udlandet af skibsføreren), der atter får beløbet refunderet hos rederiet. De feriekort, der ikke er indløst rettidigt, kan indløses af forbundet, der derefter overfor kahytstjernerne er ansvarlig for kortets pålydende værdi.

Arbejdsministeriets bekendtgørelse af 25. marts 1949 vedrørende udstedelse af nye feriemærker og ombytning af de hidtil anvendte.

I de år, der er forløbet, siden lov nr. 170 af 13. april 1938 om ferie med løn trådte i kraft, er der gennem postvæsenet blevet solgt feriemærker for meget betydelige beløb. Hovedmassen af de således afhændede feriemærker er i overensstemmelse med de for feriemærkeordningen ved bekendtgørelse nr. 235 af 29. juni 1938 fastsatte regler år for år påny blevet indløst, når de ferieberettigede har holdt deres ferie; efter de foreliggende oplysninger må det dog påregnes, at en del af de solgte mærker er bortkommet eller tilintetgjort eller af andre grunde aldrig kommer frem til indløsning.

De til sådanne uindløste mærker svarende beløb, der herefter ikke vil finde anvendelse ved udbetaling af feriegodtgørelse, vil være at overføre til den i ferielovens § 5 omhandlede feriefond, hvis midler arbejdsministeren er bemyndiget til at anvende til foranstaltninger, der tilsigter at skaffe de af ferieloven omfattede personer muligheder for udnyttelse af ferien.

Det må anses for naturligt, at der nu — efter at ferieloven har virket i en halv snes år — sker en overførelse til feriefonden af de midler, som i overensstemmelse med det foran anførte ikke er fornødne til indløsning af feriemærker.

For at tilvejebringe klarhed over, hvilke midler der må antages at kunne overføres til feriefonden, er det imidlertid nødvendigt at udstede nye feriemærker og at inddrage de hidtil anvendte feriemærker.

I denne anledning fastsætter arbejdsministeriet efter forhandling med generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet i medfør af ferielovens § 5 herved følgende regler:

Fra 1. april 1949 vil der på posthusene kun kunne købes *feriemærker af ny type*. Disse nye mærker, der vil kunne fås i værdierne 5, 10 og 25 øre samt 1, 2 og 5 kroner, er bestemt til anvendelse i feriemærkebøgerne *for ferieåret 1. april 1949—31. marts 1950 og fremefter*.

De hidtil benyttede feriemærker vil være at anvende i feriemærkebøgerne *for ferieåret 1. april 1948—31. marts 1949*.

I tilfælde, hvor feriegodtgørelsen for ferieåret 1. april 1948—31. marts 1949 ikke måtte være indsat i feriemærkebøgerne for nævnte ferieår inden den 1. april 1949, vil den arbejdsgiver, der ikke har en tilstrækkelig beholdning af de hidtil anvendte mærker, dog kunne anvende *mærker af ny type* til indklæbning i feriemærkebøgerne for ferieåret 1. april 1948-31. marts 1949.

Derimod må *de hidtil benyttede feriemærker aldrig* anvendes til indklæbning i feriemærkebøger for ferieåret 1. april 1949—31. marts 1950 eller senere ferieår. De ferieberettigede må derfor påse, at der ikke i deres feriemærkebøger for ferieåret 1. april 1949—31. marts 1950 eller senere ferieår indklæbes mærker af den hidtil anvendte type. Hvis dette

er sket, kan feriemærkebogen ikke blive indløst ved posthusene, men vedkommende vil blive henvist til at rette henvendelse til direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet.

Arbejdsgivere, der måtte have beholdninger af feriemærker af den hidtil anvendte type, for hvilke de ikke finder anvendelse ved indklæbning i feriemærkebøger for ferieåret 1948—49, henvises til snarest muligt og senest den 31. oktober 1949 ved henvendelse til et posthus at lade disse mærker ombytte med mærker af ny type; denne ombytning kan ske uden nogen ombytningsafgift. Hvis der undtagelsesvis måtte blive spørgsmål om ombytning af mærker efter den 31. oktober 1949, må ansøgning herom indgives til direktoratet for arbejds- og fabriktilsynet.

Arbejdsministeriet, den 25. marts 1949.

Marius Sørensen.

Borreschmidt.

Oversigt over udenlandsk ferielovgivning.

Finland.

Bestemmelserne om ferie indeholdes i loven af 27. april 1946 „om arbejstagarers semester“.

Loven omfatter enhver arbejder, som står i arbejds- eller lærlingeforhold til en arbejdsgiver. Loven gælder dog ikke arbejdere, der er medlemmer af arbejdsgiverens familie, eller personer, som lønnes udelukkende med andel i udbyttet. For sømænd fastsættes særlige feriebestemmelser.

Kredsen af personer.

Ferien er i almindelighed 1 dag (arbejdsdag) for hver kalendermåned, den pågældende har arbejdet hos arbejdsgiveren i de sidste 12 måneder forud for den 30. april. I landbrug og anden sæsonbetonet virksomhed, hvor det ville medføre vanskelighed at henlægge ferien til sommeren, beregnes ferien i forhold til arbejdet i de sidste 12 måneder forud for den 30. september.

Kalendermåneder, i hvilke arbejderen har arbejdet kortere tid end 16 dage, medregnes ikke.

Ferien er $1\frac{1}{2}$ arbejdsdag pr. måned, såfremt arbejdsforholdet den 30. april uden afbrydelse har varet mindst 5 år, eller arbejderen ved udgangen af det pågældende kalenderår er under 17 år.

For en arbejder indenfor handels- og kontorvirksomhed, herunder kontorarbejde i industrivirksomheder, er ferien 2 arbejdsdage pr. måned, såfremt arbejdsforholdet den 30. april uden afbrydelse har varet mindst 10 år.

Fraværelse fra arbejdet regnes som arbejde, når fraværelsen skyldes:

Feriens længde.

- 1) indkaldelse til reserveøvelser eller ekstra militærtjeneste,
- 2) sygdom eller anden uforskyldt forhindring, som har varet højst 1 måned ad gangen,
- 3) lovhjemlet barselhvile,

og såfremt arbejderen, efter at hindringen er ophørt, atter er gået i arbejde. Det samme gælder fravær på grund af ferie.

Ferien fastsættes efter arbejdsgiverens nærmere bestemmelse med mindst 14 dages varsel og skal i almindelighed lægges i tiden mellem 2. maj og 30. september. Ferien for arbejdere indenfor handels- og kontorvirksomheder skal lægges i tiden mellem 15. maj og 15. september.

For arbejdere i landbruget og lignende sæsonbetonet virksomhed skal ferien gives inden kalenderårets udløb.

Med arbejderens samtykke kan ferien henlægges til en anden tid af året, eventuelt overføres til næste kalenderår; i sidste tilfælde må ferien tages inden 30. april.

Ferien skal i almindelighed gives i sammenhæng, men dersom det er nødvendigt for at undgå afbrydelse i arbejdet, eller dersom arbejderens samtykke dertil, kan arbejdsgiveren dele ferien, således at den del af ferien, som overstiger 9 dage, gives for sig på een gang eller delt.

Indenfor landbruget og i visse særligt opregnede arbejdsforhold kan arbejderens samtykke til at udføre arbejde også i ferietiden. I så fald skal arbejdsgiveren foruden sædvanlig løn give en særlig erstatning.

**Ferie-
godtgørelsen.**

I ferietiden har arbejderens krav på sædvanlig løn, eventuelt godtgørelse for kost.

Loven giver iøvrigt nærmere regler om, hvorledes lønnen pr. feriedag skal beregnes, når arbejderens løn beregnet for en længere periode, f. eks. som månedsløn, når han udfører akkordarbejde, eller når han arbejder visse dage i ugen eller med nedbat arbejdstid.

Ophører arbejdsforholdet, før arbejderens ferie, udbetales der ham feriegodtgørelse, som han ville have haft krav på i ferietiden.

For losse- og lastearbejde ydes en feriegodtgørelse på 4 pct. af arbejdsfortjenesten. Arbejdere, som arbejder så få dage af måneden, at de efter de sædvanlige regler ikke har krav på ferie (mindre end 16 dage om måneden), har krav på 4 pct. af lønnen som feriegodtgørelse, hvis arbejdsforholdet har varet mindst 6 måneder.

Norge.

I henhold til lov om ferie af 14. november 1947 gælder i Norge følgende regler:

Loven omfatter enhver, som arbejder i andens tjeneste, med undtagelse af: **Kredsen af personer.**

- 1) arbejdere, der bliver lønnet udelukkende med andel i udbyttet,
- 2) arbejdere, som på nærmere angiven måde er i familie med arbejdsgiveren,
- 3) arbejdere, der omfattes af loven om offentlige tjenestemænd eller er embedsmænd,
- 4) arbejdere i bistillinger, når det er en forudsætning, at arbejdsforholdet ikke skal vare udover 3 måneder, eller stillingen i reglen ikke vil medføre arbejde i mere end ialt 200 timer i et kalenderår, eller indehaveren udelukkende bliver lønnet med provision.

For arbejdere om bord på skibe eller grupper af disse kan der ved kongelig anordning gøres afvigelser fra lovens bestemmelser i det omfang, det er nødvendigt af hensyn til søfarten. Dog kan lovens bestemmelser om feriens længde og feriens størrelse ikke herved fraviges.

Ferien er 18 arbejdsdage for hvert år.

Feriers længde.

Det er en betingelse for at få ferie, at arbejdere har tiltrådt arbejdsforholdet senest 14-dage efter begyndelsen af ferieåret (fra 16. maj det ene kalenderår til og med 15. maj det følgende kalenderår).

Arbejdsgiveren fastsætter med mindst 1 måneds varsel tidspunktet for ferien. Mindst 12 dage af denne skal dog gives i sammenhæng i tidsrummet 16. maj til 30. september, resten skal gives i sammenhæng inden udgangen af ferieåret.

Ferieperioden.

I landbrug og anden virksomhed, hvor driftsmæssige grunde gør det nødvendigt at holde arbejdet mest muligt i gang om sommeren, kan arbejdsgiveren lægge halvdelen af ferien udenfor tidsrummet 16. maj til 30. september.

De fornævnte bestemmelser om feriens placering kan dog fraviges ved tariffaftale eller anden aftale. Endvidere kan det, når vigtige samfundsmæssige hensyn gør det nødvendigt, ved kongelig anordning fastsættes, at ferien eller en del af denne skal tages til andet tidspunkt end foran fastsat.

Ferien kan ikke lægges indenfor en opsigelsesperiode, medmindre denne er mindst 3 måneder.

Feriegodtgørelsen fastsættes på følgende måde:

Feriegodtgørelsen.

1. Arbejdere med fast løn.

Arbejdere, som på sædvanlig arbejdstid udelukkende har fast års-, måneds-, uge- eller dagløn, har ret til fuld løn for sædvanlig arbejdstid i ferien, såfremt

han har haft fuld løn fra virksomheden i hele optjeningsåret (det forudgående tidsrum fra og med 16. maj til og med 15. maj). Har pågældende kun oppebåret løn i en del af optjeningsåret, regnes lønnen i ferien i forhold hertil. En halv måned eller mere regnes som hel måned, medens kortere tid ikke regnes med.

Der foretages ikke fradrag i feriegodtgørelsen på grund af fraværelse fra arbejdet i optjeningsåret, når denne skyldes:

- a) ferie,
- b) arbejdsudfygtighed på grund af ulykke eller sygdom indtil sammenlagt 3 måneder,
- c) svangerskab indtil 12 uger omkring fødslen,
- d) pligtig militærtjeneste indtil 3 måneder.

Arbejderen kan dog ikke kræve feriegodtgørelse for ovennævnte tidsrum, medmindre han har været i arbejde i virksomheden igen efter fraværelsen.

I tilfælde af arbejdsophør ydes der feriegodtgørelse i form af feriemærker.

2. Feriegodtgørelse for andre arbejdere.

Andre arbejdere end de under 1 nævnte har ret til feriegodtgørelse, såfremt arbejdsforholdet har varet mindst 6 dage. Feriegodtgørelsen udgør 6,5 pct. af arbejdsfortjenesten.

3. Feriegodtgørelse for særlige grupper af arbejdere.

Det kan bestemmes, at der skal ydes feriegodtgørelse efter særlige bestemmelser til arbejdere som

- a) er beskæftiget med kortvarigt arbejde eller arbejder for vekslende arbejdsgivere, således at der i reglen ikke opnås arbejde af 6 dages varighed,
- b) er helt eller delvis drikkepengelønnet,
- c) får løn som omfatter vederlag for brugen af egne ejendele eller råstoffer, eller
- d) bliver lønnet delvis med andel i udbyttet.

En arbejder, som ophører med arbejde uden at overholde lovlig opsigelsesfrist, eller som afskediges, fordi han groft forsømmer sin pligt mod arbejdsgiveren, mister retten til feriegodtgørelse, som han har optjent hos sidste arbejdsgiver. Feriegodtgørelsen tilfalder i så fald ægtefælle og barn, som arbejderen forsørger; er der ingen sådanne forsørgede, tilfalder feriegodtgørelsen feriefonden.

Sverige.

I henhold til loven af 29. juni 1945 „om semester" som ændret ved loven af 29. juni 1946 samt loven af 29. juni 1946 „om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete" gælder i Sverige følgende regler:

Lovbestemmelserne omfatter alle arbejdere i offentlig eller privat tjeneste med undtagelse af sådanne arbejdere i statens tjeneste, for hvilke der gælder særlige regler. **Kredsen af personer.**

Undtaget er arbejdere, der er medlemmer af arbejdsgiverens familie, eller som lønnes udelukkende med andel i overskuddet.

Arbejdere, der udfører arbejdet i deres hjem eller iøvrigt under sådanne forhold, at det ikke tilkommer arbejdsgiveren at overvåge arbejdet, er ikke berettiget til ferie, men opnår i stedet en særlig feriegodtgørelse.

Ferien gives med 1 dag for hver kalendermåned, hvori arbejderen har arbejdet for arbejdsgiverens regning, i mindst 16 dage. **Feriens længde.**

For arbejdere under 18 år er ferien 1½ dag for hver måneds arbejde.

Samme ferie tilkommer arbejdere, der har:

- 1) arbejde under jorden i gruber og stenbrud,
- 2) arbejde i gruber over jorden i Norrbottens len,
- 3) forskudt arbejdstid, således at mindst 4 timer i døgnet falder mellem kl. 22 og kl. 6,
- 4) arbejde, som i mindst 4 timer i døgnet foregår i mørkerum.

Arbejdere, der under arbejdet er udsat for røntgenstråler eller radioaktiv bestråling, har ret til 3 dages ferie for hver kalendermåned.

I et bestående arbejdsforhold regnes som arbejdsdage også dage, på hvilke arbejderen er fraværende på grund af:

- a) ferie,
- b) arbejdsudygtighed som følge af ulykkestilfælde under arbejdet eller erhvervs sygdom,
- c) fødsel under fraværelse i op til 12 uger, og
- d) visse arter af værnepligt med fraværelse op til 60 dage.

Ferien udregnes det enkelte år efter arbejdet i det foregående kalenderår (kvalifikationsåret), såfremt der ikke aftales andet tidsrum som kvalifikationsår.

Arbejdsgiveren fastsætter tidspunktet for ferien med et varsel på 14 dage, men ferien skal, såfremt arbejderen ikke ønsker andet, såvidt muligt henlægges til sommertiden. Er ikke andet aftalt, skal ferien gives i sammenhæng. **Ferieperioden.** For arbejdere under 18 år kan ferien deles i to, således at den ene bliver på

mindst 12 dage. Det samme kan med arbejdsrådets tilladelse bestemmes, når en sammenhængende ferie ville medføre betydelig forstyrrelse i virksomhedens drift.

For arbejdere over 18 år, beskæftiget ved landbrug, gartnerier og som hushjælp i landhusholdning, kan ferien udover 6 dage deles.

Feriegodtgørelsen. Arbejdere på ugeløn eller med løn for en længere periode har krav på den sædvanlige løn for ferietiden. Andre arbejdere har krav på for hver feriedag at oppebære løn svarende til gennemsnitsdaglønnen for de dage, han i kvalifikationsåret har arbejdet for arbejdsgiveren.

Ophører arbejdsforholdet inden ferien, ydes en særlig feriegodtgørelse beregnet i forhold til arbejdsforholdets varighed.

Hjemmearbejdere, som efter det foran anførte ikke har krav på ferie, har ret til en særlig feriegodtgørelse. Der beregnes feriegodtgørelse for hvert kalenderkvartal, hvori arbejdsindtægten når op til et beløb, der mindst svarer til 16 gange den gennemsnitlige fortjeneste på stedet for en 8 timers arbejdsdag. Feriegodtgørelsen udgør 4 pct. af den sammenlagte fortjeneste for de kvartaler, for hvilke arbejderen herefter opnår ret til sådan godtgørelse. Procenten forhøjes til 6 pct. for arbejdere under 18 år.

Czekoslovakiet.

Loven af 22. februar 1950 angående rekreationsferie uden tab af lønningsindtægter i året 1950 omfatter alle løntagere, herunder lærlinge og hjemmearbejdere, dog undtages professionelle militærpersoner, medlemmer af det nationale sikkerhedskorps samt lærere, for hvilke der gælder særlige forskrifter. Endvidere kan fravigelse fra lovens bestemmelser gøres „for nogle grupper af løntagere, for hvem arbejdets særlige natur kræver det”. **Kredsen af personer.**

Ferien er:

2 kalenderuger for den løntager, hvis arbejdsforhold hos samme arbejdsgiver eller i samme bedrift uden afbrydelse har varet mindst 11 måneder, heraf i året 1950 mindst 75 dage. For løntagere under 26 år, der i året 1950 med held har fuldendt deres skole, nedsættes de 11 måneder til 5 måneder. **Feriens længde.**

3 kalenderuger for den løntager, der er under 18 år eller over 50 år, eller hvis arbejdsforhold efter det fyldte 18. år har varet længere end 5 år hos samme arbejdsgiver eller i samme bedrift.

4 kalenderuger for den løntager, hvis arbejdsforhold efter det fyldte 18. år har varet længere end 15 år hos samme arbejdsgiver eller i samme bedrift.

For den løntager, der før feriens begyndelse har arbejdet mindst 9 måneder i bjergværksdrift og heraf mindst $\frac{3}{4}$ af arbejdstiden under jorden, forlænges ferien med yderligere 1 kalenderuge.

I de tidsrum, som er afgørende for feriens længde, medregnes militærtjeneste, eventuelt i en af de allierede armeer, og den tid, pågældende i besættelsestiden har været udelukket fra beskæftigelse på grund af nationale, race-mæssige eller politiske forfølgelser.

Land- og skovbrugsarbejdere omfattes af lovens bestemmelser, uanset at de ikke uafbrudt forretter tjeneste, men hvis deres arbejdsperioder hos samme arbejdsgiver eller samme bedrift er mindre end 150 dage indenfor det løbende kalenderår, beregnes deres ferie i forhold til det udførte arbejde, udgørende $\frac{1}{12}$ for hver 25 dages arbejde.

Løntagere, der er antaget til arbejder, som efter deres art ikke varer 9 måneder, hovedsagelig til sæson- og kampagnearbejder, har, i stedet for ferie, ved arbejdsforholdets ophør krav på en pengegodtgørelse udgørende $\frac{1}{12}$ af lønningsindtægten for hver 25 dages udført arbejde.

For bygningsfaget og dermed i forbindelse stående fag kan der fastsættes særlige ferieregler.

Hjemmearbejdere har, i stedet for ferie, den 31. december — eller ved beskæftigelsens ophør — krav på en godtgørelse udgørende 4, 6 eller 8 pct. af arbejdsindtægten, alt efter som pågældende — efter de sædvanlige regler — ville være berettiget til henholdsvis 2, 3 og 4 kalenderugers ferie.

I tilfælde af arbejdsforholdets (berettigede) ophør før ferien gives ferie svarende til arbejdsforholdets varighed, således at der for hver måned, arbejdsforholdet har strakt sig over, tilstås $\frac{1}{12}$ af normalferien.

Der er fastsat en række begrænsninger i ferieretten for løntagere, der uberettiget skifter stilling, ophæver arbejdsforholdet eller gør sig skyldig i forsømmelser, herunder navnlig ved uberettiget fraværelse fra arbejdet (eller lærlingeundervisningen).

Ferieperioden. Tidspunktet for ferien fastsættes af arbejdsgiveren i samråd med tillidsmanden. Tidspunktet meddeles 14 dage i forvejen. Ferien skal normalt holdes indenfor kalenderåret (1950); efter ansøgning kan der dog gives tilladelse til at holde ferien efter udløbet af kalenderåret, men inden den 31. marts 1951.

Feriegodtgørelsens art og størrelse. Under ferien oppebæres alle pengeindtægter og alle naturalindtægter, eventuelt afløst af pengegodtgørelse; for løntagere med skiftende indtægter regnes med den gennemsnitlige ugeløn i de sidste 6 måneder før feriens begyndelse. For de løst ansatte og enkelte andre grupper gælder som foran anført særlige bestemmelser.

England.

Der findes ingen almindelig ferielov, men feriereglerne indeholdes navnlig i de kollektive overenskomster. Endvidere er der ved specielle love givet de lønnævn (wages councils), der fastsætter mindstelønninger indenfor visse fag, bemyndigelse til at fastsætte regler om ferie med løn indenfor faget. Der er fastsat regler om ferie for omkring 20 mill. arbejdere; heraf dækkes ca. 13½ mill. af overenskomster og 6½ mill. af ferie-regulativer.

Kollektive overenskomster.

Det engelske arbejdsministerium er bekendt med omkring 1 000 overenskomster angående ferie med løn. I 1940 blev det fastsat, at overenskomstmæssige ferieregler, der var gældende for hovedparten af arbejderne og arbejdsgiverne indenfor en industri eller et område, skulle iagttages af samtlige arbejdsgivere indenfor den pågældende industri eller område.

Hovedparten af overenskomsterne fastsætter maksimumsferien til 12 eller 18 dage om året. Feriens længde.

Er ferien 12 dage, består den almindeligvis af 6 sammenhængende feriedage (eller 1 uge), og 6 „public holidays“; hvis der gives 18 dage, deles ferien i 12 almindelige feriedage (eller 2 uger) og 6 „public holidays“. „Public holidays“ består af de sædvanlige „bank or statutory holidays“, men mange overenskomster indeholder bestemmelse om betaling for specielle fridage.

12 dages ferien er det mest almindelige og gælder for de fleste fabriksvirksomheder, men et stigende antal overenskomster indeholder bestemmelser om den længere ferie. Den længere ferie findes navnlig indenfor de kommunale værker (vand, gas og elektricitet), bogtrykindustrien, kemikalieindustrien, fodervare-, drikkevarer- og tobaksindustrien.

Det er i almindelighed en betingelse for at opnå fuld ferie, at pågældende har været beskæftiget i 12 måneder, og det er hyppigst fastsat, at beskæftigelsen skal have været uden afbrydelse; i tilfælde af kortere tids beskæftigelse sker der en forholdsvis afkorting. En undtagelse danner kulmineindustrien, hvor der gives 1 uges ferie med løn, blot arbejderne er indtegnet den sidste lønningssdag før ferien.

Et lille antal overenskomster gør ferie med løn betinget af regelmæssig tilstedeværelse, god opførsel, tilfredsstillende arbejde. Betalingen af løn for „public holidays“ er i almindelighed uafhængig af beskæftigelsesperioden.

(Det fremgår ikke nærmere af det til ferielovskommissionen indsendte materiale, indenfor hvilke områder de overenskomstmæssige bestemmelser om 12 + 6 dages ferie er gældende, og hvormange arbejdere disse bestemmelser omfatter i forhold til det samlede antal arbejdere under overenskomstmæssige feriebestemmelser).

Ferieperioden. Mange overenskomster fastsætter ferieperioden. Arbejdsgiveren bestemmer i almindelighed, om der skal ske fabrikslukning eller ej.

Feriegodtgørelse. Der anvendes i overenskomsterne forskellige beregningsmåder. Feriegodtgørelsen kan f. eks. fastsættes som timelønning eller gennemsnit af lønnen for en bestemt periode eller til et fiktivt beløb. I nogle vigtige overenskomster, således indenfor bygningsindustrien og produktionen af transportmaskiner og indenfor maskinindustrien, ydes feriegodtgørelse af et særligt fond, hvortil arbejdsgiveren foretager indbetalinger hver uge.

Ferie-regulativer.

Af de eksisterende 60 „wages councils" har alle nær 8 fastsat bestemmelser om ferie med løn.

De fleste ferie-regulativer fastsætter ferien til 6 sammenhængende feriedage årligt samt 6 nærmere opregnede „public holidays“ for 48 ugers arbejde, således at ferien graderes nedefter i forhold til den kortere beskæftigelse.

Indenfor landbruget i England og Wales er ferien fastsat til 7 dage for 1 års beskæftigelse med tillæg af 1 eller 2 dage — afhængigt af beskæftigelsens længde — for arbejdere, der arbejder 7 dage om ugen. Ferien kan efter arbejderens ønske tages som sammenhængende dage.

Yderligere betales der for 6 „public holidays"; hvis arbejderen udfører arbejde på nogle af de 6 dage, er han berettiget til overarbejdsbetaling. I Skotland har landarbejderen krav på 1 feriedag for hver 8 ugers uafbrudt arbejde, således at mindst 3 sammenhængende dage skal gives mellem den 28. maj og 31. august.

Frankrig.

De franske lovregler om en årlig ferie med løn indeholdes i afsnit IV, artiklerne 54 f—54 n i CODE DU TEAVAIL.

Lovbestemmelserne finder anvendelse på enhver arbejder, funktionær eller lærling, der er beskæftiget i industrielle, handels- eller håndværksmæssige virksomheder, selv om disse måtte være andelsforetagender, samt enhver der er beskæftiget inden for de frie erhverv, i ministerielle stillinger, fagforeninger, private selskaber, foreninger og sammenslutninger af en hvilkensomhelst art.

Kredsen af personer.

Arbejdere, der i det pågældende år har været beskæftiget hos samme arbejdsgiver inden for et tidsrum, der svarer til mindst 4 måneders effektivt arbejde, har ret til en ferie, hvis varighed bestemmes i forholdet en dag for hver arbejds måned, dog således at den samlede ferie ikke kan overskride en periode på 15 dage omfattende 12 arbejdsdage.

Feriens længde.

For arbejdere og lærlinge under 18 år udgør den betalte ferie 2 dage pr. arbejds måned, dog højst 30 dage omfattende 24 arbejdsdage, og for lærlinge og arbejdere mellem 18 og 21 år halvanden dag pr. arbejds måned, dog højst 22 dage, omfattende 18 arbejdsdage. De pågældende har, uanset hvor længe de har været beskæftiget i virksomheden, ret til den ovennævnte maksimale ferie, idet de dog i så tilfælde ikke kan gøre krav på større feriegodtgørelse, end der svarer til den faktiske beskæftigelse.

I relation til feriens varighed anses 4 uger eller 24 arbejdsdage for at udgøre en effektiv arbejds måned. Som effektive arbejdsperioder regnes ferieperiode og barselhvile. Det samme gælder den tid, i hvilken arbejdet er afbrudt på grund af ulykkestilfælde eller erhvervs sygdomme, dog at der højst kan medregnes 1 års uafbrudt fraværelse.

Den således fastsatte ferietid forøges med 1 arbejdsdag for hvert 5. år, den pågældende har været ansat hos samme arbejdsgiver; den samlede ferietid kan dog ikke overstige 18 arbejdsdage, og ekstraferien kan ikke kombineres med en eventuel forlænget ferie, hidrørende fra bestemmelser i kollektive overenskomster, individuelle kontrakter eller sædvane. De perioder, hvor arbejdet har været afbrudt på grund af sygdom, ulykkestilfælde indtrufne under arbejdet og arbejdsløshed betragtes, i denne henseende som effektive arbejdsperioder.

De ovennævnte ferieregler indskrænker ikke retten til længere ferietid i henhold til kollektive overenskomster, individuelle kontrakter eller sædvane, der sikrer ferie med løn af længere varighed.

Enhver kvindelig arbejder har ret til to ekstra feriedage for hvert hjemmeboende barn under 15 år, over for hvilket hun har forsørgerpligt. Hvis den normale ferie ikke overstiger 6 dage, har hun dog kun ret til een ekstra feriedag.

Ferieperioden løber fra 1. juni til 31. oktober.

Arbejdsgiveren kan med den ferieberettigedes samtykke bestemme, at ferieperioden skal deles, forudsat at den samlede ferieperiode overstiger 6 arbejdsdage. Såfremt ferien deles, skal den ene del udgøre mindst 6 arbejdsdage inden for 2 ugentlige hviledage.

Feriegodtgørelse. Feriegodtgørelsen udgør $1/24$ af den samlede løn, som den pågældende har oppebåret for det tidsrum, på grundlag af hvilket ferien fastsættes.

For de ovennævnte arbejdere og lærlinge under 21 år udgør feriegodtgørelsen $1/12$ af den løn, der er oppebåret i det tidsrum, der giver ret til 2 dages ferie pr. arbejds måned, og $1/16$ af den løn, der er oppebåret i det tidsrum, der giver ret til $1\frac{1}{2}$ dages ferie pr. arbejds måned.

Såfremt en ferieberettiget afgår ved døden, inden han har holdt sin årlige ferie, tilkommer hans feriegodtgørelse de af hans efterladte, der måtte være berettiget til hans løn iøvrigt.

Holland.

Den hollandske lovgivning indeholder ikke bestemmelser vedrørende ferie. Sådanne bestemmelser er derimod optaget indenfor de for de forskellige fag mellem arbejderne og arbejdsgiverne oprettede kollektive overenskomster.

I overenskomsten indenfor *metalindustrien* indeholdes således følgende bestemmelser:

Den arbejder, der på kalenderårets første arbejdsdag er ansat hos en arbejdsgiver, er i dette kalenderår berettiget til ferie i 12 dage, hvoraf 6 dage skal være sammenhængende og resten spredte fridage („snipperdage“). Tiltrædes arbejdet efter kalenderårets første arbejdsdag, udgør ferien 1 dag for hver måned, ansættelsen har varet. Feriens længde.

Afbrydes arbejdet, før ferien holdes, tilkommer der arbejderen 1 feriedag for hver måned, tjenesteforholdet har varet i det forløbne kalenderår; dog kan der på begæring af arbejdsgiveren eller arbejderen med den nye arbejdsgiver træffes aftale om, at denne skal give ferien mod refusion hos tidligere arbejdsgiver.

Antallet af feriedage formindskes med 1 dag for hver måned, arbejderen har været fraværende fra arbejdet udover 1 måned. Skyldes dette sygdom eller ulykkestilfælde, formindskes antallet af feriedage, dog kun med 1 dag for hver måned, pågældende har været fraværende udover 6 måneder.

Den sammenhængende del af ferien tages mellem den 1. maj og 1. oktober. Tidspunktet fastsættes af arbejdsgiveren efter forhandling med tillidsmanden. Feriedage, der ikke tages før udløbet af det løbende kalenderår, kan tages inden 31. januar i det følgende kalenderår. Ferieperioden.

„Snipper-dagene“ spredes over kalenderåret. De kan deles i almindelige „snipper-dage“ og individuelle „snipper-dage“. De første fastlægges i så god tid som muligt af arbejdsgiveren efter forhandling med tillidsmanden; de individuelle „snipper-dage“ efter særlig ansøgning fra arbejderen.

For feriedagene skal den fortjeneste, som arbejderen derved mister, betales, hvorved dog ikke tages hensyn til overarbejde eller midlertidig forkortelse af arbejdstiden. Feriegodtgørelsens art og størrelse.

For 2. påskedag, 2. pinsedag, Kristi Himmelfartsdag, 1. og 2. juledag samt nytårsdag, forsåvidt de sidstnævnte 3 dage ikke falder på en søndag, skal der, såfremt der ikke arbejdes på disse dage, udbetales arbejderen tilsvarende godtgørelse som for feriedage. Særligt betalte fridage.

I overenskomsten vedrørende ferieordningen for 1948—49 for *bygningsindustrien* er det på samme måde fastsat, at ferien skal være 12 dage, således at halvdelen tages som samlede feriedage i august måned, medens resten tages som spredte fridage. Endvidere er der sikret arbejderen betalt frihed på 6 nærmere opregnede helligdage. Der ydes feriegodtgørelse efter faste takster, beregnet i forhold til timelønnen, og feriegodtgørelsen indbetales i en feriefond til betaling, når ferien skal holdes.

Det er en betingelse for at opnå feriegodtgørelsen, at arbejderen indenfor betalingsugen har været i tjeneste hos arbejdsgiveren i mindst 3 dage.

Efter overenskomsten for *landarbejdere* har fastansatte og midlertidigt ansatte arbejdere krav på 12 dages ferie, heraf 6 spredte feriedage („snipperdage“). Mindst 3 af de feriedage, der ikke er „snipperdage“, skal gives i sammenhæng, og 3 af feriedagene skal på begæring af arbejderen gives i sammenhæng i tiden 1. maj — 1. november.

De løst ansatte arbejdere har krav på 10 dages ferie, heraf 4 spredte feriedage. Der gives feriemærker, udgørende ugentlig det tredobbelte af normaltimelønnen.

For 4 dages arbejde pr. uge og derover gives det fulde antal feriemærker. For 2 til 4 dages arbejde pr. uge gives det *halve* antal feriemærker. For under 2 dages arbejde pr. uge gives ingen feriegodtgørelse.

Polen.

I henhold til loven af 16. maj 1922, således som denne er ændret ved dekret af 28. juli 1948 om ferie for arbejdere, der er beskæftiget i handel og industri, gælder følgende regler:

Loven omfatter arbejdere, der i henhold til kontrakt er beskæftiget i industrien, miner, handel, kontorer, transportvæsenet, hospitaler, sociale institutioner eller offentlige værker samt i andre virksomheder, der beskæftiger arbejdere af lignende art som de ovennævnte. Sæsonvirksomheder, i hvilke arbejdet ikke varer ud over ti måneder, falder udenfor loven. Kredsen af personer.

Feriens længde er 8 arbejdsdage, forsåvidt pågældende har været beskæftiget i virksomheden i uafbrudt 1 år, og 15 arbejdsdage, såfremt pågældende har været beskæftiget uafbrudt i de sidste 3 år. Feriens længde.

Unge mennesker under 18 år, herunder såvel lærlinge som elever, har efter 6 måneders uafbrudt arbejde i samme virksomhed ret til 7 dages ferie og efter 1 års arbejde 14 dage.

Åndsarbejdere beskæftiget i handel, industri eller kontorer har efter 6 måneders uafbrudt arbejde ret til 2 ugers ferie og efter 1 års arbejde til en måneds uafbrudt ferie.

Arbejderne har ret til indbyrdes at træffe aftale om, i hvilken rækkefølge de ønsker at holde ferie. Med henblik herpå skal der udarbejdes månedlige ferielister, der godkendes af virksomhedens ledere. I tilfælde, hvor det ikke er lykkedes arbejderne at træffe aftale indbyrdes, ligger afgørelsen hos distriktets arbejdsinspektør. Medmindre pågældende ønsker det, kan ferien ikke lægges i månederne marts og november. Ferieperioden.

I tilfælde, hvor sygdom hindrer arbejderen i at begynde den ham tillagte ferie, kan ferien på den syges anmodning udsættes til en af de følgende 3 måneder.

For hver feriedag oppebærer arbejderen en godtgørelse svarende til det beløb, han ville have fået udbetalt, dersom han havde været beskæftiget den dag. Feriegodtgørelsen.

Hvor arbejderen lønnes ved andel i overskuddet eller akkordarbejde, fastsættes feriegodtgørelsen på basis af et gennemsnit af lønnen i de sidste 3 måneder før ferien.

Læringes og elevers feriegodtgørelse må ikke være lavere end det beløb, for hvilket de er forsikret.

Afbrydelse af arbejdet på grund af sygdom eller ulykkestilfælde, eller fordi arbejderen er indkaldt til militærtjeneste, betragtes ikke som sådan af-

brydelse af arbejdskontrakten, at arbejderens ret til ferie dermed udelukkes eller begrænses.

Minearbejdere, som går fra arbejde i een virksomhed til arbejde i en anden, afbryder ikke derved den tid, der kræves for at få ret til ferie, når afbrydelsen ikke overstiger 14 dage, og der er tale om arbejde i det samme minedistrikt; hvis det drejer sig om arbejde i et andet distrikt, må afbrydelsen ikke overstige 21 dage.

En arbejder mister retten til ferie i tilfælde, hvor han selv har ophævet arbejdskontrakten, eller hvor denne ophævelse finder sted af grunde, der giver arbejdsgiveren ret til at hæve kontrakten uden varsel.

En arbejder mister retten til at oppebære feriegodtgørelse i ferien, hvis han i ferieperioden tager lønnet arbejde i en anden virksomhed.

Schweiz.

Schweiz har ingen almindelig ferielov, som omfatter alle kantoner og alle erhverv. For arbejdere i visse erhverv er der imidlertid forbundslove, som giver ferierettigheder, ligesom enkelte kantoner har særlige regler om ferie for visse erhverv.

Forbundsloven af 6. marts 1920, således som den er ændret ved loven af 17. juni 1948, har bestemmelser om ferieret for arbejdere ansat ved jernbaner, post telegraf og telefon eller transport og koncessionerede transportvirksomheder. Feriens længde varierer mellem 14 og 28 dage efter tjenestetidens længde eller arbejderens alder. Som regel skal ferien for det følgende kalenderår fastsættes i december. Efter bestemmelser i forbundsloven af 30. juni 1927 og 24. oktober 1930 er funktionærer, som er ansat i forbundsstatens almindelige administration, berettiget til ferie i fra 2 til 4 uger årlig efter tjenestetidens længde og pågældendes alder. Forbundsloven af 26. juni 1930 om faglig oplæring bestemmer, at lærlinge skal have mindst 6 dages ferie med fuld løn.

De enkelte kantoner kan i den udstrækning, et forhold ikke er reguleret ved forbundslove, selv fastsætte bestemmelser om ferieordninger.

Kanton Glarus's ferielov af 4. maj 1947 finder anvendelse på arbejdere i offentlig eller privat tjenesteforhold, for så vidt den regelmæssige beskæftigelse ugentlig udgør mere end $\frac{1}{3}$ af den for pågældendes tjenesteforhold lovlige eller sædvanlige arbejdstid.

Uden for loven falder embedsmænd i forbundet eller kantonner, hvis ferie er fastsat i henhold til forbunds- eller kanton lov. Undtaget fra lovens bestemmelser er såvel offentligretlige som privatretlige overenskomstforhold, i hvilke der er fastsat en videregående ferieret.

Feriers længde er:

6 arbejdsdage i de første 5 år.

9 fra det 6. til 10. år

12 - det 11. år.

Lærlinge har krav på 12 feriedage om året.

Ferien skal som regel tages i sammenhæng men kan deles, dog således at den ene del ikke udgør mindre end 6 dage. Tidspunktet for ferien bestemmes af arbejdsgiveren under rimeligt hensyn til den ferieberettigedes ønsker og skal så vidt muligt meddeles den ferieberettigede fire uger før ferien skal holdes. I ferien har den ferieberettigede ret til sædvanlig løn; er han ikke ansat med månedsløn, beregnes lønnen for hver feriedag efter den gennemsnitlige time- eller dagfortjeneste i de foregående 3 måneder. Den ferieberettigede må ikke påtage sig lønnet arbejde i ferien. Gør han dette, mister han retten til feriegodtgørelse.

/ *Kanton Zug* (lov 28. oktober 1948) gælder i alt væsentligt de samme ferieregler som i kanton Glarus.

/ *Kanton Solothurn* (lov af 8. december 1946) er feriens længde:

for personer under 20 år mindst 12 arbejdsdage,

for personer, der periodisk arbejder om søndagen, 9 arbejdsdage i de første 4 år, derefter mindst 12 dage,

for alle øvrige: i de første fem år 6 arbejdsdage, fra 6. —10. år 9 arbejdsdage og efter det 10. år mindst 12 arbejdsdage.

For personer, der arbejder i sundhedsfarlige erhverv, kan ferien ved forordning fastsættes til indtil 12 arbejdsdage selv for personer, der har været beskæftiget mindre end 10 år.

I øvrigt gælder i alt væsentlig samme regler som for Kanton Glarus.

I *Kanton Basel-Stadt* finder lov om ferie af 12. februar 1948 anvendelse på alle personer, der er beskæftiget i kantonnet i offentlig eller privat virksomhed.

Loven finder ikke anvendelse på personer, der er beskæftiget mindre end 20 timer ugentlig. Forbundslovens modstående bestemmelser bibeholdes.

Feriens længde er:

I de første 3 år 6 arbejdsdage

fra 4. —10. år 9 arbejdsdage

11. - 12 —

16. - 15 -

21. - 18 -

Personer, der er fyldt 40 år, har allerede efter det 6. år ret til 12 arbejdsdages ferie. Unge mennesker under 18 år og lærlinge har i læretiden ret til 18 dages ferie. Ophæves tjenesteforholdet før tjenesteårets udløb, fastsættes feriens længde efter tjenestetiden i forhold til et helt års arbejde. Under to måneder giver dog ikke ret til ferie. Feriernes tidspunkt bestemmes af arbejdsgiveren med mindst 14 dages varsel under behørigt hensyn til den ferieberettigedes ønsker. Ferien kan gives i sammenhæng eller delt i højst to dele. I ferien skal arbejdsgiveren yde den ferieberettigede hans løn samt alle regelmæssige tillæg, såsom dyrtidstillæg, familie- og børnetillæg. Lønnes den pågældende med akkordløn eller provision, skal feriegodtgørelsen beregnes efter den gennemsnitlige fortjeneste i de foregående 12 måneder. Påtager pågældende sig lønnet arbejde i ferien, bortfalder arbejdsgiverens forpligtelse til at betale feriegodtgørelse.

Bestemmelser om ferie findes i øvrigt optaget i de fleste kollektive overenskomster. I 1947 var således over 300 000 arbejdere sikret ferie i henhold til sådanne bestemmelser.

Sovjetunionen.

Arbejdere og funktionærer har efter 11 måneders uafbrudt tjeneste i en virksomhed eller institution ret til ordinær ferie.

Til den periode, der giver ret til ferie, medregnes:

- a. den periode, der faktisk er arbejdet,
- b. den tid, hvor arbejderen ikke har arbejdet, men hvor arbejdsgiveren i henhold til lov eller kollektiv aftale har været forpligtet til at holde stillingen åben for ham med fuld løn eller delvis løn, herunder medregnet den af arbejdsgiveren betalte tvungne ledighedsperiode ved uberettiget afskedigelse og påfølgende genansættelse i stillingen,
- c. den tid, i hvilken arbejderen i tilfælde af sygdom, invaliditet, svangerskab, fødsel, eller pasning af et sygt familiemedlem ikke har arbejdet, men modtaget understøttelse gennem forsikringen.

Voksne arbejdere har ret til ferie i 12 arbejdsdage.

Der kan tillægges arbejdere med ikke fastlagt arbejdsdag ekstraferie som godtgørelse for ekstraarbejde og overarbejde, i statsvirksomheder dog ikke over 12 arbejdsdage.

Arbejdere, der arbejder i særlig sundhedsskadelige og farlige virksomheder, har ret til ekstraferie i mindst to uger.

Arbejdere, der er direkte beskæftiget i produktionen i bjergværks-, metallurgi-, metal-, kemikalie og tekstilindustrien, i byggematerialeindustrien, indenfor jernbane-, sø- og automobiltransport samt ved store byggevirksomheder, får, hvis de har arbejdet i samme foretagende eller byggevirksomhed uafbrudt i mindst 2 år, en ekstraferie på 3 dage eller en godtgørelse svarende til 3 dages arbejds løn. Overgang til andet foretagende som følge af ledelsens dispositioner bevirker ikke afbrydelse i denne periode.

Arbejdere under 18 år samt elever i fabrikkoler, bjergværksindustriens værkstedsskoler og andre fagskoler har ret til en måneds ordinær ferie; ved arbejde indenfor de særlig sundhedsskadelige og farlige fag er den ordinære ferie halvanden måned.

Der gives desuden særlige regler for ferie for arbejdere, der har afsluttet undervisning på fagskoler, og for elever, der går på fagskole.

Under ordinær eller ekstraordinær ferie oppebærer arbejderen sin gennemsnitsløn. Lønudbetalingen finder sted dagen før feriens begyndelse. Ved afskedigelse af en arbejder, der ikke har benyttet sin ferie, udbetales der ham godtgørelse for den ubenyttede ferie. Hvis arbejderen har arbejdet hos den på-

Kredsen af personer og f . . . for ferieretten.

Ferians varighed.

Feriegodtgørelse.

gældende arbejdsgiver i mindst 11 måneder af den periode, der giver ret til ferie, får han ved afskedigelsen fuld godtgørelse. I alle øvrige tilfælde får han forholdsmæssig godtgørelse.

Hvis den ordinære ferie ikke er benyttet i det pågældende år uden arbejderens egen skyld, og arbejderen heller ikke har fået godtgørelse for ferien, skal ferien i det følgende år forlænges med et til den ubenyttede periode svarende tidsrum. Sammenlægning af ferie for mere end 2 år er ikke tilladt.

BETÆNKNING

VEDRØRENDE

HUSMODERFERIE

Betænkning vedrørende husmoderferie.

Kommissionen er ved arbejdsministeriets skrivelse af 8. december 1948 anmodet om at ville overveje spørgsmålet om gennemførelse af særlige foranstaltninger med henblik på ferie for husmødre. Om resultatet af de førte forhandlinger, i hvilke direktør i Dansk Folke-Ferie, *Johs. Sperling* har deltaget for et enkelt mødes vedkommende, skal kommissionen udtale følgende:

Der har her i landet i en årrække været gjort et arbejde for at skaffe husmødre ferie. Kommissionen har til brug for sit arbejde indhentet nærmere oplysninger om den virksomhed, der hidtil har været udfoldet på dette område. De modtagne oplysninger er sammendraget i den som bilag 1 aftrykte oversigt over de eksisterende foranstaltninger for husmoderferier. Som det fremgår af disse oplysninger, har de hidtidige foranstaltninger taget sigte på at hjælpe de ringest stillede husmødre med — i almindelighed flere — børn. Udtalelserne fra de institutioner, der hidtil har taget sig af husmoderferierne, går, som det ses af den nævnte oversigt, alle ud på, at det arbejde, der her gøres, er yderst påkrævet. De husmødre, der hjælpes, er overanstrengte eller nervenedbrudte på grund af arbejdet med pasning af hjemmet og børnene under dårlige økonomiske og ofte tillige dårlige bolig-mæssige forhold. Der er tale om husmødre, som i mange tilfælde aldrig har holdt ferie, og som uden denne hjælp til ferie overhovedet ikke ville komme på ferie. Det anses derfor for at være af største betydning, at de får lejlighed til at slappe af og hvile ud, så de kan få nye kræfter til at genoptage arbejdet i deres hjem.

Der hersker i kommissionen enighed om, at det er af stor samfundsmæssig betydning, at der skabes mulighed for, at husmødre, der af økonomiske grunde ikke kommer på ferie, får hjælp dertil. Til yderligere understregning af de udtalelser, der foreligger fra institutionerne, kan kommissionen henvise til nogle oplysninger om patientmaterialet på kolonien Filadelfia's nerveafdeling, der er givet af overlæge *H. I. Schou* i artiklen „Samfundet og Neuroserne“ i „Ugeskrift for Læger“ nr. 17 1950. Det fremgår heraf, at af 107 og 230 nervepatienter i henholdsvis 1944 og 1946 var i 1944 48 og 1946 89 husmødre. Disse udgjorde således henholdsvis omtrent $\frac{1}{2}$ og $\frac{1}{3}$ af patienttallet.

Der er i kommissionen enighed om, at arbejdet med husmoderferierne bør fortsættes og videre udvikles. *Christiansen, Dreyer, Einer-Jensen, Ellen Henriksen, Eiler Jensen, Chr. Larsen, Hans Rasmussen, Vilhelm Rasmussen, Skytte* og *Erna Sørensen* mener, at det vil være rigtigst at lægge foranstaltningerne ind i fastere rammer, og at der derfor bør søges gennemført lovregler på dette område.

Borreschmidt og *Wedell-Wedellsborg* peger på, at det offentlige tilskud til husmoderferie i sin tid blev tilvejebragt af feriefondens midler, derefter ved en bevilling på finansloven og nu af tipsmidlerne, uden at man kan sige at være nået til nogen egentlig afklaring af, hvorledes den endelige ordning bør være. Herefter må det anses for rettest, at der ikke i første omgang fremsættes lovforslag, men at der foreløbig ydes en forøget støtte i den form, som regering og rigsdag finder passende.

Ahm, Boeck-Hansen, Hans L. Larsen, Harald Nielsen og *Plum* kan ud fra erkendelsen af, at husmødrene er dem, der trænger hårdest til ferie, tiltræde, at der gives et noget større statstilskud end hidtil til de foreninger og institutioner, der gennem privat

indsamlede midler yder støtte til vanskeligt stillede husmødres ferieophold, men kan ikke tiltræde, at man går ind i en egentlig lovgivning på dette område. De finder det, som forholdene ligger, betænkeligt gennem en lovgivning på dette felt at lægge grunden til en ny og sikkert med tiden meget udgiftskrævende social foranstaltning. Det offentlige kan i den nærmeste fremtid efter alt at dømme få besvær nok med økonomisk at magte en forsvarlig løsning af de opgaver, det allerede har påtaget sig. Under hensyn hertil synes det mest rimeligt at lade arbejdet med at skaffe vanskeligt stillede husmødre hjælp til ferieophold videreføre og udvikle på det hidtil givne grundlag.

Carsten Raft må anse problemet om husmoderferie som en af de betydningsfuldeste og mest påtrængende af de sociale opgaver, som ligger for i fremtiden. Med den finanspolitik, som regeringen imidlertid i situationen fører — og som efter hans mening nødvendigvis må føres — kan det anses for ganske udelukket, at der vil blive fremsat lovforslag, der instituerer nye faste sociale foranstaltninger og medfører øgede faste sociale udgifter. Han har derfor anset det for urimeligt at medvirke til udarbejdelsen af lovforslag under disse vilkår, men må for sit vedkommende henstille, at sagen følges af alle vedkommende myndigheder med den allerstørste opmærksomhed og sympati, og at man ved de årlige bevillinger på finansloven gør, hvad under forholdene gøres kan, for at støtte og om muligt videreføre det værdifulde arbejde, som allerede er sat ind på sagens løsning.

Med henblik på overvejelserne angående gennemførelse af lovbestemmelser om husmoder ferier har kommissionen gjort sig bekendt med de bestemmelser, der er gennemført i *Sverige*, og hvorefter den svenske stat yder betydelige beløb til husmoderferier. Den svenske ordning, hvorom man i øvrigt henviser til oplysningerne i den som bilag 3 aftrykte oversigt over de i *Sverige* iværksatte foranstaltninger vedrørende ferie for husmødre, går navnlig ud på, at staten yder tilskud til driften af feriehjem for husmødre samt til dækning af udgifter til rejser til og fra disse feriehjem. Endvidere gives der tilskud til dækning af rejseudgifter tilfælde, hvor husmoderen selv er i stand til at fremskaffe feriestedet samt til stipendier for husmødrene, f. eks. til brug til ferieudrustning, børnenes pasning i ferien o. lign.

Om de i *Finland* iværksatte foranstaltninger vedrørende husmoder ferier henvises til den som bilag 2 aftrykte oversigt.

Under overvejelserne af de almindelige principper for en lovgivning om husmoderferie her i landet har man efter forslag af *Erna Sørensen* drøftet muligheden for indenfor visse grænser at sikre, at enhver husmoder, der ikke selv eller gennem sin ægtefælle disponerer over nogen feriegodtgørelse til at holde ferie for, får et årligt beløb til ferien, således at det bliver en ret for enhver husmoder at komme på ferie. Denne plan forudsætter, at man i analogi af reglerne i ferieloven søger at opstille et årligt indtægtsbeløb for husmoderen, på grundlag af hvilket den årlige ferieløn kan beregnes.

Det har imidlertid ikke været muligt at stille forslag om en lovgivning efter disse retningslinier. Det vil volde store vanskeligheder at finde frem til, hvilket beløb der skulle lægges til grund for husmoderens ferieløn; afgørende har det imidlertid, været, at der er tale om en lovgivning på et nyt område, hvor der først må indvindes yderligere erfaring, forinden der tages stilling til, om man skal gå videre med en lovgivning på bredere basis. Man mener derfor, at denne forsøgslovgivning ikke bør påbegyndes for stort.

Kommissionens fornævnte flertal har derfor anset det for rigtigst, at man påbegynder denne lovgivning som en „social foranstaltning“, der tager sigte på at hjælpe de husmødre, der er ringest stillede. Forslaget går herefter ud på, at der stilles et årligt beløb på indtil 400 000 kr. til rådighed til anvendelse for husmoder ferier, således at be-

løbet anvendes til ferie for visse nærmere fastsatte grupper af husmødre, der på forhånd skønnes at have størst behov for ferie, og til disses børn, der endnu ikke har opnået den skolepligtige alder. Indenfor kredsen af de husmødre, der overhovedet omfattes af ordningen, må det bero på husmoderens økonomiske trang og behovet for at få ferie i hvert enkelt tilfælde, om hun kan komme i betragtning ved ydelse af tilskud, og den, der trænger mest, kommer i første række ved anvendelsen af det årlige rådighedsbeløb.

Med hensyn til spørgsmålet om, hvorledes udgifterne ved husmoderferierne tænkes dækket, har man overvejet, om der skulle være nogen mulighed for, at disse foranstaltninger helt eller delvis kan opretholdes gennem tilskud fra feriefonden, der, som det fremgår af bemærkningerne til lovudkastet nedenfor, i et vist omfang har støttet foranstaltningerne i årene til og med 1948.

En forudsætning herfor måtte det være, at fonden råder over tilstrækkelige midler til dette formål. Den opgørelse over feriefondens formue, som har fundet sted på grundlag af arbejdsministeriets bekendtgørelse af 25. marts 1949 vedrørende udstedelse af nye feriemærker og ombytning af de hidtil anvendte, har givet til resultat, at feriefonden har en formue på omkring 3,3 mill. kr., herunder et lån til Dansk Folke-Ferie på 300 000 kr. Feriefondens årlige indtægter, der foruden af renterne af selve feriefonden består af renterne af de hos postvæsenet indestående beløb for solgte feriemærker (feriemærkefonden) samt af uhævede feriemærke- og feriegodtgørelsesbeløb, skønnes med feriemærkefondens nuværende anbringelsesmåde næppe at ville blive over 100 000 kr., og det forudsættes her, at omkring 1 mill. kr. af feriefondens formue vil blive anvendt til forskellige ferieformål, således at fondens anlægskapital bliver omkring 2 mill. kr.; selvom man opnår en bedre anbringelse af feriemærkefondens midler, skønnes feriefondens samlede årlige indtægter ikke at ville overstige 200 000 kr. Det vil formentlig herefter næppe være muligt for feriefonden, når dennes opgaver i øvrigt tages i befragtning, at afse midler til at bære husmoderferierne.

Men hertil kommer, at fondens midler er bestemt til at komme de i henhold til ferieloven berettigede til gode, medens de husmødre, som ferieforanstaltningerne først tager sigte på, i almindelighed ikke har nogen tilknytning til ferieloven, da hverken husmødrene selv eller deres eventuelle ægtefæller i almindelighed er berettigede til ferie med løn efter denne lov; dette var også grunden til, at feriefonden efter 1948 inddrog sit tilskud til husmoderferierne. Endelig kan det anføres, at hvis man lader feriefonden komme udenfor ferieloven stående grupper til gode, kan dette måske befordre en tendens hos de faglige organisationer til at tilbageholde de uindløste feriegodtgørelsesbeløb, som ellers efter den foreslåede ordning normalt skal indgå i feriefonden.

Kommissionens flertal har herefter ment at burde foreslå, at det forannævnte beløb på indtil 400 000 kr. pr. år stilles til rådighed af statskassen, hvorved bemærkes, at der for hvert af finansårene 1949—50 og 1950—51 på finansloven af statskassen er bevilget 75 000 kr. til de eksisterende foranstaltninger.

I overensstemmelse med de foran anførte retningslinier har kommissionens forannævnte flertal udarbejdet nedenstående udkast til forslag til lov om statstilskud til husmoderferier med bemærkninger og skal udover det allerede anførte henvise til de bemærkninger, der ledsager lovforslaget.

Forslag til lov om statstilskud til husmoderferier.

§ 1.

Af statskassens midler stilles et beløb af indtil 400 000 kr. årlig til rådighed til gennemførelse af de i nærværende lov omhandlede foranstaltninger med henblik på ferie for ubemidlede husmødre.

§2.

Stk. 1. Arbejds- og socialministeren bemyndiges til af de i § 1 omhandlede midler og efter indstilling af ferieudvalget, jfr. § 9 i lov nr. af om ferie med løn, at yde tilskud til foreninger og andre organisationer eller institutioner, der iværksætter foranstaltninger med henblik på ferie for husmødre, eller som har til formål på anden måde at bistå husmødre med at få ferie.

Stk. 2. Ved behandlingen af sager efter denne lov tiltrædes ferieudvalget af 2 kvinder, der udpeges af arbejds- og socialministeren efter indstilling af Dansk kvindesamfund og De samvirkende fagforbund.

§3.

Stk. 1. Tilskud kan ydes til dækning af udgiften ved ferieanbringelse (kost og logi) i højst 14 og mindst 10 sammenhængende dage i feriekolonier, pensionater eller i private feriehjem af

- a) enlige husmødre, der har et eller flere hjemmeboende børn, som er under 14 år eller er under uddannelse uden at have væsentlige indtægter, såfremt husmoderen ikke i det ferieår, hvori ferien tages, er berettiget til ferie med løn.
- b) enlige husmødre, der har hjemmeboende børn som under a) fastsat, såfremt husmoderen er berettiget til ferie med løn i det ferieår, hvori ferien tages, men feriegodtgørelsen af en husmoderen utilregnelig årsag, såsom sygdom, uforskyldt arbejdsløshed eller arbejde i hjemmet med pasning af børnene er af så ringe størrelse, at hun er udelukket fra at holde ferie.

Stk. 2. Det er en betingelse for ydelse af tilskudet, at den pågældende husmoders skattepligtige indtægt i det senest forløbne skatteår ikke overstiger den indtægtsgrænse, der i lov om offentlig forsorg § 194, jfr. § 333, er fastsat som betingelse for forskudsvis udbetaling af normalbidrag med det fulde grundbeløb, forsåvidt den bidragsberettigede er ugift eller ikke samlever med sin ægtefælle.

Stk. 3. Under særlige omstændigheder kan tilskud, som i stk. 1 nævnt, ydes til dækning af udgifterne ved ferieanbringelse af gifte og med deres ægtefælle samlevende husmødre, der har hjemmeboende børn som under stk. 1 a fastsat, såfremt ingen af ægtefællerne er beret-

tiget til ferie med løn i det ferieår, hvori ferien tages, og ægtefællernes samlede skattepligtige indtægt i det senest forløbne skatteår ikke overstiger den i stk. 2 nævnte indtægtsgrænse.

Stk. 4. Tilskudet til ferieanbringelsen i de i stk. 1 og 3 omhandlede tilfælde kan ydes såvel for husmoderen som for dennes i stk. 1 a nævnte børn, forsåvidt de er under den skolepligtige alder og ikke på anden måde er anbragt i pleje under moderens ferie. Tilskudet udgør for moderen indtil 4 kr. pr. døgn og for hvert barn indtil 2 kr. pr. døgn.

§ 4.

Stk. 1. Foruden statstilskudet til selve ferieanbringelsen i henhold til § 3 kan der ydes vedkommende forening, organisation eller institution tilskud til dækning af udgifterne ved husmoderens og ikke skolesøgende børns befordring på billigste måde med tog, rutebil og skib fra hjemstedet til feriestedet og tilbage, såfremt udgifterne ved husmoderens rejse overstiger 5 kr.

Stk. 2. Tilskud til fribefordring, som i stk. 1 nævnt, kan endvidere ydes for de i § 3 omhandlede mødre med børn, der selv er i stand til at sørge for passende feriested, såfremt ferien strækker sig over mindst 10 sammenhængende dage. Tilskudet udbetales igennem en af de i § 2 nævnte foreninger, organisationer og institutioner.

§ 5.

Arbejds- og socialministeren fastsætter de nærmere regler for gennemførelsen af de i nærværende lov omhandlede bestemmelser efter indstilling af det i § 2 nævnte ferieudvalg, der i øvrigt er rådgivende for arbejds- og socialministeren ved administrationen af nærværende lov.

§ 6.

Stk. 1. Loven træder i kraft den optage til revision.

og vil efter 3 års forløb være at

Stk. 2. Loven gælder ikke for Færøerne.

Bemærkninger til lovforslaget.

Igennem flere år er der af forskellige organisationer, foreninger og institutioner iværksat foranstaltninger med henblik på at skaffe husmødre ferie. Denne virksomhed er i det væsentlige blevet finansieret gennem midler tilvejebragt ved tilskud fra private virksomheder, fonds, kommuner o. l. Endvidere har feriefonden — som en midlertidig ordning — i et vist omfang ydet støtte. Efter at feriefondens tilskud er ophørt, er der for finansårene 1949—50 og 1950—51 på finansloven bevilget 75 000 kr. for hvert år til fordeling blandt de pågældende organisationer m. v.

Som det fremgår af den i bilag 1 givne oversigt over de eksisterende foranstalt-

ninger for husmoderferie, har disse taget sigte på at hjælpe de i økonomisk henseende dårligst stillede husmødre med — i almindelighed flere — børn. De husmødre, der er tale om, har uden den ydede hjælp ikke haft nogen mulighed for at holde ferie og har i mange tilfælde ikke før været på ferie. Man har endvidere som følge af de begrænsede pengemidler, der stod til rådighed, udvalgt de husmødre, der på grund af overanstrengelse eller reconvalescens efter sygdom i særlig grad trængte til ferie; i mange tilfælde er dette krævet dokumenteret ved lægeattest.

Foranstaltningerne har omfattet såvel gifte som ugifte mødre med børn. Der er i

almindelighed kun ydet støtte i sådanne tilfælde, hvor hverken husmoderen eller dennes ægtefælle har været berettiget til ferie med løn i henhold til ferieloven. Hjælpen er givet i form af helt eller delvis gratis ophold i og gratis rejse til og fra feriekolonier og private feriehjem, hvor husmoderen indkvarteredes. Der er yderligere ydet hjælp alene i form af gratis rejse til ferie steder, som husmoderen selv har kunnet skaffe sig hos familie eller bekendte. Mødrene har i et vist omfang kunnet medtage deres børn under skolepligtig alder og i så fald opnået støtte hertil.

Det foranstående udkast til lovforslaget går ud på, at der med henblik på at skaffe ferie for ubemidlede husmødre af staten stilles et årligt beløb til rådighed for arbejds- og socialministeren til fordeling blandt de foreninger og andre organisationer eller institutioner, der iværksætter ferieforanstaltninger for husmødre, eller som har til formål på anden måde at bistå husmødre med at få ferie.

Da der er tale om lovgivning på et nyt område, må der først indvindes yderligere erfaringer, før der tages stilling til, om der er grundlag for en lovgivning på bredere basis. Derfor bygger lovforslaget med hensyn til, hvilke husmødre der kan nyde godt af bestemmelserne, på det princip, at det beror på den økonomiske trang og behovet for ferie i hvert enkelt tilfælde, om hjælp kan ydes; dette forudsætter således en ansøgning fra vedkommende husmoder, og de mest trængende husmødre kommer da først i betragtning ved anvendelsen af de beløb, der stilles til rådighed.

Foruden at fastsætte en bestemt økonomisk trangsgrense for ansøgere har man yderligere anset det for nødvendigt af hensyn til en betryggende administration af bestemmelserne i loven nærmere at opregne, hvilke grupper af husmødre der overhovedet vil kunne komme i betragtning.

Kommissionsflertallet har overvejet mulighederne for helt at holde husmødre, der selv eller hvis ægtefælle har ret til ferie med løn efter ferieloven eller anden lovgivning, udenfor lovforslaget, idet husmoderen, også når hun er gift og ikke selv udfører lønnet arbejde, vil være dækket gennem mandens feriegodtgørelse eller løn, der sigter på at sikre hele familiens ferie.

Såfremt husmoderen eller familieforsørgeren kun disponerer over en nedsat feriegodtgørelse, f. eks. som følge af husmoderens eller forsørgerens arbejdsløshed, sygdom

og lign., ville det i og for sig være en naturlig opgave for feriefonden at yde støtte til husmoderens ferie, idet feriefondens midler skal anvendes til gavn for de i henhold til ferieloven berettigede. Efter den opgørelse over feriefondens formue, som har fundet sted på grundlag af arbejdsministeriets bekendtgørelse af 25. marts 1949 vedrørende udstedelse af nye feriemærker og ombytning af de hidtil anvendte, og i det hele i betragtning af feriefondens begrænsede indtægtsmuligheder må det imidlertid anses for yderst tvivlsomt, om fonden vil være i stand til at yde støtte til husmoderferierne, hvis den samtidig fortsat skal kunne varetage sine øvrige opgaver.

Kommissionsflertallet har derfor ikke ment at kunne gå ind for det princip, at personer med adgang til feriegodtgørelse i alle tilfælde skal undtages fra nærværende lovforslag, men har anset det for rigtigst, at de vanskeligst stillede husmødre af denne kategori — de enlige husmødre med en ringe feriegodtgørelse — medtages under lovforslaget. Derimod har man under hensyn til, at der foreløbig er tale om en forsøgslovgivning, ikke ment, at *gifte* kvinder bør medtages, selv om familien kun disponerer over en ringe feriegodtgørelse, men har anset det for rigtigst, at dette spørgsmål evt. tages op til behandling i forbindelse med lovens revision, jfr. forslagens § 6, stk. 1.

I overensstemmelse med det anførte medtager lovforslaget i § 3, stk. 1 a og b, *enlige husmødre* med hjemmeboende børn, såfremt husmoderen i det ferieår, hvori ferien tages, *enten* ikke er berettiget til ferie med løn *eller* vel er berettiget til ferie med løn, men hvis feriegodtgørelse af en husmoderen utilregnelig årsag, såsom sygdom, uforskyldt arbejdsløshed eller arbejde i hjemmet med pasning af børnene, er af så ringe størrelse, at hun er udelukket fra at holde ferie. Når denne sidste gruppe medtages, skyldes dette foruden det allerede anførte, at der er tale om husmødre, der i almindelighed har et klart behov for ferie; endvidere ville man, såfremt denne gruppe husmødre ikke medtages — i relation til den her foreslåede lov — komme til at præmiere den husmoder, der ikke søger lønarbejde.

Endelig medtages under lovforslagets § 3, stk. 3, *gifte* og med deres ægtefælle samlevende husmødre med hjemmeboende børn, såfremt ingen af ægtefællerne er berettiget til ferie med løn i det ferieår, hvori ferien tages. Tilskud til dækning af udgifterne ved ferie-

anbringelse af husmødre i denne gruppe kan dog i modsætning til de af § 3, stk. 1, omfattede alene ydes under *særlige omstændigheder*, jfr. herved nærmere bemærkningerne nedenfor til paragrafen.

• Statstilskud til husmoderferierne foreslås anvendt til dækning af vedkommende institutioners udgifter til selve ferieanbringelsen (kost og logi), endvidere til dækning af udgifterne ved rejse til og fra de gennem institutionerne fremskaffede feriesteder samt til dækning af rejseudgifterne i tilfælde, hvor husmoderen selv er i stand til at skaffe feriested. Man har her navnlig været opmærksom på de i Sverige indhøstede erfaringer, der går ud på, at langt de fleste husmødre under den svenske ordning — når rejsen betales — selv er i stand til at skaffe sig ophold i ferien hos familie eller bekendte. Hertil kommer, at tilskud til rejseudgifterne normalt ikke betyder nogen reel udgift for staten, idet størstedelen af de anvendte beløb vender tilbage til statskassen i form af forøgede billetindtægter for statsbanerne.

Med hensyn til *udgifterne* ved de heromhandlede foranstaltninger bemærkes, at det er yderst vanskeligt på nærværende tidspunkt at skønne over, hvor store statskassens udgifter i henhold til lovforslaget vil blive. Usikkerheden knytter sig dels til beregningen af antallet af husmødre, der omfattes af lovforslaget, og dels og navnlig til spørgsmålet om, hvor mange af de af lovforslaget omfattede der må antages at ville søge støtte efter forslaget.

Angående *antallet af husmødre og børn*, der i det hele taget er omfattet af lovforslaget, har man foretaget nedennævnte skønsmæssige beregning:

	husmødre	børn
1. (§ 3, stk. 1 a)		
Enlige husmødre uden ret til ferie med løn	7 000	10 000
2. (§ 3, stk. 1 b)		
Enlige husmødre med ringe feriegodtgørelse	18 000	27 000
3. (§ 3, stk. 3, dispensationsbestemmelsen)		
Gifte husmødre, såfremt ingen af ægtefællerne har ret til ferie med løn	30 000	58 000

Af de under 1. nævnte husmødre er kun et ringe antal i selvstændigt erhverv. Af de under 3. nævnte husmødre er langt den over-

vejende del (ca. 23 000) gift med selvstændigt næringsdrivende, og størstedelen af disse er husmænd eller gårdejere. Af den øvrige del er hovedparten ikke-erhvervsarbejder. De kvinder, hvis ægtefælle på grund af arbejdsløshed eller sygdom ikke opfylder ferielovens betingelser om arbejde af en vis varighed for opnåelse af ret til feriegodtgørelse.

Såfremt den nugældende ferielovs § 2, stk. 1 og 4, ændres i overensstemmelse med den af kommissionens flertal afgivne indstilling, således at det hidtil gældende krav om en varighed i arbejdet på mindst 6 dage (for landbrugsvirksomheders vedkommende 25 dage) forandres til, at en beskæftiget får ret til feriegodtgørelse af ethvert af loven omfattet arbejde, uanset beskæftigelsestidens længde, vil den kreds af personer, der overhovedet har krav på feriegodtgørelse, udvides noget. Herved vil antallet af de husmødre, hvis ret til tilskud til husmoderferie er betinget af, at deres ægtefælle ikke er berettiget til ferie med løn, blive noget mindre.

Denne formindskelse i antallet af tilskudsberettigede husmødre vil imidlertid ikke kunne begrunde en ændring i de beregnede udgiftsbeløb, da selve den talmæssige formindskelse vil være relativt ubetydelig samtidig med, at ovenstående beregninger på grund af manglende oplysninger i stor udstrækning er skønnede og behæftet med stor usikkerhed, ligesom en forandring i størrelsen af den herskende arbejdsløshed helt vil kunne ændre dem.

Det er ikke muligt at forudsige, *hvor mange af de af lovforslaget omfattede der vil søge støtte i henhold til loven*, endside hvorledes ansøgningerne vil fordele sig på hjælp til ophold og rejse eller alene til rejsehjælp. Hvorledes loven vil blive udnyttet, vil bl. a. afhænge af den nærmere tilrettelæggelse af foranstaltningerne, herunder mulighederne for at tilvejebringe det tilstrækkelige antal billige feriesteder for husmødre og børn samt det arbejde, der udføres for at gøre husmødrene bekendt med foranstaltningerne.

Det er derfor heller *ikke muligt at foretage nogen nærmere beregning af den forventede udgift*; man har dog for at give et vist indtryk af, hvilke udgiftsstørrelser der opereres med, udarbejdet nedenstående overslag over udgifterne ved ferieanbringelse af 5 000 husmødre med børn, hvoraf 2 000 husmødre forudsættes at ville søge tilskud

til dækning af udgifterne ved ophold og rejse og 3 000 alene rejsehjælp. Der er for så vidt angår udgiften til ophold regnet med maksimumsbeløbene i henhold til lovforslagets § 3, stk. 4. Med hensyn til rejseudgifterne er der regnet med et gennemsnitsbeløb på 25 kr. pr. husmoder og 15 kr. pr. barn, dog at der kun er beregnet rejseudgifter for $\frac{1}{3}$ af børnene, idet det forudsættes, at resten opnår gratis befordring enten på grund af deres alder eller som skolebørn.

Udgifter til ophold.

2 000 husmødre med 3 000 børn
i 12 dage 168 000 kr.

Rejseudgifter.

Rejse til og fra feriestedet for de
fornævnte husmødre med
børn 65 000 -

Rejse til feriesteder, som hus-
mødrene selv fremskaffer,
3 000 husmødre med 4 500
børn 97 500 -

1 alt... 330 500 kr.

Af rejseudgifterne, ialt 162 500 kr., kan der regnes med, at måske størstedelen vedrører fribefordring på statsbanerne og derfor ikke betyder nogen reel udgift for statskassen.

Under henvisning til det foran anførte og i betragtning af, at der foreløbig er tale om en forsøgslovgivning, skal man foreslå, at der i de 3 år, hvori loven ifølge forslaget skal have gyldighed, forinden den optages til revision, stilles et årligt beløb af indtil 400 000 kr. til rådighed for foranstaltningerne.

Til § 1.

Under henvisning til de almindelige bemærkninger til lovforslaget foreslås det årlige rådighedsbeløb fastsat til indtil 400 000 kr. Bl. a. under hensyn til, at man savner tilstrækkelige erfaringer for, hvorledes det årlige beløb vil komme til at fordele sig på udgifter til ophold og til rejser, har man anset det for rigtigst, at det overlades til arbejds- og socialministeren efter indstilling af ferieudvalget, jfr. §§ 2 og 5, at foretage denne fordeling af rådighedsbeløbet, der vil afhænge af arten og omfanget af de ansøgninger, der indkommer.

Til § 2.

Administrationen af statstilskudene foreslås i første instans varetaget af de foreninger

og andre organisationer eller institutioner, der iværksætter foranstaltninger med henblik på ferie for husmødre, eller som har til formål på anden måde at bistå husmødre med at få ferie.

Det er arbejds- og socialministeren, der skal afgøre, hvilke foreninger m. v. der hvert år vil kunne godkendes som tilskudsberettigede, og herunder skønne over, om den tilskudssøgende institution kan antages at ville administrere tilskudsbeløbene på betryggende måde.

En gennemførelse af lovforslagets bestemmelser forudsætter, at vedkommende institution er i stand til at finde frem til de husmødre, der trænger mest til ferie. Der må derfor af disse institutioner gøres et arbejde for, at mulighederne for hjælpen til ferierne bliver bekendt for de kredse, som hjælpen i første række tager sigte på. Endvidere må institutionerne være i stand til at fremskaffe det tilstrækkelige materiale til i det enkelte tilfælde at vurdere trangen til ferie og afgøre, om lovens bestemmelser i øvrigt er opfyldt. Endelig må de indkomne ansøgninger kunne behandles tilstrækkeligt hurtigt; dette gælder ikke mindst ansøgninger, der alene går ud på rejsehjælp, da det må forventes, at mange sommerferiearrangementer hos familie o. l. først kommer i stand på et forholdsvis fremrykket tidspunkt.

Ved godkendelse af foreninger m. v. til statstilskud må det derfor haves for øje, at hele landet dækkes, og at den fornødne decentralisation af administrationen gennemføres. Der må tillige etableres et samarbejde med de stedlige offentlige myndigheder, f. eks. sociale udvalg, og de myndigheder, der varetager skolebørnsferierne, og evt. også med de særlige udvalg, der i henhold til lov nr. 175 af 12. april 1949 om husmoderafløsning er nedsat til at varetage administrationen af denne lov.

Det vil næppe være muligt for arbejds- og socialministeriet at administrere den af lovforslaget omfattede tilskudsordning uden hjælp af et sagkyndigt organ, og det foreslås derfor i forslaget § 5, at ferieudvalget, der i øjeblikket medvirker ved administrationen af feriefondens midler, og som er foreslået lovfæstet ved det af kommissionen udarbejdede forslag til en ny lov om ferie med løn, bistår arbejds- og socialministeriet. Fordelingen af det årlige rådighedsbeløb skal således også efter forslaget § 2 ske efter indstilling af ferieudvalget. For at sikre den størst mulige sagkundskab i ferieudvalget

foreslås det i § 2, stk. 2, at ferieudvalget ved behandlingen af sager efter lovforslaget tiltrædes af 2 kvinder, der udpeges af arbejds- og socialministeren efter indstilling af Dansk kvindesamfund og De samvirkende fagforbund.

Administrationen af tilskuddene er, som nævnt, i første instans tænkt henlagt til de foreninger, organisationer og institutioner, der iværksætter foranstaltninger med henblik på ferie for husmødre. Det må derfor forudses, at disse foreninger m. m. vil få en række forøgede udgifter til administrationen, som mange af foreningerne formentlig kan have vanskeligt ved at bære selv. Kommissionens flertal har imidlertid ikke ment det nødvendigt i loven at optage en bestemmelse om, at der af staten ydes tilskud til administrationen; men man forudsætter på den anden side, at det i loven foreslåede beløb 400 000 kr. vil være så stort, at der af dette af arbejds- og socialministeren efter indstilling af ferieudvalget kan gives organisationer og institutioner delvis dækning af deres udgifter til administration, som lovens gennemførelse måtte medføre.

Til § 3.

Kredsen af husmødre, der kommer i betragtning.

Der henvises til de almindelige bemærkninger til lovforslaget.

Under bestemmelsen i § 3, stk. 1 a, falder for det første enlige kvinder, der driver *selvstændigt erhverv* og derfor ikke har adgang til ferie med løn. Som følge af indtægtsgrænsen, jfr. nærmere nedenfor, vil dog kun de økonomisk dårligt stillede kvinder med selvstændigt arbejde komme i betragtning og her formentlig først og fremmest sådanne, som på grund af pasning af børn kun kan arbejde en del af dagen. Under det i lovforslaget anvendte udtryk „ferie med løn“ falder tilfælde, hvor der i henhold til ferieloven, evt. anden ferielovgivning eller aftale, er sikret den pågældende betalt ferie, hvad enten ferielønnen ydes i form af feriegodtgørelse, eller der ydes sædvanlig løn under ferien.

Der findes i øjeblikket en gruppe kvinder med lønarbejde, som falder udenfor ferieloven på grund af bestemmelsen i lovens § 2, stk. 1, om, at det er en betingelse for at få ferie med løn, at arbejdet hos samme arbejdsgiver har haft en varighed af 1 uge (6 dage) eller — som det administrativt er fastslået — regelmæssigt har varet i mindst

3 dage pr. uge uden at nå op til 6 dage ugentlig. Det drejer sig f. eks. om kvinder, der er beskæftiget med rengøring eller vask i private hjem hos skiftende arbejdsgivere. Kommissionens flertal har imidlertid, som det foran side 70 er omtalt, stillet forslag om, at denne bestemmelse udgår af loven. Herefter skulle den her nævnte gruppe kvinder opnå feriegodtgørelse i henhold til ferieloven og derved falde udenfor nærværende lovforslags rammer, medmindre de opfylder betingelserne under § 3, stk. 1 b.

Angående § 3, stk. 1 b, henvises til de almindelige bemærkninger til lovforslaget. Bestemmelsen medtager de tilfælde, hvor husmoderen vel har en feriegodtgørelse, men hvor denne af en husmoderen utilregnelig årsag, såsom sygdom, uforskyldt arbejdsløshed eller arbejde i hjemmet med pasning af børnene er af så ringe størrelse, at hun er udelukket fra at holde ferie. Den foretagne opregning tager ikke sigte på at være udtømmende. Skyldes den ringe feriegodtgørelse således f. eks. nedsat arbejdsintægt som følge af barnefødsel, vil tilfældet også være omfattet af bestemmelsen.

Bestemmelsen i § 3, stk. 3, tager først og fremmest sigte på ikke erhvervsarbejdende kvinder, hvis ægtefælle på grund af sygdom eller arbejdsløshed ikke har ret til feriegodtgørelse.

Under bestemmelsen falder tillige kvinder, hvis ægtefælle driver selvstændig virksomhed og derfor falder udenfor ferieloven, og hvor familiens økonomiske niveau ligger så lavt, at husmoderen normalt aldrig får ferie; der tænkes f. eks. her på husmandens eller den småhandlendes kone.

Husmoderen i den først omtalte gruppe vil normalt have et klart behov for ferie. For den anden gruppes vedkommende vil husmoderens feriebehov være mere varierende. Under hensyn til, at der i det hele taget er tale om en uensartet gruppe og om gifte husmødre, der forudsættes ikke at være så vanskeligt stillede som enlige kvinder, er det fastslået, at tilskud efter loven, for så vidt angår de gifte kvinder, alene kan ydes, når særlige omstændigheder foreligger. Dette betyder, at det f. eks. gennem tilvejebringelse af lægeerklæring må godtgøres, at husmoderen har et ganske særligt behov for ferie.

For samtlige af de lovforslaget omfattede grupper af husmødre kræves der, at de har

et eller flere hjemmeboende børn under 14 år; dog kan et hjemmeboende barn over 14 år medregnes i denne forbindelse, såfremt vedkommende barn er under uddannelse og er uden væsentlige indtægter, således f. eks. hjemmeboende lærlinge. Denne udvidelse skyldes, at børn under uddannelse i almindelighed betyder stor økonomisk belastning for de hjem, der her er tale om, samt et merarbejde for husmoderen.

Trangsgænse.

Under hensyn til foranstalningernes karakter bør kun de økonomisk vanskeligst

	1 barn kr.	2 børn kr.	3 børn kr.	4 børn kr.	5 børn kr.
Hovedstaden m. v.	5 200	6 000	6 800	7 600	8 400
Købstæder m. v.	4 550	5 250	5 950	6 650	7 350
Landkommuner	3 900	4 500	5 100	5 700	6 300

2. Den indtægtsgrænse, der i forsørgslovens § 194, jfr. § 333, er fastsat som betingelse for forskudsvis udbetaling af normalbidrag med det fulde grundbeløb,

Forså vidt den bidragsberettigede er ugift eller ikke samlever med sin ægtefælle ..
Forså vidt den bidragsberettigede er gift og samlever med sin ægtefælle

Hertil lægges 200 kr. for hvert barn udover 1, for hvilke pågældende har forsørgerpligt.

Kommissionsflertallet har, således som det fremgår af lovforslaget, ment at måtte foreslå anvendt den under 2. anførte grænse, der gælder, når den bidragsberettigede er ugift eller ikke samlever med sin ægtefælle. Denne grænse skal således også gælde, når der er tale om gifte husmødre, jfr. § 3, stk. 3, idet man er gået ud fra, at den gifte i almindelighed ikke er så vanskeligt stillet som den ugifte. Man har ikke ment at burde foreslå den under 1. nævnte grænse, idet denne, navnlig når der er tale om børnerige familier, ligger forholdsvis højt. Den i lovforslaget valgte indtægtsgrænse svarer i øvrigt nogenlunde til den svenske trangsgænse, der ligger på 4 000 kr.

Af hensyn til administrationen af indtægtsgrænsebestemmelsen har man anset det for nødvendigt at regne med den *skatte-*

stillede kunne komme i betragtning, og det er her hensigtsmæssigt at operere med en grænse, som allerede eksisterer i den sociale lovgivning.

Kommissionsflertallet har i denne forbindelse overvejet følgende indtægtsgrænser:

1. Den i socialministeriets cirkulære af 16. september 1949 angående lov om husmoderafløsning opstillede betalings-skala for husmoderafløsere på grundlag af statsskattebetalingen, hvorefter der gælder følgende indtægtsgrænse som betingelse for vederlagsfri husmoderafløsning:

jfr. herved socialministeriets bekendtgørelse af 7. marts 1950, der er gældende fra 1. april 1950 at regne. Indtægtsgrænsen er her følgende:

	i København m. v. kr.	i købstæder kr.	i landkommuner kr.
Forså vidt den bidragsberettigede er ugift eller ikke samlever med sin ægtefælle ..	4 345	3 835	3 215
Forså vidt den bidragsberettigede er gift og samlever med sin ægtefælle	5 200	4 580	3 845

pligtige indtægt, som de pågældende organisationer m. v. nemt kan forlange dokumenteret.

Tilskud m. v.

Tilskudet kan i henhold til lovforslagets § 3, stk. 4, ydes til dækning af udgifterne ved selve ferieanbringelsen (kost og logi) i feriekolonier, pensionater eller i private feriehjem i højst 14 dage. For at sikre, at rekreatjonsformålet nås, er det sat som betingelse, at ferien strækker sig over mindst 10 dage. Tilskudet kan ydes såvel for husmoderen som for dennes børn, der endnu ikke har opnået den skolepligtige alder, som hun altså, såfremt mulighed herfor er til stede, kan tage med sig på feriestedet. Det er en betingelse for tilskudet for barnet, at dette ikke på anden måde er anbragt i pleje under moderens ferie.

Erfaringerne på dette område har vist, at det i mange tilfælde er en forudsætning for, at husmoderen kan komme på ferie, at hun i et vist omfang har lejlighed til at

medtage sine børn. Der har hidtil normalt kun været tale om børn under den skolepligtige alder. For børn i skolealderen vil der i de fleste tilfælde gennem skolevæsenet eller andre eksisterende arrangementer, således bl. a. de af kommunelærer *Østrup* gennemførte ophold i landbohjem, være åbnet mulighed for, at skolebørnene kan komme på ferie.

Tilskudsbeløbet er foreslået fastsat til for moderen indtil 4 kr. pr. døgn og for hvert barn indtil 2 kr. pr. døgn. Disse maksimumsbeløb for tilskudene ligger ret lavt i forhold til de hidtidige gennemsnitsudgifter ved husmoderferien, jfr. de i bilag 1 herom givne oplysninger. Det er derfor forudsat, at der fra anden side ydes tilskud til ferieanbringelse., f. eks. fra kommunen, således som det også hidtil har været tilfældet, og evt. fra husmoderen selv; det bemærkes, at „Udvalget for husmoderferie“ har praktiseret den regel, at husmoderen normalt selv skal betale $\frac{1}{3}$ af udgifterne, Der kan i øvrigt henvises **til**, at den svenske tilskudsordning stiller det som betingelse for statstilskud, at der ydes tilskud fra anden side.

Til § 4.

I henhold til § 4, stk. 1, kan der ydes tilskud til dækning af udgifterne ved husmoderens og ikke skolesøgende børns befordring på billigste måde til og fra feriestedet; når de skolesøgende børn ikke er medtaget her, skyldes dette, at der i forvejen efter de nugældende regler er sikret skolebørn frirejser til sommerferieophold.

§ 4, stk. 2, giver hjemmel for at yde til-

skud til fribefordring for de af lovforslaget omfattede mødre og deres ikke skolesøgende børn, når moderen selv er i stand til at sørge for passende feriested. Af hensyn til rekreatiønsformålet er det foreslået fastsat som betingelse, at ferien strækker sig over mindst 10 sammenhængende dage.

Medens det forudsættes, at tilskudet til selve ferieopholdet efter § 3, stk. 4, og **til** rejse efter § 4, stk. 1, alene ydes, forså vidt der er tale om et feriested i Danmark, bør det ikke udelukkes, at der i henhold til bestemmelsen i § 4, stk. 2, i særlige tilfælde ydes tilskud til korte rejser til udlandet, f. eks. til det sydlige Sverige.

Det er også efter § 4, stk. 2, overladt til vedkommende institution at administrere tilskudet, d. v. s. at ansøgninger om frirejser må rettes til en af de til stats-tilskud godkendte institutioner. Man har ikke anset det for muligt at henlægge administrationen til de lokale offentlige myndigheder, evt. til statsbanerne; dette skyldes, at tilskudet skal ydes indenfor et bestemt rådighedsbeløb, således at det bliver nødvendigt at foretage en udvælgelse af de mest trængende ansøgere, samt at lovforslaget i øvrigt opstiller en række betingelser, som skal påses opfyldt,

Til § 5.

Der henvises til bemærkningerne til § 2.

Til § 6.

Da der foreløbig er tale om en forsøgslovgivning, foreslås det, at loven optages til revision efter 3 års forløb.

København, i marts 1951.

Axel Ahm.	for Boeck-Hansen, Hans L. Larsen.	Borreschmidt.	J. Christiansen.	Erik Dreyer. Formand.
Einer-Jensen.	Ellen Henriksen.	Eiler Jensen.	Chr. Larsen.	Hans L. Larsen.
Harald Nielsen.	Carl Plum.	Raft.	Hans Rasmussen.	Vilh. Rasmussen.
Karl Skytte.	Erna Sørensen.	V. Wedell-Wedellsborg.		

Hartmann.

Skeel.

Oversigt over de i Danmark eksisterende foranstaltninger for husmoderferier.

Forskellige organisationer, foreninger og institutioner har allerede igennem flere år iværksat foranstaltninger med henblik på at skaffe husmødre ferie. Det gælder således „Udvalget for husmoderferie“, der nedsattes i 1946 med repræsentanter for en række interesserede foreninger samt rigsdagens politiske partier. Endvidere er sådanne foranstaltninger iværksat af „Mødrehjælpen“, „Kirkens Korshær“, „Københavnske sundhedsplejerskers feriekoloni“, „Missionen blandt kvindelige arbejdere“ og „Dansk Røde Kors“.

Husmoderferierne har i flere år måttet gennemføres væsentligst ved midler, som institutionerne var i stand til at indsamle hos private virksomheder, fonds og hos kommuner o. lign. Endvidere har feriefonden i et vist omfang støttet virksomheden. Feriefonden har således i årene 1946, 47 og 48 ydet tilskud til „Udvalget for husmoderferie“ med henholdsvis 10 000 kr., 10 000 kr. og 15 000 kr., samt til „Københavns sundhedsplejerskers feriekoloni“ og „Missionen blandt kvindelige arbejdere“ ydet tilskud med 2 400 kr. og 3 000 kr. for året 1948. Feriefonden ophørte med at yde tilskud, navnlig fordi den gruppe af husmødre, der deltog i foranstaltningerne, væsentligst kom fra familier, der ikke oppebar feriegødgørelse i henhold til ferieloven. Feriefonden mente derfor ikke, at der var grundlag for som en varigere ordning at yde tilskud af fonden, hvis midler er bestemte til at komme de i henhold til ferieloven berettigede til gode. Det tilskud, som feriefonden hidtil har ydet, er derfor opfattet som starthjælp.

Fra 1949 er der gennem arbejdsministeriet opnået en finanslovsbevilling på 75 000 kr. til fordeling blandt de fornævnte institutioner. På finansloven for finansåret 1950—51 er der bevilget et tilsvarende beløb.

Antallet af husmødre og børn, der er sendt på ferie igennem institutionerne i årene 1948 og 1949, fordeler sig således:

	1948		1949	
	Husmødre	Børn	Husmødre	Børn
Udvalget for husmoderferie	189	225	283	291
Mødrehjælpsinstitutionerne	22	36	139	214
Kirkens Korshær	591	615	187	343
Københavnske sundhedsplejerskers feriekoloni	120	320	130	350
Missionen blandt kvindelige arbejdere	80	0	66	0
Dansk Røde Kors	347	815	455	1071
	1349	2011	1260	2269

Institutionernes udgifter til husmoderferier i 1948 og 1949 og statstilskuddet for 1949 var følgende:

	Udgifter		Statstilskud
	1948	1949	1949
Udvalget for husmoderferie	24 431 kr.	34 567 kr.	32 000 kr.
Mødrehjælpsinstitutionerne	(1221 -	35 619 -*)	12 000 -
Kirkens Korshær	30 203 -	13 446 -	9 638 -
Københavnske sundhedsplejerskers feriekoloni	15 680 -	29 745 -	5 000 -
Missionen blandt kvindelige arbejdere	4 990 -	7 218 -	1 000 -
Dansk Røde Kors	87 276 -	115 331 -	15 000 -
I alt...	168 801 kr.	235 926 kr.	74 638 kr.

Udover de anførte statstilskud for 1949 har flere af institutionerne opnået tilskud af kontoen på finansloven vedrørende udgifter til fribefordring til fremme af humane formål.

Om institutionernes virksomhed kan iøvrigt oplyses følgende på grundlag af de modtagne indberetninger:

1. Husmødrene.

Udvalget vedrørende husmoderferie.

Udvalget modtager husmødre, der ikke sædvanligvis falder ind under ferielovens bestemmelser, og fortrinsvis husmødre med hjemmeboende børn under 15 år. Husmødrenes civilstand er uden betydning, men udvalget mener, at enligtstillede husmødre med børn og gifte med mange små børn i små kår først bør komme i betragtning; der lægges vægt på, at landopholdet er begrundet i overanstrengelse ved husligt arbejde i hjemmet og ved arbejdet for børnene eller ved rekreation efter sygdom. Der kræves altid lægeattest. Der er ingen fast indtægtsgrænse. Hvis husmoderen eller manden har feriegodtgørelse, kan hustruen kun ganske undtagelsesvis komme i betragtning. Der modtages husmødre fra København, provinsbyer og landdistrikter, og det fremhæves, at ikke mindst landhusmødre har særlig trang til ferie.

Mødrehjælpen.

Både gifte og enligtstillede mødre modtages. Der modtages kun mødre, der har spædbørn (under 2 år). Der kræves lægeattest om, at rekreationsopholdet er påkrævet. Der er ingen fast indtægtsgrænse, men kun de dårligst stillede mødre med børn anbringes.

Kirkens Korshær.

Der modtages husmødre fra de fattigste hjem.

Københavnske sundhedsplejerskers feriekoloni.

Der modtages ubemidlede københavnske mødre, der udtages af sundhedsplejerskerne. Mødrene er navnlig udtaget fra hjem, hvor ægtefællen har været arbejdsløs på grund af langvarige sygdomsperioder, og blandt enligtstillede mødre såsom separerede, enker og ugifte, der på grund af pladmangel ikke har kunnet få deres børn i børnehave og derfor været ude af stand til at påtage sig arbejde.

*) Heri indbefattet et beløb af 16 000 kr., som Mødrehjælpen har ydet Dansk Røde Kors til ferie for husmødre med børn, henvist fra Mødrehjælpen til Røde Kors' ferieforanstaltninger.

Missionen blandt kvindelige arbejdere.

Der modtages arbejdersker fra industrien og fabrikker. Over halvdelen af kvinderne var i 1948 husmødre.

Dansk Røde Kors.

Der modtages kun ubemidlede, og der kræves lægeattest i hvert enkelt tilfælde.

2. Anbringelse af husmødrenes børn.

Udvalget vedrørende husmoderferie.

Der modtages indtil 2 hjemmевærende børn mellem 2 og 7 år. Man modtager kun børn over 2 år, da det erfaringsmæssigt er meget vanskeligt at indkvartere mødre med spædbørn i private hjem. (Mødrehjælpen tager sig af ansøgere med spædbørn).

Mødrehjælpen.

Der modtages spædbørn og andre børn under 7 år. Mødrehjælpen har gjort den erfaring, at de større børn — måske også spædbørnene — bør anbringes et helt andet sted under moderens ferie, således at denne kan blive mere effektiv.

Kirkens Korshær.

Der modtages børn under skolepligtig alder.

Københavnske sundhedsplejerskers feriekoloni.

Der modtages børn under skolepligtig alder.

Missionen blandt kvindelige arbejdere.

Børn modtages ikke.

Dansk Røde Kors.

Der modtages børn under 7 år.

Enkelte af institutionerne har forsøgt at lave en særlig ordning, således at børnene bliver passet, og mødre fritages for denne byrde. Mødrehjælpen har således i 1948 forsøgt at holde de større børn afsondrede, men erfaringerne har ikke været så gode, jfr. foran. Endvidere sørger Kirkens Korshær for, at børnene passes det meste af dagen.

3. Feriestederne.

Udvalget vedrørende husmoderferie.

Mødrene anbringes samlet i kolonier (i 1949 Audebolejren (arbejdsministeriets) og Åbyhøj skole), i pensioner eller hos private landbofamilier. Endelig anbringes mødre i private hjem, hvor mødre selv skaffer sig ferieophold, således at der blot betales rejsepenge.

Mødrehjælpen.

Mødrene anbringes i feriekolonier (i 1949 Nebbegård (tilhører fabrikant Ludvigsen

og hustrus legat), Gurrehus (tilhørende Dansk Røde Kors) og Kobæk (tilhørende Hjemmenes Sygehjælp)).

Kirkens Korshær.

Mødrene anbringes i sommerlejr.

Københavnske sundhedsplejerskers feriekoloni.

Mødrene anbringes i sommerlejr (skovarbejderskolen i Kagerup).

Missionen blandt kvindelige arbejdere.

Kvinderne anbringes i sommerhjemmet Bannebjerg pr. Græsted.

Dansk Røde Kors.

Mødrene anbringes i rekreativshjem (Gurrehus, Kraglund og fra 1949 tillige i Slipshavn).

4. Opholdets varighed.

Udvalget vedrørende husmoderferie.

Mindst 10 dage og håber at nå op på 14 dage.

Mødrehjælpen.

Normalt 14 dage.

Kirkens Korshær.

Knapt 10 dage gennemsnitlig.

Københavnske sundhedsplejerskers feriekoloni.

14 dage.

Missionen blandt kvindelige arbejdere.

8—14 dage.

Dansk Røde Kors.

14 dage.

5. Betalingen.

Udvalget vedrørende husmoderferie.

Husmødrene betaler en trediedel af udgifterne (25 kr. og 10 kr. for henholdsvis moder og barn for 10 dage). Husmoderferie betaler de to trediedele. Friplads ydes dog navnlig til enligstillede mødre med børn og til gifte kvinder med mange små børn, og som er økonomisk meget dårligt stillet. Husmødrene kan søge rejseudgifterne dækket, når disse er ret betydelige, for sig selv og hjemmeværende børn mellem 4 og 7 år, når de ikke på anden måde kan komme på ferie. Ydes der alene rejsepenge (til private feriehjem), betales rejsen fuldtud.

Mødrehjælpen.

Opholdet er gratis; endvidere betales rejseudgifterne.

Kirkens Korshær.

Opholdet normalt gratis. Dog er der i 1948 betalt ialt ca. 1000 kr. for de pågældende mødre.

Københavnske sundhedsplejerskers feriekoloni.

Ophold og rejse er gratis.

Missionen blandt kvindelige arbejdere.

Der betales 4,50 kr. pr. dag, og deltagerne betaler selv rejseudgifterne. (Det bemærkes herved, at institutionerne sørger for ferie for personer, der har feriepenge).

Dansk Røde Kors.

Ophold og rejse gratis.

6. Udgifterne ved opholdet.

Udvalget vedrørende husmoderferie.

Udvalgets udgift er 80,50 kr. ialt for en husmoder og den halve udgift for hvert barn.

Mødrehjælpen.

Udgiften pr. voksen er 5,11 kr. pr. dag, herunder 3,99 kr. pr. dag for opholdet og 1,12 kr. pr. dag for kosten.

Kirkens Korshær.

Husmødre og børn: 2,38 kr. pr. dag, husmødre alene 3,65 kr. pr. dag, børn alene 2,16 kr. pr. dag, samlet gennemsnit 2,59 kr. pr. dag.

Københavnske sundhedsplejerskers feriekoloni.

Mødre 4 kr. pr. dag, børn 2 kr. pr. dag.

Missionen blandt kvindelige, arbejdere.

Den modtagne betaling forudsættes stort set at dække udgifterne.

Dansk Røde Kors.

8,26 kr. pr. dag (2 børn = 1 voksen).

7. Behovet for foranstaltninger vedr. husmoderferier.

Udvalget vedrørende husmoder ferie udtaler, at arbejdet er yderst påkrævet, idet man fra utallige husmødre ved samtaler både før og efter opholdet og gennem breve har fået bekræftelse på, hvor stor en betydning det har haft for den enkelte husmoder at kunne slappe af og hvile ud blot for en kortere periode, og at det har gavnet deres hjem og børn langt frem, at de har vundet nye kræfter og nyt mod til at fortsætte dagliglivets trange tilværelse, således som den meget ofte former sig for netop de husmødre, udvalget har med at gøre.

Mødrehjælpen udtaler, at disse ophold har haft stor betydning for deltagerne. Adskillige mødre og børn har derved genvundet sundhed og kræfter, og ikke mindst har det for disse husmødre, der i det daglige har en slidsom tilværelse med pasning af hjem og børn med små økonomiske og ofte boligmæssigt knebne forhold, været en stor opmuntring at få en ferie, noget, de i de fleste tilfælde ikke har haft i mange år.

Københavnske sundhedsplejerskers feriekoloni udtaler, at det er af stor betydning, at disse mødre, der er ved at gro fast i hverdagens trælsomme slid og de dårlige økonomiske forhold i hjemmet, som gør dem nervenedbrudte, i ca. 14 dage bliver fri for det økonomiske pres.

Dansk Røde Kors udtaler, at der findes et meget stort behov for sådanne hjem, der kan give udslidte, overanstrengte husmødre med små børn en hårdt tiltrængt rekreation. De fleste af disse mødre har ikke haft ferie i årevis og har ikke muligheder for på anden måde at få adgang til hvile og rekreation. Røde Kors mener, at et sådant rekreationsophold i mange tilfælde er af så stor betydning for en overanstrengt husmoder, at en hospitalsindlæggelse på et senere tidspunkt undgås.

Husmoderferier i Finland.*)

Spørgsmålet om husmoderferier har allerede så tidligt som i 1898 været taget op til behandling af de socialdemokratiske kvindelige arbejderorganisationer, på hvis foranstaltning det første feriehus for kvinder blev grundlagt. Arbejdet er senere blevet fortsat igennem årene, og i 1948 havde „Arbetarkvinnornas förbund“ 11 feriehus, i hvilke der på forbundets bekostning blev givet ferie til ialt 1643 husmødre. Senere har også de andre politiske partiers kvindeorganisationer taget spørgsmålet om husmoderferier på programmet.

I februar 1941 dannedes en organisation „Centralförbundet för Semesterns användning“ med det formål at sprede kendskab til betydningen af den rette anvendelse af ferien samt for at fremme mulighederne for at oprette og opretholde feriehus, folkebade og andre for det brede lag egnede feriesteder. Forbundet består af repræsentanter for socialministeriet, ministeriet for kommunikationsvæsenet och allmänna arbetena, arbejdnernes reserforbund, Finlands Turistforening og Finlands ekskursionsorganisation. Denne forening, der siden har arbejdet med løsning af spørgsmålet bl. a. om husmoderferier, har i 1948 sendt 4 000 husmødre på ferie på 8 forskellige feriesteder. Af disse husmødre fik 700 gratis ophold og rejse på forbundets regning.

Siden 1937 har der på rigsdagen flere gange været rejst spørgsmål om at yde støtte til ubemidlede og mindre bemidlede husmødres ferier, men nogen egentlig løsning af problemet har ikke fundet sted. Siden marts måned 1948 er der dog hvert år af staten blevet ydet tilskud til mindre bemidlede husmødres ferier. Det af staten ydede beløb, der fastsættes år for år, ydes som tilskud til sådanne foreninger, der opretholder feriehus for ubemidlede mødre, og som i tiden fra 1. maj til 30. september giver gratis ophold til husmødre, der har mindst 3 børn under 16 år, eller som på grund af sygdom eller anden årsag har behov for ferie. Mødrene har ret til at tage deres børn under 2 år med på disse feriesteder. Det bidrag, der ydes af staten, er på nuværende tidspunkt højst 240 mark for mødre og 120 mark for børn. Tilskuddet gives kun med $\frac{2}{3}$ af udgiften til de ferierende mødre, og højst for et tidsrum af 2 uger for hver husmoder.

I 1949 blev der i tilskud ydet 4 527 000 mark, der blev fordelt til forskellige foreninger, for størstedelens vedkommende til de største politiske partiers kvindeorganisationer. Bidragene kom 3790 mødre og 1308 børn til gode.

I 1947 blev der af regeringen nedsat en kommission, der fik til opgave at undersøge spørgsmålet om gratis ferie til mødre med mange børn fra mindre bemidlede hjem. Kommissionen skulle endvidere undersøge, hvilke praktiske foranstaltninger der burde iværksættes for at få en eventuel lov gennemført. Kommissionen har den 15. maj 1950 afgivet sin betænkning.

*) Af artikel af *Veijo Lappalainen* i det finske „Social Tidsskrift“ nr. 7—8 1950.

Kommissionen foreslår den nærmere ordning af husmoderferierne fastlagt ved lov. Den øverste administration af loven tænkes henlagt til socialministeriet, under hvilket der foreslås oprettet et rådgivende organ, som skal bistå ministeriet ved lovens administration.

Dette organ skal bestå af repræsentanter for de statsmyndigheder, hvis virksomhedsområde berøres af husmoderferierne, desuden repræsentanter for kommunerne og for sådanne foreninger, der arbejder med disse spørgsmål.

Lovens administration skal i øvrigt henlægges til den kommunale forsorgsforvaltning.

Hjælp skal ydes i de tilfælde, hvor husmoderens egne muligheder for at afholde udgifterne til ferie er små, men hvor der desuagtet er et stort behov for ferie. Hjælpen foreslås derfor kun ydet til ubemidlede og mindrebemidlede husmødre fra børnerige hjem, d. v. s. sådanne husmødre, der er omtalt i loven om børnebidrag af 30. april 1944, eller til husmødre i tilsvarende økonomiske forhold.

Da der på nuværende tidspunkt kun forefindes feriepladser til ca. $\frac{1}{3}$ af ansøgerne, går kommissionen ind for, at der af staten og kommunerne bliver stillet jord til rådighed på egnede steder til brug ved opførelse af feriehjem. Der stilles desuden forslag om, at der af staten stilles penge til rådighed til ydelse af billige lån til opførelse af feriehjem. Da staten imidlertid, i alle tilfælde i de første år, hvor lånebehovet vil være stort, ikke kan afse tilstrækkelige midler til ydelse af alle disse lån, er der endvidere fremsat forslag om, at der også stilles midler til rådighed for denne lånevirkosmhed på anden måde. Disse midler skulle — således som det allerede sker nu — hidrøre fra spilleautomaternes overskud; endvidere er det foreslået, at en del af overskuddet fra „Statens alkoholbolag“ skal benyttes til dette formål. Man har endelig foreslået oprettet et særligt fond, „socialfonden“, hvis midler skulle anvendes til udlån. Fonden skulle hovedsagelig have sine indtægter fra „danaarv“*).

Det bidrag, der foreslås ydet til opretholdelse af feriehjemmene, foreslås fastsat til 75 pct. af den gennemsnitlige daglige udgift til de ferierendes forplejning. Dette gennemsnitstal skal hvert år udregnes af socialministeriet. Betingelsen for at opnå tilskud skal være, at der af feriehjemmene ydes gratis ophold og kost til de mødre, der falder ind under loven.

For at husmoderen kan opnå det fulde udbytte af ferien, vil det være nødvendigt, at hun har sikkerhed for, at hendes hjem bliver passet under ferien. Der stilles derfor forslag om at yde hjælp til hjemmenes pasning. Udgiften til denne hjælp tænkes pålagt kommunerne og foreslås ydet, enten på den måde, at der af kommunen lønnes en husmedhjælp under ferien eller derved, at der gives husmoderen et tilskud til betaling af medhjælpen, som hun selv må fremskaffe. Endelig kan hjælpen også ydes derved, at kommunerne antager faste husmoderhjælpere, som så har pligt til under ferierne at udføre husgerning i de ferierendes hjem.

Forså vidt angår rejseudgifterne er der stillet forslag om, at der til alle, der rejser på husmoderferie, ydes 50 pct. rabat på statsbanerne, Herudover skal der til ubemidlede og mindrebemidlede kunne gives fri befordring på statsbanerne.

Endelig er der stillet forslag om, at der til ubemidlede og mindrebemidlede husmødre fra børnerige hjem kan ydes et statstilskud på 2000 mark til indkøb af tøj, der er nødvendigt for, at husmoderen kan komme på ferie.

*) Det vil f. eks. sige arv, der indgår i statskassen, fordi afdøde ikke efterlader sig arvinger.

Oversigt over de i Sverige iværksatte foranstaltninger vedrørende ferie for husmødre.

Der blev i året 1946 i Sverige gennemført en række almindelige bestemmelser om offentlig støtte til husmoderferier.

Under 30. juni 1948 nedsattes en kommission af 5 sagkyndige til at gennemgå de gældende bestemmelser på grundlag af indhøstede erfaringer. Kommissionen afgav betænkning den 30. november 1948, og under 11. februar 1949 fremsattes der på rigsdagen forslag om forskellige ændringer i de gældende bestemmelser.

De nugældende bestemmelser, der trådte i kraft 1. maj 1949, omfatter følgende 4 foranstaltninger:

1. *Frirejser for husmødre.* (Kungörelse angående avgiftsfria resar för barn och husmödrar m. fl. den 8. april 1949 (S. F. S. nr. 137/49) og Kungörelse angående statsbidrag till driften av semesterhem för husmödrar m. m. den 31. maj 1946 med ändring den 8. april 1949 (S. F. S. nr. 233/46 och 138/49)).
2. *Statstilskud til driften af feriehjem for husmødre* (Kungörelse angående statsbidrag till driften av semesterhem för husmödrar m. m. den 31. maj 1946 med ändring den 8. april 1949 (S. F. S. nr. 233/46 och 138/49)).
3. *Stipendier til ferierende husmødre.*
4. *Nævn for husmoder ferier* (Kungörelse angående husmodersesternämnder den 31. maj 1946 med ändring den 8. april 1949 (S. F. S. nr. 232/46 och 139/49)).

Om de forskellige foranstaltninger kan følgende oplysninger gives:

1. Frirejser for husmødre.

Frirejse bevilges husmødre, som trænger til hvile og rekreation. Husmødre, der er gift med udlændinge, kan få frirejse, såfremt de og deres ægtefæller har fast bopæl i landet.

Ved en husmoder forstås i denne forbindelse en kvinde, der forestår en husholdning uden at være ansat som arbejdstager.

Bestemmelserne omfatter ikke blot gifte kvinder, der forestår familiens husholdning, men f. eks. også en ugift kvinde, der uden at oppebære aftalt løn som husholderske bor sammen med en anden person og forestår dennes husholdning. Som husmoder anses f. eks. også en datter, der efter moderens død styrer huset for sin fader og søskende, og som herfor ikke får nogen fast løn, men kost og logis, klæder og lommepenge. Ligeledes en søster til manden, hvis hustru i mange år har været på sindssygehospital. At en husmoder, gift eller ugift, samtidig har erhvervsmæssigt arbejde udenfor hjemmet, hindrer hende ikke i at få frirejse.

Reglerne gælder for husmødre fra hele landet, hvad enten de bor i byerne eller på landet.

Rejserne kan foretages på et hvilket som helst tidspunkt af året. Der gælder dog af trafikmæssige hensyn visse indskrænkninger heri; således kan frirejser ikke foretages ved de store højtider og heller ikke på lørdage og søndage i højsæsonen.

Det er en betingelse for ydelse af frirejse, at familiens skattepligtige indtægt ved seneste skatteansættelse ikke overstiger 4 000 kr., og at familien ikke er sat i formueskat til staten. Dog kan frirejser uanset den skattepligtige formues størrelse gives, hvis den skattepligtige indkomst ikke overstiger 1 000 kr.

Der kan kun gives frirejse i tilfælde, hvor rejseudgiften for en enkeltrejse for en voksen er 5 kr. eller derover; dog kan frirejse bevilges, hvis billetudgiften for ansøgerens børn tilsammen udgør 10 kr. eller derover.

Frirejsen skal foretages på den billigste måde med tog, rutebil eller båd.

Det anses for at være vigtigt, at ferien ikke bliver for kortvarig, og husmoderen skal derfor være borte i mindst 10 dage (indbefattet rejsedage), men der kan dog i visse tilfælde — hvor en husmoder har svært ved at være borte fra hjemmet i 10 dage og derfor måske slet ikke ville holde ferie, hvis denne grænse fastholdtes — gøres undtagelse herfra. Husmoderen skal dog i alle tilfælde være borte mindst 7 dage. 10 dages-regelen tilsigter også at modvirke sådanne forhastede udslag af ikke at kunne trives på det fremmede sted, som i nogen grad iagttages hos husmødre, der er helt uvant med at opholde sig udenfor hjemmet. Ferierejsens længde må ikke overstige 3 måneder.

Bestemmelserne er i øvrigt noget forskellige, eftersom det drejer sig om husmødres rejser til a) private hjem eller til b) særlige feriehjem.

a. Til private hjem.

Det er her et vilkår for en husmoders adgang til frirejse, at hun har mindst 2 hjemmeværende børn under 14 år; undtagelsesvis kan dog husmødre, der ikke opfylder dette vilkår, få frirejse, hvis de har stor arbejdsbyrde eller er svagelige, men frirejsen skal da bevilges af nævnet for husmoderferier. I perioden 7. juni 1946—30. juni 1947 blev der givet sådanne bevillinger i 11 pct. af samtlige tilfælde, i perioden 1. juli—31. december 1947 i 18 pct.

Rejsen kan foretages til det sted, som husmoderen selv vælger, i by eller på land, og ikke blot til et privat hjem, men også til pensionat eller fritidsforlægning etc., men derimod f. eks. ikke til en lejrplads på et badested el. lign., hvor den pågældende ikke bor i et privat hjem eller i pensionat. Rejsen kan kun foretages til eet sted, og husmoderen kan således ikke foretage en rundrejse med besøg på flere steder.

Kontrollen med, at vilkårene overholdes, føres ved, at husmoderen får en blanket med, på hvilken ferieværten skal attestere, hvor længe husmoderen har opholdt sig der. Blanketten skal afleveres ved husmoderens hjemkomst; sker dette ikke, eller er den ikke fyldestgørende udfyldt, skal husmoderen selv betale rejseomkostningerne, beregnet efter almindelig billetpris.

Der kan kun bevilges en husmoder een rejse pr. år. Denne regel modificeres dog ved, at en husmoder også kan få bevilget frirejse som ledsager af sine børn ved disses ferierejser. Har hun ikke benyttet denne rejse til selv at holde ferie, men kun foretaget den for at muliggøre børnenes ferierejse, hindrer den ikke, at hun selv får en frirejse i det samme år. En husmoder kan derfor vælge imellem, om hun vil holde ferie sammen med børnene, i hvilket tilfælde hun skal være mindst 4 uger borte, eller alene og da mindst i 10 dage.

b. Til særlige feriehjem.

Feriehjem, der er godkendt af socialstyrelsen, — hvad enten de får de senere omtalte driftstilskud eller ej — kan selv vælge gæsterne og derved sikre de udvalgte husmødre fri rejse til og fra hjemmet uden hensyn til antallet af husmoderens hjemmeværende mindreårige børn. Den omstændighed, at en husmoder indenfor samme år får frirejser som ledsager af sine børn på disses ferierejser, hindrer ikke frirejser til feriehjemmet; derimod kan der ikke samme år ydes frirejse til både de heromhandlede feriehjem og til private feriehjem (under a).

Bestemmelserne om frirejser til feriehjem gælder også for rejser til de såkaldte ferieuger („semesterveckor“), der arrangeres på højskoler, landbrugsskoler o. lign.

2. Statstilskud til driften af feriehjem.

Der ydes ikke direkte statstilskud til erhvervelse af bygninger til feriehjem for husmødre, til om- eller tilbygninger til sådanne hjem, til reparationer af disse eller til komplettering og fornyelse af deres inventar. Hjemmene henvises til ad andre veje at skaffe sig midler hertil, f. eks. gennem bidrag fra fonden til fremme af friluftslivet, fra lotteri-midler, fra pensionsstyrelsen, stiftelser, fonds, amter og købstæder.

Derimod ydes der af staten bidrag til driften af hjemmene, idet det særlig er drifts-omkostningerne, der tynger hjemmenes økonomi. Driftstilskuddet er uafhængigt af hjemmenes økonomi og ydes derfor med et ensartet beløb af 2 kr. pr. gæstedag — hvorved ankomstdagen, men ikke afrejsedagen medregnes. Statstilskud til driften af feriehjem betinges i almindelighed af, at husmoderen opholder sig på hjemmet i mindst 6 dage, afrejsedagen ikke medregnet.

Der gøres i øvrigt en vis forskel imellem de forskellige arter af hjems adgang til at få statstilskuddet.

a. Private feriehjem.

For disse hjems vedkommende har man for at undgå omfattende kontrolforanstaltninger fra statens side anset det for nødvendigt at interessere amterne og købstæderne i deres drift og derfor betinget statstilskuddet af, at der af amtet eller vedkommende købstad ydes et tilskud af 1 kr. pr. gæstedag, hvorved disse hjem altså får et samlet tilskud af 3 kr. pr. gæstedag. Statstilskuddet kan også ydes til feriehjem, der drives af et amt eller en købstad. Feriehjem af denne art arbejder hovedsagelig indenfor relativt begrænsede områder, særlig fordi de i stor udstrækning baseres på frivillige bidrag, der ikke sjældent betinges af, at husmødre fra vedkommende lokalitet skal have en fortrinsstilling som gæster på hjemmet.

Uanset om amt eller købstad yder tilskud, kan socialstyrelsen afslå statstilskud, hvis styrelsen skønner, at hjemmet byder åbenbart utilfredsstillende forhold for gæsterne eller tilsidesætter givne forskrifter.

6. Feriehjem, der drives af en landsorganisation.

Disse hjems virksomhed begrænses ikke til at modtage gæster fra et enkelt amt.

Der ydes et statstilskud af 2 kr. pr. gæstedag uden hensyn til, om hjemmet ikke modtager tilskud fra amt eller købstad. Når tilskuddet til disse hjem ikke sættes højere end til 2 kr. pr. gæstedag — hvorved hjemmet altså får 1 kr. pr. gæstedag mindre i tilskud

end de private hjem — motiveres det med, at rejserne til disse hjem sandsynligvis er betydeligt dyrere end til andre feriehjem, og at den støtte, som de modtager i form af frirejser, derfor er større end andre hjem.

c. Feriehjem, der drives eller understøttes af kommuner.

Forså vidt kommunens udgift til et sådant hjem ikke er mindre end amtets tilskud til et privat feriehjem, kan socialstyrelsen bevilge hjemmet et tilskud af 2 kr. pr. gæstedag.

d. Feriehjem, der drives af organisationer, folkehøjskoler, landbrugsskoler, fritidsanlæg etc.

Udgifterne for husmødrene ved ophold på disse feriehjem bliver relativt store, og staten yder derfor et tilskud på 2 kr. pr. gæstedag under forudsætning af, at vedkommende amt eller købstad — som ved private feriehjem — yder et tilskud af 1 kr. pr. dag.

Der findes i Sverige omkring 170 feriehjem for husmødre, der modtager statstilskud. Hvert hjem har gennemsnitlig plads til 30—40 gæster pr. gang. Det samlede antal pladser årligt er ca. 20 000.

Den betaling, som husmoderen selv må yde for opholdet i et feriehjem, er ca. 4 kr. Husmødrenes børn anbringes under moderens ophold, i feriehjemmet som regel i private hjem på landet for en betaling af 2 kr. pr. dag, som normalt betales af vedkommende kommune, der dog ikke har nogen forpligtelse hertil.

3. Stipendier til ferierende husmødre.

Selvom husmødre får hjælp til deres ferie igennem frirejser og offentlige tilskud til driften af feriehjem, findes der imidlertid et behov for hjælp i forbindelse med ferien, der ikke afhjælpes herigennem, f. eks. hjælp i hjemmet, børnenes anbringelse, husmoderens ekvipering o. s. v.

Til dækning af udgifter af denne art er der af staten bevilget et beløb, der oprindeligt androg 500 000 kr. pr. år, men som fra 1948—49 blev forhøjet til 800 000 kr.

Stipendierne ydes såvel til husmødre, der tilbringer ferien på et feriehjem, som til husmødre, der ferierer på anden måde, og derunder også til husmødre, der ledsager deres børn på ferieophold, og som efter foretagen undersøgelse viser sig virkelig at have mulighed for at holde fri og koble af fra de sædvanlige pligter under dette ferieophold.

Stipendier kan ydes husmødre, der af en eller anden grund ikke kan få nogen af de andre former for hjælp, og de kan da bruge dem til hjælp til dækning af rejseudgifterne. Derimod må stipendier aldrig anvendes til betaling af pension i feriehjem, der modtager statstilskud.

Stipendierne udgør indtil 50 kr. årlig pr. husmoder, men kan, når særlige forhold gør sig gældende, ydes med indtil 100 kr. De uddeles af nævnene for husmoderferier efter ansøgning fra den enkelte husmoder, der skal angive de forskellige udgifter, som stipendiet er tænkt at skulle dække. I bevillingen anføres, hvortil stipendiet skal anvendes, og børneværnet, der udbetaler stipendierne, skal foretage udbetalingen så vidt muligt på det tidspunkt, da stipendiebeløbet skal anvendes.

Nævnene for husmoderferier skal kontrollere, at stipendierne anvendes efter gældende bestemmelser og fastsatte vilkår.

4. Nævn for husmoderferier

Der skal i hvert amt og hver købstad findes et nævn for husmoderferier, bestående af 5 medlemmer og 5 suppleanter. Nævnet vælges for 4 år ad gangen.

Nævnet har til opgave:

- a. at følge udviklingen indenfor husmoderferievirksomheden og træffe de foranstaltninger, der findes formålstjenlige for at fremme udviklingen;
- b. at føre tilsyn med, at udvælgelsen af gæster på sådanne feriehem for husmødre, som modtager offentlige tilskud, sker med hensyntagen til gæsternes rekreative behov og sociale forhold;
- c. at modtage og videresende ansøgninger fra feriehem om tilskud fra amt eller købstad;
- d. at ansøge om statstilskud til driften af feriehem, der har fået bevilget tilskud fra amt eller kommune;
- e. at udbetale statstilskud til feriehem;
- f. at fordele de stipendiemidler, som de modtager fra staten;
- g. at modtage og afgøre sådanne ansøgninger om frirejser, som nævnet får tilsendt fra børneværnet.

Et amt eller en købstad behøver dog ikke at nedsætte et særligt nævn for husmoderferier, men kan henlægge dets opgaver til et andet organ, og dette er det almindelige. I amterne er opgaverne således f. eks. henlagt til forvaltningsudvalg, sociale nævn o. lign. I købstæderne er det næsten uden undtagelse overdraget til børneværnsudvalgene at fungere som husmoderferienævn.

En del husmoderferienævn har, hvor det tilstrækkelige antal feriehem ikke findes, selv åbnet sådanne feriehem eller drevet ferievirksomhed i lejede lokaler, f. eks. i folkehøjskoler, landbrugsskoler etc.

Indhøstede erfaringer.

De foreliggende statistiske oplysninger om antallet af frirejser i de forløbne år omfatter såvel husmødre som børns frirejser, men det er dog muligt tilnærmelsesvis at angive, hvor mange husmødre, der har haft frirejser.

Det samlede antal frirejser udgør

i 1946—47.	125 000
i 1947—48.	150 000
i 1948—49.	165 000 à 175 000

Heraf udgør 50 pct. frirejser for børn, 30 pct. frirejser for ledsagere af børn og 20 pct. frirejser for husmødre.

Af frirejserne for ledsagere af børn er ca. 60 pct. udført af husmødre, nemlig barnets moder, der har opholdt sig sammen med barnet i feriehemmet i mindst 4 uger.

Herefter når man til følgende antal frirejser for husmødre:

i 1946—47.	25 000 + 22 500 = 47 500
i 1947—48.	30 000 + 27 000 = 57 000
i 1948—49.	34 000 + 30 600 = 64 600

I tiden 7. juni 1946—30. juni 1947 har ca. 42 000 husmødre haft frir ej se som ledsager af børn, og omkring 30 000 af disse har været borte i mindst 4 uger. I samme tidsrum har omkring 17 000 husmødre fået frirejser til private ferieophold.

Husmoderrejserne har i de forløbne år vist den forholdsvis største stigning. I 3 000 à 4 000 tilfælde er rejserne foretaget til feriehjem for husmødre, medens resten er foretaget til private feriehjem.

Husmoderrejserne har vist sig i betydelig udstrækning at give husmødre fra landet mulighed for rekreationsophold udenfor hjemmet. En relativt meget stor del af husmoderrejserne foretages af husmødre i de nordligste amter.

For landhusholdninger, hvor hele familien ikke kan være borte fra hjemmet på samme tid, og for husmødre i børnerige familier har frirejserne givet mulighed for at realisere længe nærede, men tidligere uopfyldelige forhåbninger om ferie.

Frirejserne har dog fået et langt mindre omfang end ventet, idet kun ca. 10 pct. af alle dem, der skulle være berettiget til frirejser, har udnyttet dem. De allerfleste frirejser foretages til forældrenes hjem eller andre nære slægtnings hjem. Mindst en fjerdedel af alle frirejser udgår fra Stockholm.

47 pct. af husmødrenes rejser påbegyndes i juni og juli, 23,5 pct. i august, medens ca. 30 pct. er spredt over den øvrige del af året.

Med hensyn til udgifterne til disse rejser indeholdes følgende oplysninger i den fornævnte kommissionsbetænkning.

	Budgetår	Budgetteret	Nettoudgift
I. Børns og ledsageres rejser til private hjem samt kolonier:	1946—47	3 000 000	1 832 954
	1947—48	4 000 000	2 278 948
	1948—49	5 500 000	—
II. Husmoderrejser til private hjem:	1946—47	400 000	339 638
	1947—48	400 000	854 398
	1948—49	700 000	—
III. Husmødres (og personales) rejser til feriehjem:	1946—47	100 000	26 255
	1947—48	100 000	119 584
	1948—49	100 000	—
Samtlige:	1946—47	3 500 000	2 198 847
	1947—48	4 500 000	3 252 930
	1948—49	6 300 000	—

Det må dog herved erindres, at de under I nævnte tal i langt overvejende grad vedrører udgifterne ved børns rejser.

Ledsageres og husmødres rejser afregnes til en betaling, der udgør 75 pct. af den ordinære billetpris for enkeltrejser for en voksen på 3. klasse i begge retninger.

For jernbanerejser alene foreligger følgende oplysninger om udgifterne, henholdsvis for juni—december 1946 og for 1947:

	1946 kr.	1947 kr.
husmødres rejser til private hjem	319 338	803 700
rejser til feriehjem	21 936	102 148
Ialt	341 274	905 848

I det før omtalte forslag af 11. februar 1949, som blev fremsat overfor rigsdagen på grundlag af kommissionsbetænkningen, anfører socialstyrelsen følgende udgiftsbeløb for **frirejser**:

	1947—48 (afholdte udgifter) kr.	1948—49 (budgetteret) kr.	1949—50 (anslået) kr.
husmødres rejser til private hjem	855 000	700 000	900 000
husmødres rejser til feriehjem	120 000	100 000	150 000

De samlede udgifter til samtlige fornævnte foranstaltninger blev for budgetåret 1949—50 anslået til:

Frirejser:

til private hjem	900 000 kr.	
til feriehjem	150 000 -	
		1 050 000 kr.
<i>Driftstilskud til feriehjem</i>		500 000 -
<i>Stipendier til husmødre</i>		800 000 -

I alt... 2 350 000 kr.